

T.C.

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**YEREL YÖNETİMLERDE KÜLTÜR YÖNETİMİ:
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Fatih TÜTÜNCÜ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU

İstanbul-2013

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans Programı Y1112.060244 numaralı öğrencisi **Fatih TÜTÜNCÜ**' nün “**YEREL YÖNETİMLERDE KÜLTÜR YÖNETİMİ (İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ)**”adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 08.11.2013 tarih ve 2013/29 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *...başarılı...* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *...kabul...* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :28/11/2013

1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU

2) Jüri Üyesi : Öğr. Gör. Dr. Fethi GÜRÜN

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Fatih Turan YAMAN

.....
.....
.....

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10020917
Yazar Adı / Soyadı	FATİH TÜTÜNCÜ
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 27706193522
Telefon	5052681605
E-Posta	ftutuncu09@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Yerel Yönetimlerde Kültür Yönetimi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği
Tezin Tercümesi	Culture Management in Local Governments: The Metropolitan Municipality of Istanbul
Konu	Kamu Yönetimi = Public Administration ; Şehircilik ve Bölge Planlama = Urban and Regional Planning ; Sanat Tarihi = Art History
Üniversite	İstanbul Aydın Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2013
Sayfa	272
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. ALİ İHSAN ÖZEROĞLU 27706193522
Dizin Terimleri	Belediyeler=null ; İstanbul Tarihi=History of İstanbul ; İstanbul=İstanbul ; Kültür tarihi=Cultural history ; Kültür merkezleri=Cultural centers ; Kültürel faaliyetler=null ; Kültür varlıkları=Cultural properties ; Kültür=Culture ; Kültür politikası=Cultural policy ; Yerel yönetimler=null
Önerilen Dizin Terimleri	İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Yönetimi
Kısıtlama	36 ay süre ile kısıtlı

Tezimin, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 04.12.2016 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

04.12.2013

İmza:.....

ÖNSÖZ

Dünya, küresel anlamda çok boyutlu ve çarpıcı gelişmelerin yaşandığı bir dönemde bulunmaktadır. Bilişim teknolojisindeki olağanüstü gelişmeler, kültürel, toplumsal, ekonomik alanlardaki hızlı değişim, tüm ilişkileri derinden etkilemiştir. Değişimin doğasının karmaşık bir hal aldığı bu yeni ortamda gerek kamu gerekse de özel sektör kurum ve kuruluşu olsun tüm örgütlerin varlıklarını sürdürmeleri değişimi yönetebilme yeteneklerine bağlıdır.

Yaşadığımız yüzyıl içinde dünyada meydana gelen değişim ve dönüşümler yerel yönetimler alanına da yansımış ve var olan yapıları değiştirmiştir. Demokrasinin yaygınlaştırılması ve toplumsal gelişmenin dengeli ve hızlı bir şekilde gerçekleşebilmesi için yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Dünyada yaşanan bu gelişmelere Türkiye de kayıtsız kalmamış ve gerek küreselleşme gerekse Avrupa Birliği süreçleri sebebiyle yerel yönetimler mevzuatında ve uygulamada önemli değişiklikler yaşanmıştır.

Türkiye’de yakın zamanda yasalaşarak yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve son olarak Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, yerel yönetimler reformunun gerçekleşmesinde imzalanmış olan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik şartı etkili olmuştur. Yeni yasal düzenlemeler kapsamında, yerel yönetimlerin kuruluş ve teşkilatlanmaları, görev ve yetkileri ile denetimleri konularından daha önceki hukuki düzenlemelere göre yerel yönetimlerin özerkliğini güçlendirici nitelikte hükümler getirilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle yerel yönetim ve kültür yönetimi kavramları açıklanmaya çalışılmış ve yerel yönetim mevzuatında yapılan son değişiklikler de bu anlamda değerlendirilmiştir. Kültür yönetimi konusunda İstanbul’un tarihi ve kültürel değerleri incelenerek İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin bu hususta yaptığı çalışmalar ele alınmıştır. Sonuçta, yeni

yerel yönetimler mevzuatı, daha önceki yerel yönetimler mevzuatına oranla idari, mali ve hukuki açıdan kültür yönetimi anlamında daha esaslı temeller üzerine oturmaktadır.

Kamu yönetim sisteminin merkezi yönetimden sonraki en büyük ve en önemli parçası olan yerel yönetimler, merkezi yönetimle birlikte kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde görev alan kuruluşlardır. Boyutları ülkelerin yönetim sistemlerine bağlı olarak değişmekle birlikte; bölgesel düzeydeki kamu hizmetleri, yerel yönetimler tarafından sağlanmaktadır. Yerel yönetimler eğitim, kültür, sağlık, konut ve altyapı gibi temel sosyal politikaların mahalli düzeyde sağlanmasında ve kendi birimlerindeki vatandaşların refahının bizzat kendi faaliyetleri ile artırılmasında etkin bir kurum olarak görev almaktadırlar. XXI. yüzyılın bir önceki yüzyıldan aldığı temel miraslardan biri küreselleşme olgusu iken bir başkası yerelleşmedir. Yerelleşme eğiliminin bir ürünü olan yerel yönetimlerin akla gelen en önemli birimi şüphesiz ki belediyelerdir. Merkezi yönetimin sosyo-kültürel işlevleri azalırken yerel yönetim düzeylerinde karşılanması beklenen ihtiyaç ve talepler artmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin nüfus açısından en yoğun yerleşim alanında bulunmasının da etkisiyle, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin, geleneksel belediye faaliyetleri yanında; kültür yönetimi alanında değerlendirilebilecek fonksiyonlara artan yönelimi de dikkat çekmektedir.

Türk yönetim tarihinde değişen şartlara uyum sağlamak, gelişmelere ayak uydurmak, yönetim sisteminin tıkanan ve ihtiyaçlara cevap veremeyen noktalarını yenilemek gibi amaçlarla sürekli bir reform ihtiyacı ve zorunluluğu söz konusu olmuştur. Yönetime gelen her hükümet bir reform gerekliliğinden ve bu yöndeki çalışmalarından bahsetmiştir. Ancak, reformlar konuşulduğu kadar uygulamaya aktarılamamıştır.

Gerek yerel yönetimlerdeki reform çalışmalarının, gerekse de kültür yönetimi konusundaki faaliyetlerin geneline bakıldığında, küreselleşme sürecinin, yeni kamu yönetimi anlayışının açık ve belirgin etkilerini görmek mümkündür. Reform çalışmalarında kullanılan dilden, öngörülen ilke ve kavramlardan, gerçekleştirilen düzenlemelerden getirilen yeniliklere kadar bu

etkiler kendini göstermektedir. Küreselleşme süreci ve bilgi teknolojilerindeki yeniliklerin hız kazandırdığı değişim ve dönüşüm süreci ve bu sürecin kaçınılmaz etkileri reform çalışmalarında önemli bir rol oynamıştır. Benzer şekilde, geleneksel yönetim anlayışının yapısı ve felsefesiyle sorunların üstesinden gelemediği bu dönemde, yeni kamu yönetimi anlayışı geleneksel yönetim yapısının sorunlarına çare olarak düşünülmüştür.

Geleneksel yönetim anlayışının günümüzde yetersiz kaldığı, sorunların çözümüne cevap olmadığı bir gerçektir. Ancak bu sorunlara yeni kamu yönetimi anlayışının ne kadar cevap olabileceği açık ve net değildir. Başka ülkelerde uygulamalardan olumlu sonuçlar alınmış olsa bile, aynı sonuçların Türk kamu yönetimi sistemi için de geçerli olacağını söylemek şu an için kolay değildir. Diğer yandan yeni kamu yönetimi uygulamaları ile kamu yönetimi sorunları giderilse bile ortaya çıkan sonucun kamu yararı ve toplumsal çıkarla ne kadar uyuyacağı tartışmaya açıktır. Bu noktada etkililik ve verimlilik sorunlarının ortaya çıkması muhtemeldir ve bir tercih yapılması gerekebilir.

Bu çalışma, pek çok insanın maddi ve manevi destekleri ile gerçekleştirilmiştir. Tez yazım süresince İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kültür yönetimi konusunda yaptığı çalışmalarla ilgili belge temin etmeme katkı sağlamasından dolayı Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yöneticisi Sayın Abdurrahman ŞEN'e, verdiği teknik destekle tezime katkı sağlayan meslektaşım Sayın Selahaddin Uğur IŞIK'a, mesai saatleri dâhilinde akademik eğitimime devam etmem hususunda anlayış gösteren ve beni teşvik eden Sayın Okul Müdürüm İbrahim ER'e, Marmara Belediyeler Birliği Kütüphanesi, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı, Atatürk Kitaplığı, İstanbul Orhan Kemal İl Halk Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Müdürlükleri ile kaynak temin ettiğim diğer kurum ve kuruluşların değerli çalışanlarına içten teşekkürlerimi sunuyorum. Tezimin yazımı sırasında sıkıntılarımı paylaştığım ve bu çalışmada bana destek olan sevgili eşim Sedef TÜTÜNCÜ'ye en kalbi teşekkürlerimi iletiyorum. Son olarak tezin yazımı süresince yaptığım tüm bilimsel çalışmalarda engin ve derin katkılarını benden esirgemeyen, çok boyutlu bir akademisyen olan

saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU'na en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Fatih TÖTÜNCÜ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar.....	x
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİM OLGUSU VE TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER

1.1.YÖNETİM VE YEREL YÖNETİMLER.....	6
1.2.TÜRK YÖNETİM SİSTEMİ.....	6
1.2.1. Merkezden Yönetim.....	6
1.2.2.Yetki Devri İlkesi.....	8
1.2.3. Yetki Genişliği İlkesi.....	9
1.2.4. Yerinden Yönetim (Adem-i Merkeziyet).....	12
1.2.5.Yerel Yönetimler.....	13
1.2.5.1.Yerel Yönetimin Tanımı.....	14
1.2.5.2.Yerel Yönetimin Temel Değerleri.....	19
1.2.5.3.Yerel Yönetimin Nedenleri.....	20
1.3.YEREL YÖNETİMLERİN KISA TARİHİ.....	24
1.3.1.Modern Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi ve Avrupa'da Serbest Komün Geleneği.....	26
1.3.2.Osmanlı İmparatorluğundan Günümüze Yerel Yönetimler.....	31
1.3.3.Avrupa Birliği ve Yerel Yönetimler.....	31
1.3.4.Yerel Yönetim Kuruluşu Olarak Belediyeler.....	33
1.3.4.1.Belediyelerin Yetkileri ve Organları.....	37
1.3.4.1.1.Belediye Meclisi.....	44
1.3.4.1.2.Belediye Encümeni.....	44
1.3.4.1.3.Belediye Başkanı.....	44
1.3.4.2.Belediyelerin Görevleri.....	45

1.3.4.3.Büyükşehir Belediyeleri'nin Kuruluş ve Görevleri.....	46
1.3.4.3.1.Büyükşehir Belediyelerinin Sınırları.....	48
1.3.4.3.2.Büyükşehir Belediyelerinin Görevleri.....	50
1.3.4.3.3.Büyükşehir Belediyesinin Organları.....	52
1.3.4.3.3.1.Büyükşehir Belediye Meclisi (BBM).....	54
1.3.4.3.3.2.Büyükşehir Belediye Encümeni (BBE).....	54
1.3.4.3.3.3.Büyükşehir Belediye Başkanı.....	58
1.3.4.3.4.İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Yönetim Şeması.....	59
1.3.4.3.5.6360 Sayılı Yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunu Hakkında Değerlendirmeler.....	60

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR KAVRAMI VE KÜLTÜR YÖNETİMİNE TOPLU BAKIŞ

2.1.KÜLTÜR	72
2.1.1.Kültür Kavramının Tanımı.....	72
2.1.2.Kültür Kavramının Kapsamı.....	72
2.1.3.Kültür Kavramına Tarihsel Bakış.....	73
2.1.4.Kültür Kavramının Farklı Kullanımları.....	84
2.2.KÜLTÜR YÖNETİMİ	91
2.2.1.Kültürbilim ve Yönetimbilim.....	96
2.2.2.Kültür ve Politika.....	101
2.2.3.Kültür Yönetimi Kavramının Tanımı.....	104
2.2.4.Kültür Yönetimi Kavramının Kapsamı.....	106
2.2.5.Dünyada Kültür Yönetiminin Tarihsel Gelişimi.....	109
2.2.6.Türkiye'de Kültür Yönetiminin Tarihsel Gelişimi.....	112
2.2.7.Kültür Yönetiminde Toplumsallaşma Süreci.....	115
2.2.8.Kültür Yönetiminde Demokrasi Süreci.....	120
2.2.9.Kültür Yönetiminde Eğitim Süreci.....	126
2.2.10.Kültür Yönetiminde Ekonomik Değer Süreci.....	127
2.2.11.Kültür Yönetiminde Kültürel Mirasın Korunması Süreci.....	123
2.2.12.Türkiye'de Kültür Yönetimi Konusunda Yapılan Reform Çalışmaları.....	139

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'UN KÜLTÜR VARLIKLARI

3.1.İSTANBUL'UN KÜLTÜREL DEĞERE SAHİP TARİHİ MEKÂNLARI..	152
3.1.1.Surlar.....	152
3.1.2.Kale.....	152
3.1.3.Kule - Saat Kuleleri.....	154
3.1.4.Kapı.....	155
3.1.5.Sütun.....	155
3.1.6.Bizans Sarayları.....	156
3.1.7.Meydanlar- Forumlar.....	156
3.1.8.Bizans Kiliseleri.....	157
3.1.9.Ayazmalar.....	157
3.1.10.Osmanlı Sarayları.....	157
3.1.11.Kasırlar.....	158
3.1.12.Devlet - Kamu Binaları.....	158
3.1.13.Külliyeler.....	159
3.1.14.Cami-Mescit-Namazgâh.....	159
3.1.15.Medrese – Mektepler.....	160
3.1.16.Hamamlar.....	162
3.1.17.İmaret.....	163
3.1.18.Tarihî Kütüphaneler.....	164
3.1.19.Kutsal Mekânlar.....	165
3.1.20.Bentler - Çeşmeler- Sebiller.....	165
3.1.21.Kemerler.....	165
3.2.İSTANBUL'UN KÜLTÜREL MEKÂNLARI.....	167
3.2.1.İstanbul'un Müzeleri.....	168
3.2.1.1.Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Müzeler.....	171
3.2.1.2.Diğer Bakanlıklara Ait Müzeler.....	171
3.2.1.3.TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı'na Bağlı Müzeler....	172

3.2.1.4.Askerî Mûzeler.....	172
3.2.1.5.Vakıflar Genel Mûdûrlûğû'ne Bağlı Mûzeler.....	173
3.2.1.6.Vakıf Mûzeleri.....	173
3.2.1.7.Üniversite Mûzeleri.....	174
3.2.1.8.Özel Mûzeler.....	174
3.2.1.9.Mini Mûzeler.....	175
3.2.1.10.İstanbul Büyükşehîr Belediyesi'ne Bağlı Mûzeler.....	175
3.2.2.İstanbul'da Kütüphaneler.....	177
3.2.3.İstanbul'da Kitabe-Çini-Heykeller.....	177
3.2.4.Konaklar-Köşkler-Eski Sokaklar-Mahalleler.....	178
3.3.İSTANBUL'UN KÜLTÜR MERKEZLERİ.....	179
3.3.1.Atatürk Kültür Merkezi.....	181
3.3.2.Lütfî Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı.....	183
3.3.3.Haliç Kongre ve Kültür Merkezi.....	183
3.3.4.Cemil Topuzlu Açık hava Sahnesi.....	183
3.3.5.Cemal Reşit Rey Konser Salonu.....	183
3.3.6.Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi.....	184
3.3.7.İstanbul'un Sanat Galerileri ve Müzayede Salonları.....	184
3.3.8.İstanbul'un Tiyatro ve Sinemaları.....	186
3.3.8.1.Şehir Tiyatroları Sahneleri.....	186
3.3.8.2.İstanbul Sinemaları.....	186
3.3.9.İstanbul'da Açık ve Kapalı Spor Salonları.....	187
3.3.9.1.Dolmabahçe İsmet İnönü Stadyumu.....	188
3.3.9.2.Ali Sami Yen Stadyumu.....	188
3.3.9.3.Şükrü Saraçoğlu Stadyumu.....	188
3.3.9.4.Atatürk Olimpiyat Stadyumu.....	188
3.3.9.5.Abdi İpekçi Kapalı Spor Salonu.....	189
3.3.9.6.Sinan Erdem Kapalı Spor Salonu.....	189

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ TARAFINDAN KÜLTÜR YÖNETİMİ KONUSUNDA YAPILMIŞ OLAN ÇALIŞMALAR

4.1.İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN KÜLTÜR YÖNETİMİ ÇALIŞMALARI	190
4.2.İSTANBUL 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ AJANSI VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR	190
4.3.İBB TARAFINDAN YAPILAN ETKİNLİKLER	190
4.3.1.Konserler.....	192
4.3.2.Özel Günler Kutlama Etkinlikleri.....	195
4.3.3..Açılış ve Tören Organizasyonları.....	195
4.3.4.Sergiler.....	196
4.3.5.Şehir Tiyatroları.....	196
4.3.6.Kütüphaneler.....	196
4.3.7.Müzeler.....	197
4.3.8.Kentsel ve Kültürel Tanıtım.....	198
4.3.8.1.2012 Ulusal ve Uluslararası Kültür Gezileri Faaliyetleri.....	199
4.3.9.Kültürel Mirasın Korunması Proje ve Uygulamaları.....	200
4.3.9.1.Tamamlanan Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri.....	203
4.3.9.2.Devam Eden Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projeleri.....	203
4.3.10.Kültürel Mirasın Korunması Amaçlı Yapılan Restorasyon Uygulamaları.....	204
4.3.10.1.Kültürel Mirasın Korunması İçin Altyapı Hizmetleri.....	204
4.3.10.2.Tarihi Eserlerin Mimari Aydınlatılması.....	205
4.3.11.Kültürel Mekânlar.....	205
4.3.11.1.Yapımı Tamamlanan Kültürel Mekânlar.....	206
4.3.11.2.Yapımı Devam Eden Kültürel Mekânlar.....	206
SONUÇ VE ÖNERİLER	210
KAYNAKÇA	215
EKLER	228
TÜRKÇE ÖZET SAYFASI	271
İNGİLİZCE ÖZET SAYFASI	272

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.t.	Adı Geçen Tez
A.Ü. SBF	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
BBK	Büyükşehir Belediyesi Kanunu
BDT	Basılmamış Doktora Tezi
BYDK	Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Planı
BK	Belediye Kanunu
Bkz.	Bakınız
çev.	Çeviren
DDK	Devlet Denetleme Kurulu
Der.	Derleyen
DMK	Devlet Memurları Kanunu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	Editör
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İİBF	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İÖİK	İ Özel İdaresi Kanunu
KAYA	Kamu Yönetimi Araştırma Projesi
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KMYK	Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu
KYTK	Kamu Yönetimi Temel Kanunu
KUDEB	Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları
md.	Madde
MEHTAP	Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi
s.	Sayfa
STK	Sivil Toplum Kuruluşları

TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TKY	Toplam Kalite Yönetimi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TODAİE	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TV	Televizyon
t. y.	Tarih yok
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü)
YÖK	Yüksek Öğrenim Kurumu
BBM	Büyükşehir Belediye Meclisi
BBE	Büyükşehir Belediye Encümeni
UKOME	Ulaşım Koordinasyon Merkezi
AYKOME	Altyapı Koordinasyon Merkezi
İŞAT	İstanbul Şehircilik Atölyesi Şube Müdürlüğü
İFM	AB ve İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Şube Müdürlüğü

TABLÖLAR

Tablo 1. Şehir Tiyatroları Sahneleri Ve Kapasiteleri.....	164
Tablo 2. İstanbul Büyükşehir Belediyesine Bağlı Kütüphaneler.....	165
Tablo 3. İstanbul Büyükşehir Belediyesine Bağlı Müzelerin Ziyaretçi Sayıları.....	167
Tablo 4. Ulusal ve Uluslararası Kültür Gezileri Faaliyetleri.....	169
Tablo 5. İBB Tarafından Tamamlanan Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri.....	170
Tablo 6. İBB Tarafından Kültürel Mirasın Korunması Amaçlı Yapılan Restorasyon Uygulamaları.....	171
Tablo 7. İBB Tarafından Yapımı Tamamlanan Kültürel Mekanlar.....	173
Tablo 8. İBB Tarafından Yapımı Devam Eden Kültürel Mekanlar.....	173
Tablo 9. 2008-2012 Yılları Arasında İBB Tarafından Gerçekleştirilen Kültürel Etkinlikler	174
Tablo 10. İBB Kültür Hizmetleri Yönetimi Faaliyet Yılı Sektörel Harcama Tutarları	175

GİRİŞ

20. yüzyılın son çeyreği, klasik yönetim, devlet, demokrasi, yerel yönetimler ve kültür kavramlarını, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini yeni baştan tanımlamaya yol açan köklü ekonomik, siyasal, sosyal ve düşünsel dönüşüm ve değişimlere tanıklık etti. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş, ulus devletlerin küreselleşme ve uluslararası örgütlerin dayanılmaz baskısıyla aşınıp yerel yönetimlerin ön plana çıkması sonucu çözülen geleneksel siyasal, ekonomik ve sosyal kurum ve süreçler yeni baştan inşa edilmeye başlandı.¹ Geleneksel yönetim kültüründen çağdaş yönetim kültürüne geçişi niteleyen bu değişim olgusu, örgütsel yapıyı, davranış normlarını, karar alma süreçlerini de kapsamıştır. Yeni kamu yönetimi ya da girişimci yönetim olarak tanımlanan bu yeni yönetim anlayışı, kamu yönetimini piyasa benzeri bir yapılanma içine sokmuştur. Bu süreçte de yeni yönetim anlayışının bir gereği olarak vatandaşa yakınlık artmaya başlamış, bireyler her zamankinden daha fazla yönetim süreci içinde olmaya başlamışlardır.²

Merkeziyetçi yönetimin kırtasiyeciliği arttıran, hizmet ve yatırımlarda yerindelik olasılığını azaltan; yerel halkı yakından ilgilendiren ve etkileyen kamu hizmetleriyle bağlantısını koparan, halk katılımını azaltan, kültür varlıklarının değerini yitirmesine neden olan yapısını değiştirmek amacıyla girişilen bütün radikal reform hareketlerinde, kamu yönetiminin bu olumsuz aşırı merkezileşme eğiliminden hareket edilmektedir.³ Çünkü, “halkın katılımına ve denetimine tam anlamıyla kapalı bir sistem” işlemektedir.⁴

Daniel Bell’in deyişiyle, “devlet küçük problemler için oldukça büyük kalırken, büyük sorunlar için ise oldukça küçük kalmaktadır”. Bu hızlı değişim

¹ <http://www.asunakutlu.com/tncr/etkn.pdf>. Erişim Tarihi: 21.10.2012.

² www.dersindir.net/.../yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-partici. Erişim Tarihi: 21.10.2012.

³ Ziya Çöker, “Bugünkü Yapısı İçinde Kamu Yönetiminde Toplam Kalite İlkeleri Uygulanamaz”, **İdarecinin Sesi Dergisi**, Sayı 8, 1998, s.54.

⁴ Ali Dinçer, “Mevcut Yönetim Sistemi Türkiye’yi Bölünmeye Ve Parçalanmaya Götürüyor!”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yeniden Yapılanma Özel Sayısı, Sayı 4, 1995, s. 21

karşısında uyum sağlayamayan klasik devlet anlayışı karşısında bu eksiklikleri ikame edeceği düşünülen yerel yönetim olgusu kamu yönetiminden kamu işletmeciliğine, oradan da kültürel dinamiklere hak ettiği değeri yüklemeye doğru yeni yönetim teknik ve stratejilerinin kamu yönetimine uygulanması şeklinde gelişmiştir.⁵

1980'li yıllardan itibaren de yerel yönetimlerde desantralizasyonun kurumsallaşması için hesap verebilir, bütünleşmiş beklentileri karşılayan, kabul edilebilir bir yapı oluşturma çabaları gözlenmiştir. Hizmet süreçlerine yurttaşların ve yerel aktörlerin dâhil edilmesiyle yerel yönetişim uygulamaları eski merkezi, kapalı ve hiyerarşik örgüt kültürünün yerine yeni desantralize, örgütsel, çevreyi dikkate alan yeni bir yerel yönetim kültürünü beraberinde getirmiştir.⁶ Küreselleşmenin etkisiyle değişen yönetim anlayışı, güçlü merkeziyetçi yapıdan daha esnek yönetime, dışa kapalılıktan saydam yönetime, hantal yapıdan etkileşimli ve işlevsel yapıya, yurttaşı dışarıda bırakan karar alma süreçlerinden, katılımcı pratiklerin yaygınlaştırılmasına, tarihi bağlardan kopuk uygulamalardan yoğunluklu kültür faaliyetlerine doğru önemli bir değişim göstermiştir.⁷

Ulusal egemenlik ve demokrasi anlayışı kökten değişmiş; küreselleşme yerel yönetimlerin yapılarında, işlevlerinde ve statülerinde de farklılaşmayı kaçınılmaz hale getirmiş ve yaygın iletişim ağı aracılığıyla "küresel köy" konumuna gelen dünya daha homojen bir hale gelmiştir. Bu iletişim kolaylıkları, zincirleme küreselleşmeyi teşvik etmiş küreselleşme de yerelliğin ve yerel kültürün önemini arttırmıştır.⁸

Hızla artan değişim ve gelişim süreci kitlelerin kendi kendilerini yönetme iradelerinin yoğunlaşmasına, yönetime katılma ve yönetimi etkileme yönelimlerinin artmasına ve belki de daha önemlisi devletin üniter yapısı muhafaza edilmekle birlikte merkezci devlet anlayışından uzaklaşarak

⁵ <http://tr.scribd.com/doc/58580366/Yerel-Yonetimlerde-Yonetime-Katilim-Public-Participation-to-Local-Government> Erişim Tarihi: 21.10.2012.

⁶ M. Akif Çukurçayır-Esra Sipahi, "Yönetişim Yaklaşımı Ve Kamu Yönetiminde Kalite", **Sayıştay Dergisi**, Sayı 50-51, 2003, s.57

⁷ www.eprints.sdu.edu.tr/596/1/TS00677.pdf. Erişim Tarihi: 21.10.2012.

⁸ <http://www.belgeler.com/blg/scj/yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-participation-to-local-goverment>. Erişim Tarihi: 22.10.2012.

yerinden yönetim anlayışına doğru bir kayış gözlenmiştir.⁹

Yerel yönetimlerin güçlenmesi, yerel demokrasinin yaygınlaşması, yani yönetilenlerin ve çalışanların yönetime daha çok katılımı, kamu yönetimi alanında görülen önemli bürokratik aksaklıkların kendiliğinden çözümü şeklinde geniş halk kitlelerine yansması olmuştur. Bu gelişmelerin önemli bir sonucu olarak, 2000'li yıllara doğru, sanayi toplumundan bilgi toplumuna ve temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye doğru gelişmeler eşlik etmiştir. Vatandaşların sadece 'yönetilen' olarak görülmediği, yönetsel ve siyasal sorunlar karşısında taraf olarak algılandıkları yönetişim kavramıyla birlikte yalnızca hak talep eden yurttaşlık anlayışı yerine, ödev ve sorumluluklar yüklenen bir 'aktif vatandaşlık' kavramı oluşmuştur.¹⁰

Bunlar bireyin her alanda olduğu gibi, yönetim alanında da bilgi dağarcığını artırmış ve yönetsel konular hakkında daha fazla bilgiye sahip olmasını sağlamıştır. Bu yeni dönemde devlet ve toplum arasında yeni etkileşimsel ilişkiler gelişmiş ve sivil toplum da önemli bir güç haline gelmiştir. Modern bilgi ve iletişim teknolojileri farklı gruplara seslerini duyurma fırsatı verirken, vatandaşların ihtiyaçlarının daha az maliyetle ve daha iyi karşılanmasına yönelik şeffaf ve hesap verilebilir kamu hizmeti taleplerini de hızla büyütülmüştür.¹¹ Bu sebeple hükümetler, vatandaş talep ve ihtiyaçlarına cevap verme yönünde her geçen gün daha da artan baskılarla karşılaşmaktadırlar. Bu baskılar, ağırlıklı olarak; yönetim tarafından bilgilendirilme, kamu politikaları ve hizmetlerin sunumu ile ilgili karar alma süreçlerine katılma ve bu süreçte belirleyici olma, ihtiyaçlara uygun kültür hizmetlerinden yararlanma ve kalite-maliyet unsurları dikkate alınarak seçim şansına sahip olma şeklindeki taleplerden kaynaklanmaktadır. Böylece, hizmet üretiminin, kıt kaynakların sınırları çok fazla zorlanmadan sağlanması yolları tartışılmaya başlanmıştır. Bu da bireyleri ve sivil toplum örgütlerini yönetimi paylaşmaya yöneltmiştir. Artık günümüzde yönetim sadece siyasal

⁹ <http://www.belgeler.com/blg/scj/yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-participation-to-local-government>. Erişim Tarihi: 22.10.2012.

¹⁰ iibfdergisi.ksu.edu.tr. Erişim Tarihi: 22.10.2012.

¹¹ www.eprints.sdu.edu.tr/596/1/TS00677.pdf. Erişim Tarihi: 22.10.2012.

iktidara ve bürokratlara bırakılacak bir iş olarak görülmemektedir.¹² Bu değişim kendisiyle birlikte katılımcı ve erdemli vatandaşlık anlayışını da ortaya çıkarmaktadır. Vatandaşlık sadece ulus-devlet ile sınırlı değil, yerellik ve topluluk bağlarıyla da ilişkilidir. Bu nedenle, küreselleşme süreçleri sadece bireysel hak ve özgürlükleri değil, aynı zamanda topluluk hak ve özgürlük taleplerini de vatandaşlık anlayışı içine sokmaktadır. Bu anlayış çerçevesinde, hem yerel kültür dinamikleri çevresinde olanlara karşı duyarlı ve sorumlu, hem de yerel topluluk bağlarını kamusal alana taşıyan bir kentli kimliği gündeme gelmektedir. Vatandaş yönetilen değil, “paydaş” (stakeholder) temel karar alıcı konumdadır.¹³ Böylelikle klasik yurttaş tanımı da yerini toplumda çok yönlü ilişkiler ve iletişim içinde olan “ağdaş” (network member) tanımına bırakmaktadır.¹⁴

Halkın, yönetime katılımına duyulan ihtiyacın daha iyi anlaşılması, hükümetlerin performansı ve sınırlı kapasiteleri karşısında uğranılan hayal kırıklığı, sivil toplum örgütlerinin çeşitlenmesine ve giderek önem kazanmasına yol açmıştır. Bu toplulukların çoğalması, temsil yetkisinin sorgulanmasına yol açarak, yeni katılım arayışlarını getirmekte, bu değişim de, demokratik hayatın işleyişine katkıda bulunmaktadır.¹⁵ Böylece kamu gücünün doğrudan yerel toplumsal güçler tarafından kullanılmasını içeren yerel yönetim olgusu, sürekli gelişen işlevleri ve yaygınlaşan uygulama alanı ile artan bir ilginin de odağına yerleşmektedir. Yerel yönetim örgütleri, yerel halkın gereksinim ve beklentilerine daha uygun ve daha etkili bir düzeyde yanıt verebilme özellikleri ile, çağdaş ve demokratik bir yönetim yapısının vazgeçilmez unsurları konumuna oturmuşlardır. Öte yandan kültürel yapı ile yerel yönetim arasındaki tarihsel bağın günümüzde yeniden canlılık kazanması da, yerel yönetimlerin öne çıkan temel birimler olmasında rol alan

¹² Ersin Kalaycıoğlu, “Sürdürülebilir Kalkınma Ve İyi Yönetişim Alt Çalışma Grubu I. Taslak Rapor”, www.İula-Emme.Org., 2007, s.45. Erişim Tarihi: 19.11.2012.

¹³ <http://www.belgeler.com/blg/scj/yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-participation-to-local-government>. Erişim Tarihi: 22.10.2012.

¹⁴ <http://www.bilgicagi.com/mobile/Blog.aspx?ID=316>. Erişim Tarihi: 20.11.2012.

¹⁵ <http://tr.scribd.com/doc/58580366/Yerel-Yonetimlerde-Yonetime-Katilim-Public-Participati-on-to-Local-Goverment>. Erişim Tarihi: 20.11.2012.

unsurlardan olmuştur.¹⁶ Ayrıca ekonomik, toplumsal, teknolojik ve ideolojik gelişmeler ve değişimler de genel olarak kamu yönetimi alanında olduğu gibi yerel yönetimlerde de anlayış ve yapı değişikliklerini de gündeme getirmiştir.¹⁷

Sonuçta 21. yüzyılın ayırıcı özelliği, demokrasi ve insan haklarının, bütün toplumlarca tartışmasız kabulü ve demokratik kitle örgütlerinin ön plana çıkması olmuştur. Yerel yönetimlerin yeterlilik ya da başarı düzeyleri ise; onların özgürlükleri, kültürel etkinlikleri ve demokrasiyi ya da katılımı gerçekleştirme dereceleri ile değerlendirilmektedir. Yerel yönetimlerin, vatandaşa daha yakın bulunmasından dolayı talepler konusunda daha fazla bilgi sahibi olduğu bilinen bir durumdur. Bu bakımdan desantralizasyon yönetim sürecine halkın daha dolaysız katılımını sağlamıştır.¹⁸

¹⁶ www.dersindir.net/.../yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-partici Erişim Tarihi: 21.10.2012.

¹⁷ <http://www.belgeler.com/blg/scj/yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-participation-to-local-government>. Erişim Tarihi: 22.10.2012.

¹⁸ www.dersindir.net/.../yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-partici. Erişim Tarihi:22.10.2012.

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİM OLGUSU VE TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER

Avrupa Birliği’ne uyum ve küreselleşme sürecinde öne çıkan konuların başında gelen yerel yönetimler, gerek ulusal ve gerekse de uluslararası boyutlarda yaşanan gelişmeler, içte ve dışta toplumsal ve siyasal gündemin önemli ve aktüel tartışma konularının arasında bulunmaktadır.¹⁹

Yerel yönetimler Türkiye’de üzerinde çok tartışılan konulardan biridir. Bu alandaki tartışmaların belli zaman dilimlerinde yoğunluk kazandığı ve bazen gündemin ilk sıralarına yerleştiği bilinmektedir. Yerel yönetim seçimleri öncesi ve sonrasında, bu yönetim birimleriyle ilgili uluslararası anlaşmalar ve yükümlülükler söz konusu olduğunda, kamu yönetimine ilişkin sorunlar ve yönetsel reform niyet ve girişimleri gündeme geldiğinde, demokrasinin yerleştirilmesi ve etkin kamu hizmeti sunumu açılarından yerel yönetimler daha çok ilgi odağı haline gelmektedir.²⁰

Hazırlamış olduğumuz çalışmanın bu bölümünde önce, Türk yönetim sistemini, geçmişten bugüne kadar gelen süreçte bütün yönleriyle beraber açıklamaya çalışacağız. Daha sonra yerel yönetimlerin kısa tarihini açıklayarak, yerel yönetimlerin kültür yönetimiyle olan ilişki ve etkileşimini İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin bu hususta yapmış olduğu çalışmalar paralelinde ele alacağız.

1.1.YÖNETİM VE YEREL YÖNETİMLER

Farklı biçimlerde algılanan yönetim, günlük dilde Arapça “idare” kavramı karşılığı olarak kimi kez örgüt (teşkilat), kimi kez de yönetme (sevk ve idare) anlamında kullanılmaktadır.²¹

¹⁹ www.harapak.edu.tr/saren2/files/GSD/guv_str_sayi_4_aralik2006.pdf. Erişim Tarihi: 30.11.2012.

²⁰ Bekir Parlak, Hüseyin Özgür, **Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005, s.2-3.

²¹ Şeref Gözübüyük, **Yönetim Hukuku**, Savaş Yayınları, Ankara, 1989, s.1.

Bir şeyin kendi ekseni etrafında dönmesi ve dolaşması anlamına gelen ve Arapça “devr” kökünden türetilen idare kavramını, teknik ve günlük yönetim karşılığı ile bir tutmamak gerekir. Teknik yönetim kurumunun, biri işlevsel (Functional), diğeri örgütsel (organizational) olmak üzere iki yanı vardır. İdare, birincisinde faaliyet; eylem ya da iş, yani yönetme işlevi olarak görülür. İkincisinde ise; türlü öğelerden oluşan teşkilat biçiminde ortaya çıkar. Türkçede idarenin işlevsel yönünü anlatmak için idare etme ya da “yönetim” denilmekte; örgütsel yönünü belirlerken de sadece “idare”, “resmî daire”, “kuruluş”, “teşkilat” ve başka sözcükler kullanılmaktadır.²²

Yönetim, belirli insani amaçlara erişmeye yarayan planlı insani faaliyetlerdir. Örneğin; memuriyetin ve mesleğin yönetimi, ev yönetimi, ekonomik alanda servet yönetimi. Genel anlamda yönetim, örgütlenmenin yanında, örgütün işlerliğini sağlayacak her türlü yönetsel etkinlikleri; başka bir deyişle kaynakların bir araya getirilmesini, eşgüdüm sağlanmasını, izlenecek yöntemleri ve denetimi de içine alır. Yönetim bu anlamı ile evrenseldir ve bu da; hem kamu kesimi hem özel kesim için geçerlidir.²³

Yerel yönetim kavramı ise çeşitli anlamları olan bir terimdir. Yönetim olması bakımından ülkelerin kabul ettikleri genel yönetim ve anayasal yapının bir parçasını oluşturur. “Yerel” niteliği ise, yönetimin ülkede sınırlı belirli bir alan üzerinde olması anlamına gelmektedir. Böylece yerel yönetimler, ülkenin tümü üzerinde değil de belirli bir parçası üzerinde görev ve sorumlulukları olan idari birimlerdir. Yerel yönetimler, yerellik özelliklerinin yanında; genel yönetimin altında bir yer de teşkil etmektedirler. Esasen yerel yönetim kelimeleri bazı anlamlara açıkça delalet etse de; yerel yönetimin eksiksiz bir tanımını yapmak kolay değildir. Yerel yönetimler kavramı her şeyden önce ülkenin tamamım değil de; parçalarını ifade eder. Bu nedenle de, millî hükümetin altında (genel yönetim) yer alması gerekir.²⁴ Ayrıca, söz konusu kavram kamusal nitelikli bazı faaliyetleri ve bu faaliyetleri yürütebilmek için

²² <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 30.11.2012.

²³ <http://www.dersindir.net/indir/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 30.11.2012.

²⁴ Veysel Bilgiç, **Yerel Yönetimler**, 21.Yüzyıl Yayınları, Ankara, 1998, s.25.

sahip olunması gereken bazı yetkilerin varlığına da işaret etmektedir.

1.2.TÜRK YÖNETİM SİSTEMİ

Ülkemizin idari yapısı merkezden yönetim ve yerinden yönetim sistemine dayanmaktadır. Bu sistemi oluşturan kuruluşlar 'idarenin bütünlüğü ilkesinin' doğal sonucu ve bir bütünün parçaları olarak değerlendirilirler. Nitekim 1982 Anayasası, 123. maddesinde şu hükme yer vermiştir: "İdare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır."²⁵

Üniter ve merkezci bir devlette, yönetimin bütünlük göstermesi zorunludur. Bu ilke, çeşitli tüzel kişilerden oluşan kamu yönetimi alanındaki kuruluşların bir uyum içinde çalışmalarını gerekli kılar. Merkezden yönetim ve yerinden yönetim bir bütünün iki karşıt ucu olarak görülebilir. Aslında bunların hepsi, bir bütünün, bir sistemin parçalarıdır. Genel yönetimle yerinden yönetim kuruluşları arasındaki bütünlük ve uyum 'vesayet denetimi' ile, bir yönetsel kuruluş içinde ise 'hijerarşik denetim' yolu ile sağlanır. Yönetimin bütünlüğünün sağlanması açısından gerek vesayet, gerek hijerarşik denetim önemli birer araçtır.²⁶

Merkezden yönetim ve yerinden yönetim ilkesi, hukuksal olmaktan çok, yönetim politikası ile yakından ilgilidir. Tarihsel gelişim ve deneyimler sonunda ortaya çıkan bu ilkeler, zamanla anayasalara da girmiştir.²⁷

Yönetime egemen olan bu ilkeler, tek başlarına uygulanmamaktadır. Merkezden yönetim ve yerinden yönetim birbirlerini tamamlayan ilkelerdir. Her ikisi yan yana uygulanmaktadır. Bu ilkelere hiçbiri tek başına, yönetsel işlerin yürütülmesi için yeterli olmaz. Her ülke, siyasal, toplumsal ve ekonomik yapısına göre ya merkezden yönetime ya da yerinden yönetime ağırlık vererek, yönetsel yapılarını düzenlemişlerdir. Türkiye'de buna bakıldığında Osmanlı-Türk geleneğinden beslenen devletçi ve bürokratik bir

²⁵ Kemal Gözler, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, Ekin Yayınları, İstanbul, s.92.

²⁶ Nuri Tortop, **Mahalli İdareler**, Gözden Geçirilmiş 5.Baskı, Yargı Yayınları, Ankara, 1994, s.5.

²⁷ http://www.msb.gov.tr/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO=35. Erişim Tarihi: 04.12.2012.

nitelik gözlenmektedir.

1.2.1.Merkezden Yönetim

Merkezi yönetim, bir ülkede merkezi bürokrasinin daha geniş yetkilere sahip olduğu ve alt kademelerin yetkilerinin ve takdir haklarının azaldığı bir yönetim biçimidir. Bir diğer deyişle merkezden yönetim, yönetsel hizmetlerin merkezde toplanması ve bu hizmetlerin merkez ve merkezin hiyerarşisi içinde yer alan örgütlerce yürütülmesidir. Merkezden yönetim ilkesinin yumuşatılmış biçimi; yetki genişliğidir. Yetki genişliği ile merkez, taşradaki kuruluşlarına belli konularda, kendiliğinden karar alma yetkisi tanır.²⁸

Merkezden yönetim katı biçimde uygulandığı takdirde, bütün kararların üst yöneticiler tarafından alınarak alt kademedeki memurların her şeyi üstlerine danışmaları gerekir. Bu anlamda merkezden yönetimin uygulandığı varsayılırsa, o ülkede devletin dışında tüzel kişiliği olan başka bir kamu kuruluşu da bulunmalıdır. Bu tür bir merkeziyetçi yapıya hemen hemen hiçbir ülkede rastlanmamaktadır.²⁹

Merkezden yönetimin temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Merkeziyetçi yönetim yapısında, hizmetlerin yapılması; karar alma, kaynak ve yetkinin uygulama görevi merkezdedir. Merkeziyetçi yönetimlerde, hizmetlerin sunulması, planlanması, hizmet istem ve önceliklerinin belirlenmesinde merkezi yönetimlerin sık ve ayrıntılı denetim mekanizmaları vardır.
2. Bu sistemde en küçük ve basit işlemlerin yapılmasından önce dahi bunların en yüksek kademeler tarafından kabulü ve onaylanması istenebilir. Örneğin, ödemelerin yapılabilmesi için gider belgelerinin müdürler, hatta Bakanlar tarafından imza edilmeleri veya en alt kademe personelin atanma işlemlerinin bile, icra organının başı tarafından onaylanması gerekebilir.
3. Merkez yönetiminin üstlendiği hizmetler, hem merkezde, hem

²⁸ www.ege.edu.tr/links.php?lid=1&lnkid=67. Erişim Tarihi: 04.12.2012.

²⁹ Nuri Tortop, **Mahalli İdareler**, Gözden Geçirilmiş 5.Baskı, Yargı Yayınları, Ankara, 1995, s.5.

de taşrada merkeze ait görevliler tarafından yürütülür.

4. Hizmetlerin yürütülmesi için gerekli gelir ve gider merkezileştirilmiştir.
5. Merkezi yönetimde, mahalli idareler üzerinde hukuka uygunluk denetimi esastır. Ayrıca ülke yönetiminde bütünlüğü sağlamak üzere mahalli idarelerin de uymaları gereken hedef, ilke ve standartları merkezi idare belirler.
6. Merkezden yönetiminin yararları şu şekilde sıralanabilir:
7. Merkezden yönetim ilkesi, parçalanmış devlet yönetiminde birliği sağlar.
8. Fonksiyonel ve coğrafi esaslara göre kaynakların tahsisine temel teşkil etmek üzere geniş kapsamlı planların ve programların hazırlanmasına imkan verir.
9. Programların yürütülmesi için gerekli kanunların çıkarılması ve mali olanakların sağlanmasında etkinlik sağlar.
10. Hizmetleri milli ölçüde sunmak üzere, gerekli liderlik ve teşvik vasıtaları ile sağlanması, uygulanacak politika ve teknik standartların tespit edilmesinde kolaylık sağlar.
11. İdari mekanizmanın kurulması, teknik ve yönetici personelin eğitilmesi ve yerel etkilerden korunmasını sağlar.
12. Temel bayındırlık işleri gibi verimli mahalli gayretler için gerekli fırsatları arttıracak nitelikteki kalkınma, altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesini sağlar.³⁰

Buna karşın katı merkeziyetçiliğin önemli sakıncaları vardır. Her şeyin başında kamu hizmetleri aksar ve hizmetlerin maliyeti artmaktadır. Yönetme yetkisinin merkezde toplanması üst kademedeki yöneticilerin mahalli karakterde olan birçok işle uğraşmalarına neden olmaktadır. Kilit mevkilerde bulunan memurların üzerindeki, tali ve ayrıntılı görev yükünü artırır. Bütün kademelerde idarenin hızını ve etkinliğini azaltmaktadır. Ayrıca merkezden

³⁰ Soner Ünal, **Türkiye'nin Yerel Yönetim Tarihi ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2001, s.51.

yönetim, kırtasiyeciliği arttırır. Kamu hizmetlerindeki hızlı artışın sonucu olan resmi işlemlerin sayısındaki yükseliş ve kontrol alanında aşırı merkeziyetçilik, emek kaybına ve çeşitli diğer güçlükler neden olur. Öte yandan merkezden yönetim katılımcı demokrasi ilkesi ile de bağdaşmamaktadır. Nitekim halk katılımı ve demokrasi, toplumsal ve ekonomik gelişmede, halkın siyasal açıdan bilinçlenmesinde ve genel olarak tüm toplumun özgür ve demokratik bir nitelik kazanmasında çok önemli işlevleri yerine getirir.³¹

Aşırı merkeziyetçiliğin örgütsel gelişmeye ilişkin en önemli sorunlarından birisi de; mülki idarenin taşra örgütünün içinde bulunduğu durumdur. Tüm çalışmaların merkezde belirlenmiş olması, mahalli düzeydeki planlama ve yönetimin etkisizliği gibi nedenler, merkeziyetçi yaklaşımın belirgin aksaklıklarındandır. Merkezden yönetim kamu görevlileri ve kamu hizmetleri üzerinde olumsuz etkide bulunabilir. Merkez adına görev yapanlar, hizmet gerekleri yerine, merkezin görüşünü uygulamayı yeğlerler. Bu da yöneticilerin halktan uzaklaşmasına neden olur.³²

Anılan sakıncalar sebebiyle, merkezden yönetim sistemi katı biçimde uygulanmaz. Çağdaş yönetsel yapı ve siyasi literatürde, merkezden yönetim terimi, gerek merkezin taşra kuruluşlarına 'yetki genişliği (delegasyon)', gerekse mahalli idarelere ve sair mahalli özerk kuruluşlara 'yetki ve görevlerin devri' usulü ile birlikte uygulanır. Hiyerarşik bağlılığın yanında, alt kademelere karar alma yetkisi de tanınır. Bu çerçevede merkezden yönetim ilkesini daha iyi kavrayabilmek ve günümüz şartları içerisinde uygulanış biçimini gereğince değerlendirebilmek için 'yetki genişliği ve yetki devri' üzerinde de durmamız gerekir.³³

³¹ <http://www.dersindir.net/indir/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 07.12.2012.

³² <http://www.dersindir.net/indir/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 07.12.2012.

³³ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 07.12.2012.

1.2.2.Yetki Devri İlkesi

Yetki devri, hükümetin veya üst kuruluşların yetkilerinden bir kısmını, kuruluşların alt kademedeki memurlarına devretmesi demektir. Yetki devrine konu olan yetkilerin, hangi makama devredileceğinin yasalarda öngörülmesi gerekir. Bu gibi durumlarda, yönetsel bir işlemle yetki devredilebilir. Yetkinin devri ile hem karar alma yetkisi, hem de sorumluluk yetki devredilene geçer. Merkezden yönetimde, merkezi yönetimin yetkilerini hafifletmenin bir yolu olan yetki devrinde amaç, merkezi kuruluşların alt kademelerine yetki verilerek yönetimin daha çabuk ve basit işlemlerini sağlamaktır. Bunun için de, yetki devrine konu olan yetkinin sınırları iyi belirtilmelidir. Yetki çatışmasından kaçınılmalı, sorumluluk ve otorite açık biçimde belirtilmelidir.³⁴

Yetki devrinin bu tür sakıncalarını önlemek için yetki devrine konu yetkiler; bölgesel yönden, biçim ve hiyerarşik yönden sınırlanmıştır. Örneğin, yetki alan makamlar yalnız yetkili oldukları, görev yaptıkları coğrafi sınırlar içinde aldıkları yetkileri kullanabilirler. Böylece yetkiler bölgesel veya coğrafi olarak sınırlanmıştır. Diğer yandan yetki alan makamlar, bu yetkilerini ancak kendilerine açık olarak belirtilen konularda ve kendilerine emredilen usul ve kurallara uyarak kullanabilirler. Yetkiler, biçim hiyerarşi bakımından da sınırlanmıştır. Yetki alan memurlar kanun, tüzük ve yönetmeliklere uymakla yükümlü oldukları gibi, bunlara uygun olarak amirler tarafından verilecek emirlere de uymak zorundadırlar. Yetki veren makamlar, verdikleri yetkilerin kullanılması konusunda bazı kurallar getirebilirler. Böylece yetki devri, hiyerarşik olarak da sınırlanmış olmaktadır.³⁵

Yetki, işin yapıldığı birimde çalışan en yakın kademeye devredilmelidir. Yetki devrinde diğer bir önemli husus “yetki ve sorumluluğun dengeli olması” ilkesine uyulmasıdır. Yani verilecek yetki ve sorumluluk orantılı olmalıdır. Yetki genişliği kavramı yanında bir de; imza yetkisinden söz edilebilir. İmza yetkisinin yetki devrinden farkı; imza yetkisinin verilmesinde sorumluluk ve

³⁴ Gözübüyük, a.g.e., s.34.

³⁵ Tortop, a.g.e., s.24.

karar alma yetkisinin, imza yetkisi verende kalmasıdır. İmza yetkisi verebilmek için yasal bir düzenlemeye gerek yoktur. İmza yetkisi yönetsel bir işlemle de işin yapıldığı birimde çalışan kademeye devredilebilir.³⁶

1.2.3.Yetki Genişliği İlkesi

Yetki genişliği ilkesi, merkezden yönetimin yumuşatılmış biçimidir. Bu ilke, hizmet ve karar alma yetkisinin bir yerde toplandığı merkezi yönetimde uygulanan bir yöntemdir. Yetki genişliği ilkesi ile genel yönetimin taşra kuruluşlarında bulunan yüksek kamu görevlilerine, belli konularda merkezi yönetim işlerinin hafifletilebilmesi için kendiliğinden karar alma ve uygulama yetkisi tanınır. Yetki genişliğinde kararlar, merkez yönetimi adına, merkez yönetimin taşradaki bir görevlisi tarafından alınmaktadır. Örneğin bakanlara ait olan yetkilerin valilere, valilere ait olan yetkilerin kaymakamlara verilmesi, yetki genişliği ilkesinin uygulandığını gösterir.³⁷

Yetki genişliği, bizzat merkezi yönetimler için söz konusudur. Nitekim Türkiye’de merkezi idarenin taşra teşkilatı (il, ilçe ve bucak), yetki genişliği ilkesine göre görev yapar. Genel idarenin taşra teşkilatı ile ilgili ilkelerinin yer aldığı Anayasanın 126. maddesi, aynı zamanda illerin yönetiminin yetki genişliği ilkesine dayandığını da belirtmiştir. Bunun uygulaması olarak valilere çeşitli hizmet alanlarında kısıtlı da olsa, merkeze danışmadan kendiliğinden hareket edebilme olanağı tanınmıştır. Ancak bazı bakanlıkların kuruluş kanunlarına ya da çıkardıkları tüzük ve yönetmeliklerine koydukları valilerin yetkilerini kısıtlayan veya kaldıran hükümler, yetki genişliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Yetki genişliği ilkesinin önemli ölçüde zedelenmesine yol açan bu durumun düzeltilmesi, ildeki devlet hizmetlerinin daha etkin, verimli ve koordinasyon içerisinde yürütülmesi için zaruridir.³⁸

Yetki genişliği ilkesi, yalnız merkezin taşra örgütünde kullanılmaz. Yetki genişliği ilkesi, merkez örgütünde ya da bir kuruluş içinde de

³⁶ Gözübüyük, a.g.e., s.35.

³⁷ Metin Kubilay, Türkiye’de Mülki İdare Sistemi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 420, Eylül 1998, s.132.

³⁸ Kubilay, a.g.m., s.133.

uygulanabilir. Bir kamu kuruluşu yumuşatılmış bir merkezilik biçiminde örgütlenebilir. Bununla birlikte yetki genişliği yönünden üst makamlara, alt makamların uymalarını sağlamak için üst makamların yararlandıkları bir dizi denetleme mekanizmaları vardır. Bunlar, üst makamların alt makamlara eleman atama yetkisi, onlara genelge, açıklama veya sirküler göndermesi ve gerektiğinde onların kararlarını bozma veya değiştirme biçiminde görülür. Üst makamlar, yetki genişliğine yer veren merkezden yönetim sisteminde, alt makamların kararlarını bozabilir veya değiştirebilirler. Bu, alt makamların, üst makamların emirlerine uymalarını sağlayan güçlü bir müeyyidedir.³⁹

Sonuç olarak, yetki genişliği ülke yönetiminde önemli derecede kolaylık sağlamakta, merkezi birimlerin yükünü azaltmaktadır. Bununla beraber, büyük ölçüde asıl yetkinin sahibi, merkezi organlar olmaktadır.

1.2.4.Yerinden Yönetim (Adem-i Merkeziyet)

Siyasal ya da yönetsel gereksinmeler, bazı kamu hizmetlerinin, merkez yönetiminin dışında yer alan, ayrı tüzel kişilikleri bulunan kuruluşlara verilmesini zorunlu kılmıştır. Yerinden yönetim, yetki genişliğine dayanan merkezden yönetime göre daha güçlü bir yönetim biçimidir. Günümüzde 'adem-i merkeziyet' ve yerinden yönetim kavramı eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Yerinden yönetim, icraî kararların merkez teşkilatına ve hiyerarşisine dahil olmayan birtakım organlar tarafından alınmasını tazammun eden (içeren) bir sistemdir.⁴⁰ Bir diğer deyişle Anayasa ve diğer yasalarla, aynı ülke içinde yerel nitelikte ve ayrı organlara ve yetkilere sahip kuruluşlara yer verilmişse, bu tür yönetim biçimine yerinden yönetim (adem-i merkeziyet, decentralization) denilmektedir.⁴¹

Günday'a göre ise, 'yerinden yönetim (adem-i merkeziyet)', topluma sunulacak bazı idari hizmetlerin devlet merkezinden ve tek elden değil, merkezi idare teşkilatı içinde yer almayan ve merkezi idare hiyerarşisine dahil

³⁹ Tortop, a.g.e., s.9-10.

⁴⁰ Sıdık Sami Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, Hak Kitabevi, İstanbul, 1966, s.610.

⁴¹ yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDUxMDQ4MDQ5MDQ5MDQ4. Erişim Tarihi: 07.12.2012.

olmayan kamu tüzel kişileri tarafından yürütülmesidir.⁴²

Yapılan bu yerinden yönetim tanımları genelde aynı ortak noktaları içermektedir. Bu ortak noktaları şöyle belirtebiliriz:

“Bir ülkede yerinden yönetimin var olabilmesi için o ülkede, merkezi yönetimin teşkilat ve hiyerarşisi dışında kamu hizmeti gören kamu kurumları olmalıdır. Bu hizmetler ülkesel değil de, bir bölgeyi veya sadece bir kısım vatandaş gruplarını ilgilendirir. Bu kurumlar tüzel kişiliğe sahip olmalıdır. Bu kurumlar özerk (otonom) olmalıdır. Burada “yerinden yönetim” kavramı, gerek merkezin taşra kuruluşlarına “yetki genişliği” (delegasyon), gerekse mahalli idarelere ve sair mahalli özerk kuruluşlara yetki ve görevlerin devri usulü ile yönetim yetkisinin merkezden uzaklaştırılması anlamında kullanılmaktadır. Yerinden yönetim isteği ve yeteneği, ekonomik ve sosyal kalkınmayı teşvik bakımından son derece etkilidir. Bilhassa gelişmekte olan ülkelerin çoğu, sosyal ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için mahalli idareler sisteminden ve taşrada yürütülmesi gerekli hizmetlerin yönetimine, toplumun katılmasını sağlamak için yerinden yönetim düzeninin diğer şekillerinden, azami ölçüde yararlanmaya çalışmaktadırlar. Örneğin; Hindistan ve Pakistan’da merkezi idarenin taşra kuruluşları, yeniden düzenlenmekte olan mahalli idare birimlerinin yürütme organları haline getirilmiştir”.⁴³

Yerinden yönetim, merkeziyetçi yönetimlerin yetkilerini hafifletmenin en etkin biçimidir. Bazı ülkelerde, devletin ve yerinden yönetim kuruluşlarının yetkileri ve görevleri anayasalarında belirtilmiştir. Örneğin, federal ülkelerin sistemi bu şekildedir. Genel olarak federal hükümet sisteminin, bir orta kademe (eyalet) yönünde, yerinden yönetim ilkelerinin başarı ile uygulanmasının, tek hükümet (unitary government) sisteminden daha uygun olduğunu ifade etmek mümkündür. Bununla beraber sorumlulukları, taşra idare sistemleri ve daha aşağı kademedeki hükümet birimleri ile olan ilişkileri, federal bünyeye sahip bulunmayan devlet esasına göre kurulmuş hükümetlerinkine benzeyen, federal hükümetler de vardır. Federal ülkelerin

⁴² Metin Günday, **İdare Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 1968, s.42.

⁴³ Birleşmiş Milletler Yerinden Yönetim Araştırma Grubu, **Yerinden Yönetim ve Kalkınma**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1997, s.5.

dışındaki diğer ülkelerde ise devlet tam yetkilidir. Ancak özel kanunlarla bazı yetkileri, yerinden yönetim kuruluşlarına bırakılır. Aynı zamanda bu kuruluşların ayrı bütçesi ve malları bulunabilir. Bu kuruluşlar, yaptıkları görevler ve yapıları itibarıyla kanunlar çerçevesinde bağımsız hareket edebilirler. Birtakım kurallar ve yasaklar koyarlar. Devletin yasama ve yürütme organına benzer görüşme, karar ve yürütme organları bulunur.⁴⁴ Ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak amacı ile hükümetler, kalkınma programlarının etkilerini sürekli hale getirmek ve mümkün olduğu kadar süratli ve pratik kararlar alabilmek için, karar verme yetkisinin, yerinden yönetim esaslarına göre kullanılmasına hizmet etmektedir.⁴⁵

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası 123. maddesi merkezden ve yerinden yönetime birlikte yer vermiştir. Sözü geçen maddeye göre “idarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.” Yerinden yönetim kuruluşlarının, yönetimde birliği sağlamak için, genel yönetimin ‘vesayet denetimi’ altında olması ilkesi de bu maddenin bir sonucudur. Yine bu bağlamda yerinden yönetim kuruluşlarının yapıları, yetkileri, örgütleri ve memurlarının atanma usulleri yasa ile düzenlenir. Uygulamada yerinden yönetim ilkesi farklı biçimlerde kendini göstermektedir. Öncelikle yerinden yönetim, “siyasi” ve “idarî” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.⁴⁶

Siyasi yerinden yönetim, siyasi gücün, merkezi yönetim ile mahalli yönetim üniteleri arasında bölüşümüdür. Bu sistemde siyasi otorite merkezde toplanmamış, çeşitli birimler arasında paylaşılmıştır. Siyasal amaçlı yerinden yönetimde, yasama ve yargı alanında da yerinden yönetim kuruluşları yetkili olurlar. Siyasi yerinden yönetim ilkesiyle ortaya çıkan il, cumhuriyet, kanton ve eyalet gibi mahalli idareler de egemenliğin bir parçasına sahiptir. Bunlara yasama ve yürütme konularında kısmi bir bağımsızlık verilmektedir. Halbuki üniter bir devlette yasa yapma yetkisi (legislative power), sadece tüm milletin

⁴⁴ Ünal, a.g.t., s.8.

⁴⁵ www.todaie.gov.tr/dosya/mehtap.pdf. Erişim Tarihi: 09.12.2012.

⁴⁶ Zeyyat Sabuncuoğlu, **İnsan Kaynakları Yönetimi**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000, s.9.

oylarıyla seçilmiş olan parlamentonun elindedir.⁴⁷

Siyasi yerinden yönetim sonucu, federal devlet sistemi ortaya çıkmaktadır. Federal devlet yapısına sahip devletlerde (ABD, Federal Almanya, İsviçre) federe devletler; yasama, yürütme ve yargı yetkisine sahiptirler. Federal devletlerde yasa yapma yetkisiyle donatılmış yerel ve bölgesel meclislerin, karar alma (decision making) güçleri söz konusudur. Amerika'da Stateler, Federal Almanya'da Landlar, İsviçre'de Kantonlarda olduğu gibi.⁴⁸

İdari yerinden yönetim ise, yerel nitelikteki kamu hizmetleriyle iktisadi, ticari, kültürel ve teknik bazı fonksiyonların, merkezi idarenin hiyerarşik yapısı dışındaki kamu tüzel kişiliklerince yürütülmesidir. Bu kamu tüzel kişileri; ya belli bir coğrafi bölgede yaşayan halkı ya da eğitim, ticaret, sanayi, kültür gibi belirli bazı hizmetleri (fonksiyonları) temsil ederler. Bu kuruluşlara, siyasi yerinden yönetimde (federalizmde) olduğu gibi anayasayla egemenliğe ilişkin bir statü tanınmamıştır. İdari adem-i merkeziyet; hizmet yönünden (fonksiyonel) ve yerel yönden (coğrafi) yerinden yönetim olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır: Yönetim hukukunda hizmet yerinden yönetimi diye anılan, teknik veya özel bir yerinden yönetim biçimi daha vardır. Bu yönetim, belirli bazı işlevlerin (görevlerin), merkezi idareden alınarak özerk kurumlara aktarılması biçimidir. Bu yönetsel yapıda belirli bazı kamusal görevler, özerk bir statüye kavuşturulmakta ve bu hizmetleri yürütecek merkezi yapı dışında bağımsız örgütler oluşturulmaktadır. Ülkemizde hizmet yerinden yönetim ilkesinin ortaya çıkardığı kuruluşların başında üniversiteler, kamu iktisadi teşebbüsleri, ticaret ve sanayi odaları gibi kuruluşlar gelmektedir. Kısaca 'Hizmetler Kuruluşları'da denilen bu kuruluşlar hem genel yönetimden, hem de yerel yönetim kuruluşlarından farklıdır.⁴⁹

Bu farkları şöyle sıralayabiliriz.

1. Her şeyin başında hizmet yerinden yönetiminde özerklik, hizmetin kendisine tanınmıştır ve tüzel kişilik verilmiştir. Hizmeti yürütenler kamu

⁴⁷ Ünal, a.g.t., s.9.

⁴⁸ www.sgb.gov.tr. Erişim Tarihi: 09.12.2012.

⁴⁹ **Yerel Yönetimler, Sorunlar ve Çözümler**, İstanbul, TÜSİAD Yayını, 1992, s.38.

kurumu niteliğindedirler.

2. Hizmetsel kuruluşlar ya yasa ile ya da yasanın verdiği yetkiye dayanarak yönetsel kararla kurulur.

3. Bu kuruluşların kendilerine özgü mal varlıkları ve bütçeleri vardır.⁵⁰

Hizmet yerinden yönetim kuruluşları, belirli alanlarda uzmanlaşmış kuruluşlardır. Bu nedenle personelini seçerken daha dikkatli olmak ve uzmanlık alanlarına uygun personel almak zorundadırlar. Ayrıca bu kuruluşların üst yöneticileri (genel müdür veya yardımcıları), yerel yönetimlerden farklı olarak atama ile işbaşına gelirler. Örneğin; belediye başkanı seçimle işbaşına geldiği halde, hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının genel müdürleri Bakanlar Kurulu kararı veya üçlü kararname ile atanır. Yerel yerinden yönetimlerle hizmet yerinden yönetimleri arasındaki bir diğer farklı durum, denetim biçimindedir. Yerel yönetimlerde, idari vesayet, yargı denetimi, Sayıştay denetimi söz konusudur. Hizmetsel kuruluşlar üzerinde ise genel yönetimin veya bağlı oldukları kuruluşların vesayet denetimi vardır. Vesayet denetimi ile özerklik ters orantılıdır. Özerklik arttıkça, vesayet denetimi azalır. Buna karşılık Türkiye’de bu kuruluşlar, Sayıştay denetimine tabi değildir. Arttırma, Eksiltme ve İhale yasalarına uymak zorunda değillerdir. Denetimleri, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tarafından yapılır.⁵¹

Yerel yerinden yönetim, hizmet yerinden yönetiminde olduğu gibi hizmetlerin değil; yerin önem taşıdığı yönetim biçimidir. Yerel (coğrafi) yerinden yönetim, idari bazı görevleri yürütme yetkisinin, merkezi idareye bağlı olmayan ve karar organlarının seçmenlerin oylarıyla belirlendiği bölge, il, belediye ve köy gibi faaliyetleri; belirli bir coğrafi alanla sınırlı olan yönetimlere verilmesi demektir. Yerel yerinden yönetim kuruluşlarına ‘yerel yönetim kuruluşları’ da denir. Yerel yönetim kuruluşları, merkezi yönetimce, yöreyi ilgilendiren konularda kurallar koymaya, mali yükümlükler getirmeye yetkili kılınmış bir yerel meclisin denetimi altındaki yönetim biçimlerine verilen

⁵⁰ Yerel Yönetimler, a.g.y., s.39

⁵¹ Nuri Tortop, **Yerel Yönetimler Maliyesi (Görev ve Kaynak Bölüşümü)**, TODAİE Yayınları, Ankara, 1996, s.6.

addır. Bu tanımlamaların ışığı altında, “yerel yerinden yönetimi” halkın ortak yerel gereksinmelerini karşılamak amacıyla oluşturulan ve halkın kendi eliyle seçtiği organlarca yönetilen bir sistem olarak tanımlayabiliriz. Mahalli idareler ya da yerel yönetimler bu ilkenin bir sonucudur.⁵²

Ülkemizde yerel yerinden yönetim kuruluşları il özel idaresi, belediye ve köylendir. Bu idareler 1982 Anayasası 127. maddesi ve kendi özel kanunlarına göre tüzel kişiliğe sahiptirler. Buna karşın merkezi idarenin taşra kuruluşları olan il, ilçe ve bucakların tüzel kişilikleri olmadığı gibi; yerel nitelikte hizmetleri de yoktur.⁵³

Yerel yerinden yönetim kuruluşlarının önemli bir bölümünü teşkil eden yerel yönetim kuruluşları, halka en yakın yönetim organıdır. Tarihsel olarak merkezi yönetimden önce geldiği gibi, demokratik potansiyel olarak diğer yönetim birimlerinden daha üstündür. Çünkü; bireyin, kendi kendinin yönetimine gerçekten katılabileceği en uygun düzey, yerel yönetim düzenidir. Bu nedenle yerel yönetim kuruluşları, demokrasinin birincil yeri ve temeli olarak görülmektedir.⁵⁴

1.2.5.Yerel Yönetimler

Yerel yönetim kavramı değişik anlamları olan genel bir terimdir. Yönetim yani idare olması bakımından, ülkelerin kabul ettikleri genel yönetim ve anayasal yapının bir parçasını oluşturur.

“Yerel” niteliği ise; yönetimin, ülkede, sınırları belirli bir alan üzerinde olmasıdır. Böylece, yerel yönetimler ülkenin tümü üzerinde değil de; belirli bir parçası üzerinde görev ve sorumlulukları olan idari birimlerdir.⁵⁵

⁵²Şakir Çımkır, “Örgütlerde Personel Geliştirme”, *Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar, Uygulamalar ve Sorunlar*, Ed. Cevat Elma, Kamile Demir, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000, s.105.

⁵³ Kemal Gözler, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, Ekin Yayınları, İstanbul, 1999, s. 86.

⁵⁴ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 10.12.2012.

⁵⁵ http://dergi.sayistay.gov.tr/Default_4_Yazdir.asp?id=558. Erişim Tarihi: 13.12.2012.

1.2.5.1.Yerel Yönetimin Tanımı

Çağdaş toplum yapısının en belirgin özelliklerinden birisi de kentleşmedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kentsel nüfus, kırsal nüfusu aşarak önemli bir sosyal-yapısal değişiklik göstermektedir.

Bu süreçte, bireylerin gereksinim duyduğu çoğu hizmetler, ya doğrudan özel yerel birimlerce ya da merkezi hükümetin yerel uzantıları tarafından karşılanmaktadır. Bu hizmetlerin çeşitliliği ve niteliği, vatandaşla yerel yönetim birimlerinin sürekli bir ilişki ve etkileşim içinde olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu özelliği ile yerel yönetim kuruluşları, bireylerin günlük yaşamlarında ağırlıklı bir yere sahip olmaktadır. Yerel düzeyde kamu hizmetleri olarak nitelendirilen yerel işler, merkezi düzeydeki örgütlerden farklı yerel kuruluşlara verilmektedir.⁵⁶

Devlet, hiç şüphesiz ki; bütün kamu hizmetlerinin yönetilmesinden ve ulusal düzeydeki politikanın yürütülmesinden sorumludur. Ancak devletler, ülke ve vatandaşların yararları açısından, yerel nitelikteki bir kısım hizmetlerin, özerk kuruluşlar tarafından yerine getirilmesini; hizmette yerellik ilkesi gereği, yönetim yapılarında yer vermektedir. Böylece bu yönetimlerde, merkezden yönetimde olduğu gibi sadece yetki verilmekle yetinilmez; aynı zamanda tüzel kişiliği olan ayrı bir örgüt kurulur. Bu çerçevede yerel halkın yönetime daha fazla katılımı sağlanır. Bu özelliklerin ışığı altında yerel yönetimler, mahalli nitelikli kamu hizmetlerini yerine getirmek amacıyla yerinden yönetim ilkesine göre teşkilatlanmış, karar organları seçimle iş başına gelen kamu tüzel kişileridir. Bu tanıma genişletecek olursak; demokratik yerel yönetim, yerel topluluk üyelerinin ortak ihtiyaçlarını karşılayan; ekonomik, sosyal ve kültürel zenginliğine ve refahına ilişkin yerel hizmetleri görmek üzere kurulan; işleyişinde çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçiren; kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk ve demokratik

⁵⁶ Metin Günday, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınları, Ankara, 1997, s.42.

mekanizmalardır.⁵⁷

Yerel yönetim, anayasal bir kavramdır. Türkiye’de 1876 Anayasası dahil bütün anayasalarda yerel yönetimler ile ilgili hükümlere ve ilkelere yer verilmiştir. 1982 Anayasası’nda yerel yönetimler ile ilgili düzenleme; diğer anayasalara göre daha geniş ve kapsamlıdır. 1982 Anayasası’nda “İdarenin kuruluşu” kenar başlığı adı altında ‘merkezi idare ve mahalli idareler yer almaktadır. Anayasaya göre yerel yönetimlerin özellikleri şöyle belirlenmiştir:

1. Yerel yönetimler il, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarının karşılanması için kurulan tüzel kişilerdir.
2. Yerel yönetimlerin karar organları seçimle belirlenir.
3. Yerel yönetimlerin kuruluşu ve görevleri, yetkileri uygun kanun düzenlemeleri ile yapılır.
4. Yerel yönetimlerin denetlenmesi yargı yolu ile olur
5. Yerel yönetimlerin seçimleri beş yılda bir defa yapılır.
6. Merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Vesayet yetkisi kanun ile uygulanır.⁵⁸

Yerel yönetimler kendi birliklerini kurabilir. Birlik kurma ile ilgili izni Bakanlar Kurulu verir. Yerel yönetimler ile ilgili yasal düzenlemeler Anayasadaki hüküm ve kurallar içinde olmalıdır. Anayasa üç yerel yönetimden söz etmektedir: İl özel idareleri, belediye ve köy. İl özel idaresi: “İl” denilen idari coğrafyada faaliyet gösteren bir yerel yönetim birimidir. İl özel idaresinin hizmetleri, il sınırları içindeki bütün bölgeyi kapsar. Bir yerde il özel idaresinin kurulabilmesi için, söz konusu yerin il statüsüne kavuşması yeterlidir.⁵⁹

Belediye yönetimi: Yerel yönetimlerin içinde en önemlisi belediyelerdir. Belediyenin yönetim sistemimiz içinde yaklaşık 150 yıllık bir tarihi vardır. Türkiye’de iki çeşit belediye bulunmaktadır: Birincisi, 1580 Sayılı Belediye Kanunu’na göre kurulan ve çalışan belediyelerdir. İkincisi ise; büyük

⁵⁷ Selahattin Yıldırım, **Yerel Yönetim ve Demokrasi; Yerel Yönetimin Geliştirilmesi Programı El Kitapları Dizisi Kavramlar-Yaklaşımlar**, Çağ Yayınları, Ankara, 1993, s. 33.

⁵⁸ <http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz/11-9-ozel/kamu/4%20isbir.pdf>. Erişim Tarihi: 13.12.2012.

⁵⁹ www.tccb.gov.tr/ddk/ddk41.pdf. Erişim Tarihi: 13.12.2012.

kentlerde faaliyet gösteren ve farklı statüye tabi olan Büyükşehir Belediyeleri'dir. Köy: Köyler, geleneksel yerleşim birimleri ve en küçük mahalli idare türüdür. Genel olarak belediye teşkilatı kurulmamış olan yerleşim yerleri, orta malları, bağ, bahçe ve tarlaları ile birlikte köyü teşkil eder.⁶⁰

Bu kuruluşların karar organları seçimle iş başına gelirler. İl özel idarelerinde, il genel meclisi ve il daimi encümeni üyeleri, seçilmiş kişilerdir. Vali atanmış kişidir. Belediyelerde, büyükşehir belediye encümeni başkanı hariç, atanmış kişilerden oluşmaktadır. Belediyelerde başkan, belediye meclis üyeleri seçilmiş kişilerdir. Belediye encümeni, seçilmiş ve atanmış kişilerden oluşur. Köy kuruluşlarında ise; köy muhtarı ve köy ihtiyar meclisi seçilmiş (köy imamı ve köy öğretmeni gibi doğal üyeler hariç) kişilerden oluşur. Yerel yönetim kuruluşlarının seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmaları ya da yitirmelerine ilişkin denetim; ancak yargı kararı ile olur. Görevleri ile ilgili bir suç sebebiyle hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan yerel yönetim organlarını veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanlığı geçici bir tedbir olarak kesin hükme kadar görevinden uzaklaştırılabilir.⁶¹

Merkezi yönetimin, mahalli idareler üzerinde, yasada belirtilen esas ve usuller çerçevesinde 'sınırlı idari vesayet' yetkisi vardır. Mülki idare amirleri veya bakanlıklar tarafından yapılan idari vesayet denetiminin amacı, yerel hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun biçimde yürütülmesi, kamu hizmetlerinde birliğin sağlanması, toplumun yararının korunması, yerel ihtiyaçların gereği gibi karşılanmasıdır. Bu denetim Anglo-Sakson ülkelerinde sivil yargı organları tarafından, diğer idari yargı sisteminin uygulandığı ülkelerde de yönetsel yargı organları tarafından yapılmaktadır. Türkiye'de mülki amirlerin ve İçişleri Bakanlığı'nın idari vesayet denetimi belli alanlarda devam etmektedir. Hukuksal ve mali denetim, siyasal etkenlerin dışında,

⁶⁰ Bayram Coşkun, Turgay Uzun, **Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Gelişimi, Niteliği ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar**, Muğla Üniversitesi Yayını, Muğla, 1999, s. 4.

⁶¹ Ziya Çoker, "Kırsal Alanlarda Yerel Yönetim Sorunları ve Çözüm Yolları", **Türk İdare Dergisi**, Aralık 1988, Sayı 381, s.71.

bağımsız organlar tarafından gerçekleştirilmektedir.⁶²

Yerel yönetim kuruluşlarının görevleri yasa ile belirtilir. Türkiye’de genel ve yerel yönetimlerin yetki ve görevleri ile ilgili düzenlemelerde benimsenen yöntem, sayma usulüdür.⁶³ Bu usule göre, kamu kurumlarına ait görev ve yetkiler tek tek sayılarak yasalarda belirtilir. Dolayısıyla yasalarla sayılan görevler, yerel yönetimler açısından bir anlam ifade eder; yükümlülük ve hak getirir. Yasada sayılmayan ve genel ilke olarak belirtilmeyenler, somut ve sınırları belirtilmiş bir düzenleme olarak yasa da yer almadıkça yerel yönetimler açısından bir anlam ifade etmez. Yerel yönetimlere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır. Mahalli idarelerin yönetiminde etkinlik ve tarafsızlık, mahalli idarelerin görevlerini yerine getirebilecek düzeyde, gelir kaynaklarına sahip kılınması ile sağlanabilir.⁶⁴

Merkezi ve yerel idareler arasındaki kamu gelirlerinin ve hizmetlerinin dağılımı olan mali tevzin ilkesi gereği, yerel idarelerin hizmetlerini gereği gibi yapabilmeleri ve başarılı olabilmeleri için yeterli mali kaynaklara sahip olabilmeleri esastır. Yerel idarelerin yeterli mali kaynaklara sahip olmaları, onlara güçlü ve özerk kuruluş niteliğini kazandıran en önemli öğedir. Gerçek anlamda demokratik ve güçlü yerel yönetim kurumuna sahip ülkelerde, bu amacın gerçekleştirilmesinde başvurulan temel çözüm, ilke olarak yerel yönetimlere kimi vergileri toplama yetkisiyle birlikte, kaynak yaratma yetkisinin tanınmasıdır. Bu yetki, aynı zamanda yerel topluluğun sağladığı akçal kaynakların harcanmasının daha titizlikle denetlenmesi ve dolayısıyla yönetsel etkinlik ve verimliliğin daha üst düzeyde sağlanması sonucunu doğurabilir. Birçok durumda, merkezi yönetimin, yerel yönetimlere kaynak aktarması gerekmektedir.⁶⁵

Mali tevzinde çeşitli yöntemler kullanılır. Merkezi idare gelirleri toplar ve belirli ölçütlere göre yerel idarelere dağıtır. Türkiye’de merkezi idarenin topladığı gelirlerden il özel idarelerine ve belediyelere pay verilmesi gibi. Mali tevzinde gelirlerin paylaşılmasında karma yöntem de uygulanabilir.

⁶² Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, 3. Baskı, Erkam Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.68.

⁶³ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.119.

⁶⁴ www.anayasa.gov.tr/files/pdf/kararlar_dergisi/kd_22.pdf. Erişim Tarihi: 15.12.2012.

⁶⁵ Onar, **a.g.e.**, s.618.

Türkiye’de bir kısım gelirlerden, merkezi idare tarafından pay verilir. Bir kısım gelirlerin alınması tamamen yerel idarelere bırakılır.⁶⁶ Yerel idarelerin aldığı gelirlerden, diğer bir yerel idareye pay verilir. Örneğin; Türkiye’de emlak vergisini belediyeler alır il özel idarelerine ve büyük şehirlere pay verirler. İdeal olan, yerel idarelere yeterli öz kaynaklar vermektir.⁶⁶

1982 Anayasası, yerel idarelerin kendi aralarında Bakanlar Kurulu’nun izniyle birlik kurabileceklerini ve bunun, kanunla düzenlenmesini mümkün kılmıştır. Aynı şekilde bu idarelerin görevlerinin, yetkilerinin, maliye ve kolluk işlerinin merkezi idare ile bağ ve ilişkilerinin de kanunla düzenlenmesi, Anayasa’nın 127. maddesinin son fıkrasında belirtilmiştir.⁶⁷

1.2.5.2.Yerel Yönetimin Temel Değerleri

Yerel yönetimler idari adem-i merkezîyetin (desantralizasyonun) uygulanması sonucu var olan kuramlardır. Buna karşılık; yerel yönetim kavramı karmaşık bir kavramdır. Yerel yönetim kavramı hem yerel otoriteyi hem de yerel yönetim birimini ifade eder. Bu bakımdan yerel yönetimin iki boyutu vardır. Nitekim Türk idare yapısında belediye başkanı ve köy muhtarı yerel otoriteyi temsil eder ve birer yerel temsilcidirler. Bununla birlikte belediye ve köyler birer yerel idare birimleridir. Yerel yönetim kavramının açık anlamı bir idarenin kendi işlerinin yönetimini bizzat kendisinin üstlenmesidir. İngilizce’de “selfgovernment”, Fransızca da “auto administration” sözcükleri ile ifade edilir.⁶⁸

Yerel yönetim kavramının taşıdığı temel değerler, özgürlük, eşitlik ve refah olmak üzere üç başlık altında toplanabilir. Yerel yönetim, iktidarın merkezden yerel birimlere dağılımını sağlayarak özgürlüğü geliştirmektedir. Böylece iktidar, yetkinin mekânsal düzeyde bölüşümünü sağlamakta; bu da

⁶⁶ Kemal Görmez, **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, 2. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara, 1997, s.43.

⁶⁷ Bayram Coşkun, Turgay Uzun, “Cumhuriyet’in 75. Yılında Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Niteliği ve Sorunları”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Özel Sayısı, Eylül-Aralık 1998, C. 5, Sayı 23-24, s.3703.

⁶⁸ İlhan Tekeli, “Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyiminin Değerlendirilmesi”, **Türk Belediyeciliğinde Altmış Yıl Sempozyumu**, Ankara Büyükşehir Belediyesi Metropol İmar A.Ş.-IULA EMME Ortak Yayını, Ankara, 1994, s.45.

egemen olanın iktidarını sınırlamakta; muhtemel keyfi yönetime karşı bireyi ve birey gruplarının korunmasını sağlamakta ve çoğulculuk oluşturarak siyasal ve ekonomik gücün yoğunlaşmasını ve tekelleşmesini önlemektedir. Bu ilke aynı zamanda yerel yönetimin siyasal sorumluluk ve katılım gibi demokratik değerlerin besleyicisi olma yönünü de ortaya koymaktadır. Yerel özerklik, yerel yönetimlerce sadece yerel nitelikli hizmetlerin daha iyi görülmesi için değil; bundan daha önemlisi, yerel toplulukların kendi kendilerini yönetme yeteneğini geliştirmek, katılımcı ve demokratik bir yaşam biçimini kurmak, korumak ve zenginleştirmek amacıyla da kullanılmaktadır.⁶⁹

Yerel yönetimlerin, yerel inisiyatifin genel demokrasi bağlamında kurulabilecek temel bağlantılarının yanı sıra, bireysel ve toplumsal kimliğin oluşturulmasında, demokratik meşruiyete alternatif bir kaynak sağlamada, yurttaşlığın geliştirilmesinde; temel yerel işler için özel öneme sahip birçok kararın alınmasında, toplumdaki değişik siyasal, dinsel ve etnik grupların yönetime katılmaları ve temsilinde; böylece siyasal ve toplumsal istikrarın sürdürülmesinde onların da çıkarlarının bulunmasında, yerel topluluğun ve onun temel yönetim birimi olan yerel yönetimin önemini yadsımak olanaksızdır.⁷⁰

Yerel yönetimin bir diğer temel değeri ise; siyasal ve sosyal eşitliği gerçekleştirmesidir. Yerel yönetimler, oy kullanma, referandum ve benzeri haklara katılma, özgür birliktelikler (dernek, birlik vb örgütlenmeler) oluşturma ve diğer temel hak ve özgürlükleri kullanmasına fırsat tanıma yolları ile bireyin siyasal gelişmesine katkıda bulunarak, geniş toplumsal merkezli eşitliğin gelişmesini olanaklı kılmaktadır. Yerel yönetimler, topluluğun ihtiyaçlarının karşılanması için verimli, etkin ve yerel koşullara duyarlı yönetsel kararların alınmasını ve eylemlerinin gerçekleştirilmesini sağlayarak refahı geliştirmektedir. Yerel yönetim, topluluğun ihtiyaçlarına daha uygun, esnek ve halka dönük hizmet sunabilmek durumundadır. Çünkü güçlü yerel yönetimlerin varlığı halinde bu ihtiyaçlar, yerel koşullar

⁶⁹ İlber Ortaylı, **Tanzimat'tan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)**, TODAİE Yayınları, Ankara, 1974, s.128.

⁷⁰ Ortaylı, **a.g.e.**, s.129.

çerçevesinde bilgi sahibi, yerel halkla birebir ilişkiler içinde bulunan yerel karar verici ve yöneticilerle belirlenip karşılanmaktadır.⁷¹

1.2.5.3.Yerel Yönetimin Nedenleri

Evrensel bakış açısına sahip demokratik bir yerel yönetim anlayışı, çağımızın anahtar kavramlarından birisidir. Yerel yönetim, çok daha eski bir tarih ve geleneğe sahip olduğu halde, son yıllarda, iletişim teknolojisindeki hızlı değişim, demokratikleşme ve insani değerlerin savunulması ve geliştirilmesi, yerel yönetimlerin önem kazanmasına neden olmuştur. Gittikçe çoğulcu bir yapı taşımaya başlayan çağdaş toplumlarda, mahalli sorunların çözümünde alternatif yönetim biçimleri takip edilmeye başlanmıştır. Karmaşık toplumsal yapıların ortaya çıktığı bir dönemde, merkezi siyasal temsil, yeterli bir akışkanlık gösterememektedir. Küreselleşme ile birlikte yerel olanın evrenselleşmesi, evrensel olanın da yerelleşmesi gerekliliği önem kazanmıştır.⁷²

Öte yandan yerel demokrasinin gelişmesi sanayileşme ile de doğrudan ilişkili bir süreçtir. Sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan sosyal ve ekonomik değişimler, nüfusun ve ekonomik aktivitenin belirli merkezlerde yoğunlaşmasına yol açmıştır.

Bu değişimin çeşitli nedenlerinden en başta geleni kentleşme ve bu sürecin kazandığı hızdır. Bu süreçte, hem geleneksel konum içindeki köylerde, hem de kentleşme süreci içinde ortaya çıkan yeni kasaba ve kentlerde, bireylerin gereksinim duyduğu hizmetler artmıştır. Bu hizmetlerin çeşitliliği ve niteliği vatandaşla yerel yönetim birimlerinin sürekli bir ilişki ve etkileşim içinde olmalarını zorunlu kılmıştır. Yani kamu yönetiminde ve yönetsel yapıda nitelik ve nicelik değişiklikleri zaruret halini almıştır. Çağdaş kent ve devlet yönetiminde görülen bu değişim ve gelişmeler, yerel yönetimleri günümüz siyasal sistemlerinin vazgeçilmez koşulu haline

⁷¹Cengiz Koçal, **Belediyelerin Sorunları ve Kaynak Yaratma İmkanları**, Tebiat Yayınları, İstanbul, 2002, s.186.

⁷² İlhan Tekeli, **Katılımcı Demokrasi Kamusal Alan ve Yerel Yönetim, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1998, s.14.

getirmiştir.⁷³

Yerel yönetimler, bir demokratik kuruluş olarak şu nedenlerle gereklidir:

1. Yerel yönetimler devlet fikri ile beraber doğmuş ve devletin bir alt birimi olarak kamu hizmetlerini yerine getirmeye başlamıştır.

2. Yerel yönetimler, demokratik sistemin ön koşullarından olan halk katılımına yer veren ve bu katılımın en iyi biçimde gerçekleştirilebildiği kurumlardır.

3. Yerel yönetimler, demokratik rejimin sağlıklı işlemesinde önemli rol oynarlar. Yerel yönetim düzeyinde demokratik düzenin işlerliğe kavuşması, başarılı olması ulusal düzeyde de başarılı olunacağına kanıtıdır.

4. Yerel yönetim, yerel temsili ve katılımı sağlar. Yerel yönetimler, vatandaşların kendi kendilerini yönetmelerini sağlamaya yönelik yerel temsil olgusunu pekiştirerek, siyasal makamlara ulaşmayı sağlar. Ayrıca yurttaşların oy kullanma, referandum ve benzeri yerel katılım olanaklarını sağlayıp temel hak ve özgürlükleri kullanma fırsatı verir.⁷⁴

5. Rasyonel bir yerel yönetim düzeni, tek bir çatı altında ve genel bir çerçeve içinde, genel hükümet fonksiyonlarının ve mahalli seviyede teknik hizmetlerin koordinasyonunu kolaylaştırır ve bunların etkinliğini artırır. Etkili kaynak kullanımı ve yeni kaynakların geliştirilmesi olanaklarını sağlar.

6. Merkezi yönetimin “bütüncül” iktidarının karşısında denge sağlar. Yerel yönetim birimlerinin çok yönlü katılımı gerçekleştirmeleri, merkezi yönetim birimlerini etkiler. Kamu sektöründe çalışan kişilerin ‘bürokratik’ gücünü, dengeleyici bir olanak sağlar. Çoğu kez merkezîyetçi eğilimlerden kaynaklanan engellemeleri önler.

7. Yerel yönetimler; toplumsal ve ekonomik gelişmede, halkın siyasal açıdan bilinçlenmesinde ve genel olarak tüm toplumun özgür ve demokratik bir nitelik kazanmasında çok önemli işlevleri yerine getirir.

⁷³ Yusuf Erbay, “Yerel Yönetimlerde Nasıl Reform Yapamayız?”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2000, s.69.

⁷⁴Seriye Sezen, Koray Karasu, “Belediyelerde Kadro ve İstihdam Yapısı”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Temmuz 1999, C.8, Sayı 3, s.22.

8. Yerel yönetimler, aktif yurttaşlığı geliştirir. Geniş anlamda siyasal eğitimi sağlar. Hesap sormayı ve hesap vermeyi, sorumluluğu geliştirir. Nitekim çağdaş yönetim biçimi, günümüzde katılımcı yönetim olarak nitelendirilmektedir. Aynı biçimde halkla da bütünleşmek, iki yönlü işleyen bir ilişki kurmak, halka ve yönetilenlere bilgi vermeyi bir ödev ve yükümlülük saymak, siyasal bilincin kazanılması ve gelişmesi açısından önemlidir.

9. Yerel yönetimin - yerel inisiyatifin, bir diğer önemli yanı ise, yerel kimliğin oluşmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmasıdır. Ayrıca toplumdaki değişik siyasal, dinsel ve etnik grupların yönetime katılmaları ve temsilinde; böylece siyasal ve toplumsal istikrarın sürdürülmesinde rol oynar. Yurttaşlara, yerel topluluk üyelerine; güç, fırsat ve seçenek sağlar.

10. Yerel kuruluşlar, bir ülkede yenilikçi bir kuruluş olarak işlev görür ve girişimcilik, inisiyatif alma; kamusal işlere katılım için eğitim, deneyim ve birikim sağlar.

11. Demokratik bir yerel yönetim, insan haklarına saygının, bunların geliştirilme ve genişletilmesinin temel bir önkoşulunu oluşturur. Yerel yönetim, insan haklarının korunması ve güçlendirilmesinin 'yerel' odak noktasını oluşturduğu gibi, bunların özel alanlarda ya da güçsüz kesimlere ilişkin uygulamalarında da en uygun yeri oluşturur.

12. Yerel yönetimler, yönetsel yapı içerisinde çeşitliliğin, farklılığın ve çoğulculuğun varlığını sağlarlar.

13. Yerel yönetimlerin varlığının en makul gerekçelerinden biri, temel yerel hizmetlerin verimli ve etkin yürütülmesi, mahalli nitelikteki hizmetlere hız kazandırılmasıdır. Bu şekilde kamu hizmetleri yerel kuruluşlar eliyle işin gereklerine uygun biçimde yürütülür.⁷⁵

Adem-i merkeziyet, sadece yerel yönetimlerin lehine bir süreç olarak düşünülmemelidir. Çok geniş anlamıyla, sivil toplum örgütleri olarak nitelendirilmeye başlanan derneklere, vakıflara veya meslek kuruluşlarına da bazı yetkiler devredilebilmelidir.⁷⁶

Yerel yönetimlerin yanıt verdikleri gereksinmeler ve bu gelişmeleri

⁷⁵ Erbay, a.g.m., s.70-71.

⁷⁶ Erbay, a.g.m., s. 71.

sağlayan etkenler; siyasal, yönetsel ve toplumsal nitelik taşırlar. Siyasal etkenle kastedilen, yerel yönetimlerin uluslaşma süreciyle ve bir ülkenin siyasal birliğinin sağlanmasıyla yakın ilişkileri olduğudur. Ulusal birliğin henüz sağlam ve güçlü olmadığı yerlerde merkezin etkinleştirilmesi ve yerel-bölgesel yönetimlerin yetkilerinin azaltılması doğaldır. Bu durumda yerel yönetimlerin varlığına ancak merkezi yönetimi güçlendirdikleri, ulusal birliğin ve bütünlüğün sağlanmasına katkıda buldukları ölçüde izin verilir. Burada yerel yönetimlere verilecek yetkiler, siyasi anlamda bir adem-i merkezizetçilik değildir. Yasa yapma yetkisiyle donatılmış yerel ve bölgesel meclisleri; ancak federal bir yapıyla görmek mümkündür. Üniter bir devlette yasa yapma yetkisi, sadece tüm milletin oylarıyla seçilmiş olan parlamentonun elindedir.⁷⁷

Siyasal boyutta yerel yönetimleri önemli kılan nedenlerin bir diğeri de; çoğu ülkede bu kurumların, demokrasinin önde gelen varlıkları olarak betimlendirilmeleriyle ilişkilidir. Bunun başta gelen nedeni, bu kuruluşların halkın kendi kendini yönetmesine olanak veren kurumlar olmasıdır. Kuşkusuz yerel yönetim organlarının seçimle oluşmuş olması tek başına bu kurumların 'demokratik' yapıda bulunmaları için yeterli olmayabilir.⁷⁸

Bu nedenle biçimsel koşulların ötesine gidilerek çok yönlü bir katılımı gerçekleştirmek için özel çabalar göstermek gerekir. Bu çabalar, hem yerel yönetim kuruluşlarının daha etkin çalışmalarına katkıda bulunabilir, hem de geniş halk kitlelerinin demokratik eğitimini sağlayabilir. Ayrıca, halkın yerel yönetimle bu biçimde etkileşiminin, devlete bağlılığı ve güveni pekiştirici bir yönü de olabilir. Bu nedenle güçlü ve etkin bir yerel yönetim sisteminin, kimi durumlarda ve koşullarda uluslaşma sürecini tehlikeye düşüren veya geciktiren bir etken olarak değil; bu süreci kolaylaştıran ve pekiştiren bir araç olarak nitelendirilmesi de olanaklıdır.⁷⁹

Yerel yönetimlerin varlık nedenleri arasında 'yönetsel' boyut önde

⁷⁷ Korel Göymen, "Türkiye'de Yerel Yönetim", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 10, 1985, s.2838.

⁷⁸ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 19.12.2012.

⁷⁹ **Mahalli Hizmetlerin Yerinden Karşlanması Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT Yayını, Ankara, 1991, s.9.

gelmektedir. Yerel halkın gereksinim duyduğu çok sayıda ve değişik nitelikte hizmetin tümünün merkezce sağlanması çoğu ülkede olanaklı değildir. Çeşitlilik ve çoğulculuktan ziyade tekçiliğin egemen olduğu bu anlayışta farklılık talepleri, sistemin bünyesini etkilemeyen monistik muhalefet³⁵ odakları olarak ortaya çıkmaktadır. Hangi işlev ve hizmetlerin merkezce, hangisinin yerel organlarca üstlenileceğinin kararlaştırılmasında verimlilik ve etkinlik kavramları önde gelen belirleyiciler arasındadır. Yerel idarelerde verimlilik ve etkinliğin sağlanması için son yıllarda çoğu ülkede üç başlık altında toplanabilecek önlemler alınmıştır: Birincisi; en uygun hizmet alanı sınırlarının belirlenmesidir. İkincisi, yerel yönetim birimlerinin sayısının azaltılması ve bu yolla kaynak savurganlığının önlenmesidir. Üçüncü olarak da yerel yönetim birimlerine yalnızca en iyi yerine getirebilecekleri işlerin bırakılmasıdır.⁸⁰

Bütün toplumlarda gelişme genel bir amaç olduğuna göre, önemli bir yönetim kademesi olan yerel yönetimlerin bu amaçla ilintili çalışmalar yapması veya halkın bunu beklemesi doğal sayılmalıdır. Bir ülkenin gelişmekte olmasının temel göstergeleri arasında kentleşme hızı ve biçimi de yer almaktadır. Genel anlamıyla sosyal-ekonomik ve siyasal gelişme ve kentleşme zaman zaman bir neden sonuç ilişkisi içindedir. Bu çerçevede çoğu toplumlarda yerel yönetimlerin varlık nedenleri arasında toplumsal gelişme ile ilgili görevler ve beklentiler ağırlıklı bir yere sahiptir. Burada dikkat edilecek önemli bir husus da, yerel yönetimlerin varlık nedenlerinin bir ülkede aynı zamanda, aynı ağırlıkta ve içerikte yoğunlaşmasının genellikle söz konusu olmayışıdır. Bu durumda yönetimlerden beklenebilecek olan, çeşitli amaçların birbirleriyle bağdaşır hale getirilmesi yönünde çaba göstermeleridir.⁸¹

Günümüzde yerel yönetimler, genel olarak geçmişteki komün idarelerinin ve kent yönetimlerinin, çağdaş ulus devletle uyumlaştırılmış uzantısı olarak görülmektedir. Eski kent yönetimlerinin ve komün idarelerinin

⁸⁰ Türkiye ve Orta Doğu Amme İdare Enstitüsü (TODAİE) Kamu Yönetimi Araştırması (KAYA), TODAİE Yayınları, Ankara, 1991, s.201.

⁸¹ www.academia.edu/.../Bir_Siyasal_Rejim_ve_Demokrasi_Uygulamasi_Olarak_Vesayetci. Erişim Tarihi: 19.12.2012.

en belirgin özelliği olan kendi kendini yönetme ve kentle ilgili konularda otonom davranması, günümüz yerel yönetimlerinde özerk bir yapıya sahip olma biçiminde ortaya çıkmaktadır.⁸²

1.3.YEREL YÖNETİMLERİN KISA TARİHİ

Yerel yönetimlerin tarihi serüvenini açıklarken, Avrupa'da yerel yönetimler tarihi ve Osmanlı'dan günümüze yerel yönetimler tarihi şeklinde açıklamak gerekmektedir. Avrupa'da yerel yönetimlerin gelişimi ile Osmanlı'dan günümüze yerel yönetimlerin gelişiminde farklılıklar görülmektedir.

1.3.1.Modern Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi ve Avrupa'da Serbest Komün Geleneği

Yerel yönetim, siyasal-hukuki bir kavram ve sosyal-idari bir kurum olarak Ortaçağ Avrupası'nın bir ürünüdür. Sahip olduğu mali kaynakları kendi organlarının kararları doğrultusunda kullanan özerk bir mali idari yapı ve bu yapının tüzel kişilik kazanması yoluyla şehirlerin özgürleşmesi, gerçekte, XII. yüzyıl Avrupası'nda başlayan ve boyutları bugüne kadar uzanan bir tarihsel olgudur.⁸³ Bu dönemde Avrupa dışında Ortaçağ İslam coğrafyasında, önemli bir uygarlığın var olduğu ve bu uygarlıkla birlikte birçok büyük kentin olduğu bilinmektedir. Oluşan bu kentler, Avrupa'daki benzerlerinin aksine belediye özerkliği ve mahalli özyönetimden farklı temellere dayanarak düzenlendiğinden, yasal ve idari kurumların Avrupa yerel yönetimlerinde olduğu gibi temsili vasfı olmamıştır. Yine maliye, idare ve kolluk alanında örnek ve mükemmele yakın örgütlenme örneği gösteren Ortaçağ İslam şehirleri için idari özerklikten ve yerel idari birim niteliğinden söz etmek

⁸² Firuz Demir Yaşamış, "Belediyelerin Temel Gereksinimi: Örgütsel ve Yönetimsel Yeniden Yapılanma", **Türk İdare Dergisi**, Mart 1993, Sayı 398, s.160.

⁸³ İlber Ortaylı, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C.1, 1985, s.231.

güçtür.⁸⁴

İslam kentlerinde yasal ve idari kurumların yöneticileri halife ya da sultanın temsilcileriydi. Böylece Halife'nin adına ve onun (veya valilerinin) denetiminde şehri idare ediyorlardı. Emeviler, Abbasiler ve Selçukluların kentsel hizmet açısından, kent yönetimlerinin yapılarına baktığımızda, karşımıza üç önemli kurum çıkmaktadır. Bunlar; “kadı”, “ihtisab” ve “vakıf” kuramlardır. Bunların dışında kentler, genellikle merkezden atanan valiler veya yöneticiler tarafından yönetilmekteydi.⁸⁵

Avrupa’da yerel yönetim veya serbest komün geleneğinin doğuşunu ve gelişmesini eski Roma’nın fiscos (maliye) kurumuna bağlayarak açıklayanlar olduğu gibi; tamamen Germenik kökenli bir kurum olarak açıklayanlar da vardır.⁸⁶ Modern anlamdaki yerel yönetim, merkezi yönetimle birlikte ve ona rağmen vardır. Eski çağın “polis” veya “sitelerinde” devlet ve şehrin özdeşlik içinde olduğu görülmektedir. Bu yüzden yerel yönetimler, altı yüz yıldan beri Avrupa’da krallıklara, cumhuriyetlere, ihtilallere rağmen bünyelerini korumuş ve geliştirerek yaşamışlardır. Bu kendi kendini yönetme sisteminin devamlılığı, XX. yüzyıl Avrupa demokrasisinin varlığını sağlayan en büyük etkenlerden biridir. Avrupa kıtasının her yerinde, yerel yönetim geleneğinin doğuşu ve gelişmesi eşzamanlı olmamıştır. Zamanda ve nitelikteki bu farklılığın sonuçlarını Avrupa ülkelerinin siyasal ve idari hayatında, bugün de görmek mümkündür. Gerek bölgecilik, gerek yerel yönetimlerin etkinliği yönünden İskandinavya, Britanya, Almanya, Fransa, İtalya ve İsviçre gibi ülkeleri aynı ölçülerle ve aynı düzeyde değerlendirmek mümkün değildir. Kısaca, modern anlamdaki yerel yönetimlerin tarihi kaynağı ve doğuşu, Avrupa tarihinin bir parçası olarak görülmektedir.⁸⁷

Ülkelerin yerel yapıları tarihi zorlamalar sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum doğrultusunda, anayasalar ve yerel yönetim yapılarında bu kapsam içerisine tarihsel zorlamaların ürünü olarak ortaya çıkmıştır. R. J.

⁸⁴ Ortaylı, **a.g.m.**, s.231.

⁸⁵ Ortaylı, **a.g.m.**, s.232.

⁸⁶ Ünal, **a.g.t.**, s.15.

⁸⁷ Abdulkadir Mahmutoğlu, “Küreselleşme ve Yerelleşme Boyutunda Modern Devletin Değişimi”, **Türk İdare Dergisi**, No: 447, Haziran 2005, s.14.

Bennet bu konuyla ilgili yaptığı bir çalışmada Avrupa'da yerel yönetimlerin tarihsel süreç içerisinde yedi aşamadan geçtiklerini ifade etmektedir. Yedinci aşamanın 1989'da komünizmin çökmesi ile oluştuğunu vurgulamaktadır.⁸⁸

Birinci aşama, XIII. yüzyılın başlarında, özellikle XVI. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar olan dönemde otonom gelişmeler, temel olarak şehirlerde yerel ve kişisel haklar üzerinde yükseldi. Buna rağmen, toprağa dayalı feodal sistem geniş ölçüde bozulmadan varlığını sürdürdü. İkinci aşama, Fransız devrimi ile başladı. Bu dönemde Napolyon İmparatorluğu, idari reformu tüm Batı Avrupa bölgelerine yaymayı başardı. Üçüncü aşamada, Alman Federalizmin reformlara uyum süreci ile Habsburg İmparatorluğu'nun bu reformlara karşı çıkması birbirini takiben yaşandı. Dördüncü aşama, 1917'deki Rus Devrimi ve 1918'de Habsbrug İmparatorluğu'nun dağılması neticesinde ortaya çıktı. 1945'ten sonra meydana gelen beşinci aşamada, Orta ve Doğu Avrupa'da komünist kontrol ve çifte bağlılık ilkesinin tesis edildiği bir yönetim sistemi söz konusuydu. Çifte bağlılık ilkesine göre; yerel yönetimlerin, hem dikey anlamda üst basamakta bulunana, yani Sovyetlere, hem de yatay anlamda parti örgütüne bağımlılığı söz konusudur. Altıncı aşama, Doğu ve Batı Avrupa'da meydana gelmiştir. Yerel yönetimlerin fonksiyonel bölgeler veya şehir bölge yapılarına göre yeniden örgütlendikleri ya da birleştikleri bir dönemdir. Yedinci ve son aşama, 1990'larda şekillenmeye başlanan ve halen devam eden periyodu kapsamaktadır.⁸⁹

1.3.2.Osmanlı İmparatorluğundan Günümüze Yerel Yönetimler

Yerel yönetim olgusu, ülkemizde ancak 19. yüzyılın ortalarından sonra Tanzimat ve Islahat hareketlerinin bir sonucu olarak doğmuştur.

Yerel yönetimler Osmanlı İmparatorluğu'nda, 1840'lı yıllara kadar kadı ve vakıf gibi geleneksel kurumlar aracılığıyla yürütülmüştür. Çağdaş anlamda

⁸⁸ Robert J. Bennet, "European Local Government Systems", Local Government in New Europe, Ed. Robert J. Bennet, London And New York: Belhaven press, 1993. Aktaran: Korel Göymen, "Türkiye'de Yerel Yönetimler Ve Yönetişim: Gereksinimler, Önermeler, Yönelimler", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, (2000), s.6

⁸⁹ Bennet,a.g.e., s.39.

mahalli idareler ise; Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulmaya başlanmıştır. Nitekim mahalli idarelere ilişkin temel yasalar da bu yıllarda yürürlüğe konmuştur. Yerel yönetimler ülkelerde farklı yerel yönetim modelleri şeklinde uygulanmaktadır. Bu ülkelerin yerel yönetim yapılarındaki farklılıkları, sadece Anayasalarından ve ilgili yasalardan kabul etmemiz yanıltıcı olacaktır. Bu doğrultuda her ülkenin kendine ait geçmişi, tarihi ve koşulları vardır. Bu durum doğrultusunda ülkeler arasında yönetim yapılarındaki farklılıkların köklerini ararken tarihlerini de incelemek gerekmektedir.⁹⁰

Kamu yönetimi sisteminin yerel ayağını oluşturan ve yerel yönetim denince akla ilk gelen kurumlar, belediyelerdir. Tarih boyunca kent hizmetlerini yürüten çeşitli kişi ve kuruluşların bulunduğu bilinmektedir. Yerel yönetimler, bütün ülkelerde kamu yönetiminin önemli unsurlarından birisidir. Ülkelerdeki yerel yönetimlerin gücü, söz konusu ülkedeki demokrasi ile paralellik göstermektedir.⁹¹

Türk yönetim tarihindeki esaslı değişim Tanzimat'la birlikte başlamıştır. Tanzimat, Türk yönetim tarihinde bir dönüm noktasıdır. Modern anlamda kamu yönetim birimlerinin ortaya çıkışı da bu döneme rastlar. Özellikle ilk belediye teşkilatları, bu dönemden itibaren kurulmaya başlanmıştır. İstanbul Şehremaneti ve Altıncı Belediye Dairesi'nin kuruluşu ile birlikte Türk belediyeciliğinin temelleri atılmıştır. Bundan önceki dönemde, belediye nitelikteki hizmetleri; vakıflar, kadılık kurumu, loncalar ve d bugünkü deyimiyile diğer sivil toplum örgütleri karşılamıştır. Ancak değişen dünya koşulları ve Kırım Harbi'nin etkisiyle Osmanlı belediye nitelikteki hizmetlerin ifasını belediye teşkilatlarının sırtına sarmıştır.⁹²

Tanzimat döneminde yerel yönetimler, modern bir yapı içerisinde düzenlenmek istenmiştir. Yerel yönetimlerin kurumsallaştırılması çabasında, reformların gerçekleştirilmesi için yeterli sayıda ve nitelikte personelin olmaması; yerel güçlerin temsil edebileceği ancak merkezin kontrolünde bir

⁹⁰ Muzaffer Sencer "Son Düzenlemelere Göre Türkiye'de Taşra Yönetimi ve Yerel Yönetimler", **Amme İdaresi Dergisi**, C.18, S.1, Mart 1985, s.30-32.

⁹¹ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 21.12.2012.

⁹² Ortaylı, **a.g.m.**, s.238.

yapılanmanın zorunluluğu ve sosyo-ekonomik gelişmelerin yerel halkın yönetime katılımı yönünde etkili olması; yerel yönetim kurumunu merkeziyetçilik düşüncesi ile birlikte gündeme getirmiştir.⁹³

Osmanlı döneminde kent hizmetleri “muhtesip” tarafından görülmekteydi. Yerel yönetim birimi olan belediyenin modern anlamıyla Türk yönetim tarihine girişi oldukça yenidir. 1855 yılında ilk olarak İstanbul’da, ‘İstanbul Şehremaneti’ kurulmuştur.⁹⁴ Bu dönemde taşra idaresinde vilayet düzeyinde örgütlenme yönünde 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile il özel idarelerinin temeli atılmıştır. İllerin biri özel, diğeri genel olmak üzere iki tür idaresi olacağı öngörülmüştür.⁹⁵ Daha sonra 1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile bu yapı korunmaya devam edilmiştir. İl genel meclisinin görevlerinde kısmi bir genişleme de sağlanmıştır.⁹⁶

Tanzimat döneminin ardından yerinden yönetim anlayışı yaygınlaşmaya başlarken, esas itibariyle merkeziyetçilikle dengelenen, yerel temsil yapısını sağlayan 1871 Nizamnamesi, İmparatorluğun taşra yönetiminin temelini oluşturarak ikinci meşrutiyete kadar yürürlükte kalmıştır.⁹⁷ Başlangıçta Vilayet Nizamnamesi içinde yer alan belediyelerin kuruluş ve çalışma esasları, daha sonra 1877 yılında Dersaadet Belediye Kanunu ile düzenlenmiştir. Aynı tarihte, İstanbul dışındaki yerler için Vilayet Belediye Kanunu çıkarılmıştır. Dersaadet Belediye Kanunu, İstanbul’da oluşturulacak yeni belediye yapısını belirlemiştir. Bu dönemde belediyelerin imar, sağlık, kültür, çevre, denetim, vs. görev, yetki ve sorumlulukları çok sayıda kanunda yer almıştır. İkinci Meşrutiyet ile Kanun-i Esasi’nin yeniden yürürlüğe konması üzerine tasarı İdare-i Vilayet Kanunu Muvakkatı adıyla 13 Mart 1913’te yasalaşmıştır.⁹⁸

Yerel yönetimlerde modernleşme 1920’lerde başlamıştır. 20 Ocak

⁹³ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimler-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 21.12.2012.

⁹⁴ <http://www.vergidanismani.com/yazdir.asp?id=649>. Erişim Tarihi: 22.12.2012.

⁹⁵ Şeref Gözübüyük, **Türkiye’de Mahalli İdareler**, Türkiye Amme İdaresi Yayını, Ankara, 1967, s.29.

⁹⁶ <http://sbe.dpu.edu.tr/dergi/36/385.pdf>. Erişim Tarihi: 22.12.2012.

⁹⁷ Gözübüyük, **a.g.m.**, s.30.

⁹⁸ Ortaylı, **a.g.m.**, s.242.

1921 tarihli ve 85 Sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralındığında yerel yönetim yapısında farklı bazı düzenlemeler içermekteydi. Taşra örgütlenmesi vilayet, kaza ve nahiyeden oluşan üçlü bir yapı şeklinde öngörülürken, vilayet ve nahiyeye yerel işlerde özerk ve tüzel kişiliği bulunmayan bir kademe olarak düzenlenmiştir. Türk Anayasa tarihinde yerel yönetimlere en fazla önem verilen anayasa olarak kabul edilen 1921 Anayasası'nın yürürlükte olduğu kısa dönem içinde, yönetim ile ilgili ilkelerinin uygulamaya geçirilmediği görülmektedir.⁹⁹

1928 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Belediye Kanunu Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 01 Eylül 1930 tarihinde yürürlüğe girmek üzere kabul edilmiştir. Yasa ile geliştirilen başlıca yenilik belediye başkanının hükümetçe atanması yerine, seçimle oluşacak belediye meclisi üyelerinin kendi içlerinden veya dışarıdan, seçilme şartı taşıyan bir kişiyi belediye başkanı olarak seçme olanaklarının bulunmasıdır. Cumhuriyet yönetimi, devraldığı belediyeleri yeni bir yasal çerçeveye oturtmak maksadıyla 1580 sayılı yasayı çıkartarak belediyelerin görev, yetki ve sorumluluklarının açıkça belirtilmesini sağlamıştır. Ayrıca yasa ile belediye meclisi genel karar organı haline getirilmiş ve bazı hizmetleri üstlenmek üzere, belediye üst düzey yöneticileri ile belediye meclisinden gelen üyelere sahip belediye encümeni oluşturulmuştur. Belediye yönetiminde ve denetiminde hemşehrilerin görev alması teşvik edilmiş ve bu katılım bir hak olduğu kadar sorumluluk olarak da düzenlenmiştir.¹⁰⁰

1930 tarihli Belediye Kanunu ile esaslı bir düzenleme getirilmiş, 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı kanunla Büyükşehir belediyeleri ile ilgili farklı bir yapılanma öngörülmüştür. Yerel yönetimler, merkezi yönetim adına topluma verilmesi gereken hizmetleri yerine getirme amacına yönelik olarak ortaya çıkmış kuruluşlardır. Devlet bu ihtiyaçların karşılanmasını iki yönetim düzeyinde sağlar: Birincisi, merkezi idare, ikincisi yerel idarelerdir. Yerel idarelerin en önemli ve en etkin kurumu olan belediyelerin görev ve

⁹⁹ Ortaylı, **a.g.m.**, s.242.

¹⁰⁰ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 23.12.2012.

sorumlulukları 5215 sayılı yasanın 14. maddesinde tanımlanmıştır.¹⁰¹

1.3.3.Avrupa Birliği ve Yerel Yönetimler

Avrupa Birliği ülkelerinde köklü bir yerel yönetim geleneği bulunmakta ve yerel özerklik genel kabul görmektedir. Kamu yönetiminin etkinliğinin ve yönetime katılma olgusunun daha da önem kazandığı günümüzde, yönetimler arası ilişkilerin yeniden ele alındığına ve bu bağlamda merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerinin rasyonel bir zemine oturtularak, her iki yönetim düzeyinin işlevsel kılınmaya çalışıldığına tanık olunmaktadır.¹⁰²

Avrupa bütünleşme sürecinde, vatandaşlara daha iyi hizmet verebilmek için halka en yakın yönetim birimi olan yerel yönetimlerin gelişmesine büyük önem verilmiştir. 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si, Madde 21'de, "her kişi ya doğrudan doğruya ya da serbestçe seçtiği temsilcileri aracılığıyla, ülkesinin kamusal işlerinin yönetiminde yer alma hakkına sahiptir" denmektedir. Avrupa Birliği tarafından üzerinde durulan "subsidiarite" (hizmetin kitleye en yakın yerden alınması) kavramı, yurttaşların müdahalesi ilkesinin yerindeliğini ortaya koymaktadır.¹⁰³ Bu durum lafta kalmamaktadır.

AB fonlarının kayda değer bir bölümü yerel ve bölgesel yönetimlerin daha iyi çalışabilmeleri için ayrılmış durumdadır. AB'de tek bir yerel yönetim sistemi yoktur. AB, yerel yönetimlerin örgütlenme tarzı ve görev ayrımı gibi yerel yönetim sistemine ilişkin konularda üye ülkelere herhangi bir yaptırımda bulunmaz; yani, yerel yönetim bir Avrupa Birliği standardı değildir. Bu nedenle, AB'de üye ülkelerin yerel yönetim sistemlerinde farklılıklar vardır. Yerel yönetimler için standart belirlenmemiş olsa da "bir beyaz kitap" ve bu belgede yerel yönetimlere ilişkin tavsiyeler bulunmaktadır. Mesela, yerel yönetimlerin çalışmalarını vatandaşların denetimine açık olmalı; kamu

¹⁰¹ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 23.12.2012.

¹⁰² www.tcgb.gov.tr/ddk/ddk41.pdf. Erişim Tarihi: 23.12.2012.

¹⁰³ Porto Alegre, **Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi**, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayını, 1998, s.14.

hizmetleri etkin, şeffaf ve katılımcı bir şekilde sunulmalıdır. AB içinde üye ülkelerin anayasal ve idari yapıları genel olarak farklılıklar göstermekte; güçler ayrımı, hükümet yapıları, bölgesel desantralizasyon, ya da federalizm, kamu personel yapısı, hukuk sistemi gibi temel alanlarda birden fazla örgütsel ve işlevsel model kendini göstermektedir. AB'de tek bir yerel yönetim sistemi olmamasına rağmen oluşum genelinde yerel yönetimlere özgü ortak özelliklerden bahsetmenin de mümkün olduğu görülmektedir.¹⁰⁴

AB içinde ayrıca merkezi hükümetlerle yerel yönetimler arasında belirlenmiş bir alt üst ilişkisi de yoktur. Yerel yönetimler, merkezi hükümetlerin belediyeleri ilgilendirebilecek konularda alacağı kararlara aktif bir aktör olarak katılabilirler. Bu konuyu örnek bir belediye ile anlatmak gerekirse, Almanya'daki yerel yönetimler, Almanya'nın federal yapısı nedeniyle Türkiye'den oldukça farklıdır. Örneğin, Berlin başlı başına yönetilen bir eyalettir; hatta eyalet başbakanının görevi Türkçeye çevrilirse adı, Berlin'e hükümet eden belediye başkanıdır. Yerel yönetimler denince asıl anlaşılacak belediyeler, yani ilçe yönetimleridir. İlçe yönetimleri, adem-i merkezîyetçi bir yapıya sahiptir; şehir ve eyalet yönetimi hatta federal yönetime katkı yapmaya da olanak sağlar. İlçenin eğitim, sosyal, kültürel alanlarında tamamen bağımsız çalışan belediye yönetimleri, yol ve kamuya ait bina yapımı, şehir planlamasını etkileyen çok önemli işlerin dışında sadece bütçe konusunda çok sıkı denetlenir. Yani bütçe dışında tamamen bağımsız oldukları söylenebilir.¹⁰⁵ Bütçenin tamamını eyalet yönetiminden alan Berlin değil ama Almanya'nın pek çok eyaletinde ilçelerin vergi geliri elde etme hakkı olduğunu belirtmek gerekir. Berlin özel konumu nedeniyle vergi toplayamaz. Almanya'da halka sosyal yardım, ev kirası vs. yardım yapmak gibi yasalarla belirlenmiş haklara sahip belediyelerin sunduğu en geniş hizmet, aslında sosyal alanda, özellikle gençlik ve aile hizmetleri çerçevesinde, çocuk yuvaları, gençlik ve kadın sığınma evlerinin yanı sıra ailelere danışmanlık hizmetlerini de kapsamaktadır. Aileler, kendi çözemedikleri sorunlarını sosyal hizmet sunan kişilerle çözmeye çalışmakta;

¹⁰⁴ Muhammet Kösecik, **Çağdaş Kamu Yönetimi-2**, Nobel Yayınları, Ankara, 2004, s.7.

¹⁰⁵ Alegre, a.g.e., s.9.

geliri olmayanlar belediyelerden sosyal yardım almaktadırlar. Emeklilere, yaşlılara, özellikle de borçlanmış vatandaşlara danışmanlık hizmeti sunulmaktadır.¹⁰⁶

AB müktesebatında yerel yönetimlerin uygulanmasından sorumlu olduğu yasal düzenlemeler 12 alanda ele alınmaktadır. Birinci sırada çevre hukuku, sonra sırasıyla yerel yönetimler, tüketicinin korunması, ulaşım, güvenlik ve adli işbirliği, enerji yönetimi, rekabet hukuku, ayrımcılığın önlenmesi ve serbest dolaşım, sosyal politika, kamu ihaleleri, devlet yardımları, yerel vergiler ve yerel seçimlerdir. Yerel yönetimler AB içinde giderek güçlenen bir iktidar alanı olmaktadır. Zira günümüzde toplumların sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmesi gerekmektedir. Nitekim bu "sürdürülebilme" kavramı, kalkınmanın, gerçekten bütün toplum, yani kendi tüketim davranışlarının yapacağı etkinin bilincine varması gereken her birey tarafından üstlenilmesini içerir.¹⁰⁷ AB sürecine baktığımız zaman ulusal devletin yetkilerinin bir kısmı daha yukarı bir seviye, ulus üstü seviye olan AB kurumlarına aktarım içindeyken, diğer taraftan da yerel yönetimlere ve bölgesel yönetimlere doğru bir aktarım söz konusudur. Hatta ülkeler temelinde değerlendirildiğinde, bazı ülkelerin daha federal bir gelenekten II. Dünya Savaşı sonrası yazılan Alman Anayasası, federasyon hatta konfederasyon haline gelmiş olan Belçika buna birer örnektir. Diğer taraftan merkeziyetçi gelenekteki ülkeler olarak, Fransa, İspanya, gibi ülkelerde de son derece köklü yerinden yönetim reformunun yaşandığını görmek mümkündür.¹⁰⁸

AB sürecinde, Türkiye'deki yerel yönetimlerin planlama ve uygulama süreçlerine daha fazla dahil olmaları beklenmektedir. AB'ye üye olmanın, üye ülkelerin yerel yönetimlerini ilgilendiren belki de en önemli etkisi parasal destek elde edebilecekleri fonların varlığıdır.¹⁰⁹ Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinde alacağı mali yardımların büyük bir bölümü 'Ekonomik ve Sosyal

¹⁰⁶ Ruşen Keleş, **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar**, Toplu Konut Yayınları, İstanbul, 1993, s.21.

¹⁰⁷ Alegre, **a.g.e.**, s.15.

¹⁰⁸ Keleş, **a.g.e.**, s.16.

¹⁰⁹ Bekir Parlak, Hüseyin Özgür, **Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Alfa Yayınları, Ankara, 2002, s.14.

Uyum' için harcanacaktır. Bu kapsamda dağıtılacak fonlardan çoğunlukla yerel yönetimler yararlanacaktır. Bu fonlar DPT tarafından 2004-2006 dönemi için yerel yönetimlerin de katkısıyla hazırlanan Ön Ulusal Kalkınma Planı'nda öngörüldüğü şekilde kullanılacaktır. Ayrıca yine AB'ye uyum sürecinde İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Yerel Yönetim Reformu Tasarısı ile yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması hedeflenmektedir. Tasarıya göre, merkezi idarenin görev ve fonksiyonları belirlendikten sonra geriye kalan her türlü mahalli nitelikli görev ve hizmetler yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmaktadır. Kanun tasarısında aynı zamanda İçişleri, Maliye, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıkları hariç bütün bakanlıkların taşra teşkilatlarının kaldırılması öngörülmektedir. Türkiye'de bölgeler arasındaki farkların azaltılması için hazırlanan 'Bölgesel Kalkınma Stratejileri'nin' uygulanması için Bölgesel Kalkınma Ajansları kurulması planlanmaktadır. Bu ajansların kurulmasından sonra bölgeler arasında ekonomik ve sosyal dengesizliklerin azaltılmasına yönelik politikalar merkezi hükümet tarafından belirlenecek; bu politikaların uygulanması ise ajanslar tarafından gerçekleştirilecektir.¹¹⁰

Türkiye'de son yıllarda, hem bölgesel, hem yerel düzeyde, yasal reformlar yapılmıştır. Reformların yapılmasındaki asıl amaç, yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması ve vatandaşlara daha yakın bir noktada sorunların çözüme kavuşturulmasıdır. Dolayısıyla bu konu yerel yönetimlerde kapasite sorunu ortaya çıkarmaktadır. Yetkilendirme yanında kapasite geliştirmek üzere özellikle mesleki eğitim gibi yeni fonksiyonlar önem kazanmaktadır. Bundan sonraki dönemde Türkiye'de de asıl mesele sadece yerel yönetimleri güçlendirmek değil, yerel yönetimlerin kapasitesini arttırmak yani devlet reformunun yerel düzeyde yapılması olmalıdır.

Günümüzde birbirine zıtmış gibi görünen küreselleşme ve yerelleşme hareketi birlikte yaşanmaktadır. Küreselleşme eğilimine paralel olarak yoğun bir şekilde askeri, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda işbirliği yaşanmaktadır. Bunun en karmaşık ve geniş kapsamlısını Avrupa bütünleşme deneyimi sergilemektedir. Bu tür bölgesel bütünleşmeler ve

¹¹⁰ Keleş, a.g.e., s.18.

uluslararası düzenlemeler, devletlerin çeşitli alanlardaki iç ve dış politikalarını oldukça sınırlandırıcı etkiler yapabilmektedir.¹¹¹ Sürece serbestleştirme ve uyum politikaları ile entegre olmaya çalışan devletler, söz konusu yapılanmanın tarafı olarak ilgili konularda kendi politikasını belirlemekten fedakarlık etmekte ve konulan kurallara uymak zorunda kalmaktadırlar. Avrupa Konseyi, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile taraflarına çeşitli yükümlülükler getirmektedir. Şart, özerk bir toplum yapısını ve yerel demokrasinin tüm topluma yayılmasını öngören, kamusal hizmetlerin mümkün olduğu kadar halka en yakın idari birimler olan yerel yönetimler tarafından sunulduğu, bu idarelerin güçlü bir mali yapıya sahip olmasını ve gelirlerinin önemli bir kısmını, yerel vergilerin de içinde bulunduğu öz kaynaklarından sağladığı bir sistemi öngörmektedir.¹¹²

Küresel ve bölgesel ilişkilerin artması, ulus devletlerin mali ve sosyal yapılarını derinden etkilemektedir. Küresel ve bölgesel oluşumlar arttıkça, ulus devletlerin iç politikalarını belirlemedeki egemenlikleri ve bağımsızlıkları da azalmaktadır. Küresel ve bölgesel yakınlaşmanın siyasal alanda da yaşanması ulus ötesi federalist bir yapıyı gündeme getirmektedir. Dahl'a göre ulus ötesi federalizm, bir ülke içindeki federalizmin aynadaki yansımından başka bir şey değildir. Fransa veya İngiltere gibi üniter anayasaya sahip bir ulus, AB gibi ulus ötesi bir federal sisteme katıldığında, bu ülkenin ulusal demosu, artık siyasal gündem üzerinde nihai kontrole sahip değildir. Buna karşın, ulus ötesi birimin gündemi de kesin bir biçimde sınırlandırılmıştır.¹¹³

Siyasal küreselleşme, ulus devletin görev ve sorumluluklarında farklılıklar getirmektedir. Uluslararası sistemde temel rol oynayan ulus devletin üstünlüğü ve etkinliği, ekonomik, siyasi ve kültürel küresel ilişkilerin yoğunlaşmasıyla değişim geçirmektedir. Küreselleşme sürecinde devlet, ulusal sınırlar içindeki iç ve dış politikada sahip olduğu belirleyici rolünü,

¹¹¹ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 25.12.2012.

¹¹² Yusuf Bayraktutan, **Global Ekonomide Bütünleşme Trendleri: Bölgeselleşme ve Küreselleşme**, Nobel Yayınları, Ankara, 2006, s.3.

¹¹³ Robert A. Dahl, **Demokrasi ve Eleştirileri**, Çev: Levent Kökler, Türkiye Siyasi İlimler Derneği ve Türk Demokrasi Vakfı Yayını, Ankara, 1993, s.253.

ulusötesi güçlerle paylaşmak durumunda kalmıştır. Uluslararası siyasi ve ekonomik kuruluşlar devletin ulusal sınırlar içindeki egemenlik gücüne neredeyse ortak olmuşlardır.¹¹⁴ Gerçekten de, bu tür küresel ve bölgesel oluşumlar ve uluslararası düzenlemeler, devletlerin çeşitli alanlardaki politikalarını oldukça sınırlandırıcı etkiler yapabilmektedir. Sürece, serbestleştirme ve uyum politikaları ile entegre olmaya çalışan devletler, söz konusu düzenlemenin tarafı olarak ilgili konularda kendi politikasını belirlemekten fedakârlık etmekte ve konulan kurallara uymak zorunda kalmaktadırlar.¹¹⁵

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın amacı, kamusal hizmetlerin mümkün olduğu kadar halka en yakın kuruluşlar olan yerel yönetimlerce yerine getirilmesi, böylece, halka günlük çevresini ilgilendiren konularda kararların alınmasına etkin olarak katılma olanağı vermek ve yerel yönetimlere, onları daha etkili hale getirecek yeni haklar kazandırmaktır. Şart, taraf olan devletleri, yerel yönetimlere siyasal, yönetsel ve mali özerklik sağlayan temel kurallara uymaya zorlamaktadır. Bu bağlamda, anayasal ve yasal temele dayanan yerel özerklik Avrupa normlarında geliştirilecektir.¹¹⁶

Birleşik Avrupa kurulurken, bunun yukarıdan aşağıya tek yönlü olması yurttaşları, demokratik iktidarları, yani yerel yönetimleri hesaba katmayan bir süreç istenmemiştir. Bütün yurttaşları temsil eden makamların aktif bir şekilde çalışmalara katılması düşünülmüştür. Yerel yönetimlerin, bölgelerin Birleşik Avrupa'nın kuruluş sürecine katılması gerekiyordu. Ayrıca, demokrasiyi geliştirmek için öncelikle yerel demokrasiyi geliştirme gereği ortaya çıkıyordu. Şartın oluşturulmasının temelinde esas olarak bu nedenlerin yattığı görülür.¹¹⁷

¹¹⁴ Ömer Devrim ve Ali Altay, "Küreselleşme Sürecinde Sosyal Devlet Anlayışındaki Değişmelerin Kamu Mali Yönetimin Yeniden Yapılandırılması ve Bu Yapılanmada Performans Yönetimi ve Denetiminin Yeri", **15. Türkiye Maliye Sempozyumu**, 2000, Antalya, Akdeniz Üniversitesi, İİBF Yayını No. 3, s.50.

¹¹⁵ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 25.12.2012.

¹¹⁶ Alex Priore, "Avrupa Konseyinin Yerel Yönetimler Alanında Yürütüldüğü Çalışmalar" **Üniter ve Federal Devletlerde Yerel Yönetimler Uluslararası Konferans, 13-14 Temmuz**, Ankara, TBD ve KAV Yayını, 1995, s. 37.

¹¹⁷ <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli>

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimlere verdiği önem, yetki, kaynak ve özerkliğin boyutları nedeniyle oldukça ileri bir adımdır. Şartı, İsviçre gibi oldukça demokratik olarak bilinen bazı ülkeler hiç imzalamamışken, yerel yönetimlerin beşiği olarak görülen İngiltere ancak 1998'den sonra onaylayıp yürürlüğe koyabilmiştir. Hollanda ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir kısım ülkeler ise Şartı imzalayıp onaylamış olmalarına rağmen bazı maddelerine çekince koymuşlardır. Genel olarak bu Şartın, taraf olan ülkeler üzerinde herhangi bir yaptırım söz konusu değildir. Gerçekten de Şart, herhangi bir denetim veya gözlem mekanizması önermemektedir. Buna rağmen, uygulamayı denetlemek birtakım yöntemlerle mümkündür. Öncelikle, Şarta ek bir protokol yapılarak bu açığın giderilmesi tartışılmaktadır. Bunun yanında, Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, daha az resmi olan bir denetim mekanizması oluşturmuştur. Belki de en önemli denetim aracı Kongrenin sağladığı teknik yardımlardır. Ayrıca, Kongre üye veya üye olmak isteyen ülkelerdeki durumu gözden geçirip tavsiyelerde bulunabilmektedir.¹¹⁸

Avrupa ülkelerinin çoğunda ve Türkiye'de uluslararası antlaşmalara ulusal kanunların üzerinde bir yer tanınmaktadır. Şartta uluslararası bir antlaşma olduğuna göre, eğer ulusal yasalarla Şart arasında bir çelişki varsa, Şarttaki hükümler geçerlidir. Ancak, bu durumda Şart, genel ilkeleri koymakta ve yerel yönetimlerin özerkliği için bir nevi doktrin kaynağı teşkil etmektedir. Yani, mahkemeler bu Şartı bir kanun maddesi gibi tatbik etmeseler bile, bir referans, bir gönderme, bir ek araç, yerel yönetimlerin özerklik amacına yardımcı bir kaynak olarak değerlendirmektedirler.¹¹⁹

buyuksehir-belediyesi-ornegi. Erişim Tarihi: 27.12.2012.

¹¹⁸ Parlak, a.g.e., s.17.

¹¹⁹ John Woehrling, "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının İdari Olarak Genel Görünümü" **Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Karşısında Türkiye ve Diğer Üye Ülkeler Uluslararası Konferans, 16-17 Kasım**, Antalya, TBD Ve KAV Akdeniz Belediyeler Birliği Yayını, 1995, s.112-113.

1.3.4.Yerel Yönetim Kuruluşu Olarak Belediyeler

Yerel yönetimler, il özel idareleri, belediyeler ve köylerden oluşmaktadır. Anayasamıza göre yerel yönetimler, bölgelerindeki halkın müşterek ve mahalli ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulurlar. Yerel yönetimler birimleri içersinde en önemli olanı belediyelerdir.¹²⁰

1.3.4.1.Belediyelerin Yetkileri ve Organları

Belediyelerin görev ve yetkileri ülkeler bakımından farklılıklar göstermektedir. Belediyelerin görev ve yetkilerinin belirlenmesinde başlıca üç ilkeden söz edilmektedir: genel yetki, yetki, liste.¹²¹

Genel yetki ilkesine göre, belediyeler kanunların yasaklamadığı ya da başka yönetim birimlerine bırakılmamış olan bütün yerel hizmetleri yürütmeye yetkilidirler. Almanya ve Hollanda'da bu ilke uygulanmaktadır. Yetki ilkesine (ultra vires) göre, belediyeler, ancak yasama organının açıkça yetkilendirdiği konularda faaliyet gösterirler. Belediyeler, yasaların yasaklamadığı alanlarda hizmet yürütmekle yetkili değildirler. Liste ilkesi, yetki ilkesine benzemektedir. Liste ilkesine göre belediyelerin yetki ve görevlerini, kanunlar, liste halinde teker teker saymaktadır. Ülkemizde daha çok bu ilke uygulanmaktadır.¹²²

Türkiye'de ilgili mevzuata göre belediyelerin üç temel yasal organı vardır. Bunlar: Belediye Meclisi, Belediye Encümeni, Belediye Başkanlığıdır.¹²³

1.3.4.1.1.Belediye Meclisi

Belediyenin genel karar organıdır. Belde halkı tarafından seçilen üyelerden oluşur. Nispi temsil sistemine göre siyasi partiler aldıkları oy ile orantılı olarak belediye meclisinde üye bulundurlar. Belediye meclisleri üye

¹²⁰ Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992, s.176-177.

¹²¹ Keleş, **a.g.e.**, s.178.

¹²² Keleş, **a.g.e.**, s.178-179.

¹²³ <http://www.tid.gov.tr/Makaleler/101-128%20RECEP%20SANAL.doc>. Erişim Tarihi:27.12.2012.

sayısı beldenin nüfusuna göre, 9 ile 55 arasında değişmektedir. Görev süresi 5 yıl olan belediye meclisinin görevleri, bütçe, kesin hesap, ikraz ve istikraz, tarifeler konusunda karar almaktır. Belediye meclisi ekim, şubat, haziran aylarında üç kez olağan toplantısını yapar. Belediye meclisi gerektiğinde olağanüstü toplantıya çağrılabilir. Bunun için belediye başkanının yazılı çağrısı, meclis üyelerinin 1/3'ünün gerekçeli önerisi veya valinin daveti gerekir.¹²⁴

Belediye meclisinin aldığı kararların bazıları kesindir. Bu kararlar için yargı yolu açıktır. Vali'nin, Danıştay'ın veya Bakanlar Kurulu'nun onayı gereken kararlar oldukça azdır. Bu nedenle belediye meclisinin aldığı kararlar çoğu zaman doğrudan uygulanabilir niteliktedir.¹²⁵

1.3.4.1.2. Belediye Encümeni

Belediye yönetiminin ikinci derecede karar ve danışma organıdır. Belediye encümeni, belediye başkanı, belediyedeki dairelerin başkanları ile bunların yarısını geçmemek üzere belediye meclisinin kendi içinden seçtiği üyelerden meydana gelir. Buna göre belediye encümeni, seçimle gelenlerle tabii üyelerden, kurulmaktadır. Seçimle belirlenen üyeler, ikiden az olamaz, sayıları, tabii üyelerin yarısını geçemez. Bunların görevleri bir yıldır.¹²⁶ Belediye encümeni belediye başkanının gönderdiği konuları görüşerek karara bağlar. Encümen, bütçenin ilk incelemesini yapmak, saymanlık hesaplarını incelemek, kamulaştırma kararını vermek, belediye işleri ile ilgili uyarı ve emirleri çıkarmak, taşıt araçları tarifelerini düzenlemek, meclis toplantıda olmadığı zaman 1580 sayılı yasa dışında başka yasalarla meclise verilen işleri yapmakla yükümlüdür.¹²⁷

¹²⁴ İlber Ortaylı, **Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü yayını, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974, s.32.

¹²⁵ Eryılmaz, a.g.e., s. 133.

¹²⁶ Eryılmaz, a.g.e., s. 135.

¹²⁷ Eryılmaz, a.g.e., s. 137.

1.3.4.1.3.Belediye Başkanı

Belediyenin yürütme organıdır. Seçmenlerce çoğunluk yöntemine göre tek dereceli olarak beş yıl için seçilir. Belediye başkanı meclis ve encümenin kararları ile belediye emir ve yasaklarını uygulamak, yerel nitelikli işleri yürütmek, belediye mallarını yönetmek, gelir ve giderlerini izlemek, belediye adına sözleşme yapmak, belediyeyi temsil etmek, mülki amirin göndereceği mevzuatı yaymak ve ilan etmek gibi görevlerle yükümlüdür. Belediye başkanı, kanunda sayılan koşulların gerçekleşmesi halinde, İçişleri Bakanlığı, Danıştay veya Bölge İdare Mahkemesi kararı ile başkanlıktan alınabilir.¹²⁸

1.3.4.2.Belediyelerin Görevleri

Belediyelerin görevlerini genel hatlarıyla; bayındırlık, ulaştırma, sosyal, koruyucu ve düzenleyici görevler olmak üzere beş grupta incelemek mümkündür.¹²⁹

1.Bayındırlık Görevleri

Belediye, sınırları içerisindeki halkın yaşadığı çevrenin fiziki olarak iyileştirilmesi, güzelleştirilmesi; barınma, eğlenme, alışveriş ve dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tesislerin ve kamu binalarının yapılması ve bakımı gibi konuları kapsamaktadır. Bunlar konut, yol, cadde, sokak, kaldırım, köprü, meydan, geçit, park, dinlenme alanları, garaj, pazar yeri, su ve kanalizasyon gibi tesislerin yapımıyla ilgilidir.¹³⁰

2.Ulaştırma Görevleri

Ulaştırma görevleri, belediye sınırları içinde çeşitli yerleşim yerleri

¹²⁸ Eryılmaz, a.g.e., s. 137.

¹²⁹ Mustafa Oksal, "Subsidiyarite İlkesi" **Belediye Dergisi**, C.4, Sayı 10, Nisan 1995, s.13.

¹³⁰ Oksal, a.g.e., s. 14.

arasındaki toplu taşıma hizmetlerini yönetmektir.¹³¹

3.Sosyal Görevler

Hamamlar, kaplıcalar, kütüphane, sağlık tesisleri, yüzme havuzları, spor tesisleri, halk plajları, yarış yerleri, tiyatro, çay bahçesi ve zamanın değişen koşullarına göre halkın sosyal beklentilerine ilişkin yerleri yapmak ve işletmek bu kapsamdadır. Ayrıca belediyeler, çocuk, yaşlı, kimsesiz ve yoksulların bakımı ve korunması için de gerekli tesisleri kurmakla görevlidir.¹³²

4.Koruyucu Görevler

Belediyelerin koruyucu görevleri kamuya açık yerlerin temizliği ve buralarda satılan yiyecek ve içecek maddelerinin sağlık yönünden denetlenmesi; halkın can ve mal varlığını fiziki tehlikelerden koruma ve çevre kirliliğinin önlenmesi gibi faaliyetlerdir.¹³³

5.Düzenleyici Görevler

Beldenin yapılaşmasını ve gelişmesini düzenlemek amacıyla imar planları ve programları yapmak, bunları uygulamak; yapılacak inşaatlara, plan ve programlara göre ruhsat vermek; halkın yiyip içmesine, eğlenme ve dinlenmesine, yatıp kalkmasına ait yerlerin fiyatlarını ve sınıflarını düzenlemek; tüketiciyi korumak ve piyasayı düzenlemek için tanzim satış mağazaları ve belediye işletmeleri açmak ve işletmek; meydan, cadde ve sokak gibi umuma açık yerlerde ilan işlerini idare etmek gibi görevler belediyelerin düzenleyici görevleri arasındadır.¹³⁴

¹³¹ Oksal, **a.g.e.**, s. 14.

¹³² Oksal, **a.g.e.**, s. 15.

¹³³ Oksal, **a.g.e.**, s. 15.

¹³⁴ Oksal, **a.g.e.**, s. 16.

1.3.4.3. Büyükşehir Belediyeleri'nin Kuruluş ve Görevleri

Türk idare teşkilatında, 3030 sayılı Kanunla büyükşehirlerde iki kademeli bir yerel yönetim sistemi kurulmuştur. Alt düzeyde büyükşehir içindeki ilçe/il kademe ile merkez ilçede kurulan alt kademe belediyeleri, üst kademe ise, büyükşehri kapsayan bir büyükşehir belediyesi bulunmaktadır.¹³⁵

3030 sayılı Kanunun ilk şeklinde, sınırları içinde birden çok ilçe bulunan kentlerde büyükşehir belediyesi kurulabileceği öngörülmüştür. 1984'de İstanbul, Ankara, İzmir bu koşullu sağlamaktadır. İki kademeli yönetim yapısı, önce bu kentlerde oluşturulmuş, büyükşehrin adını taşıyan büyükşehir belediyesi ve ilçelerin adını taşıyan ilçe belediyeleri kurulmuş, sonra Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, Kayseri, Samsun, Diyarbakır, Erzurum, İzmit, Eskişehir, Mersin ve Antalya kentlerinde de uygulanmıştır.¹³⁶ Alt kademenin, ilçe gibi yerel yönetimle ilgisi olmayan bir kavrama dayandırılması, büyükşehir belediyelerinin kuruluşunda sorun yaratmıştır. 3030'da, bu ölçütün dışında bir ölçüt yoktur. Ankara, İstanbul ve İzmir kurulurken, bu illerde birden fazla ilçe ve ilçelerde belediye şubesi olduğu için sorun yoktur. Şubeler ilçe belediyesi yapılmıştır. Sırf büyükşehir belediyesi kurabilmek için, illerde gereksiz yere, yüklü maliyetlerle ilçeler kurulmuştur. Çok büyük ilçe belediyelerini yönetilebilir duruma getirmek için bölünerek yeni ilçe/belediye kurulmuştur.¹³⁷

Sonra çıkarılan 504 sayılı KHK ile ilçe ölçütü bırakılmış, 'ilk kademe belediyesi' adı altında, herhangi bir ölçütü ve özelliği olmayan yeni bir belediye türü yaratılmıştır. Böylece, büyükşehir belediyesi olabilme süreci, nesnel ölçütlerden uzaklaşmış, hükümetin takdiri ve parlamentonun kararına bırakılmıştır. Diğer taraftan, birçok kentte merkezi idare tarafından belediyelerine sağlanan, ek mali kaynaklardan yararlanabilmek için

¹³⁵ <http://www.sayistay.gov.tr/dergi/icerik/der70m4.pdf>. Erişim Tarihi: 07.01.2013.

¹³⁶ www.anayasa.gov.tr/files/pdf/kararlar_dergisi/kd_26.pdf. Erişim Tarihi: 07.01.2013.

¹³⁷ Nuri Tortop, 'Demokratik Mahalli İdare Anlayışının İlkeleri' **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, TODAİE Yayınları, Cilt: 1, Sayı:3, Mayıs 1992, s.6.

büyükşehir belediyesi olabilme eğilimini artırmıştır. Bunun sonucu olarak, siyasi kaygıların da etkisiyle, büyükşehir belediyesi olma niteliğine sahip olmayan birçok kentte, büyükşehir belediyesi kurulmuştur. Buna karşın Denizli gibi büyükşehir olma niteliğine sahip, ama yeterli siyasi desteği bulamayan bazı iller büyükşehir belediyesi yapılmamıştır.¹³⁸

Mahalli idareler reformu çerçevesinde çıkarılan, 5216 sayılı yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunu, büyükşehir belediyelerinin kuruluşunu yeni esaslara bağlamıştır. Buna göre, en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan şehirlerde büyükşehir belediyeleri kurulabilecektir. Hizmetlerin etkin yürütülmesi, katılımın sağlanabilmesi için belediyeler uygun büyüklükte olmalıdır. 3030 sayılı Kanun, bir yerde büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için, herhangi bir nüfus şartı öngörmemiştir. Bu nedenle, önceki yıllarda nüfusu çok az olan bazı illerde büyükşehir belediyesi teşkilatı kurulmuş; bu durum hizmetleri olumsuz etkilemiş, kaynakların etkisiz ve verimsiz kullanımına yol açmıştır. Örneğin, 850.000 nüfusa sahip Seyhan İlçe Belediyesi birçok büyükşehir belediyesinden büyüktür.¹³⁹

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 3030'dan farklı olarak, bir yerde büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için, belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerin, toplam nüfusunun 750.000 olması şartını getirmiştir. Büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için, belirli bir nüfus şartının getirilmesi yerinde olmuştur. Ancak, Türkiye'deki mevcut büyükşehir belediyelerinin nüfus büyüklükleri incelendiğinde; 750.000 sayısının rasyonel olmadığı görülmektedir. Bu düzenleme ile büyükşehir belediyesi kurulmasının zorlaştırılmaktadır.¹⁴⁰

Mevcut büyükşehir belediyelerinin yarısı 750.000'den daha az nüfusa sahiptirler. DPT'nin çalışmaları da belirtildiği gibi, büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için 500.000 nüfus şartının aranması, Türkiye'deki il nüfus büyüklükleri açısından daha rasyonel bir rakamdır. Ayrıca, büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için sadece nüfus büyüklüğü yeterli bir faktör

¹³⁸ Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul, Cem Yayınları, İstanbul, 1998, s.325.

¹³⁹ Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, Okutman Yayıncılık, Ankara, 2008, s.52.

¹⁴⁰ Tortop, **a.g.m.**, s. 6-7.

değildir. Nüfus büyüklüğünün yanında hizmet etkinliği, kültürel gelişmişlik, sosyal alt yapı, fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınmalıdır. Yasada belirtilen bu kriterlere siyasal iktidarlar tarafından çoğu zaman uyulmadığı değerlendirilmektedir. Bu husus Büyükşehir aday iller arasında tartışmaya neden olmaktadır.¹⁴¹

1.3.4.3.1. Büyükşehir Belediyelerinin Sınırları

Büyükşehir belediye sınırları, adını aldıkları büyükşehirlerin belediye sınırlarıdır. İlçe belediyelerinin sınırları, bu ilçelerin, büyükşehir belediyesi içinde kalan kısımlarının sınırlarıdır. Büyükşehir belediye sınırları içinde, ilçe kurulmaksızın oluşturulan ilk kademe belediyelerinin, büyükşehir belediye sınırları dışında belediye sınırı olamaz.¹⁴²

5216 sayılı Kanunla, büyükşehir belediyesi sınırları içine katılan ilçe belediyeleri ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan belediyeler, büyükşehir ilçe veya ilk kademe belediyesine dönüşmesi öngörülmektedir. Nüfusu 50.000' in altında olan belediyeler ile köylerin tüzel kişiliği kalkmakta; tüzel kişiliği kalkan belediyelerin katılacağı ve köylerin mahalle olarak bağlanacağı belediyeleri, belirleme yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmektedir. Büyükşehir belediyesinin sınırları çevresinde ve aynı il sınırları içinde bulunan belediye ve köylerin, büyükşehir belediyesine katılması mümkündür. Bu konuda Belediye Kanunu hükümleri uygulanır. Katılma kararı, ilgili ilçe veya ilk kademe belediye meclisinin talebi üzerine, büyükşehir belediye meclisi tarafından alınır.¹⁴³

Diğer taraftan, 3030 sayılı Kanuna göre; büyükşehir belediyesinin sınırları kuruluş kanununda gösterilmektedir ve kanun dışında idari işleme sınırların değiştirilmesine imkan tanınmamıştır. 5216 sayılı Kanunla; büyükşehir belediyesinin sınırları çevresinde ve aynı il sınırları içinde bulunan belediye ve köylerin, imar düzeni ve temel alt yapı hizmetlerinin zorunlu kıldığı durumlarda, büyükşehir belediye meclisinin kararı ve İçişleri

¹⁴¹ Yılmaz Ekinci, **21. Yüzyılda Kamu Yönetimi ve Yöneticileri**, Akmat Yayınları, Bursa, 2003, s.652.

¹⁴² Metin Günday, **İdare Hukuku**, Ankara, İmaj Yayınları, İstanbul, 2005, s.35.

¹⁴³ Nuri Tortop, **Mahalli İdareler**, TODAİE Yayını, Ankara, 1999, s.52.

Bakanlığının önerisi üzerine, Bakanlar Kurulu kararı ile büyükşehir belediyesi sınırları içine alınabilmesine imkan tanınmıştır. Mevcut düzende, bazı büyükşehir belediyelerinin sınırları o kadar büyümüştür ki, çevredeki ilçe ya da köylerle fiilen birleşmiş durumdadırlar. Büyükşehir belediye sınırlarıyla birleşen idarelerin, büyükşehir belediye sınırları içine alınmasında kamu yararı görülmektedir.¹⁴⁴

Bazı belediye ve köylerin tüzel kişiliklerinin idari bir kararla sona erdirilmesini, Anayasaya aykırı bulan görüşler bulunmaktadır. Ancak Anayasa'ya göre, kamu tüzel kişileri kanunla, ya da kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak idari işlemle kurulabilir. Aynı şekilde, aksine işlem yetkide ve usulde paralellik kuramı uyarınca bunların kaldırılmaları da kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak idari işlemle olabilir. Bu bakımdan; düzenleme Anayasaya aykırı görülmemektedir. Diğer taraftan, bu idarelerin tüzel kişiliğinin sona erdirilmesinde halkın görüşünün alınmadığı ve dolayısıyla Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına aykırı olduğu yönündeki görüşler, dikkate alınmalıdır. AYYÖŞ'nin 5. maddesi yerel yönetimlerin sınırlarında mevzuatın elverdiği durumlarda ve mümkünse referandum yoluyla, ilgili yerel topluluklara önceden danışılmadan değişiklik yapılamayacağı öngörülmektedir. Bu idarelerin Büyükşehir Belediyelerine katılımında, yerel halkın karara katılımı yerel demokrasinin yerleşebilmesi açısından gereklidir.¹⁴⁵

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 4. maddesi yeni kurulacak büyükşehirlerde esas olarak 10.000 metre yarıçap içerisinde 750.000 nüfusun yaşamasını kabul ederken, geçici 2. maddesi mevcut büyükşehirlerin sınırını nüfusu 1.000.000'a kadar olanlarda yarıçap 20 km, nüfusu 1.000.000-2.000.000 arası olanlarda yarıçap 30 km, 2.000.000 üstü olanlarda yarıçap 50 km olarak kabul etmiştir.¹⁴⁶

Büyükşehir belediye sınırı, belediyelerin, hizmet götürmekle yükümlü oldukları alanı belirler. Bu alanın genişlemesi ile, kırsal nitelikte köyler

¹⁴⁴ Bahtiyar Akyılmaz, **İdare Hukuku**, Sayram Yayınları, Konya, 2005, s.521.

¹⁴⁵ Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, Alfa Yayınları, İzmir, 2001, s.85.

¹⁴⁶ Tortop, **a.g.e.**, s.53.

“mahalle” konumuna getirilecek, ve bu bölgelere tüm belediye hizmetlerinin götürülmesi zorunluluğu doğacaktır. Oysa, günümüz koşullarında bile, büyükşehir belediyeleri mevcut kentsel alana hizmet götürmekte zorluk çekmektedirler. Büyük kentlerin sorunların çözülmesi amacıyla, kamu kaynaklarının etkin kullanılması, kollamacı ilişkilerin önüne geçilmesi açısından, bu alanlara götürülecek hizmetlerin ölçütlerinin ortaya koyulması büyük önem taşımaktadır.¹⁴⁷

1.3.4.3.2. Büyükşehir Belediyelerinin Görevleri

5216 sayılı Kanunla; büyükşehir belediyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenmiştir. Kanunla, 3030 sayılı Kanunda sayılan görev ve yetkilere ilave olarak:

1. Nazım imar planlarının yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde uygulama imar planı ve parselasyon planlarını yapmayan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin yerine bu planları yapmak veya yaptırmak,
2. Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilen görev ve hizmetlerle ilgili her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak,
3. Coğrafi ve kent bilgi sistemini kurmak,
4. Sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için binalar yapmak ve bu hizmetlerle ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının binalarını onarmak ve malzeme desteği sağlamak,
5. Kültür ve tabiat varlıklarını korumak, bakım ve onarımını yapmak,
6. onarımı mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden yapmak,

¹⁴⁷ Sezer Torlak, “Belediye ve Büyükşehir Belediyesi Kuruluş Kriterleri”, **A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.9, Sayı 1-4, 2005, s.515.

7. Merkezi ısıtma sistemleri kurmak gibi yeni görev ve yetkiler de büyükşehir belediyelerine verilmiştir.¹⁴⁸

5216 sayılı Kanunda, büyükşehir belediyesi ile alt kademe belediyeleri arasında çıkması muhtemel görev ve yetki çatışmasını önlemek amacıyla, büyükşehir belediyeleri ile ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görevleri ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.¹⁴⁹ Ancak, büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumluluklarını artıran ve yeni görevler veren kanunun, bu anlamda da bazı sorunları bulunmaktadır.¹⁵⁰

Yapılan son düzenlemeyle, büyükşehir belediyeleri ile alt kademe belediyeleri arasındaki yetki dağılımı, ilçe belediyeleri aleyhine ciddi biçimde bozulmaktadır.¹⁵¹ Başta planlama yetkileri olmak üzere, alt kademe belediyelerinin pek çok yetkisi büyükşehir belediyesine verilmiştir. İlçe belediyelerinin en önemli görevleri arasında yer alan, uygulama imar planlarının yapımı ve onaylanması yetkisi bu planları değiştirerek onaylamak ya da, bir yıl içinde yapılmayan planları yapmak yetkisi, büyükşehir belediyelerine verilmektedir. Ayrıca büyükşehir belediyelerine verilen ve alt kademe belediyeleri üzerinde uygulanacak imar denetim yetkisinin eklenmesi, metropolitan alanlarda imar ve planlama konularında tek yetkilinin büyükşehir belediyeleri olması sonucunu doğuracaktır. Kanunlarla belediyelere verilen, görev ve hizmetlerle ilgili birçok yetkinin büyükşehir belediyesine verilmesi, büyükşehir belediyesinin alt kademe belediyeleri yerine geçmesine ve temel fonksiyonlarından uzaklaşmasına neden olacak düzenlemelerdir.¹⁵²

¹⁴⁸ TESEV, **Türkiye’de Yerel ve Merkezi Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2000, s.451.

¹⁴⁹ Tortop, **a.g.e.**, s.55.

¹⁵⁰ Cevat Geray, “Kent Yönetimi için Yeni Yaklaşımlar”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.4, Sayı 6, 1995, s.27-38

¹⁵¹ Mustafa Tekmen, Ali Çetinkaya, **İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu İnceleme ve Araştırma Raporu, Mülkiye Müfettişleri Raporu**, 05.05.1997, <http://www.icisleri.gov.tr>. Erişim Tarihi: 10.01.2013.

¹⁵² Halil Nadaroğlu, **Mahalli İdareler Teorisi, Ekonomisi, Uygulaması**, 5. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1994, s.421.

1.3.4.3.3. Büyükşehir Belediyesinin Organları

Büyükşehir belediyesinin organları: Büyükşehir Belediye Meclisi (BBM), Büyükşehir Belediye Encümeni (BBE) ve Büyükşehir Belediye Başkanı şeklinde üç grupta sıralanabilir.¹⁵³

1.3.4.3.3.1. Büyükşehir Belediye Meclisi (BBM)

Büyükşehir belediye meclisi, beş yıl için seçilen büyükşehir belediye başkanı ile alt kademe belediye başkan ve meclis üyelerinin beşte birinden oluşur. Meclisin üye sayısı illerin büyüklüğüne göre değişmektedir. Üyeler, alt kademe belediye meclis üyesi kimliğini korur. Alt kademe belediyelerinde BBM'ne gidecek üyelerin tespitinde, seçiliş sırası esas alınır. BBM, alt kademe belediyelerin meclis üyelerinden oluşan, üst meclis niteliğindedir. Büyükşehir ve alt kademe belediye hizmetleri birbiriyle ilişkili olduğundan, ortak karar alınmalıdır. Ancak, BBM üyelerinin büyükşehirin bütünü hakkında fazla duyarlı olmadıkları BBM büyükşehir düzeyinde sorunların görüşüldüğü bir organ olmaktan çok, ilçelerle ilgili konuların görüşüldüğü bir karar organı niteliğinde olduğu belirtilmektedir.¹⁵⁴

3030 sayılı Kanunda meclisin kasım, mart, temmuz aylarında büyükşehir belediye başkanı, başkanlığında toplanması öngörülmüştü. Fiili durumda ise, meclis, her ay, haftada iki gün olağanüstü toplanarak, sürekli bir meclis haline gelmiştir. 5216 sayılı Kanunda, bu durum dikkate alınarak meclisin, her ayın ikinci haftası, önceden yine meclis tarafından belirlenen, mutat toplantı yerinde toplanması öngörülmüştür. Meclisin her ay toplanması esası benimsendiği için olağanüstü toplantı yapması öngörülmemiştir. Ayrıca önceki yasal düzenlemelere göre; meclisin mutat toplantı yerinin dışında

¹⁵³ İmdat Sütüoğlu, **İdarenin Yeniden Yapılanması ve Yerel Yönetimler**, Anka Yayınları, Ankara, 2003, s.142.

¹⁵⁴ Sütüoğlu, **a.g.e.**, s.142.

toplantı fesih nedeni iken yeni getirilen uygulamada; meclise, zorunlu durumlarda mutlak toplantı yerinin dışında toplanabilme imkanı tanınmıştır.¹⁵⁵

BBM'nin toplantı dönemi Kasım ayında başlar. Bütçe görüşmesine rastlayan toplantılarda 20 gün olmak üzere diğer toplantılarda meclis toplantılarının süresi en çok 5 gündür. BBM, belediye başkanının başkanlığında toplanır. BBM'nin feshi konusunda, 5216 sayılı Kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda, Kanunun 28. maddesine yapılan atıf nedeniyle, Belediye Kanunu hükümleri uygulanır. 1580 sayılı eski Belediye Kanununda, belediye meclisinin fesih sebepleri oldukça geniş tutulmuş, seçimle gelen bir yerel yönetim karar organının feshini gerektirecek ağırlıkta olmayan haller, fesih sebebi sayılmıştır (meclisin mutlak toplantı yerinin dışında toplanması gibi). Mahalli idareler reformu çerçevesinde düzenlenen 5272 sayılı yeni Belediye Kanununun da belediye meclisinin feshini gerektiren durumlar yeniden düzenlenmiş; daha önce bu konuda gerekçe kabul edilen bazı konular, fesih sebebi olmaktan çıkartılmıştır.¹⁵⁶

5272 sayılı Kanunun 30. maddesine göre belediye meclisi; meclis kendisine kanunla verilen görevleri süresi içinde yapmayı ihlal eder ve bu durum belediyeye ait işleri sekteye veya gecikmeye uğrattırsa, belediyeye verilen görevlerle ilgisi olmayan siyasi konularda karar alırsa, İçişleri Bakanlığının bildirisine üzerine, Danıştay Kararı ile feshedilebilir. İçişleri Bakanlığı gerekli gördüğü takdirde, meclisin feshine dair bildiri ile birlikte karar verilinceye kadar meclis toplantılarının ertelenmesini de Danıştay'dan talep edebilir. Danıştay, bu hususu en geç bir ay içinde karara bağlar.¹⁵⁷

Büyükşehir belediye başkanı, hukuka aykırı gördüğü belediye meclisi kararlarını, yedi gün içinde gerekçesini de belirterek yeniden görüşülmek üzere belediye meclisine iade edebilir. Başkan tarafından yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar ile, yeniden görüşülmesi istenip de büyükşehir belediye meclisinin üye tam sayısının salt çoğunluğuyla ısrar

¹⁵⁵ Ziya Çöker, "İl Özel İdareleri Nasıl Geliştirilir?", *Amme İdaresi Dergisi*, Eylül 1987, Cilt 20, Sayı:3, s.13.

¹⁵⁶ Cahit Tutum, *Personel Yönetimi*, TODAİE Yayınları, Ankara, 1979, s.2.

¹⁵⁷ Veysel Atasoy, *Türkiye'de Mahalli İdarelerin Yapısı ve Yeniden Düzenlenmesi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s.84.

edilen kararlar kesinleşir. Ancak, Büyükşehir belediye başkanı, ısrar kararıyla kesinleşen meclis kararları aleyhine on gün içinde idari yargıya başvurabilir. BBM kararları, kesinleştiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde mahallin en büyük mülki idare amirine gönderilir. Yürürlüğe girmesi için valiliğe gönderilmesi yeterlidir. Gönderilmeyen kararlar yürürlüğe girmez. Valiliğe gelen kararlar, sayfa sayısı vali tarafından onaylanmış bir deftere kaydedilir. Vali, hukuka aykırı kararlar aleyhine on gün içinde idari yargı mercilerine başvurabilir. Alt kademe belediye meclislerinin, bütçe ve imarla ilgili olanlar dışındaki kararları, dayanak belgeleriyle birlikte büyükşehir belediye başkanına gönderilir.¹⁵⁸

5216 sayılı Kanun, büyükşehir belediye başkanına, hukuka aykırı gördüğü kararların gerekçesini de belirtmek suretiyle, yedi gün içinde yeniden görüşülmesini isteme yetkisi verilmiştir. İlgili meclis, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kararında ısrar ederse karar kesinleşir. Kesinleşen kararlar, yedi gün içinde büyükşehir belediye başkanına gönderilir ve başkan bu kararlara karşı 10 gün içinde idari yargıya başvurma hakkına sahiptir. Alt kademe belediye meclisler tarafından alınan imara ilişkin kararlar ise, kararın gelişinden itibaren, üç ay içinde, büyükşehir belediye meclisi tarafından nazım imar planına uygunluğu yönünden incelenerek aynen veya değiştirilerek kabul edildikten sonra büyükşehir belediye başkanına gönderilir.¹⁵⁹

Görüldüğü üzere, gerek BBM kararları, gerekse, alt kademe belediye meclis kararları üzerinde büyükşehir belediye başkanının veto yetkisi vardır. Bu durum büyükşehir belediye başkanını daha da güçlü kılacak, organlar arasındaki güç dengesini olumsuz etkileyecektir. Başkanların bu kadar yetkili kılınması, bu kişilerin siyasal tercihlerle bu görevlere seçildikleri de düşünüldüğünde, büyükşehir belediyelerinin bir kişinin ya da bir ekibin hegemonyasına girmesine neden olabilir veya kötü niyetli idarecilerin hukuka aykırı işlem yapmasını daha da kolay hale getirir.¹⁶⁰

¹⁵⁸ <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>. Erişim Tarihi: 15.01.2013.

¹⁵⁹ Sütüoğlu, **a.g.e.**, s.145.

¹⁶⁰ Sütüoğlu, **a.g.e.**, s.146-147.

BBM'nin en önemli görevlerinden biri de büyükşehir belediye bütçesini kabul etmektir. 3030 sayılı Kanun büyükşehir belediye bütçesinin doğrudan alt kademe belediye bütçelerinin ise, BBM tarafından kabul edildikten sonra, Vali tarafından onaylanmasını öngörmüştür. 5216 sayılı Kanun bütçelerin vali tarafından onaylanması usulünü kaldırarak, bütçeyi onaylama konusunda BBM'ini tek yetkili kılmıştır. Buna göre, büyükşehir belediye bütçesi ile alt kademe belediyelerinden gelen bütçeler BBM'e sunulur ve BBM tarafından yatırım ve hizmetler arasında bütünlük sağlayacak biçimde aynen veya değiştirilerek kabul edilir. Büyükşehir ve alt kademe belediye bütçeleri, BBM tarafından aynı toplantı döneminde ve birlikte görüşülerek karara bağlanır ve tek bütçe halinde bastırılır. BBM, alt kademe belediyelerinin bütçelerini kabul ederken;

1. Bütçe metnindeki Kanun, tüzük ve yönetmeliklere aykırı madde ve
2. ibareleri çıkarmaya veya değiştirmeye,
3. Belediyenin tahsile yetkili olmadığı gelirleri çıkarmaya, Kanuni sınırlar üzerinde veya altında belirlenmiş olan vergi ve harçların oran ve miktarlarını Kanunda öngörülen sınırlarına çekmeye,
4. Kesinleşmiş belediye borçları için bütçeye konulması gerekip de konulmamış ödeneği eklemeye,
5. Ortak yatırım programına alınan yatırımlar için gerekli ödeneği eklemeye yetkilidir.¹⁶¹

Yasa, BBM tarafından alt kademe belediye bütçelerinde yapılan değişikliklere karşı alt kademe belediyelerine on gün içinde Danıştay'a itiraz etme yetkisi vermiştir. BBM'nin, alt kademe belediyelerinin bütçesi konusunda verdiği kararlara karşı yapılan itirazlar, Danıştay tarafından otuz gün içinde karara bağlanır. BBM, alt kademe belediyelerinin kendi aralarındaki ya da, alt kademe belediyeleri ile büyükşehir belediyesi arasındaki anlaşmazlıkları çözmeye ve alt kademe belediyelerinin farklı uygulamalarını gidermek için yönlendirici ve düzenleyici kararlar almaya

¹⁶¹Ahmet Özer, "Yönetim Tekniklerinde Fransa'da Gerçekleştirilen Reformlar", **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 386, Mart 1990 s.29-81.

yetkilidir. BBM'ne bu yetkilerin tanınması ve ilgili belediyelerin bu konuda vereceği kararı derhal uygulama yükümlülüğünün olması yerinde gözükmemektedir ve aynı düzenleme, 3030 sayılı Kanunda da vardır. Ancak, 3030 sayılı Kanunda, BBM kararına karşı 10 gün içinde valiliğe itiraz hakkı da tanınmıştır. Yeni düzenlemede itiraz hakkının düzenlenmemiş olması, olumlu görülmektedir.¹⁶²

Büyükşehir belediyeleri ile alt kademe belediyelerinin her birinin tüzel kişi olmaları nedeniyle, alt kademe belediyelerinin idari yargıda dava açma olanağının bulunmayışı eleştirilebilecek yönlerdendir.¹⁶³

1.3.4.3.3.2. Büyükşehir Belediye Encümeni (BBE)

BBE, büyükşehir belediyelerinin meclisten sonra ikinci karar organıdır. 3030 sayılı Kanun, BBE üyelerinin, büyükşehir belediyesi genel sekreter ve hizmet birimlerinin başkanlarından (imar, fen, hukuk, yazı işleri, hesap işleri, personel işleri) oluşmasını öngörmüştü.¹⁶⁴ Bu düzenleme, seçilmiş üye ve meclis temsilcisinin olmaması, genel sekreter hariç, üyelerin tamamının başkanın atadığı memurlardan oluşması, demokrasi ve yerel yönetim ilkeleri ile bağdaşmadığı yönünde ciddi eleştirilerin yapılmasına neden olmuştu. 5216 sayılı Kanun yapılırken yasama organı bu eleştirileri dikkate almış ve BBE'nin belediye başkanının başkanlığında, belediye meclisinin her yılın ilk toplantısında kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile, biri genel sekreter, biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere, belediye başkanının her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden oluşması öngörülmüştür. Encümen meclis toplanmadığı zaman onun yerine karar alabilir, ilçe belediyelerini bağlayıcı nitelikte kararlar alabilir. Belediye başkanının katılmadığı toplantılarda encümen toplantılarına genel sekreter başkanlık eder.¹⁶⁵

¹⁶² Şerif Öner, **Türkiye'de Belediye Yönetimi**, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, 2006, s.124.

¹⁶³ İlber Ortaylı, **Türkiye İdare Tarihi**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Doğan Basımevi, Ankara, 1980, s.421.

¹⁶⁴ Keleş, **a.g.e.**, s.201.

¹⁶⁵ Keleş, **a.g.e.**, s.202-203.

1.3.4.3.3. Büyükşehir Belediye Başkanı

Büyükşehir belediye başkanı, 5 yıl için Büyükşehir belediye sınırları içindeki seçmenler tarafından seçilir. Kanun koyucu, güçlü başkan modelini benimseyerek büyükşehir belediye başkanlarına oldukça geniş yetkiler vermiştir. Bu yetkilerden bazıları şöyle sıralanabilir: BBM'nin onayladığı nazım imar planlarını uygular; büyükşehir belediyesine bağlı kuruluş ve işletmeleri yönetir; bütçeyi hazırlar, ilgili organlara gönderir; büyükşehir belediyesinin gelir, alacak, hak ve çıkarlarını izler, tahsil ettirir; yasada öngörülen hallerde, yetkili organların kararlarını alarak, büyükşehir belediyesi adına sözleşme yapar; bağış alır; bağlayıcı her türlü hukuki anlaşma ve tasarruflarda bulunur; idari ve adli yargı mercilerinde davacı veya dayalı sıfatıyla büyükşehir belediyesini temsil eder; ita amiri sıfatıyla işlemler yapabilir; bu konuda yetki verir; nikah kıyar; diğer yasalarda kendisine verilen görev ve yetkileri yerine getirir; gerektiğinde bazı görev ve yetkileri, ilçe belediye başkanlarına devreder; ilçe belediyelerinin hizmetlerini denetler.¹⁶⁶

Kanunda belirtilen sebeplerden birisinin gerçekleşmesi durumunda, belediye başkanlarının görevlerine Danıştay kararıyla son verilebilir. Belediye başkanlığını sona erdiren haller şöyle sıralanabilir:

1. Büyükşehir belediye meclisinin feshine neden olan eylem ve işlemlere katılmak,
2. Mazeretsiz ve kesintisiz olarak yirmi günden fazla göreve gelmemek,
3. Seçilme yeterliliğini kaybetme,
4. Görev engel bir hastalık veya sakatlık durumunun belgelenmesi,
5. Yıllık faaliyet raporunun meclis üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğuyla yetersiz görülmesi,

¹⁶⁶ Atasoy, a.g.e., s.128.

6. Meclis üye tam sayısının en az üçte biri tarafından verilen gensoru önergesinin oylamasında, meclis üye tamsayısının dörtte üçü tarafından güvensizlik oyu verilmesi.¹⁶⁷

Anayasanın 127. maddesine göre, yerel yönetimlerin seçimle iş başına gelen organlarının üyelik sıfatını kazanma ve yitirmelerine ilişkin anlaşmazlıkların çözümü, yargı eliyle olması gerekir. Diğer taraftan, yine Anayasa, İçişleri Bakanına belediye başkanını geçici olarak görevden uzaklaştırma yetkisi vermektedir. Buna göre, İçişleri Bakanı, belediye başkanı hakkında görevleriyle ilgili suçtan dolayı kovuşturma ya da soruşturma başlatılmışsa, kesin hüküm verinceye kadar önlem olarak görevden uzaklaştırabilir.¹⁶⁸

1.3.4.3.4.İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Yönetim Şeması

İstanbul büyükşehir belediyesinin idari örgütlenmesi aşağıdaki gibi hiyerarşik bir düzenle sınıflanmıştır:

- ☐ İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı
 - ▶ İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi
 - ▶ İstanbul Büyükşehir Belediye Encümeni
 - ▶ Özel Kalem Müdürlüğü
 - ▶ Danışmanlar
 - ▶ İ.E.T.T.
 - ▶ Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME)
 - ▶ Altyapı Koordinasyon Merkezi (AYKOME)
 - ▶ İ.S.K.İ.

¹⁶⁷Şerif Öner, Uğur Yıldırım, 2001 Mahalli İdareler Tasarısı ve 2003Taslağında Belediye Yönetimleri, "Katılımcı Demokrasi ve Açıklık Açısından İncelenmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** C.6, Sayı.1, 2004, s.230-252

¹⁶⁸ Öner, a.g.e., s.158.

- Teftiş Kurulu Başkanlığı
- Basın Danışmanı
- İç Denetim Birimi Başkanlığı
- ☐ Genel Sekreterlik
 - Hukuk Müşavirliği
 - ☐ Genel Sekreter Yardımcılığı
 - ☐ Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı
 - Sosyal Hizmetler Müdürlüğü
 - İstanbul Darülaceze Müdürlüğü
 - Özürlüler Müdürlüğü
 - Sağlık ve Hıfzıssıhha Müdürlüğü
 - Veteriner Hizmetleri Müdürlüğü
 - Gıda ve Kontrol Müdürlüğü
 - ☐ Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı
 - Sosyal ve İdari İşler Müdürlüğü
 - Gençlik ve Spor Müdürlüğü
 - Güvenlik Müdürlüğü
 - Tesisler Bakım ve Onarım Müdürlüğü
 - ☐ Yazı İşleri ve Kararlar Daire Başkanlığı
 - İhale İşleri Müdürlüğü
 - Meclis Müdürlüğü
 - Encümen Müdürlüğü
 - Yazı İşleri Müdürlüğü
 - Arşiv Müdürlüğü
 - ☐ Genel Sekreter Yardımcılığı
 - ☐ Park Bahçe ve Yeşil Alanlar Daire Başkanlığı
 - Avrupa Yakası Park ve Bahçeler Müdürlüğü

- ▶ Anadolu Yakası Park ve Bahçeler Müdürlüğü
- ▶ Yeşil Alan ve Tesisler Yapım Müdürlüğü
- ▣ İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı
 - ▶ Şehir Planlama Müdürlüğü
 - ▶ Planlama Müdürlüğü
 - ▶ İmar Müdürlüğü
 - ▶ Harita Müdürlüğü
 - ▶ Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü
 - ▶ Coğrafi Bilgi Sistemi Müdürlüğü
- ▣ Deprem Risk Yönetim ve Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı
 - ▶ Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğü
 - ▶ İstanbul Şehircilik Atölyesi Şube Müdürlüğü (İŞAT)
 - ▶ Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü
 - ▶ Boğaziçi İmar Müdürlüğü
- ▣ Genel Sekreter Yardımcılığı
 - ▣ Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı
 - ▶ Çevre Koruma Müdürlüğü
 - ▶ Atık Yönetimi Müdürlüğü
 - ▶ Deniz Hizmetleri Müdürlüğü
 - ▣ Bilgi İşlem Daire Başkanlığı
 - ▶ Bilgi İşlem Müdürlüğü
 - ▶ Elektronik Sistemler Müdürlüğü
 - ▣ İtfaiye Daire Başkanlığı
 - ▶ İtfaiye Destek Hizmetleri Müdürlüğü
 - ▶ Avrupa Yakası İtfaiye Müdürlüğü
 - ▶ Anadolu Yakası İtfaiye Müdürlüğü
 - ▶ Acil Yardım ve Cankurtarma Müdürlüğü

- Mezarlıklar Müdürlüğü
- ☐ Genel Sekreter Yardımcılığı
 - ☐ Ulaşım Daire Başkanlığı
 - Ulaşım Planlama Müdürlüğü
 - Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü
 - Trafik Müdürlüğü
 - Toplu Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü
 - ☐ Yol Bakım ve Altyapı Koordinasyon Daire Başkanlığı
 - Altyapı Koordinasyon Müdürlüğü
 - Afet Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü
 - Avrupa Yakası Yol Bakım ve Onarım Müdürlüğü
 - Anadolu Yakası Yol Bakım ve Onarım Müdürlüğü
 - Makine İkmal Müdürlüğü
 - ☐ Raylı Sistem Daire Başkanlığı
 - Avrupa Yakası Raylı Sistem Müdürlüğü
 - Anadolu Yakası Raylı Sistem Müdürlüğü
- ☐ Genel Sekreter Yardımcılığı
 - ☐ Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
 - Kent Orkestrası Müdürlüğü
 - Kültür Müdürlüğü
 - Şehir Tiyatroları Müdürlüğü
 - Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü
 - ☐ Emlak Yönetimi Daire Başkanlığı
 - Emlak Müdürlüğü
 - Kamulaştırma Müdürlüğü
 - Mesken Müdürlüğü
 - ☐ Mali Hizmetler Daire Başkanlığı

- Strateji Geliştirme Müdürlüğü
- Bütçe ve Denetim Müdürlüğü
- Giderler Müdürlüğü
- Gelirler Müdürlüğü
- Finansman Müdürlüğü
- Mali Kontrol Müdürlüğü
- ▣ Satınalma Daire Başkanlığı
 - Su Ürünleri Hali Müdürlüğü
 - Hal Müdürlüğü
 - Satınalma Müdürlüğü
 - Levazım ve Ayniyat Müdürlüğü
- ▣ Genel Sekreter Yardımcılığı
 - ▣ Zabıta Daire Başkanlığı
 - Ruhsat ve Denetim Müdürlüğü
 - Anadolu Yakası Zabıta Müdürlüğü
 - Avrupa Yakası Zabıta Müdürlüğü
 - Zabıta Tedbir Müdürlüğü
 - Zabıta Destek Hizmetleri Müdürlüğü
 - ▣ İnsan Kaynakları ve Eğitim Daire Başkanlığı
 - İnsan Kaynakları Müdürlüğü
 - Eğitim Müdürlüğü
 - Dış İlişkiler Müdürlüğü
 - ▣ Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı
 - Basın Yayın Müdürlüğü
 - Halkla İlişkiler Müdürlüğü
 - AB ve İstanbul Uluslararası Finans Merkezi (İFM) Şube Müdürlüğü

- ▣ Genel Sekreter Yardımcılığı
 - ▣ Fen İşleri Daire Başkanlığı
 - Yapı İşleri Müdürlüğü
 - Altyapı Hizmetleri Müdürlüğü
 - Birim Fiyat ve Standartlar Müdürlüğü
 - Kesin Hesap Müdürlüğü
 - ▣ Etüd ve Projeler Daire Başkanlığı
 - Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü
 - Altyapı Projeler Müdürlüğü
 - Üstyapı Projeler Müdürlüğü
 - Kentsel Tasarım Müdürlüğü
- ▣ Kaynak Geliştirme ve İştirakler Daire Başkanlığı
 - İştirakler Koordinasyon Müdürlüğü
 - İ.D.T.M. A.Ş.
 - İSTON A.Ş.
 - İSTANBUL AĞAÇ VE PEYZAJ A.Ş.
 - İSTANBUL ENERJİ A.Ş.
 - KIPTAŞ
 - BELBİM A.Ş.
 - İGDAŞ
 - İSTANBUL OTOBÜS A.Ş.
 - BELTUR A.Ş.
 - İSBAK A.Ş.
 - KÜLTÜR A.Ş.
 - BİMTAŞ
 - İSFALT A.Ş.
 - SAĞLIK A.Ş.

- ▶ HALK EKMEK A.Ş.
- ▶ İSPARK A.Ş.
- ▶ ŞİŞLİ KÜLTÜR A.Ş.
- ▶ HAMİDİYE A.Ş.
- ▶ İSTAÇ A.Ş.
- ▶ SPOR A.Ş.
- ▶ İSTANBUL İMAR A.Ş.
- ▶ İSTANBUL ULAŞIM A.Ş.
- ▶ UGETAM A.Ş.
- ▶ İSTANBUL ŞEHİR HATLARI A.Ş.
- ▶ BOĞAZIÇI YÖNETİM A.Ş.
- ▶ İSTIME MEDYA A.Ş.¹⁶⁹

▶

1.3.4.3.4.6360 Sayılı Yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunu Hakkında Değerlendirmeler

Türkiye’de mevcut 16 büyükşehir belediyesine ilaveten 13 ilin büyükşehir olmasını öngören ve yerel yönetim düzenimizde bazı yeni uygulamaları getiren “Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Bazın Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, kısaca 6360 sayılı yeni Büyükşehir Yasası TBMM’de kabul edilerek 6 Aralık 2012 tarihinde resmi gazetede yayınlandı. Henüz yeni uygulamaya konulan kanun, yerel yönetim ve il yönetimi sistemlerinde önemli ve radikal değişimler getirmektedir. Burada önemli olan husus yeni kanunla ilgili gerekli görülen ve

¹⁶⁹ www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Pages/YonetimSemasi.aspx. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

öngörülebilir tespit ve tenkitler yaparak konuya derinlemesine bir akademik perspektif getirmektedir.

Yeni kanunun yerel yönetim ve mülki yönetim sistemlerimizde ciddi ve kapsamlı değişimler getirdiği su götürmez bir gerçektir. 29 ilde il özel idareleri, belde belediyeleri, köyler, bucaklar ve yerel yönetim birlikleri kaldırılmıştır. Büyükşehir belediyeleri il mülki sınırlarını kapsayan bir görev ve yetki sahasına ulaşmıştır. Küçük nüfuslu belediyeler (2 bin altı) mahalleye dönüşmüştür. Belediyelere yeni görevler verilmiştir. Bütün bunların ve kanundaki diğer hükümlerin hem yerel hem de mülki idare sistemlerimizde derin etkiler oluşturması kaçınılmazdır. Bu kanun, esasında çağdaş dünyadaki yerel düzeydeki idari eğilimlere uygun düşmektedir. Yönetim kademelerinin ve birimlerinin sayılarının azaltılması ve optimal yönetim alanına ulaşılması son zamanlarda rağbet gören bir idari reform uygulamasıdır. Bununla hizmet ve yatırımların ekonomik düzeyde sağlanması için alan ve nüfus optimalitesi elde edilmesi amaçlanmıştır.

6360 sayılı bu kanun, şimdiye kadar yeterince hizmet alamamış yerleşim yerlerinin ve beldelerin daha iyi hizmet almalarını sağlayabilecek düzenlemelere sahip görünmektedir. Gelir yönünden güçlendirilen büyükşehir belediyeleri, devralacakları il özel idaresinin imkânlarını da iyi seferber edebilirlerse, yeterince hizmet ve yatırım yapma gücüne sahip olmayan köylerin ve belde belediyelerinin bu açıklarını kapatma imkânı doğabilir. Kanunda genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere aktarılacak payların sadece nüfusa göre değil, aynı zamanda yüzölçümüne göre verilmesi ve büyükşehir ilçe belediyelerinin mali olarak güçlendirilmesi olumlu bir yenilik olarak görülmektedir.

Köyden mahalleye dönüşen yerlerin altyapı hizmetleri için belediye ve bağlı yönetimlere yatırım bütçelerinin yüzde 10'una kadarını 10 yıl süreyle ayırma zorunluluğu getirilerek bu yerlerde etkin hizmet yürütme ve yeni yatırımlar yapabilme olanağının getirilmesi yararlı bir yöntem olacaktır. Kanun, il sathında bir imar bütünlüğünün sağlanmasını da kolaylaştıracaktır. Parçalı uygulamalar yerine vilayetin tümünü ve gerekli bütün verileri görerek

ve yerleşim yerlerinin gelişim akslarını birlikte düşünerek yapılacak bir imar planlaması mutlaka daha sağlıklı ve kalıcı olabilecektir. Diğer yandan büyük alan yönetimi, il düzeyinde fiziki planların yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel planlamaları da içeren bir genel plan yapılması için de verimli bir zemin sunmaktadır.¹⁷⁰

Yukarıda sıralanan olumlu ve umut verici hususların yanında yeni sistemin katılım ve demokrasi yönüyle bazı sakıncalar barındırdığı da söylenebilir. Yerel düzeyde vatandaşların siyasete ve yönetime katılımının azalması, seçilmiş kişilere yakınlığının önemli ölçüde gerilemesi söz konusu olabilecektir. Karar mekanizmalarına vatandaşın katılımını daha etkin kılmak gerekirken, katılım mesafesi uzamakta ve katılım bir miktar daha zora girmektedir. Bu ise, başta subsitiyarite (yerindenlik) olarak anılan hizmette vatandaşa yakınlık prensibi olmak üzere AB kriterlerine aykırı durmaktadır. Ayrıca Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartnamesi'nin 5. maddesine göre, yerel yönetim sınırlarında değişikliğin, imkânlar dâhilinde bir referandumla gerçekleştirilmesi gerekir.¹⁷¹

Sözü edilen kanun, Anayasa'nın 1995 tarih ve 4121 sayılı kanunla değişik 127. maddesinde "Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılayan" ifadesinde yer alan "il" "belediye" ve "köy", halklarının iç içe girmesine sebep olacaktır. "Belediye" halkının görevini üstlenen birimlerin, Anayasa'ya aykırı olarak "il" ve "köy" halkının görevini üstlenen idarelerin görev ve yetkilerine el atması anlamına gelecektir. Yeni anayasada bu durumun açıklıkla ele alınması ve yasal düzenlemelerin birbirini destekler mahiyette gerçekleşmesi beklenir.¹⁷²

Esasında belediyecilik uygulaması geniş kırsal alanlara hizmet vermeye çok da uygun değildir. Yerel yönetimlerin dünyada gelişimine ve pratiklerine göz atıldığında kırsal alanları kapsayan belediyecilik anlayışı ve uygulamasının neredeyse hiç gelişmediği görülmektedir. Kırsal alanlar için

¹⁷⁰ http://www.zaman.com.tr/yorum_buyuk-kentlerin-buyuk-dertleri_2046084.html. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

¹⁷¹ www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Pages/YonetimSemasi.aspx. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

¹⁷² http://www.zaman.com.tr/yorum_buyuk-kentlerin-buyuk-dertleri_2046084.html. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

daima özel ve genellikle il düzeyinde yerel yönetim modelleri geliştirilmiştir. Diğer bir ifadeyle büyük alan belediyelerinin yanında genellikle bir “il yerel yönetimi” uygulaması gözlenmektedir. Bu yerel birimler, belediye sınırları dışında kalan kırsal alan yönetimini gerçekleştirirler. Bazen de Avrupa’da olduğu gibi belediye dışında belli hizmetlere yönelik özel yerel yönetim birimleri uygulanabilmektedir.¹⁷³

Bu kanun, il sistemi üzerinde çok köklü ve kapsamlı değişiklikleri de barındırmaktadır. Kanunun getirdiği hükümlerle özellikle büyükşehirlerde il idaresi sistemini aşındırması olasıdır. İl sisteminin önemli bir dayanağı olan ve bütçesini karşılayan il özel idarelerinin kaldırılması, eğer doğacak boşluklar iyi telafi edilemezse, Türkiye idaresinin bel kemiği olan il yönetiminin zaafa uğraması ve atıl kalması mümkündür.

Kanun bu yönüyle taşrada “hukukun üstünlüğü ile devletin tarafsızlığını ve hakemliğini” uygulayacak makamların zayıflamasına ve zaman içerisinde güdük kalmasına yol açacak bir potansiyele sahip gözükmektedir.¹⁷⁴

Ülkemizde geleneksel ve benimsenmiş bir yönetim şekli olan il idaresi sisteminin aşınması kamu düzeninin sağlanmasında güçlükler sebebiyet verebilecektir. Anayasal ifade ile “mahallî müşterek ihtiyaçları” karşılamak üzere kurulmuş kamu tüzel kişileri olan yerel yönetimlerin güçlenmesi ve il özel idarelerinin kaldırılması, il sisteminde ortaya çıkacak bu boşluğu dolduramayabilir. Bilindiği gibi yerel yönetimlerin devleti temsil etme gibi bir görev ve kaygıları yoktur ve organları seçimle geldikleri için güçlerini devletten değil, yerel halktan almaktadırlar. Bu ise fren-denge sistemi denilebilecek bir modelle dengelenmeye muhtaç bir idari yapıyı ifade etmektedir.¹⁷⁵

Yeni kanun gerçekte şehirlerin kendi içerisinde bütünleşmesi uygulaması anlamına gelmektedir. Ülkemizdeki büyükşehir belediyelerinin bu

¹⁷³ www.qu.edu.az/downloads/publications/96.pdf. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

¹⁷⁴ http://www.zaman.com.tr/yorum_buyuk-kentlerin-buyuk-dertleri_2046084.html. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

¹⁷⁵ <http://www.bursayerelyonetim.com/index.php/yeni-buyuksehir-belediye-yasasinin-analizi/>. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

radikal ve kritik değişime ne derecede hazır oldukları cevaplanması gereken bir sorudur. Bu sorunun cevabını vermek de oldukça zordur. Yeni kurulacak büyükşehirlerin hiçbirinde koordinasyon gerektirecek hizmet bütünlüğünü zorunlu kılan fiziki koşullar bulunmamaktadır.

Ankara'nın Nallıhan ilçesi merkeze 170 km'dir. Nallıhan merkezine 30 km mesafede ilçenin köyleri vardır. Bu durumda Ankara Büyükşehir Belediyesi 200 km mesafedeki bir köyün ihtiyaçlarına yetişmesi ve bunları gerçekleştirecek etkinliği sergilemesi elbette ilave tedbirleri ve ciddi eforu gerektirmektedir. Zira bu hizmetler fiilen il özel idaresi olanaklarıyla yürütülse bile bunların yönetimi, eşgüdümü, denetlenmesi ve planlanması tabii ki Büyükşehir yönetiminin sorumluluğunda olacaktır. Büyükşehirlerin bu hizmetlere aşına olmadığı da ortadadır.¹⁷⁶

Getirilen yeni sistem büyükşehir belediyelerinde yeterli kaynakların, araç-gereç ve donanımın ve elbette yeterli sayıda nitelikli kadroların mevcudiyetini lüzumlu kılmaktadır. Bilhassa görece geri kalmış yörelerimizde büyükşehir belediyelerinin tüm il sahasında etkin ve başarılı olmaları hiç de kolay olmayacaktır. Bu sürecin sağlıklı atlatılabilmesi için il özel idarelerinin sahip olduğu tüm kaynak ve donanımların hiç bozulmadan ve kadroları dağıtılmadan adeta bir tabela değişikliğiyle büyükşehirlere intikali, büyükşehir yönetimlerine zaman kazandıracak ve mevcut hizmetlerdeki olası aksamaların önüne geçilebilecektir.¹⁷⁷

Yeni sistemin başarısı, büyükşehir belediye başkanlarının yetkinlikleriyle de doğrudan ilgilidir. Böyle bir modelde liderlik etme kapasitesine sahip, donanımlı, vizyoner, eşgüdüm ve yönlendirme kabiliyeti yüksek, çağdaş yönetim ve denetim uygulamalarını yapabilecek, istişareye önem veren, uzmanlıklara başvuran, etkili danışmanlarla çalışan ve Meclis'le etkileşimi pozitif bir başkan, hiç kuşkusuz, sistemin kolay oturtmasına ve büyük alanların ve kaynakların etkin ve rasyonel yönetilmesine hizmet

¹⁷⁶ http://www.zaman.com.tr/yorum_buyuk-kentlerin-buyuk-dertleri_2046084.html. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

¹⁷⁷ http://www.zaman.com.tr/yorum_buyuk-kentlerin-buyuk-dertleri_2046084.html. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

edecektir.¹⁷⁸

Bilindiği gibi mahallelerin kamu tüzel kişiliği ve kendi başlarına karar alma ve uygulama olanakları bulunmamaktadır. Tüzel kişiliği kaldırılan ve mahalleye dönüştürülen köylerin birçoğu farklı kültürel kimlikler barındırmaktadır. Ülkemizdeki büyükşehir belediyesi karar mekanizmalarına katılım süreçleri incelendiği zaman tüzel kişiliği kaldırılan bu küçük toplulukların ve birimlerin artık karar mekanizmalarına katılımları söz konusu olamayacaktır. Ayrıca ülkemizde köyler bir yerel yönetim birimi ve bir hizmet birimi olmanın ötesinde vatandaşlar için bir kimlik ve aidiyet duygusunu sağlayan birimlerdir. Bu kapsamda bu yasa açıkça bölgesel farklılıkların ve çeşitliliğin korunmasını amaçlayan “subsitiyarite” ilkesine aykırı görülebilir. Ayrıca büyükşehir belediyelerinin il sınırları ile birleştirilmesi sonucu bu alt birimlerin oluşturmuş oldukları ve önemli hizmetlere vesile olan yerel yönetim birlikleri de ortadan kalkacaktır.¹⁷⁹

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR KAVRAMI VE KÜLTÜR YÖNETİMİNE TOPLU BAKIŞ

2.1.KÜLTÜR

Her alanın olduğu gibi kültür ve sanat işlerinin de bir yönetimi vardır. Doğanın yapısından gelen çeşitli gereksinimler yönetimi zorunlu kılmaktadır. İnsan gerçeği ve insan topluluklarının yapısı yönetim denen bir olguyu kaçınılmaz olarak ortaya çıkarmıştır. Yönetimsiz bir toplum düşünülmemeyeceği gibi gene yönetimsiz bir işlev veya görev alanı da düşünülemez. Bir yerde nasıl ki bir toplulukla beraber yönetim de düşünülüyorsa, gene bir işlev veya görev alanında da yönetim söz

¹⁷⁸ <http://www.bursayerelyonetim.com/index.php/yeni-buyuksehir-belediye-yasasinin-analizi/>. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

¹⁷⁹ http://www.tid.web.tr/ortak_icerik/tid.web/150/32-%20bas%C4%B1n%20a%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.pdf. Erişim Tarihi: 05.02.2013.

konusudur. Kültür ve sanat alanları da kendilerine özgü bir yapıya sahip olduklarından diğer alanlardan farklı işlev olarak ortaya çıkarlar. Kamu yararı açısından zorunlu olarak yürütülmesi gereken işler eğer farklı işlevler olarak ortaya çıkıyorsa o zaman bunların da ayrı yönetimleri olması gerekmektedir. Devlet ve kamu yönetimi açısından da birbirine benzemeyen her işlevin ayrı bir yönetimi bulunması genel kural olarak benimsenmektedir Diğer alanların nasıl ki ayrı yönetimleri varsa kültür ve sanat dünyasının da kendine özgü bir yönetime sahip bulunması doğal karşılanmalıdır.¹⁸⁰

Kültür yönetimi üzerinde durmadan önce, kültür konusuna eğilmekte yarar vardır. Tanımı açısından ve ne olduğu sorusundan konuya bakıldığı zaman kültür konusunun çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahip bulunduğu görülmektedir. Kültür sorununu ve bu sorunun çeşitli yönlerini gerektiği gibi değerlendirebilmek için öncelikle doğru sayılabilecek bir kültür kuramına ve anlayışına sahip olmak gerekir. Böylesine bir kuramın oluşturulabilmesi veya geliştirilebilmesi ise öncelikle bu tür kültürel olguların bilimsel dünya görüşü ile yorumlanmasına ve açıklanmasına, karşıt kültür kuramlarının eleştirilmesine, günümüzde ortaya çıkan görüşlerin yetersizliklerinin, sınırlılıklarının ve yanlıgılarının üzerinde durulmasına bağlıdır. Kültür anlayışları ise tarihsel süreç içerisinde ortaya çıktıkları ve çeşitli yönlerden bağlı oldukları kültürün ayrılmaz parçalarıdır. Bağlı oldukları toplumsal yapıyı ve değer yargılarını gösterirler. Ülkenin doğal koşullarından toplumun sosyal özelliklerine kadar her şey kültür açısından belirleyici öğelerdir. Bu kadar çok yönlü bir kavram ve alanın değerlendirilmesi hiçbir zaman tek yönlü olamaz. Değişik alanlardan çeşitli öğelerin içerisinde belirleyici olarak girdiği kültür aslında bir genel toplam olarak ortaya çıkmakta ve değişen özelliklere göre kimlik kazanmaktadır. Her toplumun veya ulusun bu nedenle değişik kültürleri

¹⁸⁰ Anıl Çeçen, **Kültür Yönetimi**, <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4MDUyMDU3MDQ4>. s.113. Erişim Tarihi: 25.03.2013.

vardır, bunlar arasında yakın ilişkiler ve ortak özellikler bulunabildiği gibi bütünüyle tersi de olabilir, hiçbir ilişki görülemeyebilir.¹⁸¹

2.1.1.Kültür Kavramının Tanımı

Latince kökenden, cultura veya cultus sözcüğünden gelen kültür, genel olarak işleme veya toprağı işleme anlamındadır. İnsan emeğı ve insanın doğaya karşı etkin ve dönüştürücü çabası ile yakın ilişkisi bulunan kültür, bir başka anlamda insansal etkinlikler sonucunda ortaya çıkan ikinci bir doğa olarak benimsenebilir. İnsanların üretici çabalarının sonucunda ortaya çıkan ürünler ve değer yargıları kültürü belirlemektedir. İnsanlar doğayı dönüşüme uğrattırken bunu belirli bir ereğe göre, kendi gereksinmelerini karşılamak üzere yaparlar. İnsanların kültürel gelişmişlik düzeyleri de onun doğayı egemenliğı altına almasının, doğayı insancillaştırmasının kendi gereksinimleri ve çıkarlarıyla uyumlu bir duruma getirmesinin başlıca göstergesidir.¹⁸²

Bu açıdan, ancak belirli bir tarihsel aşama içerisinde insancillaştırılmış biçim altında insanın gereksinimlerine karşılık veren nesnelere kültür ürünleri olarak algılanabilirler. Dolayısıyla kültür ürünlerinin niteliğı insanın yaratıcılık ve gelişmişlik düzeyine bağılı olduğu kadar bu aşama içerisindeki kültürel değerlerin kendisini de oluştururlar. Kültürün oluşması kadar, kültür ürünleri ile onların nitelik ve değerlerinin oluşması da insanların eylemselliğı, üretici ve doğayı insancillaştırıcı çalışmalarını ile ölçülmekte, insanların kendi gereksinmelerine karşılık verebilmeleriyle belirlenmektedir. Bu açıdan insanların üretici etkinlikleri kültürel gelişmenin başlıca aracı olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanlar doğayı değişime uğrattırken kendileri de değişmekte dış çevre ile karşılıklı etkileşime girmekte, hem dış çevre insanları hem de insanlar dış çevreyi biçimlendirebilmektedirler. Kültürün tarihsel gelişimi İnsanların çalışma süreciyle, kendi toplumsal ve doğal koşullarını etkin bir

¹⁸¹ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4). s.114. Erişim Tarihi: 25.03.2013.

¹⁸² Aziz Çalışlar, **Günümüzde Sanatsal Kültür Ve Estetik**, Cem Yayınları, İstanbul, 1983, s.9.

biçimde dönüştürebilmesiyle ve kendi gereksinmelerini karşılayabilecek tüm değerleri yaratabilmesiyle doğrudan doğruya bağlantılıdır. Kültür bu nedenle, insanların tüm yaratıcı etkinliklerini ve de kültürel değerlerin üretimindeki etkinliğinin kendisini de içermektedir.¹⁸³

Bu genel belirlemelerin ışığında kültür olgusuna bakıldığında, insanların tüm yaratıcı etkinliklerinin, bu tür çalışmalar sürecinde ortaya çıkan değer yargıları ile beraber kavramın içeriğini belirledikleri görülmektedir. Kültür aynı zamanda bir tarihsel olgu olarak insan topluluklarının tarihsel ve toplumsal gelişme yasalarına bağlıdır. Toplumların belirli kültür düzeyleri, kültürel değerleri ve kültürel gerçekleri ancak kendi üretim biçimleri ve toplumsal ilişkileri ile açıklanabilir. Kültürel gelişmelerin olduğu kadar kültürel yozlaşmaların veya gerilemelerin de buna bağlı bulunduğu çeşitli araştırmalar ile belirlenmiştir. Her kültür sistemi kendi özelliklerine ve yapısal konumuna göre değişen iç ve dış dinamiklere bağlı bulunmaktadır. Kültürleri böylesine bir bağımlılığın dışında düşünebilmek olanaksızdır. Bir toplumun bütününe, tek bir kesiminin veya bireyinin gelişimleri göz önüne alındığı zaman kültür sözcüğünün birbirinden farklı çağrışımlar uyandırdığı gözlemlenmektedir. Bireyin kültürü toplumun kültürüne, toplumun kültürü de tek tek bireylerin kültürüne doğrudan doğruya bağlı bir görünüm sergilemektedir. İlk olarak incelenmesi gereken de toplumun geneli ile ilişkisi açısından kültür sözcüğünün öz anlamıdır. Belirli bir grubun veya toplumsal kesimin kültürü toplumun daha az gelişmiş bulunan çoğunluğu ile karşılaştırıldığı zaman daha belirgin bir anlam kazanmaktadır. Kültür kavramının genel içeriği saptanırken ve sınırları çizilirken bireyler ile toplumun veya belirli kesimlerin amaçlarını birbirinden ayırmak zorunluluğu vardır. Eğer bu yapılmazsa içinden çıkılamayacak bir karmaşaya sürüklenme tehlikesi her an için vardır.¹⁸⁴

¹⁸³ Çeçen, a.g.e., <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4>. s.114. Erişim Tarihi: 25.03.2013.

¹⁸⁴ Çeçen, a.g.e., <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4>. s.114-115. Erişim Tarihi: 25.03.2013.

Kültür insanlarla ilgili her şeyi içerliğine alır. İnsanların yarattığı her şey ve geliştirdiği tüm değer yargıları kültürün içeriğini belirleyen öğelerdir. Ne var ki, kültürün anlamı üzerinde birbirinden değişik çeşitli yaklaşımlar olmuştur. Önde gelen ve gelen benimsenme gören yaklaşım Taylor'un tanım denemesidir. Çeşitli tanımların bulunmasına karşın Taylor bütüncül bir yaklaşımla genel olarak benimsenen önemli bir tanım geliştirmiştir. Taylor'a göre; kültür, toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, sanat, ahlak, gelenek ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan genel ve karmaşık bir bütündür. Bu tanım benzer türden olmayan dört ana değişkeni kültürün bütünlüğü kavramı içerisinde birbirine bağımlı kılmasıyla dikkati çekmektedir. Bu değişkenler, toplum, insan, kültürel içerik ve öğrenme eylemleridir. Tanım aynı zamanda kültür ile bütünlük kavramları arasında ve kültürün bütünlüğünü oluşturan ana değişkenler arasında çeşitli ilişkiler kurmakta, değişkenlerin bazı belirgin veya açıklık olmayan özelliklerine değinmektedir. Kültür kavramı ile bütünlük kavramı arasında anlamsal açıdan bir ilişki ve özdeşlik kurulmaktadır. Kültürün ne olduğu değil nasıl olduğu belirlenmiştir. Kültür, bütünlük kavramına bağlanırken, kültürün somut bir eylem, olgu veya şey değil soyut kavramsal bir yapı ve ilişkiler alanı olduğu ortaya konmaktadır. Tanım insanı soyut kavramıyla yetenek ve alışkanlıklar sistemi arasına bir varlık alanı olarak yerleştirirken kültürel içeriğin insanlar tarafından kazanıldığı gözlemine ağırlık vermektedir.¹⁸⁵

Tanımın en güçlü yanı kültürel içeriğin insanlarca öğrenilmesinde yatmaktadır. Kültür, insan ve kültürel içerik üçlüsünden kültürü öğrenen insan çıkarılsa geriye ne kültürel içerik ne de kültürün sürekliliği kalmaz. Tanımda kültürün bütünlüğüne koşul olarak içeriğin de bütünsel niteliği getirilmektedir. Kültür tanımının da kültürel içeriği kazanan insanın bir toplumun üyesi olma koşulu vardır. Kuramsal olarak insanın bir toplumun üyesi olmadan da alışkanlıklar kazanabileceği düşünülebilirse

¹⁸⁵ Terry Eliot, **Kültür Üzerine Düşünceler**, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981, s.12.

tanım bunları kültürel içerik dışında tutmaktadır. Tanım kültürün açık-seçik gözle görülebilen nesnel bir bütünden çok soyut ve öznel bir bütün oluşuna ağırlık verirken, kavram ile onun dört ana değişkeni olan insan, toplum, öğrenme süreci ve kültüre, içerik arasındaki ilişkilerin çokluğuna ve karmaşıklığına değinmektedir. Kültür, bütünü bir toplum üyesi olan insanın kazandığı yetenek ve alışkanlıklar gibi kültürel içeriğin karmaşık bir işlevidir. Kültür; toplum, insan, öğrenme süreci ve kültürel içerik gibi değişkenlerin genel işlevidir. Bütünsel bir kültür yaklaşımında değişkenlerin görevsel ilişkilerinden söz edilebilir.¹⁸⁶

Kültür konusunda netliğe kavuşabilmek için, çeşitli anlamlar arasında ilişkileri göz önüne almak zorunludur. Tek bir anlam ile kültürün ele alınması sıklık çizgisine kadar gidebilir, Bu nedenle hem bütüncü hem de çok yönlü bir kültür yaklaşımını temel almakta yarar vardır. En geniş anlamda kültür soyut kavramları anlayabilme ve kullanabilme biçiminde tanımlanabilir.¹⁸⁷

Kültür genel bir varlık alanı olduğu kadar, kişiden kişiye değişen bir de öznel yana sahiptir. Belirli değerleri okuyarak, görerek, öğrenerek sahip bulunan kişiler toplum içerisinde kültürlü insan diye tanımlanırlar. Kültürün her dalında insanların ileri olmaları düşünülmemeyeceğinden bireysel kültür toplumların düzeyleri açısından yeterli bir ölçü değildir. Kültürü herhangi bir kişide veya kişilerin oluşturduğu değişik bir grupta değil de o toplumu meydana getiren daha geniş bir tabanda aramak gerekmektedir. Tek bir daldaki bilgiye dayanarak kültürlü olabilmek olanaksızdır. İnsanlar kadar olduğu gibi toplumlar için de bu durum geçerlidir. Bir kişinin kültürü grup veya toplumun kültüründen soyutlanamayacağı gibi bir kesimin kültürü de bütün toplumun kültüründen soyutlanamaz. Kültür de başarılı değerlendirme için kültürün her anlamının ve boyutunun göz önüne alınmasında yarar vardır. Kültürün farklı dalları arasındaki ortak özellikler birbirinin alanına

¹⁸⁶ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU 3M DQ4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU 3M DQ4). s.115-116. Erişim Tarihi: 25.03.2013.

¹⁸⁷ Güvenç, a.g.e., s.10-11.

taşmalar. Karşılıklı beğeniler sayesinde kültürün değişik dalları birbirinden kopmadan yasayabilmektedirler.¹⁸⁸

Genellikle az gelişmiş ülkelerin kültürlerinde farklı kültürel etkinlikler ayrılmaz biçimde birbirine karışmıştır. Kültür alanlarında arasında ayrılma ve uzmanlaşma toplumların gelişme süreçleri ile çok yakından bağlı bir olgudur. Bir toplumda kurumların işlevleri farklılaştıkça ve çoğaldıkça çeşitli kültür düzeylerinin ortaya çıkması gerçekleşmektedir. Hem grupsal hem de toplumsal kültürler ayrı ayrı belirginlik kazanmaktadır. Değişik kültürler arasında ilişkilerin kurulabilmesi ve geliştirilebilmesi daha çok kişilerin veya yönetimlerin tutumlarına bağlı bulunmakta, toplum içerisinde gelişme gösteren yaygın anlayış ve inançlara göre bu tür yaklaşımlar geliştirilmektedir. Bu açıdan bireysel kültürler ile toplumsal veya kesimsel kültürlerin birbirlerini tamamlayan veya etkileyen yanları bulunmaktadır. Aynı yapı içerisindeki etkileşimler o toplumun kültürel iç dinamiğinin oluşmasına ve etkin biçimlerde çalışarak ilerlemeyi gerçekleştirmesine katkıda bulunmaktadır.¹⁸⁹

Kültür doğrudan doğruya insanoğlunun yaşam sorunları, geleceğe dönük amaçları, yazgısı, topluma ve dünyaya bıraktıkları ile bağlantılıdır. Kültür, simgesel görüntüsünü yaratırken aynı zamanda insanları da yaratıcılığa doğru sürüklemekte ve böylece kendi sürekliliğini de sağlamaktadır. Önceden var olan kültür belirli bir dönemde yaşayan insanlara nasıl bir kalıt olarak geçmişse, bu kültüre sahip olan insanlar da içinde büyüdükleri bu kültür alanının verilerinden yararlanarak etkinliklerde bulunacaklar ve kendi kültürlerinin ilerlemesini ve gelişmesini böylece kendiliğinden bir süreç içerisinde gerçekleştireceklerdir. Eski kültürden insana geçen etkileşim insanların etkinliği ile yeni bir kültür yaratarak sürekli devingen bir yapı oluşturmaktadır. İnsan toplumlarının tarihi' incelendiği zaman böylesine

¹⁸⁸ Çeçen, **a.g.e.**, <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU 3M DQ4. s.115>. Erişim Tarihi: 25.03.2013.

¹⁸⁹ Çeçen, **a.g.e.**, <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU 3M DQ4. s.116>. Erişim Tarihi: 25.03.2013.

bir sürecin hemen her yerde ve dönemde işlediği anlaşılmaktadır. Uygarlıkların doğması ve gelişmesi böylesine bir sürecin sonucunda tarih sahnesine çıkmıştır.¹⁹⁰

Kültür ve uygarlık arasında çok yakın ilişki ve bağlar bulunmaktadır. Bazı düşünürler daha da ileri giderek ikisinin aynı şey olduğunu ileri sürmüşler, bazıları da kültürü ve uygarlığı birbirlerine dayanarak tanımlamaya çalışmışlardır. Özellikle kültürün tanımında meydana gelen güçlükler uygarlık kavramının öne çıkmasına ve bu kavrama dayanılarak bazı tanım denemelerinin geliştirilmesine yol açmıştır. Eldeki bilgi ve verilerin eksik kalması uygarlık kavramının kültür açısından öne geçmesine yardımcı olmuştur.¹⁹¹

Her insan grubunun kendine özgü bir kültüre sahip olması benimsenirken bu kültürün var olan eski uygarlığın sonucu olabileceği benimsenmiştir. Gene buna karşıt biçimde toplumda var olan kültürel birikimin bir süre sonra da yeni bir uygarlığın doğuşuna giden yolu açabileceği de söylenebilir. Toplumların tarihi kültür ve uygarlıkların karşılıklı olarak birbirlerini yaratmasının anlatımı ile içerik kazanmaktadır. Kesin sınırlarla birbirinden ayrılamayan kültür ve uygarlıklar her zaman için birbirlerinin yaratıcısı veya sona erdiricisi olmuşlardır. Her uygarlık kendi kültürünü yaratabildiği gibi, her kültür de yeni bir uygarlığın hazırlayıcısı olabilmıştır. Böylesine bir karşılıklı etkileşim toplumların daha hızlı bir ilerleme ve gelişme süreci içerisinde yaşam bulmasına katkıda bulunmuştur. Kültürün ne olduğunu anlayabilmek için uygarlığa, uygarlığın ne olduğunu anlayabilmek için de her zaman da kültür kavramının varlığına gereksinme duyulmaktadır. Kavramların netleştirilmesinde bu açıdan karşılık ilişki öncelikle göz önünde tutulmalıdır. Bir toplumun yaşam biçimini ve düzeyini yansıtan bu iki kavram birbirlerini tamamlar niteliktedir.¹⁹²

Kültür ile uygarlık arasında büyük fark görenler bile karşılıklı yakın

¹⁹⁰ Güvenç, a.g.e., s.11.

¹⁹¹ Mümtaz Turhan, **Kültür Değişimleri**, 1000 Temel Eser, Devlet Kitapları, İstanbul, 1969, s.35.

¹⁹² Eliot, a.g.e., s.13.

etkileşimi benimsemek zorunda kalmışlardır. Kültür yönetimi açısından konuya bakıldığı zaman ise ileri uygarlıkların kültür olgusuna daha çok önem verdikleri ve daha gelişmiş yönetim sistemleri oluşturdukları görülmektedir. İçinde kültür sözcüğü bulunan bir konuda yaygın olan tutum işe kültürü tanımlamakla başlamaktır. Bazı incelemelerde bu tanım çok kısa bazılarında ise çok uzun yapılmakta ne var ki hepsinin yaklaşımları gene de yeterli olamamaktadır. Kültürün bir tanım içerisinde tutulamayacak kadar çok yönlü ve siyasal, toplumsal, ekonomik düzenlere göre değişken bir kavram olması böylesine bir durumun ortaya çıkmasının nedenidir. Öznel veya ideolojik yaklaşımlarda bir yan diğer yanların kültürünü yadsıyarak kendi tanımının dışında bıraktı mı, kültür konusundaki kargaşanın daha da artmasına yardımcı olmaktadır. Değişen yaklaşımlar nedeniyle herkesin üzerinde birleşebileceği genel bir kültür tanımı verebilmek olanaksızdır. Ele alınan konunun açıklanması veya netliğe kavuşturulması açısından kültürün genel olarak ele alınması, bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmeye çalışılması ve ilgili bazı kavramların yardımları ile açıklamalar geliştirilmesi daha yararlı olmaktadır.¹⁹³

Toplum bilimleri özünde insan ve toplum etkileşimini barındıran ve toplumun farklı açılardan ele alındığı ahlâk, din, çevre, bilim, iktisat, siyaset, tarih hukuk gibi birçok alt alanın araştırma konusunu oluşturan bir bilim dalıdır. Toplum bilimlerinin insanların toplum yaşamının koşullarını nesnel olarak ve toplumsal bütün içinde inceliyor olmasının yanı sıra insanın ve toplumun konu edildiği tüm öğreti alanlarına uygulanan bir yaklaşım olduğu savunulmaktadır.¹⁹⁴

Toplum bilimleri alanındaki çalışmalarda başlıca amaçların;

1. Toplumları yer bakımından nesnel ve somut koşullar içinde anlamak,

¹⁹³ Çeçen, **a.g.e.**, [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU 3M DQ4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU 3M DQ4). s.117. Erişim Tarihi: 25.03.2013.

¹⁹⁴ Sezgin Kızılcılık, Yaşar Erdem, **Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü**, Atilla Kitabevi, Ankara, 1994, s.132.

2. Onların tarih içinde geçirmekte oldukları değişimin etkenlerini ve doğrultusunu açıklamak,
3. Ayrı ayrı toplumlar üzerinde yapılan bu açıklamaların ortaya çıkardığı benzerlikleri saptayıp genellemelere varmaya çalışmak,
4. İnsanlara toplumların değişme süreci üzerinde etkili olma ve öngöründe bulunma olanağını sağlamak olduğu belirtilmektedir.¹⁹⁵

Bu alanda yürütülen çalışmaların üzerinde durduğu başlıca konular arasında, bireyin toplum içindeki yeri, toplumsal kümeleri, toplumsal sınıfları, ekonomik, toplumsal ve siyasal kuramları, nüfusu, yerleşme düzeni, bilgi ve teknoloji düzeyi ile gelenekler, görenekler ve inançlar, davranış kalıplarını kısaca kültürü ve bunlar arasındaki ilişkiler yer almaktadır.¹⁹⁶ Bu bilim dalları arasında tarih, ekonomi, siyasal bilimler, psikoloji, antropoloji ve sosyoloji gibi alanlar bulunmaktadır. Toplum bilimlerinin ortak özellikleri arasında bireyleri diğer insanlarla ilişkileri çerçevesinde ele almaları yer almaktadır. Bu süreç aynı zamanda kültür kavramının tanımını ortaya çıkaran gelenekler, değerler, semboller, davranışlar, gibi unsurları içermektedir.¹⁹⁷

Kültür kavramının tarihsel gelişim sürecinde gözlenen en belirgin değişim kavramın somut içerikli kullanımının zamanla insanın düşünce gelişimine paralel bir şekilde soyut içerik kazanması olmuştur. Dünyanın ilk antropologlarından Edward Taylor tarafından yapılan tanımda kültür, “insanoğlunun toplumun bir üyesi olarak sahip olduğu ahlak, inançlar, bilgi (knowledge), sanat, gelenekler gibi alışkanlıkları ve becerilerini kapsayan bir bütün”dür.¹⁹⁸

Bu tanım, kültürün insanın yaşam boyunca edindiği bilgi ve becerilerin gelişimiyle paralel bir gelişim içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Düşünsel gelişim de buna dahil edilmektedir. Taylor’ın yapmış olduğu tanımdan sonra Mannheim, Weber, Elias, Parsons, Benedict, Boas, Mead, Linton, Lowie, Malinowski, Kroeber, Williams, Clifford gibi çok tanınmış ünlü kültür

¹⁹⁵ Kızılcılık, Erdem, a.g.e., s.133.

¹⁹⁶ İbrahim Yasa, **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları**, T.O.D.A.İ.E. Yayınları, Ankara, 1973, s.79.

¹⁹⁷ Barlas Tolun, **Toplum Bilimlerine Giriş**, 4. Baskı, Murat Kitabevi, Ankara, 1996, s.27.

¹⁹⁸ <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 26.03.2013.

kuramcılarını kültürün ne olduğunu tanımlamaya çalışmışlardır. Kroeber ve Kluckhohn kültür kavramını üzerinde çalışmalarda bulunmuşlar ve 1871-1950 yılları arasında kültür kavramına yönelik 164 farklı tanım olduğunu belirlemişlerdir.¹⁹⁹

Bununla birlikte yaklaşık olarak 1871 yılından itibaren kültürü tanımlamaya yönelik harcanan zaman ve emeğe karşın halen belirgin bir tanımın yapılamamış olması dikkat çekicidir. Buna gerekçe olarak kültür kelimesinin birbirinden farklı düşünce sistemlerinde ve entelektüel disiplinlerde önemli kavramlar için kullanılması gösterilmiştir. Bu disiplinler arasında tarih, ekonomi, siyasal bilimler, psikoloji, antropoloji ve sosyoloji örnek olarak gösterilmektedir. Kültürün sahip olduğu tarihsel ve sosyal boyut belli bir disipline konu olmasının ötesinde öğrenilebilir ve sürekli olduğundan kaynaklanmaktadır. İçinde bulunduğu zamanda göre değişime uğrayan kültürün varlığını koruması bu yolla gerçekleşmektedir.²⁰⁰

Raymond Williams kültür kelimesinin tanımlanması en güç kavramlardan biri olduğunu ileri sürmüştü ve buna neden olarak da kelimenin birbirinden farklı düşünce sistemlerinde ve entelektüel disiplinlerde önemli kavramlar için kullanılmaya başlanmasını belirtmiştir. 1952 yılında Alfred Kroeber ve Clyde Kluckhohn çeşitli bilimsel ve popüler kaynaklardan yararlanarak topladıkları kültüre yönelik 164 farklı tanımları bir arada sunmuşlardır.²⁰¹ Toplum bilimlerinde, hiçbir araştırma konusunda, kültür için olduğu kadar çok sayıda tanımlama üretilmediğini belirten Mejujev, somut bilim dallarında dahi kültür kavramıyla çok sık karşılaşılıyor olmamızı, bu kavrama yönelik tanımların bir nedeni olarak değerlendirmektedir.²⁰² Mejujev tarafından kültür kavramına yönelik terminolojik çeşitliliğin nedeni, kavramın sadece bilimsel değil aynı zamanda toplumsal ve tarihsel derinliğe sahip oluşuyla da açıklanmaktadır. Bu tanımlara yönelik ortak bir diğer görüş ise; kültür kelimesinin olması gerekenden çok daha fazla tanıma sahip

¹⁹⁹ Henri Laborit, **İnsan ve Kent**, Çev: Onaran, Bartan, Paye Yayınevi, İstanbul, 1990, s.21-27

²⁰⁰ Mustafa Erkal, **Sosyoloji**, 7. Baskı, Paye Yayınevi, İstanbul, 1996, s.85.

²⁰¹ Mümtaz Turhan, **Kültür Değişimleri, Sosyal Psikolojisi Bakımından Bir Tetkik**, 2. Baskı, M.Ü. İlahiyat Fak. Yay. No:16, İstanbul, 1994, s.187.

²⁰² Vadim Mejujev, **Kültür ve Tarih** (Çev. S. H. Yokova,), Başak Yayınları, Ankara, 1997, s.54.

olduğu ve bu tanımlardan hiç birinin gerektiği kadar kapsamlı ve doğru olmayacağı şeklindedir.²⁰³

Williams, kültür teriminin kullanımındaki farklılıkların ve dolayısıyla terime yönelik fikir birliği sağlanmasındaki zorluğun, erken dönemlerdeki çeşitli ilgi ve arayışların sonucu olduğunu ileri sürmektedir. Williams'a göre öncelikle ağırlık toplumun kültürel etkinliklerinde kendini gösteren hayat tarzının kurucu ruhuna kaymıştır, ardından kültürel ve sanatsal etkinliklerle sınırları belirgin bir şekilde çizilebilen kültür esasında diğer toplumsal etkinliklerin kurduğu toplumsal düzenin doğrudan ya da dolaylı bir ürünü olarak görülmüştür.²⁰⁴ İdealist ve materyalist olarak adlandırılan bu yaklaşım farkları bizleri kültürel faaliyetler ve toplumsal hayatın farklı yönleri arasındaki ilişkiler incelemeye sevk etmektedir. Bu görüşün aksine yeni yaklaşım, kültürel etkinliklerin bir toplumsal düzenin basit bir ürünü olmayıp tersine söz konusu toplumsal düzenin kuruluşunda yer alan temel öğeler olduğuna dikkati çekmektedir. Toplumsal düzen zorunlu olarak bu düzen içinden yeniden üretilmekte, yaşanmakta ve öğrenilmektedir.²⁰⁵

Bu noktada kültürün;

1. Belirli ve genel bir hayat tarzına işaret eden antropolojik ve sosyolojik anlamıyla,
2. Sanatsal ve düşünsel faaliyetlere işaret eden daha yaygın anlamları arasında ilişki bulanabilir.²⁰⁶

UNESCO tarafından düzenlenen Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi'nde yer alan kültür tanımına göre "en geniş anlamıyla kültür, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir

²⁰³ Mejuyev, s.55.

²⁰⁴ İlhan Tekeli, **Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul,1998, s.54.

²⁰⁵ Tekeli, a.g.e., s.54.

²⁰⁶ Tolan, a.g.e., s.29.

olgu”dur. Kültürün bu geniş kapsamına dahil edilen çeşitli tartışmalar yer almaktadır. Kültürün evrenselliği, yerelliği, tarihselliğinin yanı sıra toplumsallaşma ve gelişmişlikle ilişkisini ele alan tartışmalar bunlardan sadece birkaçıdır.²⁰⁷

İlhan Tekeli kültür ile ilgili olarak iki noktanın önemine değinir; insanın dünyaya geldiği ve yetiştiği ulusal kültür ortamının etkisinde olduğu kadar evrensel kültür ortamının da etkisinde kaldığıdır. İnsanoğlunun kendi kültüründen miras kalanlara yenilerini ekleyerek kültürünü zenginleştirdiğini vurgulayan Tekeli, kültürün temel özelliklerinden birini Leibniz’in sözleriyle “geçmişin yükünü taşımak ve geleceğe gebe olmak” şeklinde açıklamaktadır.²⁰⁸ Bununla birlikte, kültür kavramını geçmişin mirası olarak sınırlamanın kültür tutuculuğu ya da kültür gericiliğini de beraberinde getireceği, özünde bu kavramın bizlerin bugün belki de geçmişte hiç örneği bulunmayan yeni düşünce, yaşama ve eylem türleri yaratmamızla kapsamı geleceğe doğru genişleyen bir kavram olduğu belirtilmektedir.²⁰⁹

2.1.2.Kültür Kavramının Kapsamı

İnsanlığa mâl olmuş kültür, evrensel kültür; kapitalizmin gelişimiyle ortaya çıkan ulus kavramının ürünü olan kültür de ulusal kültür olarak adlandırılmaktadır. Aynı konuya Gökalp’in getirdiği yaklaşım ise ulusal olanın kültür (hars), evrensel olanın uygarlık olduğu şeklindedir ve Gökalp bunu şöyle ifade eder: “Kültür, yalnız bir ulusun din, ahlak, hukuk, us, estetik, dil, iktisat, felsefe ve fenle ilgili yaşayışlarının uyumlu bir toplamıdır; aynı gelişmişlik düzeyinde bulunan birçok ulusların toplumsal yaşayışlarının ortak bir toplamı ise uygarlıktır”.²¹⁰ Kongar’a göre ulusal kültürü evrensel kültürden ayıran unsurlar, coğrafi alanlar, tarihsel dönemler, etnik farklılıklardır. Yerel kültür, ulus ve ülke ölçeğinden daha küçük insan topluluğu ve coğrafya tarafından üretilen kültürdür. Güvenç kültürün sınırlarıyla ilgili olarak kültür

²⁰⁷ Kızılcılık, a.g.e., s.137.

²⁰⁸ Tekeli, a.g.e., s.55.

²⁰⁹ <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 26.03.2013.

²¹⁰ Sulhi Dönmezer, **Toplum Bilim**, 11. Bası, T.D.K. Yayınları, İstanbul, 1994, s.211.

kavramının sınırlarının bir ülkenin coğrafi sınırlarıyla çakışamayacağını belirterek kültür kavramının birçok ülkeyi kapsayabileceği gibi (örn; batı kültürü gibi) bir ülkenin milli sınırları içinde çok sayıda farklı alt kültürü barındırabileceğini ifade etmektedir. Güvenç'e göre "nasıl ki bir harita bölgenin kendisi değil de onun küçük ve soyut bir modeli ise, kültür kavramı da toplumsal yapı ve kurumların kendisi değil kavramsal ve soyut bir modeli"dir.²¹¹ Bununla birlikte, İsveçli antropolog Ulf Hannerz, ulus ve devletin sınırlarına sıkı sıkıya bağlı kalan kültürlerden oluşan bir dünya fikrini reddetmiştir. Ayrıca milletler üstü (uluslar aşırı) endüstri ve küreselleşmeden önce var olan "özgün/otantik" yerli kültür fikrine karşı çıkmıştır.²¹²

Kültürün dinamik doğasına inanan Hannerz, dünyayı, kültürel etkileşim süreci vasıtasıyla yeni kültürel değişimlere ve çeşitliliğe izin veren bir milletler-üstü kültürel bağlantı alanı olarak görmektedir. Kültür, toplumların kendileri için faydalı bir amaca ulaşma yolunda gösterdikleri çabaların ve bu çabalar sonucu ürettikleri tüm ürünlerin evrensel adı olarak kullanılmıştır. Bu kullanımıyla kültür tarihsel olmasının yanı sıra doğayı kendi amaçları doğrultusunda değiştiren ve şekillendiren bir unsur olarak insanı ön plana çıkarır. Uygur da kültüre yönelik yaptığı tanımında insan unsurunun önemine vurgu yaparak "kültür: insanın ortaya koyduğu içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik demektir, kültür, doğanın insanlaştırılma biçimi, bu insanlaştırmaya özgü süreç ve verimdir" demektedir.²¹³ Ön plana çıkardığı insan tarafından meydana getirilen her şeyin kültüre dahil olduğunu belirten Uygur, insanın kendisine bakış açısından değerlerini ve amaçlarını nasıl planladığına kadar her şeyin kültürün öğeleri içinde yer aldığını belirtmektedir. Buna göre örgütler, dernekler, kurumlar, okullar kendilerine ilişkin şeylerle birlikte kültürden sayılırlar ve insanlar arasındaki her türlü alışveriş, bütün maddi ve manevi yapıt ve ürünlere kültür adı verilir. Ayrıca Uygur insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliğin, doğanın kendisi için önceden belirlemiş olduğu kurallar olmaksızın bir kültürü var edebilme ve yarattığı kültür ile

²¹¹ Emre Kongar, **Kültür Üzerine**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1989, s.75.

²¹² Erkal, a.g.e., s.58.

²¹³ Tolan, a.g.e., s.27.

kendi gelişimini ve varlığını sürdürebilme becerisine sahip olması olarak ifade etmektedir.

Bauman kültürün insani bir eylem alanı olduğunu belirtmektedir. Bu tanıma göre kültürden söz etmek, insan etkinlikleri ve üretiminden söz etmek anlamına gelmektedir.²¹⁴ Turhan da kültürün doğada hazır bir şekilde bulunmayan sonradan üretilen ve oluşturulan bir yapı olduğunu belirtmektedir. Bu düşünceye göre yapıyı oluşturan temel özne, insandır.²¹⁵ Sözü edilen düşünceler insanın kültürsüz, kültürün de insansız düşünülemezliği gerçeğinin altını çizmektedir. Bu gerçek aynı zamanda kültürün insanı yetkin bir varlık haline getirdiğini de göstermektedir. Eagleton da yukarıdaki görüşü destekler nitelikte kültürün genler aracılığıyla aktarılmadığını ifade etmektedir. Bu ortak görüşler doğrultusunda kültürün, insanın duyuş, düşünüş ve yaşayış biçimi olarak görüldüğü açıktır.²¹⁶

Kültürün birey ve toplumla olan ilişkisinde bireyin önemine işaret eden yorumların yanı sıra öncelik sırasının topluma verilmesi gerektiğini savunan görüşler de bulunmaktadır. Eliot, kültür teriminin bireyin, toplulukların ya da toplumun gelişimini göz önünde bulundurduğumuzda farklı çağrışımlar yarattığını belirtmektedir.²¹⁷ Bireyin kültürü, bağlı bulunduğu topluluk ya da sınıfın kültürü ile ilişkilidir; topluluk ya da sınıfın kültürü ise parçası olduğu topluma dayanır. Öyleyse temel olan toplumun kültürüdür ve terim olarak kültür öncelikle toplumun tamamı ile ilişkili olarak incelenmelidir. Çeçen de konuyu ele alırken, toplumsallaşmanın önemine değinmekte ve bütüncül bir yaklaşımla kültürün toplumun kazandığı bilgi, sanat, gelenekler ve diğer yetenekleri, alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütün olarak nitelendirmektedir. Kültürün insanoğlunun toplumsallaşmasıyla ortaya çıktığını ve bireyin toplumla bütünleşmesi sonucunda geliştiğini ifade eden Çeçen, insanın doğadan kurtulmasıyla bu sürecin başladığını ve kültürün insanın ikinci doğası olduğunu savunmaktadır.²¹⁸

²¹⁴Zygmunt Bauman, **Sosyolojik Düşünmek**, Çev. Ahmet Çelik, Açılım Kitap, İstanbul, 1998, s.5.

²¹⁵Turhan, a.g.e., s.192.

²¹⁶Terry Eagleton, **Kültür Yorumları**, Çev. Ö. Teran, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005, s.78.

²¹⁷<http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 30.03.2013.

²¹⁸Anıl Çeçen, **Kültür ve Politika**, İstanbul, Hil Yayınları, 1984, s.33.

Malinowski'ye göre kültür, kısmen özerk kısmen eşgüdümlü kurumlardan kurulmuş bir bütündür. Bu bütünlük soya dayanan kan birliği, işbirliğine, faaliyetlerde uzmanlaşmaya dayalı mekânsal birlik gibi bir dizi ilkeyle ve özellikle de politik örgütlenmede güç kullanımıyla korunur.²¹⁹ Güvenç Malinowski'nin görüşlerine göndermede bulunarak; insanoğlunun beslenme, barınma ve çoğalma gibi temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla kültür adı verilen bir varlık alanı yarattığını ve sözü edilen temel gereksinimlerini kurumsallaştırdığını belirtmekte ve insanoğlunun örgütlenme gereksiniminin böyle bir hareketi doğurduğunu ifade etmektedir.²²⁰ Yılmaz Malinowski'nin görüşlerine dayanarak insanın gereksinimlerinin karşılanması ile örgütlenme süreci arasındaki ilişkiyi kültürün işlevlerinden birisinin yerine gelmesi olarak görmektedir. İnsanın temel varlık koşulunu gereksinimlerinin karşılanması olarak gören Yılmaz, insanların gereksinimleri karşılamak amacıyla toplum ve onun içinde çeşitli kurumlar-kuruluşlar biçiminde örgütlendiklerini belirterek, kültürün bu gereksinimleri karşıladığına yönelik görüşünü, Malinowski'nin kültürün ancak örgütlü etkinliklerle gerçekleşeceği savıyla desteklemektedir.²²¹

Williams'a göre, tarihsel süreçte kültür kavramının kullanımında gözlenen farklılıklar kendisini günümüzde kültür kelimesinin üç farklı şekilde kullanımıyla göstermektedir. Bunlar:

1. Bireyin, toplulukların ya da toplumların düşünsel, dinsel ve estetik gelişimini ifade etmek,
2. Düşünsel ve sanatsal etkinliklere ve bunların ürünlerine (sinema filmi, tiyatro vb.) sahip çıkmak. (Bu özelliği ile kültür sanat ile eş anlamlı kullanılmaktadır.)
3. Bireyler, topluluklar ve toplumlar için bir yaşam tarzı, etkinlikler, inançlar ve gelenekler oluşturmak.²²²

²¹⁹ Bronislaw Malinowski, **Bilimsel Bir Kültür Teorisi**, Çev. S. Özkal, İstanbul, Kabalcı Yayınları, 1993, s.74.

²²⁰ Bozkurt Güvenç, **İnsan ve Kültür**, 9. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002, s.63.

²²¹ Burak Yılmaz, **Türkiye'de Kültür Politikası ve Kütüphane**, Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi Yayınları, Ankara, 2009, s.14.

²²² Ryan Williams, **Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözvarlığı**, Çev. S. Kılıç, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.105.

Sözü edilen kullanımlardan ilk ikisinin en yaygın kullanımlar oldukları vurgulanmakta ve bu kullanımlarda kültürün çoğu kez düşünsel çalışmalarla ilişkilendirildiği belirtilmektedir. Bu konuda çalışmalar yapan Matthew Arnold, John Ruskin ve F.R. Leavis gibi isimlerin kültür terimini bağlantısı olan kişileri eğiten, terbiye eden ve geliştiren yüksek sanat eserleri anlamında kullandıkları ifade edilmektedir. Kültürün üçüncü kullanımı olan “bireyler, topluluklar ve toplumlar için bir yaşam tarzı, etkinlikler, inançlar ve gelenekler oluşturmak” ifadesi yüzyılın ilk yarısında en çok antropologlar tarafından kullanılmıştır ve günümüze kadar bu alanın özü olarak gelmiştir. Bu kullanımı ile kültürün sadece batı uygarlıklarındaki güzel sanatlar olmadığı, aksine kavram olduğu ileri sürülmektedir. Kroeber ve Kluckhohn da 1952 yılında yapmış oldukları çalışmada kültürün bu kullanımı üzerine odaklanmışlardır.²²³

Smith Kroeber ve Kluckhohn tarafından yapılan çalışmada o zamana kadar kültüre yönelik yapılan tanımların altı farklı yaklaşım altında sınıflandırıldığı belirtilmektedir:

1. Betimsel tanımlar: Bu tanımlar kültürü, sosyal hayatı oluşturan önemli bir olgu olarak görmekte ve kültürü oluşturan alanları betimlemektedir. Örneğin; Tylor, 1871 yılında yaptığı tanımda kültür ya da uygarlık ifadesini kullanırken bilgi, kanunlar, inanç, sanat, ahlak, gelenekler ve toplumun bir üyesi olarak bireyin sahip olduğu diğer özellikleri kapsamaktadır. Görüldüğü gibi bu tanımda hem düşünceleri (ahlak, sanat, kanunlar) hem de davranışlar (gelenekler, alışkanlıklar) yer almaktadır.
2. Tarihsel tanımlar: Kültürü nesiller boyu süregelen bir miras olarak görmektedirler.
3. Kuralcı tanımlar: Bunlar iki biçimde karşımıza çıkmaktadırlar. Birincisi kültürü insanların davranışlarını belirleyen bir kurallar bütünü olarak görmektedir; diğeri ise davranışlara değinmeksizin değer yargılarının rolü üzerinde durmaktadır.

²²³ <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 02.04.2013.

4. Psikolojik tanımlar: Kültürün insanların iletişim kurmasında, öğrenmesinde ve duygusal ihtiyaçlarını gidermesinde yardımcı bir araç olduğunu ileri sürmektedir.
5. Yapısalcı tanımlar: Kültürün ayırt edilebilir özellikleri arasındaki ilişkiler bütünü olduğuna dikkati çekmekte ve kültürün kemikleşmiş davranışlardan farklı bir soyutlama olduğunu savunmaktadır.
6. Genetik tanımlar: Kültürün nasıl var olduğu ve varlığını sürdürdüğüne yönelik tanımlardır. Bu tanımlar kültürü insanlar arasında nesiller boyu süregelen etkileşimin bir ürünü olarak görmektedirler.²²⁴

Yukarıdaki sınıflandırma içinde yer alan tanımlar Kroeber ve Kluckhohn'un yaptığı çalışmaya kadar güncelliğini korumuştur. Ancak kültür teorisi alanında kültürün algılanış biçiminde değişim yaşanmıştır.²²⁵ Kültüre yönelik yapılan tanımlar günümüzde aşağıdaki konular etrafında şekillenmektedir:

1. Maddeci, teknolojik ve sosyal anlamda yapısal olana karşı çıkan kültür yaklaşımları bulunmaktadır. Bu yaklaşımlara göre kültürün bir yaşam tarzından farklı ve bağımsız algılanması gereken bir şey olduğu savunulmaktadır. Kültür, maddesel olmayan ideallerin ve ruhaniyetin beşiğidir. Buna göre kültür, inançlar, değerler ve semboller bütünüdür.
2. Kültürün özerkliği üzerine odaklanan tanımlar vardır. Bu bakış açısına göre kültürün ekonomik dengelerden, güçler dağılımından ya da sosyal gereksinimlerden bağımsız açıklanabilmesi mümkün değildir.
3. Kültür çalışmalarının sanatla sınırlı olmadığını, sosyal hayatın tüm yönlerini ve kademelerini bütünüyle kapsadığını savunan görüşler bulunmaktadır. Buna göre, sosyal sınıf farkına yönelik kültürel düşünceler çağdaş akademik çalışmalarda yer bulmazlar.²²⁶

Kültür kavramı gelişme kavramından soyutlanmamaktadır. Kültürün amacı; doğduğunda yalnızca doğal bir tepki ve yetenek biçiminde olan insan aklını geliştirmektir. İnsan tarafından yaratılan (değiştirilen, geliştirilen) kültür,

²²⁴ Meral Özbek, **Popüler Kültür**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s.42.

²²⁵ Özbek, **a.g.e.**, s.44.

²²⁶ Özbek, **a.g.e.**, s.44-45.

insana doğanın verdiği akıldan çok daha farklı ve değişik bir olgudur. Kültür, insanın ve her türlü her türlü insancıl olgunun temel yeteneğini, kültür tarihinin oluşumunu sağlayan kendiliğinden gelişimi temsil etmektedir.²²⁷ Konuyla ilgili olarak insan gelişiminin başlıca amaçlarından birinin bireyin toplumsal ve kültürel evrimi olduğunu belirten Topuz gelişmeyi, toplumun kimliğinin, isteklerinin ve küresel yaşam kalitesinin zenginleşmesi olarak tanımlamaktadır.²²⁸

Kültür kavramının kapsamının bu denli geniş olması kuşkusuz kültüre yönelik yapılan tanımların çokluğu ile yakından ilişkilidir. Çeçen kültür konusuna her disiplinin kendi açısından yorum getirmeye çalıştığını ve kültürün bir tanım içine sığamayacak kadar geniş boyutlara sahip bir kavram olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle herkesin üzerinde birleşeceği bir tanım ortaya koymanın neredeyse olanaksız olduğunu vurgulamaktadır.²²⁹

Benzer şekilde kültüre yönelik yapılan tanımların çokluğuna karşın bu tanımların yeterince açıklayıcı olmadıklarının altını çizen Tekeli, yapılan çalışmalar arasında en çok benimsenen düşüncenin sahibi İngiliz antropolog E.B. Tylor'a göndermede bulunmaktadır. Tylor'ın tanımına göre "kültür ya da uygarlık, toplumun üyesi olarak, insan türünün öğrendiği, edindiği, bilgi, sanat, gelenek, görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütün"dür. Tylor'ın kültür tanımının, kavramı bütünüyle yansıtmamakla birlikte bütüncül yaklaşımıyla kültür kuramının ana tezini dile getirmesi bakımından önemli olduğunu vurgulayan Tekeli, bu tanımın kültür alanında çalışan birçok araştırmacıya yol gösterdiğini belirtmektedir.²³⁰ Bu araştırmacılardan biri olan Murdock tarafından yapılan çalışmaya dikkat çeken Tekeli, kültürün özelliklerinin aşağıdaki gibi gruplanabileceğini belirtmektedir:

1. Kültür, öğrenilebilen bilgi, davranış ve alışkanlıklardır. Kültürün öğrenilebilir olması eğitimin kurallarına, yasalarına ve ilkelerine uygun olması gereğini doğurur.

²²⁷ Mejuyev, a.g.e., s.27.

²²⁸ Hıfzı Topuz, **Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları**, Adam Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.62.

²²⁹ Çeçen, a.g.e., s.36.

²³⁰ Güvenç, a.g.e., s.65.

2. Kültür, dil aracılığıyla nesiller boyu aktarılabilen bir özellik taşır. Bu sayede insanoğlu yaşayarak edindiği deneyimleri kendisinden sonraki nesillere aktarmış ve varlığını sürdürmeyi başarmıştır.
3. Kültürün öğretileri toplumdan topluma değişiklik gösterir. Her toplumun sahip olduğu, yarattığı ve paylaştığı alışkanlıklar toplumun kültürünü oluşturmakla birlikte söz konusu alışkanlıkların sürekliliği de o toplumun sürekliliğine bağlıdır.
4. Kültür toplumsal yaşamda oluşan bir unsur olmakla birlikte aynı zamanda birey - sel tutum ve davranışlar kültürel doku içinde önemli bir yer tutar. Her ne kadar insan davranışları toplumsal yaşam içinde öğrenilmiş olsa da her zaman toplumun öğrettikleri ile örtüşmeyebilir.
5. Kültür, yaşamsal ve toplumsal gereksinimleri karşılayan, işlevsel bir unsurdur. Denenmiş çözüm yolları zamanla toplumsal tatmin düzeyi ve alışkanlıkları pekiştirir. Yaşamsal gereksinimlerin evrensel olması bu ihtiyaçları karşılayan kurumların da belli ölçülerde benzer olması kaçınılmazdır.
6. Kültür bütünleştirici olduğu kadar ayrıştırıcı güce de sahiptir. Toplumsal boyutta uyum içinde olan kültürler bütünleşme eğilimi gösterirler. Bu bütünlük, tarihsel ve çevresel anlamda çelişkilere sahip kültürlerde kendisini çözülme olarak gösterir.
7. Kültür kavramı hayatla ilgili soyut bir kavramdır. Özünde maddi ya da gözlenebilir bir kavram olmadığını bildiğimiz kültür, gerçeğin bir soyutlamasıdır.²³¹

2.1.3.Kültür Kavramına Tarihsel Bakış

Kültür kelimesinin ortaya çıkışına yönelik görüşler kelimenin tarımla ilgili kök anlamı üzerinde birleşmektedir. Dilbilimciler 'kültür' sözcüğünün Latince'de daha çok toprak kültürü anlamında kullanılan edere-cultura

²³¹ Tekeli, a.g.e., s.61.

sözcüğünden geldiğini ileri sürmektedirler.²³² Bu görüşü destekler nitelikteki bir diğer çalışmada ise kültür kelimesinin kökeninin Latince ikamet etmek, yetiştirmek, korumak gibi anlamları olan colere kök sözcüğünden gelen cultura olduğu belirtilmektedir.²³³ Colere; işlemek, onarmak, inşa etmek, bakım ve özen göstermek, ekip biçmek iyileştirmek, eğitmek vb. anlamları birlikte içeren çok zengin bir anlam içeriğine sahiptir. Bu fiilden üretilen cultura terimi, ilk kez tarımsal etkinlikleri nitelemekte kullanılmıştır. Romalılar cultura terimini doğada kendiliğinden yetişen bitkilerden ayırmak üzere, insan emeği ve eliyle tarlada ekilerek yetiştirilen bitkileri adlandırmakta kullanmışlardır. Bugün de tarla, sera ve laboratuvar koşullarında yetiştirilen bitkilere kültür bitkisi adı verilmektedir. Türkçede kültür teriminin karşılığı olarak önerilen ekin terimi de colere fiili esas alınarak türetilmiştir. Kültür kelimesinin tarımla ilgili kök anlamının sonraları ona yüklenen diğer anlamları ve kullanımları etkilediğini belirtilmektedir.²³⁴

Kültür kelimesi XV. yüzyılın başlarında İngilizceye culture olarak geçmiştir ve çiftçilik, doğal büyümenin gözetilmesi gibi anlamlarda kullanılmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren kelimenin anlamı insan gelişimini de içine alacak biçimde genişlemiştir. Ancak kelimedeki en can alıcı değişim, anlamına yüklenen soyut kavramlardan sonra gerçekleşmiştir. Bu değişim sürecine dair kesin bir tarih verilmemekle birlikte²³⁵, kimi çalışmalarda kültür teriminin, insanın yetiştirilmesi, işlenmesi, eğitilmesi anlamında ilk kez kullananların Romalı filozoflar Cicero ve Horatius olduğu belirtilmektedir. Cicero tarafından cultura animi şeklinde kullanılan terim insan nefsinin terbiyesi anlamına gelmektedir ve kültür kelimesi aynı anlamıyla insanın gerekli bilgileri edinerek akıl yürütme, belli ilkelere göre davranma, nefesine hakim olma, kişilik sahibi olma hali için bugün de kullanılmaktadır.²³⁶

Kültür kelimesinin soyut anlamda kullanımı ile ilgili olarak literatürde başka görüşler de bulunmaktadır. Moles kültür kavramının ilk olarak 1793

²³² Mejuyev, a.g.e., s.22.

²³³ Williams, a.g.e., s.106-107.

²³⁴ Doğan Özlem, **Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi**, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2000, s.142.

²³⁵ Williams, a.g.e., s.106-107.

²³⁶ Özlem, a.g.e., s.142.

basımlı bir Alman sözlüğünde kullanıldığını belirtirken; Güvenç “culture” sözcüğünün ilk olarak Voltaire tarafından, insan zekâsının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi, yüceltilmesi anlamında kullanıldığını, bu kullanımın ardından Almanca diline geçen sözcüğün 1793 tarihli bir Alman dili sözlüğünde “cultur” olarak yer aldığını belirtmektedir. Bir diğer çalışmada ise kültür kelimesinin soyut anlamlı kökeninin Aydınlanma çağına dayandığı ifade edilmekte, kavramın ilk kez 1718’de Dictionnaire de l’Academie française’de yer aldığı ve genellikle “sanat kültürü”, “yazın kültürü”, “bilim kültürü” gibi bir tamlayıcıyla beraber kullanıldığı ileri sürülmektedir.²³⁷

M.Ö. I. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar kültür teriminin tekil kültür anlamında kullanıldığına dikkati çeken Özlem, XVII. yüzyılın sonlarına doğru çoğul olarak kullanılmaya başlandığını belirtmektedir. Bu kullanımıyla kültür, bir insan topluluğunun, bir halkın ya da bir ulusun düşünce ve değer birliğini meydana getiren düşünsel, sanatsal, teknik, felsefi tüm üretim ve varlıkları olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamıyla kültürün iki yönden çoğulluk kazandığını belirten Özlem,²³⁸ söz konusu kullanımların:

1. Bir toplumun karakteristiğini oluşturan unsurların tümü, örneğin Türk kültürü, burjuva kültürü gibi kullanımlar ve
2. Her topluluğun, halkın ya da sınıfın diğerlerinden farklı olan kendine özgü özelliklerini ifade eden kullanımlar olduğunu belirtmektedir.²³⁹

XIX. Yüzyılın ortalarında kullanımının yaygınlık kazandığı ifade edilen kültür kelimesinin, yine bu dönemde tekil ve çoğul kullanımları arasındaki farkın belirginleştiği iddia edilmektedir.²⁴⁰ Felsefi yaklaşımda kültür teriminin ilk olarak J.G. Herder tarafından kullanıldığını belirten Özlem bu kullanımda kültürün çoğul anlamının baskın olduğunu belirtmektedir. XVIII. yüzyılda J.G. Herder tarafından kelimenin “kültürler” şeklinde çoğul olarak kullanımı sayesinde kültür gündeme geldiğinde farklı ulusların ve dönemlerin kendine özgü ve değişken kültürlerinden hatta bir ulus içindeki farklı toplumsal ve

²³⁷ Güvenç, a.g.e., s.96.

²³⁸ Özlem, a.g.e., s.143.

²³⁹ Özlem, a.g.e., s.143.

²⁴⁰ Williams, a.g.e., s.107.

ekonomik grupların kendine özgü ve değişken kültürlerinden de söz edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte Matthew Arnold, kültürün tekil ve çoğul bu iki anlamının birbirinden ayıramayacağını iddia etmiş; Tylor ise ile 1871 yılında kültürün çoğul anlamını literatüre sokmuştur.²⁴¹

Kültür kelimesinin tekil ve çoğul anlamlarda kullanılmasını izleyen dönemde uygarlık kelimesinin ortaya çıkması günümüzde de devam eden bir terminoloji sorununu gündeme getirmiştir. Alman dilinde kültür terimi kullanılırken, İngiliz ve Fransız dillerinde uygarlık terimi tercih edilmiştir.²⁴² Kültürün gelişim sürecine yönelik olarak yaptığı değerlendirmede Williams, başlangıçta ürün kültürü (yetiştirme), hayvan kültürü (besleme ve yetiştirme) ve sonrasında insan zihninin kültürü anlamlarına gelen kültürün zamanla Almanya ve İngiltere’de XVIII. yüzyıl sonlarında belli bir halkın genel hayat tarzını belirleyen bir ruhani yapılanış anlamı kazandığını belirtmektedir.²⁴³ Alman dilinde kültür kelimesi XVIII. yüzyılın sonlarına kadar culture, XIX. yüzyıl başlarından itibaren kultur olarak civilization (uygarlık) kelimesinin eşanlamlısı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kelime, civilized (kültürlü) ya da cultivated (kültürlü olmak) anlamlarında kullanılmaktadır.²⁴⁴ XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın ilk çeyreğinde İngiliz ve Fransızların kültür sözcüğü yerine uygarlık sözcüğünü tercih ettiğini belirten Güvenç sözcüğün Fransızcada uygarlık kelimesinin karşılığı olarak geçmesinin 1932’de gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bir diğer kaynakta ise uygarlık teriminin ilk kez Fransız İhtilâli öncesinde kullanıldığı ve 1935 yılından itibaren sözlüklerde yer almaya başladığı belirtilmektedir.²⁴⁵

Uygarlık kavramının kelime anlamına değinen Turan²⁴⁶, batı dillerinde civilisation, doğu dillerinde ise medeniyet kelimelerinin karşılığı olarak kullanılan uygarlık kelimesinin Atatürk’ün dil devrimini gerçekleştirdiği yıllarda dilimize kazandırıldığını ifade etmektedir. Kültür kavramını bilimsel bir temele

²⁴¹ Williams, **a.g.e.**, s.107.

²⁴² Özlem, **a.g.e.**, s.145.

²⁴³ Williams, **a.g.e.**, s.110.

²⁴⁴ Williams, **a.g.e.**, s.110.

²⁴⁵ Güvenç, **a.g.e.**, s.96.

²⁴⁶ Şerafettin Turan, **Türk Kültür Tarihi: Türk kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1990, s.13-14.

dayandırmak isteyen antropolog E.B. Tylor'ın 1871 yılında kültür için yaptığı tanımda, kültür ve uygarlık kelimelerinin eş anlamlı kullanması bu alandaki birçok araştırmacıyı etkilemiştir. Örneğin; Etnolog G. Klemm, Cultur sözcüğünü uygarlık ve kültürel evrim anlamlarında kullanmıştır.²⁴⁷ Kültür ve uygarlık kelimelerinin eş anlamlı olup olmadığına yönelik tartışmalarla ilgili olarak Turan²⁴⁸, uygarlığı kültürden ayırmanın hem zor hem de gereksiz olduğunu vurgularken, uygarlığın kültürden daha geniş kapsamlı sayanlar arasında Ziya Gökalp'in görüşlerine değinmektedir. Gökalp'in kültüre ulusal bir içerik kazandırdığı ve kültür kelimesi yerine kullandığı hars kelimesinin ulusal, uygarlığın ise uluslararası içeriğe sahip olduğunu söyleyerek uygarlığı belli bir yöneme dayalı fikir ürünü, kültürü ise kendiliğinden oluşan bir gerçek olarak nitelendirdiği belirtilmektedir. Söz konusu terimlere yönelik yapılan tanımlar ışığında kültür ve uygarlık arasındaki farkı maddi kültür ile manevi kültür arasındaki fark ile açıklamak mümkündür. Buna göre kültür için manevi kültür uygarlık içinse maddi kültür demek uygun olacaktır.²⁴⁹

Tarihsel gelişimde kültür kelimesinin üç kullanımı dikkat çekmektedir. Birincisi XVIII. yüzyıldan itibaren zihinsel, manevi ve estetik gelişime ilişkin genel bir süreci anlatan kültür; ikincisi özel ya da genel biçimde kullanılsın bireyin, toplulukların ya da toplumun yaşam biçimini anlatan kültür ve üçüncüsü düşünsel ve sanatsal etkinliğin ürünleri anlamında kullanılan kültürdür. Üçüncü kullanımın birinci kullanımın bir uygulaması olduğunu ileri süren Williams düşünsel ve sanatsal ürünlerin zihinsel, manevi ve estetik gelişimin sonuçları olduğunu belirtmektedir.²⁵⁰

Kültür kavramının tarihsel gelişim sürecinde gözlenen en belirgin değişim kavramın somut içerikli kullanımının zamanla insanın düşünce gelişimine paralel bir şekilde soyut içerik kazanması olmuştur. Dünyanın ilk antropologlarından Edward Taylor tarafından yapılan tanımda kültür, "insanoğlunun toplumun bir üyesi olarak sahip olduğu ahlak, inançlar, bilgi (knowledge), sanat, gelenekler gibi alışkanlıkları ve becerilerini kapsayan bir

²⁴⁷ Güvenç, a.g.e., s.96.

²⁴⁸ Turan, a.g.e., s.15.

²⁴⁹ Turan, a.g.e., s.18-19.

²⁵⁰ Williams, a.g.e., s.110.

bütün"dür. Bu tanım, kültürün insanın yaşam boyunca edindiği bilgi ve becerilerin gelişimiyle paralel bir gelişim içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Düşünsel gelişim de buna dâhil edilmektedir. Taylor'ın yapmış olduğu tanımdan sonra Mannheim, Weber, Elias, Parsons, Benedict, Boas, Mead, Linton, Lowie, Malinowski, Kroeber, Williams, Clifford gibi çok tanınmış ünlü kültür kuramcıları kültürün ne olduğunu tanımlamaya çalışmışlardır. Kroeber ve Kluckhohn kültür kavramı üzerinde çalışmalarda bulunmuşlar ve 1871-1950 yılları arasında kültür kavramına yönelik 164 farklı tanım olduğunu belirlemişlerdir. Bununla birlikte yaklaşık olarak 1871 yılından itibaren kültürü tanımlamaya yönelik harcanan zaman ve emeğe karşın halen belirgin bir tanımın yapılamamış olması dikkat çekicidir. Buna gerekçe olarak kültür kelimesinin birbirinden farklı düşünce sistemlerinde ve entelektüel disiplinlerde önemli kavramlar için kullanılması gösterilmiştir. Bu disiplinler arasında tarih, ekonomi, siyasal bilimler, psikoloji, antropoloji ve sosyoloji örnek olarak gösterilmektedir. Kültürün sahip olduğu tarihsel ve sosyal boyut belli bir disipline konu olmasının ötesinde öğrenilebilir ve sürekli olduğundan kaynaklanmaktadır. İçinde bulunduğu zamanda göre değişime uğrayan kültürün varlığını koruması bu yolla gerçekleşmektedir.²⁵¹

2.1.4.Kültür Kavramının Farklı Kullanımları

Fransa'da, XIX. yüzyılda ve XX. yüzyılın başlarında kültür kavramı ulusal aydın kesim tarafından geleneksel anlamına bağlı olarak kullanılmıştır. Bir başka deyişle, yalnızca zihinsel alanla ilişkili olarak düşünülmüş ve elitist anlamda kullanılmıştır. Durkheim sembolik yapılarından dolayı toplumsal olguların kültürel bir boyutu olduğunu ima etmişse de, kültür kavramını nadiren kullanmış ve İngilizce "kültür" kelimesini "uygarlık"²⁵² diye çevirmiştir.

Kongar, kültürü, evrensel ve süper organik bir varlık gibi görmektedir. Belli bir coğrafi bölgede bulunan birtakım toplulukların sahip oldukları temel

²⁵¹ <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 16.04.2013.

²⁵² Mehtap Yeşilorman, **Demokratik Kültürün Edinilmesinde Şehirleşmenin Rolü**, BDT (Basılmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, Elazığ, 1997, s.114.

özelliklerin uzamsal yayılımını ve farklı kültürel çevrelere nasıl uyarlandıklarını inceleyebilmek için kültürel alan ve kültürel model kavramlarını geliştirmiştir.²⁵³ Kroeber'e göre "Bir taraftan kültür öncelikle sadece kültürel faktör anlamında anlaşılabilirken, diğer taraftan hiçbir kültür, onunla bağlantıda olan ve onu şekillendiren kültürel-olmayan ya da çevresel denem faktörler olmadan tamamen anlaşılabilir".²⁵⁴

İşlevselcilik olarak da bilinen sosyal antropoloji alanının kurucusu Malinowski, kültürün insan başarılarının bütünsel ifadesi olduğuna inanmıştır. Malinowski'ye göre kültür insanoğlu tarafından doğaya eklenen yapay bir varlık oluşturmaktadır ki bu bağlamda dil, alışkanlıklar, fikirler, inançlar, gelenekler, toplumsal düzen, önceden edinilmiş meziyetler, teknik ilerlemeler ve değerler gibi çeşitli işlevsel öğeler birbirine bağlıdır ve kendi içlerinde iyi dengelenmiş bir sistem oluştururlar.²⁵⁵

Kültürün temelini bireylerin ihtiyaçlarını koyan Malinowski, kültürü insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir araya gelerek oluşturduğu toplumun, bu ihtiyaçları giderme şekli olarak görmektedir. Ona göre insanlar, herhangi bir amacı gerçekleştirmek, bir hedefe ulaşmak için örgütlenmek zorundadırlar. Bireysel ihtiyaçların giderilmesinde örgütlenmenin önemine değinen Malinowski, kalıcı örgütlenmenin kültürün temel olgusu olduğunu ileri sürmektedir.²⁵⁶

Etnik dilbilimin (etnolinguistik) kurucusu kabul edilen Sapir, kültürel özelliklerin bir kültürden diğerine insanlardan bağımsız olarak aktarılabilirliği fikrini reddetmiştir. Sapir, araştırmalarında, farklı kültürel altyapıları olan kişilerin farklı davranışlarını açıklayabilmek için kültürün dil, bireyin algı ve idrak melekeleri ile bağıntısına odaklanmıştır.²⁵⁷

Benedict'in teorileri, kültürel antropolojiyi özellikle kültür ve kişilik alanlarını derinden etkilemiştir. Benedict, kültürü zihinsel, dini ve estetik öğelerden oluşan bütünleşik yapılar olarak algılamış ve kültürel görecelik

²⁵³ Emre Kongar, **Kültür Üzerine**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1989, s.125.

²⁵⁴ Turan, **a.g.e.**, s.20.

²⁵⁵ Yılmaz, **a.g.e.**, s.141.

²⁵⁶ Yılmaz, **a.g.e.**, s.141-142.

²⁵⁷ <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 16.04.2013.

(rölativizm) teorisinin ilk destekçilerinden biri olmuştur. Ne var ki, II. Dünya Savaşının patlak vermesiyle konumunu tekrar gözden geçirmiş, “iyi kültürler”i saldırganlığa ve ekonomik sıkıntılara müsait kültürlerden ayırt etmek ve kültürel göreceliğin yarattığı ahlaki çıkmazlardan kaçınmak amacıyla sinerji fikrini geliştirmiştir. Üç farklı kültür tipi tanımlamakta ve kıyaslamakta, tüm olası kültürel özellikleri içerecek ve her kültürün sadece küçük bir bölümünü seçerek homojen ve uyumlu bir model yaratacağı evrensel bir kültürel kavis hipotezini vurgulamaktadır.²⁵⁸

Williams, kültürü hayatımızın sosyal, ekonomik ve politik alanlarında meydana gelmiş ya da süregelen önemli olayların yansıması olarak görmektedir. Bu özelliği ile kültür, bize toplumsal hayatta yaşanan değişimi izleme olanağı sağlar. Williams, kültür teriminin kullanımındaki farklılıklar dolayısıyla terime yönelik fikir birliği sağlanmasındaki zorluğun erken dönemlerdeki çeşitli ilgi ve arayışların sonucu olduğunu ileri sürmektedir. Williams’a göre ağırlık toplumun kültürel etkinliklerinde kendini gösteren hayat tarzının kurucu ruhuna kaymıştır; kültürel ve sanatsal etkinliklerle sınırları belirgin bir şekilde çizilebilen kültür esasında diğer toplumsal etkinliklerin kurduğu, toplumsal düzenin doğrudan ya da dolaylı bir ürünüdür.²⁵⁹ İdealist ve materyalist olarak adlandırılan bu yaklaşım farkları bizleri kültürel faaliyetler ve toplumsal hayatın farklı yönleri arasındaki ilişkiler incelemeye sevk etmektedir. Yukarıdaki görüşün aksine yeni yaklaşım, kültürel etkinliklerin bir toplumsal düzenin basit bir ürünü olmayıp tersine söz konusu toplumsal düzenin kuruluşunda yer alan temel öğeler olduğuna dikkati çekmektedir. Bu yaklaşım kültürel pratikleri kurucu olarak nitelemekte ve kültürü diğer büyük faaliyetlerin kurduğu bir kurucu ruh olarak değil anlamlandırma sistemi olarak görür. Toplumsal düzen zorunlu olarak bu düzen içinden yeniden üretilmekte, yaşanmakta ve öğrenilmektedir.²⁶⁰

Bu noktada kültürün:

1. Belirli ve genel bir hayat tarzına işaret eden antropolojik ve

²⁵⁸ <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 16.04.2013.

²⁵⁹ Tekeli, a.g.e., s.75.

²⁶⁰ Williams, a.g.e., s.10.

sosyolojik anlamıyla,

2. Sanatsal ve düşünsel faaliyetlere işaret eden daha yaygın anlamları arasında ilişki bulanabilir.²⁶¹

T.S. Eliot, kültürle ilgili tanımlamalarında XX. yüzyıl antropolojisi ve sosyolojisinin etkisi altında kalmış ve kültürü bütünüyle bir yaşam tarzı (whole way of life) olarak görmüştür. Bu yaşam tarzının büyük bir kısmının bilinçsiz olduğuna dikkati çeken Eliot'a göre; "ortak inanç ve davranışlarımızın büyük bir kısmı aslında kültürün iki anlamı arasındaki farkı ortaya çıkarırlar. Bazen kültür olarak adlandırdığımız din, ahlak kuralları, hukuk sistemi, bütün bir yaşam tarzı dediğimiz kültürün bilinçli kısmıdır".²⁶² Kültürü, birey, topluluk ve toplum olmak üzere üç boyutta ele alan Eliot, bireyin kültürünün topluluktan ayrı tutulamayacağını ve topluluğun kültürünün de toplumun kültüründen soyutlanamayacağını ileri sürmekte ve kültürün bu üç boyutuyla birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ifadelerden açıkça Eliot'ın kültürü din ile ilişkilendirdiği anlaşılmaktadır. T.S. Eliot, kültürü "dinin vücut bulması" olarak tanımlamaktadır. Eliot kültürün dinle ilişki içinde olmaksızın ortaya çıkmasının ya da gelişmesinin mümkün olamayacağını ileri sürmekte ve kültürümüzün bir parçası olan her şeyin aynı zamanda dinimizin de bir parçası olduğunu belirtmektedir.²⁶³

Matthew Arnold, kültürü mükemmele ulaşma uğraşı (study of perfection) olarak nitelendirmiş ve insanoğlunun birbiriyle uyumlu bir şekilde ulaşacağı mükemmeliyetin insanlığı her yönüyle geliştireceğini ve genel anlamda yaşanacak bir mükemmeliyetin de toplumu bütün yönleriyle iyileştireceğini savunmuştur. Arnold'a göre kültür hem çalışmak hem de gayret etmektir. Sadece yazınsal anlamda kültürün gelişimi değil tüm yönleriyle insanlığın gelişimi için uğraş vermektir. Sadece bireylerin tek başına ya da bir grup insanın bir araya gelerek yapacağı bir eylem değil toplumun genelini ilgilendiren bir konudur.²⁶⁴ Briggs'e göre; Matthew Arnold kültürü yaşadığımız zorluklara karşı bir çıkış yolu olarak görmektedir. Arnold'a göre

²⁶¹ Williams, a.g.e., s.16.

²⁶² <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 16.04.2013.

²⁶³ <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 16.04.2013.

²⁶⁴ Williams, a.g.e., s.124.

kültür; bizi en çok ilgilendiren tüm konularda, dünyada en iyi düşünülmüş ve söylenmiş sözler hakkında bilgi sahibi olmak anlamına gelen tam mükemmelliğimizin peşine düşmektir. Arnold, millete değil dünyaya atıfta bulunarak en iyinin evrensel olduğunu vurgulamaktadır. Zaman ve mekanla ilgili dar düşünmeye karşı çıkan Arnold, kültürel arayışın tarafsız bir soruşturma biçiminde olması konusunda ısrar etmektedir.²⁶⁵

Kültürü insan etkinliği olarak gören yaklaşımın özünde, varoluşu ve gelişimi tanrısal bir yazgı ve doğal bir sorumluluk olduğu görüşünü reddeden; akılcı, özgür ve ahlaksal açıdan sorumluluk duyan bir varlık olan insan etkinliği düşüncesi yer almaktadır.²⁶⁶ Bu açıdan kültür, destansı ve dinsel fantezi ürünü olan tanrısal dünyaya karşı çıkmaktadır. İnsanı kültür içerisinde yaratılan değil yaratıcı bir varlık olarak gören bu düşünceye göre insan dünyası aynı zamanda kültür dünyası anlamına gelmektedir.²⁶⁷

Levi-Strauss kültürleri iletişim sistemleri olarak görmüş ve bir kültürden diğerine benzerliğini koruyan kültürel öğelerin, yani değişmezlerin envanterini çıkarmak istemiştir. Mitlere ve diğer ifade biçimlerine ilişkin gerçekleştirdiği analizler anlamların ve simgelerin iki seviyeli (boyutlu) olduğunu göstermiştir. İlk seviyenin ki bu görünür olandır, altında ikinci bir seviye vardır ve öz anlamlarına atıfta bulunmadan öğelerin şekilsel düzenlenmesinin çözümlenmesini gerektirir.²⁶⁸ Sonuç olarak, farklı kültürlerin kendilerine özel modeller geliştirmek için başvurduğu ve insanlığın ortak sermayesini temsil eden Kültür'e atıfta bulunmadan, kültürleri anlamak mümkün değildir.²⁶⁹

Birçok bilim adamı için, kültürler birbirlerinden bağımsız değildir. Kültürler, nesillerin daha sonraki kuşaklara bıraktığı bir miras değil, daha çok tarihi bir üretim ve toplumsal bir yapılanmadır. Kültürün, bir hiyerarşiler ve eşitsizlikler âlemi olan toplumsal ilişkilerden kaynaklandığını düşünmektedirler. Dolayısıyla kültürel hiyerarşiler toplumsal hiyerarşilerin

²⁶⁵ <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 16.04.2013.

²⁶⁶ Majuyev, a.g.e., s.65.

²⁶⁷ Majuyev, a.g.e., s.65.

²⁶⁸ Erkal, a.g.e., s.68-69.

²⁶⁹ Turhan, a.g.e., s.142.

sonucudur.²⁷⁰

Marx, kültürü “doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı her şey” şeklinde tanımlamaktadır.²⁷¹ Marx’a göre, kültür, tarihteki birincil kuvvet olamaz çünkü toplumun politik, toplumsal ve kültürel konfigürasyonu ile gelecekte kaydedeceği gelişimine karar verdiği bir üretim şeklidir. Bununla birlikte, kültür, tarihsel değişimde bir etmen olabilir ya da toplumsal istikrar için ortam sağlayabilir. Marx’a göre, egemen kültür her zaman egemen sınıfın kültürüdür. “İktidara sahip olan sınıf her devirde fikre hükmeder, yani, toplumda maddi gücü yöneten sınıfla entelektüel gücü yöneten sınıf aynıdır.”²⁷²

Marksizm ve psikanalizden etkilenerek 1923’te ortaya çıkan Frankfurt ekolü, modern kapitalizm ve kültür endüstrisine dair eleştirel bir kuram geliştirmiştir. Bu kuram, aydınlanma akımını önerdiği rasyonel özgürleşme kavramını reddetmekle kalmamış, ayrıca kültür ve ideolojiye karşı ilgisizliğinden dolayı Marksizmi de eleştirmiştir.²⁷³

2.2.KÜLTÜR YÖNETİMİ

Kültür yönetiminin iki yönü vardır. Birinci yönü kültür ile ilgili olanı diğeri de yönetim ile ilgili olanıdır. Bu açıdan kültür yönetimi birleşik bir kavramdır. Konuya kültür açısından bakıldığında kültür kavramını açıklığa kavuşturan bir tanım denemesi yapılabilir. Sorun yönetim açısından ele alındığında ise yönetim biliminin genel verileri açısından bir yaklaşımla yönetimin bir alt bölümü olarak kültür yönetimi için bir tanım denemesi geliştirilebilir. Kültür dünyasının kendisini yönetmesi kültür yönetimi kavramı içerisine girmektedir, ne var ki benzer biçimde bir ülkede var olan yönetimin kültür konularını da düzenlemek ve yönetmek gereksinmesi ile bazı adımlar atması da gene kültür yönetimi

²⁷⁰ <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 16.04.2013.

²⁷¹ Güvenç, a.g.e., s.96.

²⁷² Williams, a.g.e., s.249.

²⁷³ Güvenç, a.g.e., s.98.

kapsamı çerçevesindedir. Kültür yönetiminin ne olduğunu anlayabilmek için hem kültür kavramının hem de yönetim kavramının açıklığa kavuşturulması gerekir.²⁷⁴

Kültür kavramı yukarıda açıklığa kavuşturulduktan sonra yönetime bakıldığında gene çeşitli ve birbirinden uzak tanım denemeleriyle karşılaşılmaktadır. Konuya genel açıdan bakıldığında; iki veya daha fazla insanın bir araya gelerek bir küme oluşturdukları zaman bu kümeyi oluşturan kişilerin amaçlarının gerçekleşebilmesi için üyelerinin birlikte çalışmaları gerekmektedir. Kümeyi oluşturan üyeler amaçlarını gerçekleştirebilmek için küme amaçlarını kendi bireysel amaçlarının üstünde tutmak zorunda kalabilirler. İşte yönetim gereksinmesi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Yönetim bir olgu olarak ortaya çıkacak ve küme amaçları doğrultusunda küme üyelerini yönlendirmeyi ve onların çabalarını eyleme dönüştürmeyi sağlayacaktır. Yalnızca iki bireyin çabalarını eşgüdümlemek söz konusu olduğu zaman bile yönetim gereklidir. Bir grubun ya da biçimsel örgütün amaçlarını gerçekleştirirken başarılı ya da başarısız olmasından baştaki yönetim sorumlu olacaktır. Disiplin olarak ele alındığı zaman yönetimin bir süreç olarak düşünülmesi gerekmektedir.²⁷⁵

Yönetim kavramı öncelikle eş amaçlı kişilerden oluşan bir örgütsel yapıyı, örgütsel amaçların en akılcı yollardan gerçekleştirilmesine dönük bir eylemler dizisini varsaymakta, daha da önemlisi evrensel nitelik taşıyan planlama, örgütlenme, personel alma, yönlendirme, eşgüdüm ve denetleme eylemlerinin uygun biçimlerde dizilip etkileşmelerinin ortaya çıkardığı karmaşık bir süreçte somutlaşmaktadır. Bu durumda yönetim, devlet görevlilerinin özlük işlerini düzenleyen bir yöntem değil, işyeri ilişkilerinden kamu maliyesine, ekonomiden hukuka kadar uzanan geniş bir yelpazedeki bilim dallarının kesişme noktasında beliren ve onların

²⁷⁴ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4). s.118. Erişim Tarihi: 02.04.2013.

²⁷⁵ Turgay Ergün, Aykut Polat, **Kamu Yönetimine Giriş**, TODEİE Yayını, Ankara, 1978, s.3.

özyönetimlerinden yararlanılmasını zorunlu kılan disiplinler arası bir disiplin olarak belirginlik kazanmaktadır. Ne var ki, yönetimin bu belirleyici özelliğinin kendilerinden yararlanan bilim dallarınca benimsenmesi kolay olmamıştır.²⁷⁶

Yönetimin evrensel sayılması hem özel hem de kamu alanındaki ilkelerin birbirine yaklaşmasına ve son gelişmelerin artık tek bir yönetim olgusundan söz ettirecek düzeye gelmesi nedeniyledir. Devlet ve kamu kuruluşlarında beliren yönetsel sorunların ve yöntemlerin giderek özel işletmelerde de yinelendiği, birisi için önerilen ilke ve yöntemin diğerleri içinde geçerli olduğu kesinlik kazanınca yönetim olgusu ve bilimi de evrensellik kazanmıştır. Özellikle batı ülkelerinin kalkınmasında giderek evrenselleşen yönetim tekniklerinin önemli bir role sahip oldukları görülmüştür. Çağdaş yönetim bilimi işletme ve kamu yönetimleri arasındaki yapay ayrılıklara son vererek evrenselleşmiştir. Birindeki sorun ve ilkeleri genelleştirerek diğer alan için de öngörmüş ve tek yönetim biliminin kuramsal çerçevesi içerisinde tüm yönetsel bakış açılarını bütünleştirmeye başlamıştır. Yönetimin evrenselleşmesi bütün toplumların benzer yöntemleri ve ilkeleri uygulamasını sağlayarak dünya çapında bir bütünleşmeye doğru giden yolu açmıştır. Devlet yönetiminden kamu yönetimine kadar olan alanlarda artık geniş bir eşgüdüm söz konusudur. Yönetim ve yönetim bilimi gelişmeleri çeşitli alanların yönetimlerini olumlu açılardan etkilemiş ve çağdaş bir düzey ortaya çıkmıştır. Diğer alanlarda olduğu gibi kültür alanında da yönetim çağdaş bir düzeye gelmiş ve ileri ülkelerde toplumun özelliklerini göz önünde tutan ileri teknikler ve yöntemler uygulanmağa başlanmıştır. Yönetimin ve yönetim biliminin gelişmesi yönetilen alanları da olumlu olarak etkilemiş, daha iyi yönetimin sonucunda bu alanlardaki gelişmeler kısa zamanda ve daha hızlı olarak ortaya çıkmıştır. Kültür ve sanat dünyasının da bu tür gelişmelerden payını

²⁷⁶ Çeçen, a.g.e., <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4>. s.118. Erişim Tarihi: 02.04.2013.

aldığını söylemek olasıdır. Bir şey nasıl yönetilirse öyle gider genellemesinin doğruluğu son gelişmelerle de kanıtlanmıştır. İyi ve gelişmiş yönetimlerin kısa zamanlarda kültürel kalkınmanın hazırlayıcısı ve yürütücüsü olduğu ileri ülkelerin deneyimleri ile kesinlik kazanmıştır.²⁷⁷

2.2.1.Kültürbilim ve Yönetimbilim

Bazı önemli kültür bilimciler kültürden kaynaklanan değer yargılarının insan davranışlarının temelini oluşturduklarını ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle, tek bir toplumda veya aynı ortak kültüre sahip toplumlar içinde insan eylem ve davranışları incelenerek tüm kültür sistemleri için geçerli olacak evrensel sonuçlara ulaşmaya olanak bulunmamaktadır. Bu tür bir yaklaşımın ürünü olan toplumsal bilimlerin içinde doğdukları toplumların değer yargılarından etkilenmeleri ve bu değer yargılarını belirli ölçülerde yansıtmaları kaçınılmaz bir noktaya gelmektedir. Bu genellemeler toplumsal bilimlerin bir başka kolu olan örgüt ve yönetim bilimi için de geçerlidir. Yönetim biliminin önde gelen bazı düşünürleri örgütlenme ile kültürel çevre arasındaki yakın ilişkileri açıklıkla vurgulamışlardır. Hatta bazıları daha da ileri giderek çağdaş örgüt ve yönetim biliminin bu ilişkilerden ileri derecelerde etkilendiğini ve bu bilim kolunun yerellik niteliğinin genellikle benimsenenden çok güçlü olduğunu ileri sürmektedirler. Yönetim evrenselleşirken bu noktada yerel özelliklerin de etkisi altında kalmaktadır.²⁷⁸

Her toplum kendi yönetimini oluştururken hem evrensel yönetimbiliminin verilerinden hem de kendi toplumunun kültürel özelliklerinden ister istemez etkilenmektedir. Yönetimler istenen doğrultuda etkinlik sağlamak istiyorlarsa bu ikisini eşit oranlarda göz

²⁷⁷ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4). s.118-119. Erişim Tarihi: 02.04.2013.

²⁷⁸ Yavuz Bayar, “Örgüt ve Yönetim Bilimi Öğretimi ve Kültürbilim”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.II, Sayı: 1, 1978, s.3.

önüne almak zorundadırlar, yoksa eksik ve geri yönetimler söz konusu olabilir. Yönetimin başarısı bilimsel verilere bağlı olduğu kadar, yönetilen toplumun özelliklerine uygun olmasına da bağlı bulunmaktadır.²⁷⁹

Yönetim bilimi verileri ve gelişmiş tekniklerini aktarmakla yetinen ülkelerin gerektiği gibi kültür alanlarını yönetemedikleri de açıkça görülmüştür. Hem yönetimin kültürü hem de kültürün yönetimi bilimsel veriler kadar o ülke ve toplumun özelliklerine bağlı bulunmaktadır. Yönetim bilimi öğretiminde bilginin içinde bulunduğu toplumun kültür ve değer sistemlerinin, toplumda var olan kültür ve değer sistemleri özelliklerinin toplumdaki kültürel değişimin yönü ve bu özelliklerin gelecekte alacağı görünüşün, öğreti ve kültür ilişkisinin niteliğinin ve dinamiğinin. Bilimsel verilerin değişik noktalarda nasıl kullanılacağına öncelikle öğretilmesi gerekmektedir. Bir yandan bu konulara dikkat edilirken diğer yandan da özgün bir yönetim bilimi ve sistemi geliştirme çabalarını aralıksız olarak sürdürmekte yarar vardır. Dış bilgi kaynaklarına bağımlılığın sürüp gitmesine göz yummak beraberinde hem yönetimde yozlaşmayı hem de kültür alanının bu durumdan olumsuz düzeylerde etkilenmesini getirir. Yönetim biliminin verilerini uygulamaya getirirken ulusal kültürün kültür bilim tarafından ortaya konulan gerçeklerini de öncelikle göz önünde tutulması gerekir. Her alanın bir bilim dalı olduğu gibi kültür alanını inceleyen bir de kültür bilim vardır.²⁸⁰

Kültürü bir olgu olarak ele alan ve diğer alanlardan soyutlayarak inceleyen bilim dalına kültür bilim adı verilmektedir. Daha çok toplumbilim ve etnoloji gibi bilim dallarınca incelenen kültürün daha sonraları bu bilim dallarının sınırlarını aşan boyutları anlaşıldığında ortaya salt kültüre yönelik bilimsel çalışmalar çıkmış ve böylece de

²⁷⁹ Çeçen, **a.g.e.**, <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4. s.119. Erişim Tarihi: 02.04.2013.>

²⁸⁰ Çeçen, **a.g.e.**, <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4. s.118-119. Erişim Tarihi: 02.04.2013.>

kültürbilim doğmuştur. Kültür olgusu çok yönlü yapısı nedeniyle hem diğer bilim alanları ile iç içe girmiş bölümlere sahip bulunmakta hem de bütün bunların üzerinde kendi başına özgü bağımsız boyutları taşımaktadır. Bir toplumun kültürü nasıl ki tüm değer yargılarının toplamı oluyorsa kültürbilim de bütün bunları inceleme konusu yapabilir. Ne var ki, bütün bu değer yargılarının yarattığı kültürü bağımsız bir bütün olarak ele alarak incelemek de kültür biliminin konusudur. Diğer bilim alanlarında olduğu gibi kültür bilim de başka bilim dallarını etkilemeye açıktır. Gerek bilimsel veriler gerekse çalışma ve inceleme yöntemleri açısından diğer bilim dalları ile bir alışveriş burada da söz konusudur. Diğer alanlara oranla daha karmaşık bir yapıya sahip bulunan kültürün tek bir bilimin veri ve yöntemleri kullanılarak bütünüyle algılanması beklenemez. Bu durumda yan bilim dalları ile özellikle sosyal bilimlerle yakın bir işbirliği kültür bilim açısından zorunluluk göstermektedir. Toplumbilim, etnoloji ve etnografi başta gelirken diğer bilim dalları da kültür bilim ile işbirliği yapmaktadırlar.²⁸¹

Yönetim biliminin kültür bilim ile işbirliği yapması diğerleri kadar önem taşımaktadır. Özellikle toplumun bütününe yönelik bu iki dal, toplumu gerektiği gibi yerinde değerlendirebilmek için yakın bir işbirliğine gereksinime duymaktadırlar. Bir toplumun kültürünü bilmeden nasıl ki o toplumu gerektiği gibi yönetebilmek olanaksızsa, o toplumun kültürünü geliştirebilmek için de yönetim bilimi ve yönetimden yeterince yararlanmak gerekmektedir. Bu yadsınamayacak gerçekler, iki alanın giderek daha da yakınlaşmasını sağlamıştır. Böylece ortaya bir kültür yönetimi anlayışı çıkmıştır. Bir devlet veya yönetim kendi toplumunun kültür alanına da sahip çıkmak ve sorunlarını çözmek, işlerini yürütmek durumundadır. Bunlar yerine getirilmezse devletin işlevi eksik kalacağı

²⁸¹ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4). s.118-119. Erişim Tarihi: 02.04.2013.

gibi yönetimin bütünlüğü de bozulabilir.²⁸²

Devleti, devlet yapan ana işlevlerden birisi de kültürdür. Her devlet kendi kamu yönetimini düzenlerken yürütmesi gereken ana işlevlerin başında kültürün de geldiğini unutmamalıdır. Özellikle ulusal kültür açısından her devletin kendi toplumunun ulusal kültürüne sahip çıkması ve onu yönetmesi kaçınılmayacak derecede önemli bir gerçektir. İnsanlık tarihi kültüre önem vermeyen devlet yapılarının kısa ömürlü oluşunun değişik örnekleri ile doludur. Eğer bir toplum kültürünü yaşatabiliyorsa, İsrail gibi binlerce yıl devletsiz kaldıktan sonra bile kendi devletini kurabilmektedir. Her devlet yönetimi kendisini uzun ömürlü kılacak oları kültür işlevine ön planda önem vermekle yükümlü bulunmaktadır.²⁸³

2.2.2.Kültür Ve Politika

Kültür yönetimi açısından kültür ve politika ilişkileri de birinci derecede önem taşımaktadır. Yönetimlerin kültür politikaları ve genel politikaları içerisinde kültüre verdikleri önem kültür yönetiminin yapısını ve işleyicini belirleyici 'ana öğelerdir. Her yönetim temelde birer siyasal seçimi yansıttığına göre, toplumun veya toplumdaki etkin güçlerin yönetime yansıyan siyasal istekleri kültür yönetimi için belirleyici olacaktır. Nasıl ki, genel yönetim siyasal ilkelere ve anlayışa göre içerik kazanıyorsa ve genel çizgileri çiziliyorsa, genel yönetimin daha alt düzeyde bir parçası olan kültür yönetimi de bu genel çizgiler ve içerik çerçevesinde oluşturulacaktır. Yönetimin kişiliğinin oluşmasında kültür kadar politikanın da etkisi olduğundan kültür ve politika ilişkileri ile kültür politikalarının göz önünde tutulmasında

²⁸² Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4). s.119. Erişim Tarihi: 02.04.2013.

²⁸³ Çeçen, a.g.e., <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4>. s.118-120. Erişim Tarihi: 02.04.2013.

sayısız yararlar bulunmaktadır.²⁸⁴

Kültür ve politika birbirlerine çok yakın kavramlardır. Karşılıklı ilişkileri olduğu kadar ortak düzenledikleri alanlarda vardır. Kültür politikalarının belirlenmesinde hareket noktası olarak bu gerçek benimsenirse, toplumun daha çok gereksinmesini karşılayabilecek politikalar geliştirilebilir ve buna dayanarak da yönetimler kurulabilir. Bilimsel bilgi birikiminin verilerinden yararlanan, kendi toplumunun koşullarında nesnel ve dengeli davranabilen, ulusal bireşime çağdaş dünyanın ileri örneklerinden yararlanarak yönelebilen politik yaklaşımlar kültür ve sanat alanlarında başarılı olabileceklerdir. Bütün insanların içinde yetişeceği doğal çevresiyle öteki insanlarla toplumuyla ve dış dünya ile çelişkilerini çözmeye yönelik açık bir toplum yapısını geliştirmek için ulusal ve çağdaş boyutlarda demokratik bir kültür politikası kaçınılmayacak bir zorunluluktur.²⁸⁵

Politikayı yürüten yönetici kadro egemen bulunan güçler adına iktidara geldiği için ister istemez o kesimlerin istekleri doğrultusunda adımlar atacaktır. Özellikle demokratik rejimlerde seçimle işbaşına gelen siyasal parti yönetimleri kendilerine oy veren kitlelerin istekleri doğrultusunda programlar hazırlarlar ve yönetimlerini bu yönde sürdürürler. Demokratik seçimler dışında iktidara gelen yönetimler ise programlarını kendilerini başa geçiren güçlerin istekleri çizgisinde geliştirirler. Bu durumda kültüre dönük yönetimden demokratik bir politika beklemek olanaksız kalır. Toplumların yönlenmesinde insan kafasının biçimlenmesi öncelik taşıdığından iktidarlar ve bunlara bağlı olan yönetimler kültüre önem vermek zorundadırlar. Her iktidar kültürü başka türlü ele alacağından kültür yönetimleri de birbirinden ayrı biçimlerde oluşacaktır. Kültür politikaları kültürün evrensel, ulusal veya sınıfsal olarak ele alınmalarına göre değişik özellikler gösterirler. Değişik yaklaşımların

²⁸⁴ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4). s.125. Erişim Tarihi: 03.04.2013.

²⁸⁵ Anıl Çeçen, **Kültür ve Politika**, İstanbul, Hil Yayınları, 1984, s.33.

kültür yönetimlerinin kişiliğini değiştireceği kuşkusuzdur.²⁸⁶

Politika belirli bir alanda izlenen yol ve tutumlar bütünü demektir. Kültür politikası ise kültür sorunları karşısında belirli seçeneklere göre bir tutumun izlenmesidir. Politikalar siyasal parti programlarında dile getirilir. İlkeler doğrultusunda iktidara gelince yönetimler oluşturulur. İktidarların toplumsal ve siyasal yapıları kültür politikasının ana öğeleri olan seçeneklerin belirlenmesinde başlıca rolü oynarlar, Belirli bir alanda izlenen politika o politikayı yürüten gücün yapısı ve bu yapı dolayısıyla seçtiği yolların, yöntemlerin bütününden oluşur. Kültür politikalarını da bu genel kural dışında düşünmek yanlış olur. Böylece ortaya çıkan kültür politikaları, meydana gelen kültür yönetimlerinin dayanaklarıdır. Kültür politikaları konusunda en önemli sorunlardan birisi de kültürel çelişkilerdir. Bir toplum çeşitli kesimler ve öğelerden meydana geldiğine göre bu farklılıkların kültür dünyasında yaratacağı önemli çelişkiler olabilecektir. Değişik ideolojilerin veya sistem yaklaşımlarının getireceği kültürel ayrılıklar genel bütün içerisinde kendiliğinden birçok çelişkiler yaratacaktır. Daha da ileri giderek belirli bir sistem içerisindeki uygulamaların da sonunda kültürel çelişkilere yol açabilecekleri söylenebilir.²⁸⁷

Kavramsal farklılıklardan başlayabilecek böylesine çelişkilerde herkesin toplum içerisindeki konumuna bakmak gerekebilir. Belirli kavramlara değişik insanlar kendi konumlarına göre birbirinden ayrı anlamlar verebilirler veya yorumlayabilirler. Yönetim yanlısı kişilerin kendilerine göre yorumladıkları kültür kavramları veya sorunları toplumun diğer kesimlerince başka açılardan yorumlanabilir veya içerik kazandırılabilir. Böylesine tutumlar ülke içerisinde hem büyük bir kavram kargaşası yarattığı gibi hem de kültür uygulamalarında da tutarsızlıklara neden olabilir. Bu durumda tutarlı bir kültür politikasından söz edebilen veya ciddi boyutlar da işleyen bir kültür yönetiminin varlığını ileri sürebilmek son derece zorlaşacaktır. Kültür

²⁸⁶ Çeçen, **a.g.e.**, [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4). s.125. Erişim Tarihi: 03.04.2013.

²⁸⁷ Çeçen, **a.g.e.**, <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4>. s.125-126. Erişim Tarihi: 03.04.2013.

politikasının kültür yönetimi için önemli katkıları olabilir. Özellikle toplumda var olan tüm kültürel değerlerin ele alınması, çağdaş ve bilimsel boyutlarda değerlendirilmesi ve demokratik yöntemlerle uygulama alanına getirilmesi konularında kültür politikalarının kültür yönetimlerine geniş ufuklar açması doğal karşılanmalıdır. Siyasal merkezlerin bu açıdan kültür olgusunun öneminin bilincinde olmaları ve ülke gerçekleri doğrultusunda çağdaş politikalar geliştirilmesi zorunludur. Böylesine tutumların izlenmediği ülkelerde kültür yönetimi alanındaki tutarsızlıklar birbirini izlerken, ters işleyen bir süreç ile de ulusal kültürlerin yozlaşmasına giden yol açılmakta ve gelecekte ortaya çıkabilecek bir kültürel çöküşün ortamı yaratılmaktadır. Hiç kimsenin istemeyeceği böylesine bir sonucun ortaya çıkmasında ise zamanında tutarlı ve gerçekçi kültür politikalarını geliştirmeyen politikacılar ve devlet adamları birinci derecede sorumludur. Devletin kültürel işlevinin savsaklanamayacağı bilinmelidir.²⁸⁸

2.2.3.Kültür Yönetimi Kavramının Tanımı

Kültür ve yönetim kavramlarının birlikteliğinden ortaya çıkan kültür yönetimi terimi, kültürel değerleri en iyi şekilde koruma, geliştirme ve yönetme anlayışını ifade etmektedir. Düşünce bazında çok eski tarihlerden bu yana var olduğu belirtilen “kültür yönetimi” kavramı, terim olarak ilk kez 20. yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır.²⁸⁹ 1969 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, UNESCO) toplantılarında ortaya atılan ve ilk kez kullanılan kültür yönetimi ifadesi, 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Bildirgesinin 27. maddesindeki kültür hakkı kavramına dayandırılmaktadır. Bu maddenin ilk bölümünde; “Herkes toplumun kültürel yaşamına özgürce katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişime katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir” ifadesi yer almaktadır. UNESCO, “kültür

²⁸⁸ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4). s.126. Erişim Tarihi: 03.04.2013.

²⁸⁹ Cahit Talas, **Toplumsal Politikaya Giriş**, S Yayınları, Ankara,2010, s. 29.

yönetimi” kavramını “devlet tarafından uygulanan kültürel faaliyetlere temel sağlayacak ilkeler, idari ve mali uygulama ve prosedürler” bütünü olarak algılamış ve tanımlamıştır.²⁹⁰

Kültür yönetimi, “Bir ülkede kültürlerin ve kültür varlıklarının korunması ve geliştirilmesi için kültürle ilgilenen devlet kuruluşlarının, bakanlıkların, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin, vakıfların, derneklerin, üniversitelerin, kültür alanlarında gerçekleştirdikleri ve halkın kültürel yaşama katılabilmesi için elverişli koşulların yaratılmasını sağlayan çabalardır” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre kültür yönetimi, kişilerin yaratıcılığının ortaya konması ve geliştirmesi için gerekli önlemlerin alınması, örgütlerin kurulması, ekonomik ve sosyal kolaylıkların sağlanması yolundaki yönlendirici eylemleri içermektedir. Bu konudaki bir diğer yaklaşıma göre kültür yönetimi, bir insanlaşma süreci olan kültürün üretilmesinde ve geliştirilmesinde akılcı, çağdaş hedefler belirlenerek bu hedefleri geliştirecek ilkeler bütünü olarak görülmektedir. Bu tanıma göre, kültür yönetimi kültürel üretime yönelik planlı ve programlı bir süreç yaratma çabasıdır.²⁹¹

Kültür yönetimi, uygulama alanındaki politikalar için sıkça kullanılan bir kavram değildir. 1997 yılından itibaren kültür yönetimi kavramı kapsamına; televizyon yayıncılığı, film endüstrisi, yayıncılık, ses kaydı, canlı gösteri sanatları, müzeler ve tarihi eserleri almıştır. Şimdilerde kültür yönetimi tüm bu adı geçen sektörlerde merkezi yönetim tarafından belirlenen kanunlar ışığında gerçekleşen faaliyetler olarak tanımlanmaktadır.²⁹² Ancak yine de tüm bu anlam değişikliğine rağmen sanat halen kültür yönetimi içindeki önemli konumunu korumakta ve kültür yönetiminin değerlendirilmesinde önde gelen ölçütlerden biri olmaya devam etmektedir. Kültür yönetimi kavramının zaman içinde genişleyerek, radyo-televizyon yayıncılığı, sinema, tasarım, basın-yayın, sahne sanatları, müzeler ve

²⁹⁰ İlhan Erdoğan, *Kültürün Yönetim Fonksiyonlarına Uygulanmasının Etkisi*, Sahaf Yayıncılık, İstanbul, 1975, s.84.

²⁹¹ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 16.04.2013.

²⁹² <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 16.04.2013.

kültürel miras ürünlerini de kapsadığı görülmektedir.²⁹³ Bu çerçevede kültür yönetimi yukarıda sözü edilen sektörlerde gerçekleşen tüm etkinliklerin, desteklenmesi ve düzenlenmesi amacıyla merkezi ve yerel yönetimlerce uygulanan politikalarıdır.

Yılmaz'a göre "bir ülkedeki kültür yönetiminin en ideal biçimi; ilgili kişi ve kuruluşların katılımı ile profesyonel bir süreç sonunda oluşturulmuş ve "ulusal kültür yönetimi" adıyla en üst düzeyde örneğin, Başbakanlık, Bakanlar Kurulu ya da Ulusal Parlamenta resmi olarak kabul edilmiş yazılı politikadır. UNESCO'nun 1980'lerden bu yana dile getirdiği, toplumların yazılı kültür politikalarına sahip olmaları gerektiği düşüncesinin günümüz koşullarında gerçekleşmesinin son derece zor olduğu, çünkü böylesi bir girişimin son derece güçlü ve duyarlı bir siyasi iradenin varlığını gerektirdiği belirtilmektedir. Bir ülkede kabul edilen yasal ve hukuksal metinler önemli politika belgeleridir. Bu bakımdan anayasa, yasalar, yönetmelikler, yönergeler, kalkınma planları, hükümet programları, siyasi parti programları, ulusal kültür şuraları ve Avrupa Birliği Ulusal Programı gibi belgelerde yer alan ilke, hedef ve stratejilerin ele alınan konuda ulusal yaklaşım ve kavrayışı ortaya koyması nedeniyle söz konusu belgelerin ulusal kültür yönetimi olarak kabul edilmesi gerekir".²⁹⁴

UNESCO Genel Toplantılarının bir parçası olarak yayımlanan "Kültür Politikaları Çalışmaları ve Belgeleri" başlıklı serinin 1969 tarihli ilk belgesinde kültür yönetimine yönelik iki ilke benimsenmiştir. Bunlardan ilki, kültür yönetiminin toplumun maddi ve insan kaynaklarının kültürel gereksinimler doğrultusunda en üst seviyede kullanımını amaçlayan faaliyetler bütünü olduğu; diğeri ise, kültürün bireysel, ekonomik ve sosyal gelişimle doğrudan ilişkili olduğudur.²⁹⁵

Dominguez, işlevsel bir kültür yönetiminden söz edebilmek için kültür yönetimi kapsamında;

1. Kültürel olanın somut bir şekilde ortaya konması,

²⁹³ www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/Oguz_Doktora.pdf. Erişim Tarihi: 24.04.2013.

²⁹⁴ Yılmaz, **a.g.e.**, s.147.

²⁹⁵ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 24.04.2013.

2. Kültüre ilişkin olanın açıklığı,
3. Ülkenin kültürünün biçimlendirilmesinde devletin söz sahibi olması ve
4. Ulusların kültürel özelliklerine göre tanımlandıkları ve değerlendirildiklerine ilişkin inancın gerekliliğine değinir.²⁹⁶

Dominguez'e göre, "kültür yönetiminden söz etmek demek diğerlerinden ayrılan bir yaşam alanının varlığından söz etmek demektir. Kültür yönetimine sahip olmanın insanoğluluyla ve herhangi bir toplumdaki her şey ile ilişkili olmak anlamına geldiğini belirten Dominguez, kültür yönetiminin diğer yönetim türlerinden ayrı tutulması gerektiğini savunur. Dominguez'e göre, kültürün dünya genelinde kurumsal ve toplumsal boyutlu gelişiminin nedeni sahip olduğu iletişim değerinden kaynaklanmaktadır".²⁹⁷

Kültür yönetimi temelde ekonomik gelişim için ve sosyal gelişim için olmak üzere iki farklı amaca hizmet ederler. Ekonomik gelişim hedef alınarak geliştirilen kültür yönetimlerinde ekonomik küreselleşme, sanayi sonrası kentsel dönüşüm ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomiyi canlandıracak yeni sanayi kolları gibi konular öncelik verilen çalışma alanları arasında yer almaktadır. Sosyal gelişime yönelik geliştirilen kültür yönetimlerinde ise kültürün insanlar tarafından kullanılışı, kültürel küreselleşme, ulusal ve yerel çapta kültürün tanıtımı ve korunması için ne gibi politikalar geliştirilmesi gerektiği gibi konular başlıca ilgi alanları arasında yer almaktadırlar. İlk olarak 1969 yılında UNESCO tarafından yayımlanan raporda benimsenen ekonomik ve sosyal gelişimin kültürel gelişimle beraber yol alması ilkesinin günümüzde de benimsenmesine rağmen Wise çoğu kez bir arada ele alınan bu iki farklı bakış açısı arasındaki ilişkinin kolay oluşturulamadığına dikkati çekmektedir.²⁹⁸

2.2.4.Kültür Yönetimi Kavramının Kapsamı

²⁹⁶ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 24.04.2013.

²⁹⁷ www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/Oguz_Doktora.pdf. Erişim Tarihi: 24.04.2013.

²⁹⁸ www.iku.edu.tr/TR/userfiles/a1111.pdf. Erişim Tarihi: 24.04.2013.

Kültür yönetimi ile kalkınma arasında organik bir bağ vardır. Her ülke kendi politikalarında koydukları hedeflere çeşitli araçlar ve stratejilerle ulaşmaya çalışmaktadır. Bu konuya değinen araştırmacılar kültür ve toplum arasında düzenli bir sistem oluşturma hedefine yönelik dinamik bir etkileşim olduğundan söz etmektedirler.²⁹⁹ Buna göre sistemin bir parçası olan yönetsel kurumlar kültürün etkisinden bağımsız düşünülemezler. Kuramların, tercihler, inançlar ve değerler doğrultusunda oluşturuldukları bir gerçektir ve bu yönüyle kurumların ülkenin kültürel yapısından doğrudan etkilendiğini söylemek mümkündür. Bu çalışmada kültür yönetimi ile ilgili politikalar geliştirmeye dönük temel konulara değinilerek kültürel göstergelerin özellikleri ile ilgili yaklaşımlara ve kültür yönetiminin tarihçesi hakkında bilgilere verilecektir. Kültür yönetimi ile yerel yönetimler arasındaki ilişki ortaya koymak amacıyla yerel yönetimlerin sırasıyla; kültür yönetiminin tarihsel gelişimi içindeki yerine, kültürün toplumsallaşması sürecinde, kültürel demokrasi sürecinde, kültürel eğitim sürecindeki yerine değinilmiş, İstanbul Büyükşehir Belediyesi özelinde de kültürün tarihi ve sosyo-ekonomik değeri içinde, kültürel mirasın korunması sürecinde oynadığı role ve önemine vurgu yapılmıştır.³⁰⁰

Yönetsel anlayış geliştirmenin toplumsal hayatı düzenleme sorumluluğu kültürü kapsam dışında bırakmamaktadır. Kültürün bu sorumluluk içindeki yerini özetleyen ve kültürün oluşumunda yönetimin rolünün anlaşılması adına en etkili anlatım Eagleton tarafından yapılmıştır. Eagleton, kültür ile yönetim arasındaki bağı 'politika kültürün itaatkâr hizmetçisi değildir; kültür politikanın ürünüdür'³⁰¹ diyerek ortaya koymaktadır. Topluma nasıl bir kültür sunulacağı ya da var olan kültürün nasıl geliştirileceği gibi konularda yönetim karar alma mekanizması olmaktadır. Bir başka deyişle kültür, politikanın girişimleri sonucunda şekillenmektedir. Kültür yönetiminin pratikte politika yapmakla ilgili olduğunu belirten Bennet, konunun teorik anlamda akademik çevrede en çok insan bilimleri ve sosyoloji

²⁹⁹ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 25.04.2013.

³⁰⁰ www.yerelsiyaset.com/v4/medya/ysiyaset.pdf. 24.04.2012.

³⁰¹ Terry Eagleton, **Kültür Yorumları**, (Çev. Ö. Çelik), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2005, s.52.

alanlarında ele alındığını belirtmektedir.³⁰² Politika oluşturanlar bir taraftan kurumsal ve politik zorunluluklarla ilgilenirken akademisyenler de zorunlulukları değerlendirme, varsayımları sorgulama ve alternatifler üretmek gibi uğraşlar içindedirler. Bennet, günümüzde kültür yönetimi çalışmalarındaki en dikkate değer tartışmanın kültür ve yönetim arasındaki ilişki üzerine olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Miller ve Yudice de kültür yönetimi çalışmalarının amacını; kültür ve yönetim arasındaki ilişkinin ortaya konması ya da kültürün hangi boyutlarıyla yönetilebilir olduğunun anlaşılması olarak tanımlamaktadır.³⁰³ Bunun yanı sıra bu alanda yapılan çalışmalar, kültürel faaliyetlerin nasıl finanse edileceği, halkın yönetiminde ne şekilde kullanılacağı, kültür ile ilgili hangi temaların diğerlerine göre öncelikli olduğu gibi konuları içermektedir.

Kültür yönetimi kapsamında ele alınan yerel yönetimler bu yönüyle toplumsal yapının gereksinimleri doğrultusunda gelişmiş bir kurum kimliği kazanmakta aynı zamanda da aynı toplum tarafından üretilen kültür ürünlerini gelecek kuşaklara aktararak kültürün gelişimine katkıda bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin siyasal ve toplumsal yapı tarafından oluşturulmuş ve biçimlendirilmiş olduğu dikkate alındığında toplumsal gelişime olan etkisini kültürü aktarma rolünde aramak doğru olacaktır.³⁰⁴ Kültür ile toplumsal gelişim arasındaki etkileşimli ilişkinin düzeyi ülkenin içindeki bulunduğu şartların etkisinde geliştirilen politikalar çerçevesinde belirlenmektedir.³⁰⁵ Bu araştırmada, kütüphanelerin kültürün toplumsallaşması, kültürel demokrasi, kültürel eğitim ve kültürel mirasın korunmasına yönelik katkılarıyla kültür politikalarından bağımsız düşünülmemeyeceği savunulmaktadır.³⁰⁶

³⁰² Güvenç, a.g.e., s.97.

³⁰³ Güvenç, a.g.e., s.97-98.

³⁰⁴ Nail Yılmaz, "Farklılaştırıcı ve Ayrıştırıcı Bir Mekanizma Olarak Kentleşme" **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı: 48, 2004, s. 250-267.

³⁰⁵ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 25.04.2013.

³⁰⁶ Hıfzı Topuz, **Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları**, Adam Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.245-46

2.2.5.Dünya’da Kültür Yönetiminin Tarihsel Gelişimi

Akademik anlamda yapılmış çeşitli araştırmalar kültür yönetimi konusunda en somut adımın 1969 yılında atıldığını belirtiyor olmasına karşın, İsveç Eğitim Bakanı Olof Palme’in ulusal kültür yönetimini oluşturmak amacıyla 1968 yılında görevlendirdiği komitenin, bu konuda gerçekleştirilen ilk anlamlı etkinlik olduğu bilinmektedir.³⁰⁷

UNESCO tarafından 1960’lı yıllarda gündeme getirilen kültür yönetimi konusuyla ilgili çalışmaların eyleme dönüştürülmesine yönelik çalışmalar 1970’li yıllarda kapsamlı bir şekilde uluslararası düzeyde ele alınmıştır. 1970 yılında gerçekleşen ve 88 ülkeden katılımcının yer aldığı Venedik Konferansında kültür yönetimi konusu ilk kez uluslararası düzeyde ele alınmış, ülkelerin kendi kültür yönetimini oluşturması gerektiğine vurgular yapılmış, devletin kültüre yönelik katkısı ile müdahalesi arasındaki farkın sınırları da belirgin olarak çizilmiştir. Buna göre devletin eğitim, sağlık, ulaşım gibi kamusal alanlardaki görev ve sorumluluklarının kültür alanı için de geçerli olduğunun altı çizilmiştir. Konferansta ayrıca, ulusal kültür yönetiminin oluşturulmasına katkı sağlamak amacıyla devletlerin önceliklerinin ne olması gerektiğine dikkat çekilmiştir. 1972 yılında UNESCO tarafından Helsinki’de düzenlenen Avrupa Kültür Politikaları Konferansında (Intergovernmental Conference on Cultural Policies in Europe) Avrupa’daki kültürel değişim ve işbirliklerinde oynayacağı rolün önemine değinilmiş ve kültürel işbirliğinin kıta Avrupası’nda da güvenliğin, barışın sağlanmasında araç olacağı belirtilmiştir.³⁰⁸ Kültürün geliştirilmesi sadece kültür haklarının tanınması anlamına gelmediği, bu hakların kullanılmasının kültür politikalarıyla sağlanacağı, devletin tüm bu haklardan yararlanılmasını sağlayacak kültür politikalarını oluşturması gerektiği ve devletin, kültür hakkını güven altına alarak, ulusal ve evrensel kültür hazinelerine hiçbir ayırım yapılmadan herkesin ulaşabilmesini sağlaması gerektiğine yönelik kararlar toplantı

³⁰⁷ www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/Oguz_Doktora.pdf. Erişim Tarihi: 25.04.2013.

³⁰⁸ Rüstem Erkan, **Kentleşme ve Sosyal Değişme**, Bilimadamı Yayınları, Ankara, 2010, s.40,56.

sonucunda ön plana çıkmıştır.³⁰⁹

UNESCO'nun bu konferansını, 1973 yılında Asya, 1975'te Afrika, 1978'de Latin Amerika, 1981'de Arap ülkeleri kültür konferansları izlemiştir. UNESCO'nun 1982 yılında Meksika'da düzenlediği Dünya Kültür Politikaları Konferansı (World Conferences on Cultural Policies) önceki konferanslardan farklı olarak, kültür politikalarına yönelik çok sayıda kararın alındığı, bu nedenle de stratejilerin geliştirildiği konferans olmuştur. Bu konferansta kültür politikaları konusunda 180 karar alınmıştır. Kültürel kimlik, kültürel gelişmenin boyutları, kültür ve demokrasi, kültürel miras, artistik ve entelektüel yaratıcılık ve eğitimi, kültürel aktivitelerin planlanması, idaresi ve finanse edilmesi, uluslar arası kültürel işbirlikleri ve UNESCO'nun rolü konularında alınan kararlarda insan unsuru ön plana çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Bu konferansta gelişimin kaynağının ve hedefinin insan olduğu vurgulanmış, insan odaklı gelişimin hem insana karşı bir görev olduğu hem de bireylerin topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri adına önemli olduğuna dikkat çekilmiştir.³¹⁰

Kültür Politikaları Dünya Konferansında kültür işlerinin yönetiminde iki tür yapılanmanın varlığı benimsenmiştir. Bunlardan ilki, kültür varlıklarının korunmasının; müzeler, kütüphaneler, tarihsel yapıların sorumluluğunun devlette olduğu ve devlet eliyle desteklendiği merkeziyetçi yönetim şeklidir. Bu bağlamda ulusal kültür varlıklarının tanıtımı, sanatsal etkinliklerin desteklenmesi, kültür alanında çalışacak personelin eğitiminin sağlanması, bunun için yasalar ve tüzükler hazırlanması gerekmektedir. Diğer yönetim biçimi ise, kültür yönetimini özerkleştiren bir başka deyişle özelleştiren görüştür. Kültür işlerinin özelleştirilmesinin özellikle gelişmekte olan ülkelerde çeşitli sorunlar yaratacağından hareketle bu konferansa katılanlar ulusal bütçeden en az %1'inin kültür altyapılarının oluşturulması ve personel eğitimi için harcanması gerektiği yönünde öneride bulunmuşlardır.³¹¹

UNESCO tarafından 1998 yılında Stockholm'de gerçekleştirilen

³⁰⁹ Anthony, Giddens, **Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım**, (Çev. Ruhi Esengün, İsmail Öğretir), Birey Yayıncılık, İstanbul, 1994, s.74.

³¹⁰ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 25.04.2013.

³¹¹ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 25.04.2013.

Kalkınmak İçin Kültür Politikaları Konferansında (The Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development), ulusal kalkınmanın kilit noktalarından birinin kültür politikasına sahiplik olduğu ifade edilmiş, ülkelerin kültürel gelişmeye daha çok insangücü ve finansman ayırması gerektiği ilke olarak benimsenmiştir.³¹²

Yerel yönetimlerin kültür yönetimi kapsamında düşünülmesine yol açan gelişmeler, UNESCO'nun düzenlediği kültür politikaları konulu konferanslarla başlamış ve yaygınlaşmıştır. UNESCO'nun ulusal ve uluslararası düzeylerde gerçekleştirdiği bu toplantılarda kültürel yaşama katılım, kültür hakkının kullanılması, kişilerin yaratıcı yeteneklerinin desteklenmesi, kültürel gelişim, kültürel çeşitlilik, kültürel kimlik konuları ele alınmış ve tartışılmıştır.³¹³

UNESCO'nun 1970-1998 yılları arasında gerçekleştirdiği uluslararası düzeydeki 4 konferansı kültür yönetimini ilgilendiren kararları nedeniyle dikkat çekmektedir. Bunlar arasında özellikle 1998 yılında Stockholm'de 30 Mart-2 Nisan tarihleri arasında yapılan konferanstabenimsenmiş olan bazı ilkeler, kültür politikaları ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Örneğin; toplantı sonucunda kültür yönetiminin kültürel gelişimin başlıca unsurları arasında yer aldığı ilkesi benimsenmiştir. Bu nedenle diğer toplumsal alanlar için geliştirilen politikalarla bir arada uygulanması gerektiği ve gelişimi hedef alan her politikanın kültüre karşı duyarlı olması gerektiğinin üzerinde durulmuştur.³¹⁴

Benimsenen ilkelerden bir diğeri ise, kültürel hayata katılımın ve erişimin tüm bireylerin en temel hakkı olduğuna yönelik ilkedir. Bunun için uygun ortamın geliştirilmesinde sorumluluğun devlete ait olduğu ve söz konusu hakkın İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 27. Maddesi ile koruma altına alındığı vurgulanmıştır. Bununla birlikte bilgi toplumuna katılımın ve bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanımının kültür politikalarının en önemli boyutunu oluşturduğu belirtilmiştir.³¹⁵ Her kültür yönetiminde kültürel yaşamı şekillendiren temel unsurlar olarak kabul edilen kültürel mirasın

³¹² Turan, a.g.e., s.85.

³¹³ Turan, a.g.e., s.85-86.

³¹⁴ Turan, a.g.e., s.86.

³¹⁵ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2013.

yaratılması, korunması ve gelecek nesillere aktarılması konularında hassas olunması gerektiğinin vurgulandığı toplantıda söz konusu unsurlar arasında kurulacak dengenin etkili bir kültür yönetimi için önkoşul olduğu savunulmuştur. Ancak toplantıdan çıkarılacak en önemli sonuç etkili bir politika olmaksızın kültürün kullanımının ve yaygınlaştırılmasının mümkün olamayacağına ve etkili ve sürdürülebilir bir gelişim için kültür yönetiminin kilit noktası haline getirilmesi gerektiğine dair benimsenen ilkedir.³¹⁶

Toplantı sonucunda belirlenen beş hedef kültür yönetiminin idari-toplumsal görev ve sorumlulukları ile örtüşmesi açısından dikkate değerdir. Sırasıyla;

1. Kültür yönetimini gelişim politikalarının temel unsurlarından biri haline getirmek,
2. Kültürel hayata katılımı ve yaratıcılığı desteklemek,
3. Taşınabilir ve taşınamaz kültürel miras ürünlerinin korunması amacıyla politikalar geliştirmek,
4. Bilgi toplumunda kültürel ve dilsel çeşitliliği artırmak,
5. Kültürel gelişim için daha fazla insan ve para yardımı yapmak.³¹⁷

Bu şekilde sıralanabilecek hedefler kültürel mekanizmaların gerek varoluş nedenlerinin yanı sıra ileriye dönük plan ve programlarında yer verdikleri ilke ve hedeflerle örtüşmektedir.

Bilgi toplumunda kültürel ve dilsel çeşitliliğin artırılmasına yönelik hedefte tarihi mekanlar, arşivler, müzeler ve diğer bilgi merkezlerinin gelişimi ve korunması için politikalar geliştirilmesi öngörülmektedir. Adı geçen kurumların yaşam boyu öğrenme merkezleri haline dönüşmesi için gerekli tanıtların yapılması ve içeriklerine sayısal ortamda erişim sağlanması için gerekli olanakların sağlanması istenmiştir.³¹⁸

UNESCO'nun kültür yönetimine yönelik düzenlediği bu konferanslar sonrasında hazırlanan raporlarda kullanılan ifadelerin tavsiyelerden

³¹⁶ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2013.

³¹⁷ Güvenç, a.g.e., s.98.

³¹⁸ Antony Giddens, **Sosyoloji Eleştirel Yaklaşım**, (Çev. Ruhi Esengün, İsmail Öğretir), 4.Baskı, İstanbul, 1997, s.75.

hedeflere dönüşmüş olması geçen zaman içinde konunun öneminin artarak anlaşıldığının da bir göstergesidir. Kültür yönetimi alanında son yıllarda en çok çalışma yapan ülkelerin Avrupa Birliği'ne üye ülkeler olduğu gözlenmektedir. Birliğe üye ülkeler arasında diyalogu arttırmak ve kültürel entegrasyonun gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla bir takım programlar başlatılmıştır. Bu programlar kapsamında oluşturulan eylem planlarında yerel yönetimlere geniş yer ayrılmıştır.³¹⁹

Kültür Politikaları Dünya Konferansında; kültürel kimlik, gelişimin kültürel boyutu, kültür ve demokrasi, kültürel miras, artistik ve düşünsel yaratıcılık ve sanat eğitimi, kültürün eğitim, bilim ve iletişimle ilişkisi, kültürel aktivitelerin planlanması, yönetimi ve finanse edilmesi ile uluslararası kültürel işbirlikleri konu başlıkları altında ele alınan kültür politikaları kapsamında tarihi mekânlar doğrudan kültürel miras başlığı altında değerlendirilmiştir.³²⁰ Bu bağlamda mezkûr yerler insanların ruhsal ve fiziksel anlamda yaşamlarına anlam katan değerlerin bulunduğu merkezler olarak değerlendirilmektedir. Bu konferansta ele alınan konu kültürel kimlik, gelişimin kültürel boyutu, kültür ve demokrasi, kültürel miras, kültürün eğitim, bilim ve iletişimle ilişkisi, uluslar arası kültürel işbirlikleri ve kültürel faaliyetlerin planlanması, yönetimi ve finanse edilmesi³²¹ olarak sıralanan temel konu başlıkları göz önünde bulundurulduğunda her birinin bunlarla yakından ilişkili olduğu görülmektedir.

2.2.6. Türkiye'de Kültür Yönetiminin Gelişimi

Türkiye'de cumhuriyet kurulduktan sonra sürekli bir kültür politikası ve buna dayanan belirli bir kültür yönetimi sistemi olmamıştır. Cumhuriyetin kurucusu olarak Atatürk belirli bir kültür anlayışı ve politikası getirmesine karşın, kuruluş yıllarından sonra bu alanda tutarlı ve sürekli bir gidiş olmamıştır. Yıkılan bir

³¹⁹ www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/Oguz_Doktora.pdf. Erişim Tarihi: 28.04.2013.

³²⁰ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2013.

³²¹ Güvenç, a.g.e., s.97.

imparatorluktan çağdaş bir cumhuriyet çıkaran kurucu kadro çağdaş dünyanın kültürünü benimsemiş ve ülkeyi ortaçağ karanlığından kurtarmak için çaba göstermiştir. Ortaçağ kültüründen çağdaş dünya kültürüne açılış cumhuriyet yönetimi ile beraber Türkiye'ye gelmiş ve bu doğrultuda önemli adımlar çok kısa sürede atılmıştır. Cumhuriyetin Kuruluş yılları ve Atatürk dönemi incelendiği zaman bu alanda atılan olumlu adımlar görülebilmektedir. Dinsel temellere dayanan bir imparatorluk kültüründen halk egemenliğini temel ilke olarak benimseyen cumhuriyet rejimine geçiş hiç de kolay olmamış, ülkede var olan bağnaz güçlerin büyük direnmeleriyle karşılaşmıştır. Tüm engeller bilinçli bir tutumla aşılrken, yeni devletin kültür politikasının da temelleri kurucu kadro tarafından atılmıştır.³²²

Kültür yönetimi alanında ilk adım gene Atatürk döneminde atılmış ve kültür işleri ile ilgilenmek üzere bağımsız bir bakanlık o zamanlar kurulmuştur. Yeni kurulan rejimin ve devletin sağlam kültürel temellere oturtulması gerçeğini yerinde gören Atatürk ve arkadaşları bakanlık düzeyinde bir örgütlenmeyi daha cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleştirmişlerdir. Ne var ki kültür yönetimi konusunda daha o dönemde atılan üst düzeydeki bu adım Atatürk'ten sonra sürdürülememiş ve bağımsız bir bakanlık olarak Kültür Bakanlığının varlığına son verilmiştir. Sonraki dönemlerde Kültür hizmetlerinin yönelimi ya Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir genel müdürlük olarak yürütülmüş, ya başbakanlığa bağlı bir müsteşarlık olarak götürülmüş ya da değişik bakanlıklarla birleştirilmiştir. Günümüzde gene bu çelişkili uygulamaların bir başkası olarak Kültür Bakanlığının Turizm Bakanlığı ile birleştirilmesi olayı yaşanmaktadır. Cumhuriyet tarihinde dönemler değişikçe işbaşına gelen hükümetlerinde politikaları değişmiş ve çeşitlilik göstermiş, kültür işlerinin nasıl yönetileceği kesinlik kazanamamıştır. Türkler gibi tarihin derinliklerinden gelerek

³²² Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4). s.127. Erişim Tarihi: 12.04.2013.

günümüze kadar geniş kültürleriyle yaşama şansını elde etmiş ulusun yaşamında kültür işleri yönetiminin bakanlık veya müsteşarlık kurup kaldırmanın ötesinde büyük bir öneme sahip olduğunun anlaşılabilmesi çelişkili uygulamaların zamanımıza kadar sürüp gitmesine neden olmuştur.³²³

Devletin kuruluş yıllarında kültür işlerinin bakanlık düzeyinde ele alınması o dönemin koşullarında yararlı olmuş, ne var ki politikalarla beraber değişiklik gösteren örgütlenme ve yönetim biçimleri bu yararlılığın süreklilik kazanmasını önlemiştir. Bazan ayrı bir bakanlık, bazan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı müsteşarlık veya daire başkanlığı, bazan müsteşarlık veya devlet bakanlığına bağlı ayrı bir birim olarak yürütülen kültür işlerinin zamanımızda Turizm Bakanlığı ile birleştirilmesi eskiden beri sürdürülen hatalar zincirinin yeni bir halkası olmuştur. Devletin temel işlevlerinden birisi olan kültürün sürekli olarak bir başka yere bağlı olarak yürütülmesi Atatürk'ün verdiği önemin giderek silinmesine yol açmıştır. Seçimle iktidara gelen yeni hükümetler parti içi siyasal kongrelere göre ya Kültür Bakanlığını yeniden kurmuşlar veya başka bakanlıkla birleştirmişlerdir. Devletin kurucusu Atatürk Cumhuriyeti kültüre dayatırken kurucu kadronun bu konuya ne denli önem verdiğini belirtiyordu.³²⁴

Tarih dönemlerinden gelme geniş bir kültür kalıtına sahip bulunan Türkiye Cumhuriyetinde devletin ana işlevlerinden birisi olarak kültür olgusu benimsenmedikçe ve bu doğrultuda ulusal gereksinmelere uygun bir örgütlenme modeli geliştirilmedikçe ne bir kültürel kalkınmadan ne de Atatürk'ün Türk ulusuna hedef olarak gösterdiği gibi gerçek anlamıyla bir çağdaşlaşmadan söz edebilmek olanaksızdır. Çağımızın ileri ülkelerinin geçmişleri incelendiği zaman hepsinin belirli bir kültür politikası ile işe girdikleri ve buna göre bir kültür yönetimi kurdukları görülmektedir. İleri ülkelerden daha fazla bir

³²³ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4) Q4. s.127. Erişim Tarihi: 12.04.2013.

³²⁴ Çeçen, a.g.e., s.42.

kültür kalıtına sahip olmamıza karşın bu durumu Türkiye değerlendirmekten her zaman uzak kalmıştır. Bilim ve tekniğin en gelişmiş döneminin yaşandığı çağımızda kültür işleri artık ileri tekniklerle yönetilmektedir. Kültürel bir kalkınma ve çağdaş dünyanın önemli bir kültür ülkesi olmanın yolu gelişmiş teknikleri uygulayabilen ve bu doğrultuda kültür yönetimleri kurabilen bir ulus olmaktan geçmektedir.³²⁵

Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlayan Tanzimat kafasından günümüzde bile kurtulamamıştır. Yüzyıllar süren Osmanlı toplum yapısı kendine özgü bir karaktere sahipti. Tanzimat ile başlayan batılılaşma eylemleri toplum yapısında ve yaşayışında, özellikle büyük yerleşme birimlerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Eski toplumun kültürü bütün ülkede değiştirilememiş olmakla birlikte yeni model olarak benimsenen batılı toplum yapısına da tam olarak benzeme gerçekleştirilememiştir. Her alanda olduğu gibi bu çıkmaz kültür dünyasında da yaşanmaktadır.³²⁶

Osmanlı toplumu kendini yenileyemediği ve yeni değerlerle geleceğe dönük atılımlar yapamadığı için yıkıldı. Tanzimat kafası ile başlayan aktarmacılık eski yapıyı ortadan kaldıramayınca bu kez eski yapıya yeni yamalar ortaya çıktı. Böylece Türk kültür dünyası kısa zamanda bir yamalı bohçaya dönüştü. Osmanlı imparatorluğu zamanında toplum eski gelenekleri ile daha uyumlu bir biçimde yaşıyordu. Batı ülkelerinde görülen her kurumun Türkiye'ye aktarılmasıyla bu yamalı bohça kültürü giderek daha da büyüdü. Aktarmacılığın yaygınlaşmasıyla beraber toplumda öykünmelik de geçerli bir tutum olarak benimsendi Aktarma kurumlar ve öykünmeci tutumlar toplum yapısı yeterince gözlemlenmeden uygulamaya getirildiği için kültür sorunu giderek büyüyordu. Aktarılan kurumlarla kültür yapısına uygunlaştırmaya çalışan yamacılık ön plana geçiyordu.

³²⁵ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MD Q4). s.127-128. Erişim Tarihi: 12.04.2013.

³²⁶ Muammer Sun, Murat Katoğlu, “**Türk Kalarak Çağdaşlaşmak**”, Cumhuriyet, 13 Haziran 1973.

Aktarmacı ve yamacı yanı ile batıcılık kendi yanlışını ve yoz yanlarını da Türk toplumuna getirmiş oluyordu. İlerici geçinen çevreler bile bu aktarmacı ve yamacı tutumdan kendilerini kurtaramıyorlar ve ortaya tam bir kültürel karmaşa çıkıyordu. Türkiye'nin kültür sorunu Atatürk döneminde çağdaşlaşma olarak ele alınırken sonraki dönemlerde salt bir batılılaşmaya dönüştürülmüş ve kısır döngü içerisine sürüklenmiştir. Toplum içerisinde bu davranışlar öne geçince partiler ve yönetimler de bundan fazlasıyla etkilenmişler ve tutarlı bir kültür yönetimi oluşturulamamıştır.³²⁷

Devletler ve uluslar arasında kültürel etkileşimi görmezlikten gelmek doğru bir davranış değildir. Çağımızda en ileri ülke ile en geri ülke arasında bile bir kültürel alışveriş vardır. Ne var ki, aktarmacılık batağına saplananlar kültürün temelde bir yaratıcılık eylemi olduğunu unutmakta ve toplumlarındaki canlı kültürel dinamikleri kendi elleriyle öldürmektedirler. Türkiye'de de benzeri bir sapma görülmüş ve bu son yıllarda son derece hızlanmıştır. Türk toplumu çağımızın çok gerisinde kalmış bir sosyo-ekonomik yapıdan çağdaş bir düzene geçerken var oları toplumsal güçlerini ve birikimini en yeterli düzeylerde kullanmak durumundaydı. Her alanda olduğu gibi kültür ve sanat dünyasında da çağdaş çizgiye yetişmek kavgası veriliyordu. Böylesine bir geçiş süreci içerisinde toplumsal yapı ve yaşam biçiminin sürekli olarak değişmesi doğallıkla ortaya çıkacaktır. Bu değişme olgusu toplum yapısındaki içsel etkenlerin gelişmesi ya da geliştirilmesi sonucunda değil de başka toplum yapılarının kendilerine özgü gelişme sürecinde doğal sonuç olarak yarattıkları kurumların, yöntemlerin, yönetimlerin değerlerin ve düşünce yaşam biçimlerinin aktarmacı-öykünmeci-yamacı yöntemlerle başarılmaya çalışıldığı için yüzeysel kalınmıştır. Atatürk'ten sonraki dönemlerde yalnızca batılılaşabilmek amacıyla yürütülen bu yüzeysel çabalar Türk kültür dünyasına kısa zamanda

³²⁷ Anıl Çeçen, **Kültür ve Politika**, İstanbul, Hil Yayınları, 1984, s.46.

çok büyük zararlar vermiştir.³²⁸

Batılaşma uğruna gösterilen olağanüstü çabalar yüzeysellik çizgisini aşamazken ister istemez devletin kültüre bakış 'açısını da etkilemiştir. Kültür yönetimi denilince hemen akla batı ülkelerindeki sistemler gelmiş ve ülkelerde yapılanların tıpkısı Türkiye'de de gündeme getirilmek istenmiştir. Yaygın amaçlı kitlesel bir kültürel kalkınma için düşünülen Ulus Okulları, Halkevleri ve Köy enstitüleri gibi önemli kuruluşlar kısa zamanda batıcılık hayranı kesimler tarafından kaldırılmış ve Atatürk'ün nesnel bir yaklaşımla başlattığı çağdaşlaşma çizgisinden sapılmıştır. Devletimizin kurucusu ulusuna çağdaşlaşmayı önemli bir hedef olarak gösterirken batı öykünmeciliği veya aktarmacılığı gibi bir amacı yoktu. Önemli olan Türkiye Cumhuriyetinin onurlu bir devlet olarak çağdaş dünyadaki yerini alabilmesiydi. Bu da 'ancak ulusal kültür birikiminin yozlaştırılmadan çağdaş yöntemler ve bilimsel bilgi birikiminin verileri ile olasıydı. Aktarmacıların göremedikleri bu gerçek Türkiye'yi kısa zamanda büyük bir kültür bunalımının içine sürükledi.³²⁹

Kaynak olarak bir doğu kültürü olan Türk kültürünün kısa zamanda batıdan alınan kurumlarla belirli bir yere getirilebilmesi çok zordu. Nitekim ülkede kısa zamanda önemli açmazlar yaratıldı. Batı kültürünün tepeden inme baskılarla getirilmesi ve devlet eliyle desteklenmesi halkta geniş tepkiler yarattı. Kültür işlerinin yönetimi belirli bir modelden yoksun kaldığı için devletin ilgili kuruluşları yetkili kişilerin kararları ve eğilimleri doğrultusunda bir şeyler yapmağa çalışıyorlardı. Model olmadığı gibi bireysel planda yürütülen bu çalışmalar arasında herhangi bir eşgüdüm de bulunmuyordu. Bir bakan veya üst düzey yöneticisinin yaptığını bir süre sonra o makama gelen bir başka kişi kaldırıyor tümüyle ayrı bir uygulamaya gidiyordu. Bir de kültür alanından uzak kalan politikacıların bakan olarak üst düzeyde kültür

³²⁸ Çeçen, a.g.e., <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.129. Erişim Tarihi: 13.04.2013.>

³²⁹ Çeçen, a.g.e., <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.130. Erişim Tarihi: 13.04.2013.>

işlerini yürütmeleri işi daha kötü sonuçlara götürüyordu. Kültür yönetimi bu nedenle tümüyle politik bir çizgiye kayıyordu. Parti içi denge hesapları ile kültür dünyasının dışında gelen bakanlar seçmene selam türünde uygulamalara öncelik tanıyorlar ve her yaptıkları daha öncekilerle çelişiyor, atılmış olan olumlu adımları kaldırıyor veya yeni sorunlar yaratıyordu. Bu durumdan da en çok kültür ve sanat dünyası yara alıyordu. Devletin kültür yönetimi ne toplumun kültür birikimi ile ne de çağdaş dünyanın ileri yöntemleri ile birleşemeyince ortaya büyük bir karmaşa çıkıyordu.³³⁰

Devletin belirli bir kültür politikasının bulunmaması ve bu politikanın hükümetleri ve yöneticileri aşan bir süreklilik içerisinde uygulanmaması bütün bu garipliklerin ana nedeni olarak ortaya çıkıyordu. Uzun süren çelişkiler ve kargaşalıklar döneminden sonra sorunlar giderek büyüyünce bu kez böylesine bir çalışmanın yapılması gerektiği konusunda çeşitli kesimlerde düşünceler belirdi. Bu düşüncelerin ileri sürülmesi ve çeşitli tartışmaların bu doğrultuda kamuoyu oluşturması karşısında devlet içerisinde bazı önlemler alınması ve bu konularda yeni çalışmalar yapılması konusunda önemli adımlar atıldı. Kültür işlerinin yönetimi açısından yapılan ilk önemli çalışma Mehtap projesidir. Devlete ikinci anayasayı kazandıran devrim yıllarından sonra devletin yeniden düzenlenmesi ve çağdaş gelişmeler karşısında bazı yeniliklerin yapılması amacıyla üst düzeyde başlatılan bu çalışma devlet ve kamu yönetiminin tüm alanlarında bölümler içerirken kültür yönetimi için de önemli ilkeler getiriyordu, Ne var ki, gene de kültüre yalnız başına önemle yer verilmiyor ve kültür konuları eğitim sorunları ile beraber ele alınıyordu. Gene de devletin kültür yönetimine böylesine bir çalışmada yer vermesi gelecek açısından yararlı olmuştur. Nitekim daha sonra yeniden kurulan Kültür Bakanlığının ortaya çıkışında Mehtap projesindeki önerilerin önemli payı vardır. Projeden on yıl sonra da olsa Türkiye yeniden Kültür Bakanlığına kavuşmuştur.³³¹

2.2.7.Kültür Yönetiminde Toplumsallaşma Süreci

³³⁰ Çeçen, a.g.e., s.47.

³³¹ Çeçen, a.g.e., s.48-49.

Belirli biyolojik özelliklerle dünyaya gelen insana toplum, kurumları ve diğer bireyleri aracılığıyla değer sistemlerini ve kuralları öğretir. Sonuçta her bireyin bir yaşam öyküsü oluşur. Kişilik bu üç unsurun bir bileşkesi kabul edilir. Bu süreçteki en önemli adım toplumsallaşma adını verdiğimiz yani bireyin toplumsal uyumunun sağlandığı aşamadır. Birbirinden farklı bireylerin bir araya gelerek bir toplum oluşturabilmeleri bu sürece bağlıdır. Bu sayede toplum yeni üyelerine nasıl yaşayacaklarını öğreterek sürekliliğini güvence altına alır. Toplumların kültürlerinin tarihsel evrimlerinin ürünü olduğunu belirten Kışlalı, toplumsallaştırmanın bunu güçlendireceğini iddia etmektedir.³³²

İnsan ile kültür arasındaki ilişki ortaya konarken kültürün insanı toplumsallaştırma işlevi üzerinde durulmaktadır. Bu bakış açısına göre, kültür insanlar arasındaki bağların ve ilişkilerin tümünü kapsama özelliği ile toplumsal bir varlık alanıdır ve insanın gelişimi ile aynı anlama gelmektedir. Toplumların sürekliliğini sağlayan temel unsur olarak görülen kültür insanların doğal güçlerin baskı ve etkisinden bağımsız bir sosyal yaşama sahip olmalarını sağlamıştır İnsanı dünyada diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğinin aklı olduğu ve insanın doğuştan sahip olduğu bu ayrıcalığı kültür sayesinde geliştirerek diğer insanlarla birlikte yaşayabilecek hale getirdiği ifade edilmektedir.³³³ Kültürün en belirgin özelliklerinden biri de “biz” bilinci kazandıran birleştirici tarafıdır. Kültür, toplumsallaşma sürecini tamamlamış farklı görüşlere sahip insanları ortak hedefler ve değerler uğruna bir araya getirebilme gücüne sahiptir.³³⁴

Yerel yönetimlerin kültürün toplumsallaşması sürecindeki rolü insan tarafından üretilen maddi ve manevi ürünlerin toplumla paylaşılması ve gelecek nesillere aktarılması sürecine aracılık etmesiyle ortaya çıkmaktadır. İnsanoğlunun ürettiği maddi ya da manevi tüm değerler özünde bilgi içerirler. Bu bilginin toplumsallaşması yani toplumun kullanımına sunulması da yazılı kayıt altına alınması, toplanması, düzenlenmesi ve kullanıma sunulması ile

³³² <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2013.

³³³ İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, 9. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1993, s.14.

³³⁴ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2013.

mümkündür.³³⁵ Sözü edilen bu işlevler yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları arasındadır. Yerel yönetimler insanın ürettiği bilgiyi topluma sunarak kültürün ortak duyuş ve düşünüş yaratma bir başka deyişle toplumsallaştırma işlevini yerine getirmesine yardım etmekte ve yine toplumsallaşma anlamına gelen belli bir yaşam biçiminin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır. Bir başka deyişle yerel yönetimler bilgiyi toplumsallaştıran bir kurumdur.³³⁶

Toplumsal ve kültürel evrimin gelişmede başlıca amaçlar arasında gösterilmesi bu amacı gerçekleştirilmesi sürecinde kültürel kurumları ön plana çıkarmış ve kültürel gelişimi hedefleyen toplumlarda yerel yönetimler bu gelişimin esaslı bir parçası konumundadır.³³⁷ Kültürel gelişim kavramı kültür yönetiminde sıkça yer verilen kavramlar arasında yer almaktadır. Bu gelişimin ön koşulları arasında kültürel ürünlerin kullanımı gelmektedir. Kültürel ürünlerinin kullanımını ve gelişimini sağlayan toplumsal kuruluş olarak yerel yönetimler, kültürel gelişimin temel strateji kabul edildiği kültür yönetiminin hayata geçmesine katkı sağlarlar.³³⁸

2.2.8.Kültür Yönetiminde Demokrasi Süreci

Bireylerin ürettikleri aracılığıyla şekillenen maddi ve manevi toplumsal değerlerin niteliği onları üreten bireylerin eğitim ve kültür düzeyleri ile ölçülebilir. Bu bakış açısından hareketle toplumun kültür düzeyi o toplumda yaşayan bireylerin eğitim düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Kültürel anlamda gelişmiş ülkelerin yönetim biçimi olan demokrasinin günümüzde en gelişmiş ve çağdaş yönetim biçimi olması doğru kavrama, değerlendirme ve seçme yeteneği olan, özgür iradesi ile davranabilen bireylerin varlığına bağlıdır.³³⁹ Bunun için tek başına kuramsal eğitimin yeterli olamayacağı, gerek eğitim sürecinde, gerekse eğitim öncesi ve sonrası yaşam sürecinde ihtiyaç

³³⁵ Kemal Görmez, **Şehir ve İnsan**, MEB Yayınları, Ankara, 1991, s.56.

³³⁶ G. Eyüp İspir, **Kentleşme, Metropolitan Alan ve Yönetimi**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara, 1982, s.98.

³³⁷ <http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der60m6.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2013.

³³⁸ Mermi Uygur, **Kültür Kuramı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s.141.

³³⁹ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2013.

duyduğu bilgi, düşünce, kültür ve enformasyona serbestçe ve kısıtlamadan ulaşabilmesi gerektiğinin altınının çizilmesi gerekmektedir.

Bilgi edinme özgürlüğü ile düşünce özgürlüğü arasındaki ilişkiyi Tonta ve Çelik, Montesquieu'ya yaptıkları gönderme ile şu şekilde ortaya koymaktadırlar: “düşünce özgürlüğü en önemli özgürlüktür. Bir demokraside düşünce özgürlüğü kavramının temel öncülü, vatandaşların bilgiye özellikle devlet organlarıncı üretilen bilgiye erişim hakkıdır.”³⁴⁰

Kültürün bireylere tanınan temel bir hak olduğu Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Beyannamesinin 27. Maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre “Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir. Herkesin yarattığı, her türlü bilim, edebiyat veya sanat eserlerinden mütevellit manevi ve maddi menfaatlerin korunmasına hakkı vardır.”³⁴¹ Kültür yönetimi kapsamında ele alınan hedeflerin bir diğeri de toplumdaki çok kültürlü yapının korunmasına yöneliktir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komisyonu, toplumdaki azınlıkların haklarına yönelik yayımladığı bildirgenin ikinci maddesinde “azınlık statüsündeki kişilerin kültürel, dinsel, sosyal, ekonomik ve kamu hayatına katılma hakları vardır” ifadesi yer almaktadır, aynı bildirgenin dördüncü maddesinde ise, “azınlık statüsündeki vatandaşların toplumun bilgisinden yararlanma hakkına sahip olduğu” ve “ulusal program ve politikalar azınlıklar dikkate alınarak oluşturulmalıdır”³⁴² ifadelerine yer verilmektedir. UNESCO'nun 2001 yılında yayımladığı Kültürel Çeşitlilik Evrensel Deklarasyonu'nun 6. Maddesinde tüm kültürlerin kendilerini ifade ve tanıtmak hakkında sahip oldukları belirtilmekte ve tüm kültürlerle ifade özgürlüğü, medyada çok seslilik, çok dillik, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerine erişim hakkının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Azınlıklara yönelik bu haklar ülkemizde de 1982 Anayasası ile güvence altına alınmıştır. 1982 Anayasasının bilim ve sanat hürriyeti ile ilgili 27. maddesinde “Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme

³⁴⁰ Zygmunt Bauman, **Sosyolojik Düşünmek**, (Çev. Ahmet Çelik), Açılım Kitap, İstanbul, 1998, s.54.

³⁴¹ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 30.04.2013.

³⁴² <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 30.04.2013.

ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.”³⁴³ ifadesi yer almaktadır.

2.2.9.Kültür Yönetiminde Eğitim Süreci

Kültürün birikimsel niteliğine dikkati çeken Yılmaz, XVIII. yüzyılda kültüre yönelik yapılan tanımlara hâkim olan görüşler doğrultusunda üretilen her yeni kültürün o güne kadar üretilmiş bilgiye dayandığı ve eski bilgi olmadan yeni bilgi ya da bir başka deyişle kültür üretmenin olanaksız olacağı sonucuna ulaşmıştır.³⁴⁴ Bu noktada eğitimin önemi bilgileri ya da bilgi kaynaklarını koruyan ve saklayan yönü ile ortaya çıkmaktadır. Bilgi kaynaklarını toplayan, düzenleyen ve erişilebilir kılan eğitim süreci kültürün gelişimini besleyen kurumlardır. Düşüncenin içeriğinde bilgi olduğu dikkate alındığında kültürü düşünceler sistemi ya da bütünü olarak gören yaklaşım kabul görmektedir. Toplumda üretilen düşüncelerin bir sistem ya da bütünü oluşturması üretilen diğer düşünceleri bilmeyi gerektirmekte ve bunun da önceki düşüncelere erişme gereksinimini doğurmaktadır. Birbirinden farklı sayısız düşüncenin bir bütün haline dönüşebilmesi onların bir araya getirilerek kayıt altına alınması ve erişimi için düzenlenmesi ile mümkün olur. Eğer kültür bir düşünceler sistemi ise kültürün meydana gelmesi ve gelişimi bu sistemi kuran kurumların yani kütüphanelerin varlığı ile gerçekleşir.³⁴⁵

Kültür kavramına yönelik tanımların içeriğinde yer alan “bilgi”ye vurgu yapan Yılmaz, kültür ile eğitim arasında kurduğu ilişkiyi de bu eksen etrafında oluşturmaktadır.³⁴⁶ Örneğin; Turan, tarafından kültür için yapılan; “bir toplumda geçerli olan her türlü dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümü” ifadesinde yer alan tüm öğelerin bilgiyi içerdiğini ve toplumda geçerli olabilmeleri için kitap, makale, bildiri, resim, fotoğraf, heykel vb. gibi ürünlere dönüşerek topluma sunulması gerektiğini belirtmektedir. Bu

³⁴³ Turhan, a.g.e., s.265.

³⁴⁴ Yılmaz, a.g.e., s.62.

³⁴⁵ <http://www.belgeler.com/blg/1301/kultur-endustrisi-olgusunun-ozel-bir-gorunumu-olarak-gunumuz-turk-toplumunda-eglencenin-ideolojik-temellendirilmesi>. Erişim Tarihi: 30.04.2013.

³⁴⁶ Yılmaz, a.g.e., s.63.

ürünlerin toplumda geçerli hale gelmesinin ancak kullanılmasıyla mümkün olabileceği vurgulanırken bu durumun toplumda ortak bir duyuş, düşünüş ve dil birliğini sağlayacağını dolayısıyla kültürün meydana geleceğini ifade edilmektedir.³⁴⁷ Bu noktadan sonra eğitim olgusunun sahip olduğu önemli rol toplumsal kültürü oluşturan unsurları bir araya getirmek suretiyle onları yine toplumun kullanımına hazır hale getirmektir. Bu vesile ile toplumsal kültür korunup gelişimi sağlanır.

Kültürün yukarıda yer verilen pek çok farklı özelliğinin eğitimin sahip olduğu kayıtlı bilgiyi toplama, düzenleme ve toplumun kullanıma sunma işlevi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu yönü ile adeta kültür, kendisine en çok eğitim kurumu içinde yer bulmaktadır. Kültürün sürekliliğini vurgulayan tanımlar aynı zamanda eğitimin temel işlevini de dile getirir niteliktedir. Yapılan tanımlarda, kültürün insanın bilgi ve birikimleri sonucu ürettiği bilgiler ile oluştuğu, bu bilgilerin sonraki kuşaklara aktarıldığı ve üretilen bilginin yaşatılmasının ve çoğalmasının bu kültür aktarımı ile mümkün olduğunu belirtilmektedir. Bireysel çabalarla gelecek nesillere aktarımı mümkün olmayan kültürün tarihsel ve toplumsal bir gereksinim olan bilginin kayıt altına alınarak kullanılması sonucu ortaya çıktığını belirttiği eğitimi bireysel gereksinimler karşılığında ortaya çıkan toplumsal örgütler olarak nitelendirmektedir.³⁴⁸ Sonuç olarak eğitim olgusunun, bilgi aktarıcısı olması kimliğiyle kültürün de sürekli gelişimine katkı sağladığını söylemek pekala mümkündür.

Kültürün birikimselliği ve sürekliliği beraberinde sürekli eğitim konusunu gündeme getirmektedir. Sürekli gelişim içinde olan bilginin kültürel zenginliğe dönüşmesi planlı ve programlı bir eğitim politikasını gerektirmektedir. Literatürde de kültür kavramı kapsamında yer alan görüşler arasında en yaygını kültürün eğitim aracılığıyla üretildiğine dair görüşlerdir. Kültürü insanın bilgi ve birikiminin eğitim yoluyla öğrenilerek ve öğretilerek aktarıldığını savunan bu görüş bu eğitim sürecinde kültürü bir tür bilgi

³⁴⁷ Turan, a.g.e., s.13.

³⁴⁸ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 30.04.2013.

aktarıcısı olarak görmektedir.³⁴⁹ Bir kez daha üretilen ve kayıt altına alınan bilgiyi topluma aktarma görevi nedeniyle eğitim kurumunun kültürle arasındaki organik bağ ortaya çıkmaktadır. Yılmaz'da bu ilişkiyi açıklarken kültürün üzerinde oturduğu bilgiyi eğitim sürecine dâhil eden kurumun eğitim olduğunu ve eğitimin eğitim sürecinin doğal bir parçası olarak kültürün oluşmasına katkıda bulunduğunu belirtmektedir.³⁵⁰

Kültür yönetimi içinde değerlendirilen bir diğer konu eğitimin her düzeyinde kültür ve sanata yer verilmesi ilkesidir. Eğitimin organik bir parçası konumundaki okullar her yaş gurubu için özel olarak tasarladığı hizmetleri ile çocuk, okul, üniversite olarak sınıflandırılmışlardır. Bu yönüyle eğitim, kültür ve sanatın her düzeyindeki mekanizma içinde yer alarak ve gereksinim duyulan kültür, sanat ürünlerini kullanıma sunarak kültür yönetimine katkıda bulunmaktadır.³⁵¹

2.2.10.Kültür Yönetiminde Ekonomik Değer Süreci

Ekonomik alanın toplumsal yaşamın maddi ve teknolojik temelini oluşturduğu belirtilmektedir.³⁵² Bu temel üretim ve tüketim eylemlerine dayalıdır. Bilgi toplumunda üretimi belirleyen temel faktör bilgidir. Bilginin ulusal üretimdeki ve istihdamdaki payı giderek artmaktadır. Bunu örneklemek adına sanayi toplumunun ürünü olan otomobilin 60'ının maddeden, buna karşın bilgi toplumunun ürünü olan bilgisayarın ise %98'inin bilgiden meydana geldiği belirtilmektedir. Bilgi çağı uygarlığının bilimsel bilgi ile ilgili olduğu ve bilimsel bilginin de bilginin toplanması, işlenmesi, kazanılması, dağıtım ve kullanımı esastır. Bilginin üretirken ve tüketirken kendini yenileme şansına sahip olduğu ve maddi kaynaklar için söz konusu olan sınırlılıkların bilgi için söz konusu olmadığı belirtilmektedir. Aynı zamanda bilginin akışkan, taşınabilir, değiştirilebilir, yenilenir, bölünebilir ve paylaşılabilir oluşu

³⁴⁹ Güvenç, a.g.e., s.101-103.

³⁵⁰ Yılmaz, a.g.e., s.66.

³⁵¹ www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/Oguz_Doktora.pdf. Erişim Tarihi: 30.04.2013.

³⁵² Hüsnü Erkan, Erkan Çetinkaya, **Kültür Politikamızda Yeni Boyutlar: Türkiye'nin Geleceğe Yönelik Kültür Değerleri Ve Politikaları**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s.54.

ekonomik faaliyetlerin her aşamasına hız, kalite, verim ve esneklik kazandırmıştır. Bilgi toplumunda bilginin temel üretim faktörü olması nitelikli insanı yani entelektüel sermayeyi ön plana çıkarmıştır.³⁵³

Bilgi toplumunun altyapı parametrelerini bilginin toplanmasını, işlenmesini ve dağıtımını kolaylaştıran unsurlar olarak niteleyen Dura ve Atik, bilgi altyapısının ölçülmesi amacıyla ilk olarak Japonya'da geliştirilen parametrelere değinmektedirler. Buna göre Bilgi Endeksi olarak geliştirilen parametrelerde bilgi miktarı, haberleşme araçlarının dağılımı, bilgi faaliyetlerinin kalitesi ve bilgi oranı gibi ölçütlere yer verilmiştir. Bunu izleyen dönemde bilgi toplumunun altyapı parametreleri ile ekonomik gelişim arasındaki ilişkinin ölçülmesi için çalışmalar yapılmıştır. Japon Haberleşme ve Ekonomik Araştırma Kurumu (Research Institute of Telecommunications and Economics, RITE) 2001 yılında yapmış olduğu çalışmasında bilgi toplumu için tanımladığı dört ölçütten ikisi a) Bilgi oranı en az %50 olmalıdır, b) İş gücünün en az yarısı bilgi sektöründe çalışmalıdır şeklinde sıralanmaktadır.³⁵⁴

Bilginin bir meta özelliği kazanmasıyla, bir başka deyişle alınır satılır bir ürün haline gelmesiyle ekonomide bir üretim girdisine dönüşerek ekonomik gelişmeye doğrudan katkı sağladığı kabul edilmektedir. Günümüzde ekonomik değeri artmakta olan bilginin transferini gerçekleştiren bilgi teknolojileri alanında çeşitli yatırımlar yapılmıştır. Kültür yönetimi kapsamındaki bu projelerin birçoğu Avrupa Birliği tarafından desteklenmiştir. 24 Ağustos 2006 tarihinde Avrupa Komisyonu kültürel materyallerin sayısallaştırılması, çevrimiçi erişimi ve sayısal korumaya yönelik yayımladığı komisyon raporunda ekonomik gelişim için yeni bilgi teknolojilerinin sağladığı olanaklardan en üst düzeyde yararlanılması, yeni iş olanaklarının yaratılması ve Avrupa halkının yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla i2010 girişimini başlatmıştır.³⁵⁵ Bu projede kültürel unsurlara ulaşımı artırmada ve kültürel kaynakların gelecek nesillere ulaştırılmasında en önemli aracının

³⁵³ Erkan, Çetinkaya, **a.g.e.**, s.54.

³⁵⁴ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 30.04.2013.

³⁵⁵ www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/Oguz_Doktora.pdf. Erişim Tarihi: 30.04.2013.

sayısallaştırma işlemi olduğu kabul edilerek başlatılacak koordineli sayısallaştırma çalışmaları ile Avrupa'nın ekonomik gelişimini artıracak kültür endüstrilerine yatırım yapılması üzerinde durulmuştur.³⁵⁶

Bilgi toplumunda siyasal alan ile sanayi toplumu arasında yapılan karşılaştırmaya göre, sanayi toplumunda üretilen teknolojinin ulusal örgütlemeyi destekleyici ve ulus devletin kontrol edebileceği düzeyde bir siyasal örgütlemeyi içerdiği belirtilmektedir. Bilgi toplumunda ise bilgi teknolojilerinin yarattığı fırsatlar coğrafi sınırları da aşarak küreselleşmeyi gündeme getirmiştir. Küresel yani uluslar arası değerlerin artan önemi insani değerlerin gündemde olmasını sağlayarak küreselleşme sürecinde demokrasi ve insan haklarını ön plana çıkarmıştır. Bu durum demokrasi ve insan haklarını küresel bir politikaya dönüştürmüştür.³⁵⁷

2.2.11.Kültür Yönetiminde Kültürel Mirasın Korunması Süreci

İnsanın yarattığı her şeyin yaratıldığı anda kültürel mirasa dönüştüğü kültürel üretim sürecinin doğal bir sonucudur. Kültür kavramı için yapılan tanımlarda da kültürün nesilden nesile aktarılan ve birikimli olarak oluşan ve çoğalan bir kavram olduğu üzerinde durulmuştur. Kalıcı hale getirilmeyen hiçbir kültür varlığının sonraki gelişim süreçleri için kullanılamayacağı dikkate alındığında kültürel mirası değerli kılan şeyin onun toplum tarafından kullanılacak olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Kültürel miras olmadan kültürel gelişimin mümkün olamayacağını belirten Yılmaz, toplumun kültürel mirasın yaratıcısı, koruyucusu, kullandırıcısı rolünü vurgulayarak kültürün toplumla olan bir diğer ilişkisini de ortaya koymaktadır. Kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması bugün de önemli kuruluşların politikalarında yer verdiği bir konudur.³⁵⁸

Kültür yönetimi, günümüzün ve geleceğin kültür yapısının belirlenmesinde, kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasında etkin bir rol

³⁵⁶Bülent Yılmaz, **Türkiye'de Kültür Politikası**, Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi yayınları, Ankara, 2009, s.245.

³⁵⁷Topuz, **a.g.e.**, s.231.

³⁵⁸Yılmaz, **a.g.e.**, s.248.

oyunlar. Kültür politikalarının ilkeleri bilimsel çalışmalarla akılcı ve gerçekçi olarak saptanır. Toplumun gerçeklerine maddi ve manevi değerlere uygun esaslara dayandırılır. Toplumun kültürel mirası sonucu oluşan yaşama biçimi inanç ve değerleri günlük kültür politikalarıyla yeniden yapılanamaz. Eğitim ve kültür, politikaları millidir. Kültür yönetimi evrensellikten kopmadan kültürel değişim ve gelişimle sağlıklı, ilkel politikalarla sürer. Kültürel kimlik oluşturma politikaları belirlenirken millilik, çağdaşlık, demokratiklik, evrensellik ilkelerinden taviz verilemez. Kültürel değişim ve gelişimi yozlaşma, yabancılaşma olarak algılayan durağan insan tipi yetiştirmeyi amaçlayan kültür politikaları faydadan çok zarar getirir.³⁵⁹

Kültürünü korumayan, gençlere aktarmayan milletler yabancı kültürlerin etkisiyle yok olurlar. Korumada ilke, statik değil dinamik olmalıdır. Kültürel değişim ve gelişimle, kültür yozlaşması, kültür yabancılaşması arasında ince bir çizgi vardır. Bu kapsamda gençlere milli kültürün tarihi ve kültürel bir miras olduğu, milli kültür donanımı almadan evrensel kültürde yer alınamayacağı bilincini vermek amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Tarihi Çevreyi Koruma Müdürlüğü kurulmuştur.³⁶⁰ Tarihi Çevreyi Koruma Müdürlüğü Bakanlar Kurulu'nun 13/03/1997 tarih ve 97/9436 sayılı kararı ile kadro ihdası yapılarak kurulmuş ve 1998 yılında Eminönü, Rüstempaşa Mahallesi'nde bulunan eski eser Kirazhan'da faaliyetine başlamıştır. TCKM'nce hazırlanan 'Teşkilat, Görev ve İşleyiş Hakkındaki Yönetmelik' İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından 04/06/1999 tarih ve 313 sayılı karar ile aynen kabul edilmiştir. Bu yönetmelik çerçevesinde Müdürlüğün faaliyetleri özetle; 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu yetki alanı içinde, 2863, 3386 ve 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu kapsamında koruma amaçlı plan, proje, uygulama ve programları yapmak, yaptırmak, yürütmek, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını değerlendirmek ve

³⁵⁹ Yaşar Tonta, Ahmet Çelik, **Bilgi Edinme Özgürlüğü**, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları, Ankara, 1996, s.96.

³⁶⁰ Selahattin Özyurt, **Sosyal Bilimler Lisesi Sosyoloji 2**, MEB Yayınları, Ankara, 2012, s.62.

geliştirmek ile görevli ve yetkilidir. Söz konusu alanlarla ilgili tüm çalışmaların eşgüdümünden sorumludur.³⁶¹

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla, sit alanları ve tarihsel çevreler için koruma amaçlı alt ölçekli uygulama planlarını; gerektiğinde bu amaçla eylem programlarını yapacak veya yaptıracak, her yapılan proje için uygulama programlarını hazırlayacak, cephe düzenlemeleri ile ilgili notları koyduracak, öncelikleri belirleyecek, proje tarifleri yapacak ve proje konularını belirleyecektir.³⁶²

1. Sit Alanları: İstanbul genelindeki tüm koruma bölgeleri için kamusal açık alan düzenleme, her tür eski eser için tipoloji çalışması, tipoloji çalışmaları doğrultusunda kentsel tasarım rehberleri ile kentsel tasarım projelerinin yapımı hedeflenmektedir.

2. Dini Yapılar: Camii, mescid, kilise, havra v.b. dini yapılar.

3. Eğitim Yapıları: Sibyan mektebi, medrese gibi eğitim yapıları.

4. Konutlar: Yalılar, köşkler, konaklar, sivil mimarlık örneği konutlar,

5. Sağlık Yapıları: Darrüşşifa, tebhirhane, hastane v.b. yapıları,

6. Sanayi Yapıları: Gazhane, elektrik fabrikası, baruthane v.b. yapılar.

7. Su Yapıları: Hamam, çeşme, sebil, sarnıç, su kemeri, su terazileri, maksem yapıları.

8. Tek Eserler: Mesafe taşları, eski sınırları belirleyen delikli taşlar, belli bir sosyal yardımlaşma amacına hizmet eden sadaka taşları, dikilitaşlar, menzil taşları, ayak taşları.

9. Savunma Yapıları: İstanbul Kara Surları, Marmara Sahil ve Haliç Surları, Galata Surları, ana beden duvarları, hendekler, burçlar.

10. Tarihi Mezarlıklar, Hazireler, Türbeler, Kümbetler ve Nekropoller: Tarihi mezar taşlarının envanteri, zaman içinde yok

³⁶¹ <http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/kurumsal/birimler/tarihicevrekorumamd>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.

³⁶² <http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/kurumsal/birimler/tarihicevrekorumamd>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.

olmasının önlenmesi, düzenlenmesi ve okunması suretiyle tarihsel veri ve derleme çalışmaları.

11. Doğal ve Arkeolojik Emanetler: Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropoller, steller, freskler, kabartmalar, mozaikler, tarihi yol kalıntıları, tarihi mağaralar, kaya sığınakları, özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları.³⁶³

Bütün bu yapılar için envanter, tipoloji ve Belediye mülkiyetinde olan yapılar için rölöve, restitüsyon, restorasyon, yeni kullanım ve çevre düzenleme projelerinin yapılması amaçlanmaktadır.³⁶⁴ Bu bağlamda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarihi Çevreyi Koruma Müdürlüğü tarafından 2012 yılı sonu itibariyle devam ettirilen projeler şunlardır:

1. Karaköy Mescidi Restitüsyon, Restorasyon ve Rekonstrüksiyon Projesi
2. Kadıköy, Hasanpaşa Gazhanesi Mimari, İnşaat, Makine, Elektrik Mühendisliği Uygulama Projeleri
3. Eyüp, Hacı Beşir Ağa Türbe Ve Haziresinin Rölöve, Restitüsyon Ve Restorasyon Projesi
4. Eyüp Cülus Yolu Kentsel Tasarım Ve Sokak Sağıklaştırma İle 45 Ada (1 Parsel), 46 Ada (1 Parsel), 48 Adada (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 15, 18, 20 Parseller) Yer Alan Hazirelerin Belgeleme ve Öneri Projesi
5. Kuşadalı İbrahim Efendi Tekkesi Restitüsyon ve Rekonstrüksiyon Projesi İle Mühendislik Hizmetleri Projeleri
6. II. Mahmut Türbe ve Haziresinin Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projesi
7. Tarihi Galata (Valide Sultan) Köprüsü Rölöve, Restitüsyon Projesi Yeni Kullanım Ön Etüd Raporu Hazırlanması İşi

³⁶³ <http://www.ibb.gov.tr/tr/kurumsal/birimler/tarihicevrekorumamd/Pages/AnaSayfa.aspx>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.

³⁶⁴ eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/KMT201U.pdf. Erişim Tarihi: 01.05.2013.

8. Davutpaşa Kışlası Sancak Köşkü Çeşme ve Su Deposu Rölöve, Restitüsyon Ve Restorasyon Projesi
9. İBB Mülkü Çeşmelerin Rölöve, Restitüsyon Restorasyon Projeleri(1.Etap-A)
- 10.İBB Mülkü Çeşmelerin Rölöve, Restitüsyon Restorasyon Projeleri(1.Etap-B)
- 11.II. Bayezid ve Haziresi İle Sultan Selçuk Türbesinin Rölöve, Restitüsyon Restorasyon Projesi
- 12.Şişli, Atatürk Müzesi Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Yeniden Kullanıma Yönelik İç Mimari Projesi İle Mühendislik Hizmetleri Projeleri
- 13.Şerefiye Sarnıcı Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projesi İle Mühendislik Hizmetleri Projeleri Ve Çevre Düzenleme Projesi
- 14.Fatih, 2146 Ada 43 Parselde Bulunan Hazire ve 279 Ada 3 Parselde Bulunan Yavaşça Şahin Camii Haziresi Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenleme İşi
- 15.Yerebatan Sarnıcı (Sarayı) Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Peyzaj Projesi
- 16.Üsküdar İlçesi Serasker Hüseyin Avni Paşa Yalısı ve Arapzade Yalısı Kazı Yapılması ve Kazı Rölövesi
- 17.Taksim Meydanı Kentsel Tasarım ve Taksim Kışlası Restitüsyon - Yeni Kullanım Projesi
- 18.Firuzaga Mescidi Restitüsyon, Restorasyon / Rekonstrüksiyon Projesi
- 19.Süleyman Subaşı Camii Restitüsyon, Restorasyon/ Rekonstrüksiyon Projesi
- 20.Tunuslu Hayrettin Paşa Konağı Restitüsyon, Restorasyon ve Rekonstrüksiyon Projesi
- 21.Eyüp İlçesi Mihrişah Sultan Mektebi ve Hazire Alanının Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenleme Projesi

- 22.Rumeli Hisarı ve Hisariçi Mahallesi Kültür ve Turizm Amaçlı Yeni Kullanım Ön Etüt Projesi
- 23.Topkapı Kültür Parkı Yenileme Avan Projesi
- 24.Fatih, 237 Ada,6 Parsel Sayılı Tescilli Yapı Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projesi
- 25.Taşkızak, Haliç ve Camialtı Tersaneleri Sosyal ve Kültürel Amaçlı Yeni Kullanım Ön Etüd Projesi
- 26.Ayşe Hatun Tekkesi ve Hazire Alanı Rölöve Restitüsyon Restorasyon Projesi
- 27.UNESCO Dünya Miras Alanı İçinde Yer Alan Zeyrek Bölgesinde 37 Adet Tescilli Sivil Mimarlık Örneği Yapı'nın Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projesi
- 28.Paşabahçe-Burunbahçe'de Ahşap Yalı'nın Restitüsyon ve Restorasyon Projesi
- 29.Süleymaniye Yenileme Alanı 2. Bölge Rölöve Restitüsyon Restorasyon ve Avan Proje.³⁶⁵

2.2.12.Türkiye'de Kültür Yönetimi Konusunda Yapılan Reform Çalışmaları

Devletin genel yapısı ve çalışmaları ile ilgili iki büyük proje olan Mehtap çalışması (Merkezi Hükümet Teşkilatı araştırma projesi) ve on yıl sonra yapılan İdari reform çalışmaları projesinin yanı sıra, kültür yönetimi ile ilgili olarak Kültür Bakanlığınca düzenlenen Birinci Kültür Şurası da önemli ilkeler getirmiştir. Kültür işlerinin yapılanması ve geliştirilmesi açısından bu üç

³⁶⁵ <http://www.ibb.gov.tr/sites/TarihiCevre/Pages/YetkiAlani.aspx>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.

rapor temel belgeler olarak sayılabilir. Bunların yanı sıra zaman zaman cumhurbaşkanlığına, başbakanlığa ve parlamentoya kültür işleri ile ilgili raporlar da verilmiştir. İkinci derece çalışmalar içerisinde Devlet Planlama Teşkilatının raporları önem taşımaktadır.³⁶⁶

Mehtap projesi kültür işlerini eğitim ile beraber düzenlerken, eğitim ve kültür hizmetlerinin merkezi hükümet örgütü içerisinde önem taşıyan hizmet alanları olduğunu vurgulamaktadır. Bu hizmetlerin merkezi biçimde Milli Eğitim Bakanlığında toplandığı Milli Savunma Bakanlığı ile ilgili hizmetlerin bunların dışında kaldığını çeşitli bakanlıkların personel gereksinmelerini kendi açtıkları okullarla karşıladıkları, kültür hizmetlerinin ise daha çok Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında yoğunlaştığı bunun yanı sıra Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün koruma ile ilgili görevleri bulunduğu, Basın Yayın hizmetleri ile Milli Saraylar bu bakanlığın dışında kültür hizmetleri verdiği, belirtilmektedir. Bu hizmetler arasında hiçbir bağ veya eşgüdümün bulunmadığı, Milli Eğitim Bakanlığının on altı ayrı genel müdürlük olarak geniş bir örgüte sahip olduğu ve daha çok eğitim ve öğretim çalışmaları içerisinde olduğu, bu nedenle de kültür işlerinin sürekli olarak ikinci planda kaldığı, bakanlığın zorunluluklar karşısında yeni bir Kültür İşleri müsteşarlığı kurmak çabası içerisinde bulunduğu raporda vurgulanmaktadır. Böylesine bir durumda devletin kültür işlevini gerektiği gibi yerine getiremediği ve bu nedenle kültür ve sanat işlerinin Milli Eğitim Bakanlığı örgütünden alınarak ayrı bir bakanlık biçiminde birleştirilmesi önerilmektedir.³⁶⁷

Kültürel işlevleri nedeniyle Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Basın Yayın örgütünün bazı kısımları da bu yeni bakanlığa bağlanabilir denmektedir. Yeni kurulacak olan Kültür Bakanlığının güzel sanatlar, yayın ve tanıtma anıtları koruma ve halk eğitimi olmak üzere başlıca dört bölümden meydana gelen örgüt yapısı olması önerilmektedir. Kültür Bakanlığına düşen görevler olarak da şunlar sıralanmıştır; kültür

³⁶⁶ Çeçen, a.g.e., <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.128>. Erişim Tarihi: 13.04.2013.

³⁶⁷ Anıl Çeçen, **Kültür ve Politika**, İstanbul, Hil Yayınları, 1984, s.71.

müzelerinin ve teknik müzelerin kurulması, arkeolojik kalıtın değerlendirilmesi için kazıların yürütülmesi genel kültür yayınları, ansiklopediler, bölgesel kültür merkezleri kurulması kültür merkezlerini yayınlar ve programlarla desteklemek, Halkevleri deneyiminden gelen verileri çalışmalar sırasında değerlendirmek, halk eğitimi genel müdürlüğü ile işbirliği yaparak bölgesel kültür topluluklarının kalkındırılması için çaba göstermek.³⁶⁸

Mehtap projesinde ayrıca eski eserlerle ilgili işlerin Milli Saraylar Eski Eserler ve Vakıflar Genel Müdürlükleri gibi kuruluşlarca üç başlı olarak götürülmesine son verilmesi ve eski eserlerin gereği gibi korunabilmesi için tüm kaynakların ve birikimin birleştirilmesi önerilmektedir. Anıtlar yüksek kurulunun görevini gerektiği gibi yapamaması da eşgüdümsüzlük yaratmaktadır. Kültür Bakanlığının kurulması bu eşgüdüm sorununu çözerek anıtlar yüksek kurulunun varlığını gereksiz bırakacaktır. Ayrıca değerli eserlerin ve korunması gereken çeşitli binaların kamulaştırılması ile ilgili olarak yeni bakanlığın görevli kılınması öne sürülmektedir. Ayrıca eğitim ile ilgili bölümde de kültür ile ilgili bazı dolaylı öneriler bulunmaktadır. Bu reform çalışmalarından yaklaşık on yıllık bir dönem sonra gerçekleştirilen İdarenin yeniden düzenlenmesi çalışmaları raporunda ise şu konular kültür ile ilgili bölümde dile getirilmiştir: Güzel sanatlar, kültür hizmetleri ve anıtları koruma, merkezi idarenin başlıca kültür görevlerini oluşturmaktadır. Çeşitli kuruluşlara dağılmış bu hizmetleri görmek üzere kısa bir süre önce Kültür Bakanlığı kurulmuştur.³⁶⁹

Örgütlenme yasası çıkarılmayan bu bakanlığın amaç ve görevlerinin saptanmasında şu konulara dikkat edilmelidir: Kültür Bakanlığının amacı devletin yurt içinde ve dışında uygulayacağı kültür politikasının ana hedeflerinin saptanmasında hükümete yardımcı olmak ve hükümetin belirleyeceği ilkelere göre kültür politikasını uygulamak,

³⁶⁸ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4). s.129. Erişim Tarihi: 13.04.2013.

³⁶⁹ **Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi Yönetim Kurulu Raporu**, TODAİE Yayını, 1996, s.377.

kültür hizmetlerinin bu politikanın ışığı altında gelişmesi için gerekli çabaları ile ilgili öteki bakanlıklarla işbirliği yaparak yürütmek olmalıdır. Kültür Bakanlığının görevleri güzel sanatlar, tiyatro, opera ve bale, sinema, dil ve tarih, kültür eserlerinin yayımlanması ve dağıtımı, Türk folklorunun geliştirilmesi ve anıtları koruma hizmetlerini içermelidir. Kültür Bakanlığı eğitimden sorumlu olan Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim ve kültüre yardımla görevlendirilen TRT ve kültür hizmetleriyle ilgili öteki kuruluşlarla işbirliği sağlamaktan sorumlu olmalıdır. Güzel sanatlar, tiyatro, opera ve bale ilgili merkezi hükümet görevleri Kültür Bakanlığının görev alanı içerisinde olmalıdır. Bu nedenle Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü kendisine bağlı birimlerle beraber Devlet Tiyatrosu, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlükleri Kültür Bakanlığına bağlanmalıdır. Tiyatro, opera ve bale konusunda Kültür Bakanlığının asıl görevi ülkemizde bu sanat dallarını geliştirme ve yurda yayma olmalıdır. Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü Tiyatroyu bölge tiyatroları kurulması gibi yollarla yurda yayma görevini yerine getirecek biçimde güçlendirmelidir.³⁷⁰

Sinema endüstrisini desteklemek ve yükseltmek üzere ilgili görevleri gene Kültür Bakanlığı yerine getirmelidir. Bu amaçla sinema sanatının çeşitli dalları için eleman yetiştirecek okullar kurulmalıdır. Yurt içinde yapılan filmlerin senaryoların ve yurt dışından getirilen filmlerin denetimiyle görevli olan kurul ve denetim yöntemleri günümüzün koşullarına göre yeniden düzenlenmeli, Kültür Bakanlığının sözü geçen kurulda temsil edilmesi sağlanmalıdır. Türk dili ve tarihi ile konularda Kültür Bakanlığı, Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu ile işbirliği içerisinde olmalıdır. Kültür eserlerinin yayımlanmasını ve yurt içinde ve dışında dağıtımını sağlamak, yurt düzeyinde kitaplıklar açmak gene bakanlığın görevi olmalıdır. Bu amaçla Kütüphaneler genel müdürlüğü ile Derleme müdürlüğü Kültür

³⁷⁰ Çeçen, a.g.e., s.67.

Bakanlığına bağlanmalıdır.³⁷¹

Bakanlık, kültür eserlerinin hazırlanmasından ve yayımından sorumlu olmalı, kültür politikası yönünden yararlı görülen yayınların yurt içinde ve dışında etkili biçimde dağıtımını sağlayacak örgütsel önlemler alınmalıdır. Türk folkloru konusunda, araştırma, geliştirme ve dokümantasyon görevi Kültür Bakanlığına verilmelidir. Türk folkloru ile ilgili bir araştırma ve dokümantasyon merkezi olarak çalışması gereken Türk Folklor Enstitüsü bu bakanlığa bağlanmalıdır. Anıtları koruma görevlerinin yerine getirilmesinden ve bu konuda görevli öteki kuruluşlarla işbirliği ve eşgüdüm sağlanmasından Kültür Bakanlığı sorumlu olmalıdır. Milli Saraylar ve Eski Eserler Genel Müdürlüğü bu bakanlığa bağlanmalı. Özel konumu nedeniyle Başbakanlığa bağlı kalan Vakıflar Genel Müdürlüğü ile yakın bir işbirliği yürütülmelidir. Eski eserlerin bakım, onarım ve restorasyon işlerinde uyulacak ilkeleri ve bunlarla ilgili programları saptamak ve uygulanmasını genel olarak izlemek, desteklemek amacıyla Anıtlar yüksek kurulu kaldırılmalı ve görevleri Kültür Bakanlığına devredilmelidir. Bilimsel kazılarda işbirliği sağlama ve eski eserlerin korunması görevleri Kültür Bakanlığınca yerine getirilmesi, bu konuda gerekli örgütsel önlemler alınmalıdır. Halk eğitimi hizmetleri, eğitimin bütünlüğü ilkesi uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğunda kalmalı, Halk eğitimi genel müdürlüğü de gene bu bakanlıkta kalmalıdır. Kültür hizmeti yapmakta olan kuruluşlar arasında işbirliği sağlanmalı, Atatürkçü bir geleneğe sahip olan Halkevleri özellikle desteklenmelidir. Kültür Bakanlığının ayrıntılı görevleri ve örgüt biçimi bu konuda yapılacak bir araştırma ile saptanmalı. Bakanlık örgüt yasası bu raporda önerilen incelemeler tamamlandıktan sonra hazırlanmalıdır.³⁷²

Yönetim yeniden düzenlenmesi ile ilgili olarak yapılan bu iki genel çalışmanın kültür ile ilgili bölümlerini aktardıktan sonra kültür işleri ve

³⁷¹ Çeçen, a.g.e., s.67-68.

³⁷² **İdarenin Yeniden Düzenlenmesi İlkeler Ve Öneriler**, İdari Reform Danışma Kurulu Raporu, TODAİE Yayını, 1992, s.128.

yönetimi ile ilgili olarak üç yıl önce toplanmış olan Birinci Kültür Şurası'nın yayınladığı rapora da göz atmakta yarar vardır. Raporun bölümleri tarih, mimarlık ve çevre, sahne sanatları, süsleme sanatları, plastik sanatlar, müzik komisyonu, halk kültürü, kitaplık ve arşiv, yayın, müze, sinema, Türk dili ve yazını. Genelde kültür ve temel değerler, kültür hizmetlerinin organizasyonu, dış kültürel ilişkiler ile Türk kültürünün iç ve dış tanıtımı hakkında düzenlenmiştir. Kültürün değişik alanlarında belirli bir uzmanlaşmayı getiren ve her alanın ayrıntılarına inilen raporun son üç bölümü kültür yönetimi ile yakından ilgilidir. Genelde kültür değerleri bölümünde ulusal kültürün önemi belirtildikten sonra, Kültür Bakanlığı çatısı altında bir kültür yüksek kurulu kurulması, fen lisesi benzeri bir edebiyat listesinin açılması, temel ve sosyal bilimleri inceleyen bir Türk akademisinin kurulması, sanat eğitiminin yeniden düzenlenmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığının yeniden iki ayrı bakanlık olarak düzenlenmesi, devletin değişen iktidarlara karşın sürekli ve kalıcı bir kültür politikasının oluşturulması, bakanlık kitapevlerinin tüm kentlerde açılması ve- üniversite yayınlarının da ülke çapında bakanlık aracılığı ile dağıtılmasına, kültür alanında özgür ve özerk bir kurumlaşma için plan yapılmasına, kültür dünyamızda ulusal bir örgütlenme modeli geliştirilmesine yer verilmiştir.³⁷³

Kültür hizmetlerinin organizasyonu ile ilgili komisyonunun raporunda ise şu isteklere yer verilmiştir: Her organizasyon bir sisteme dayanmalıdır. bu nedenle kültür organizasyonu da belirli bir yönetim sistemi çerçevesinde ele alınmalıdır. Sistem analizi yöntemleri ile kültür hizmetlerin yönetimi konusu ele alınmalı ve incelenmelidir. Yönetim ile beraber toplumdaki organizasyonun bütün ele alınmalıdır, çünkü yönetim organizasyonun ana boyutlarından yalnızca bir tanesidir. Organizasyonların amaçlarını ve işlevlerini yükleneyecek olan yapı boyutudur. Yapıyı işletecek organizasyonu amaçları doğrultusunda bilimsel ilkelere ve ahlaksal değerlere uygun olarak yaşatacak ve

³⁷³ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.138](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.138). Erişim Tarihi: 18.04.2013.

geliştirecek olan, karar, planlama, düzenleme, komünikasyon, koordinasyon, işbirliği, denetleme, değerlendirme işlevlerinin tümünü içine alan yönetim boyutudur. Kültür hizmetlerinde dağınıklaktan yinelemelerden, kesişmelerden, sürtüşmelerden, kopukluktan ve bunun yarattığı eşgüdümsüzlükten kurtulmak gerekir. Çok sık yönetim değişiklikleri tutarlı biçimde kültür hizmetlerinin yürütülmesini önlemektedir. Bu da yöneticilerin olumlu çalışmalarını engellemektedir. Yönetimin gerçek işlevleri ikinci planda kalmaktadır. Kültür hizmetleri kesinlikle günlük siyasal tartışmaların dışında kalmalıdır. Ulusal kültür hizmetleri bu amaçla ana devlet politikası olarak benimsenmeli ve her şeyin üzerinde bir bütünlük içerisinde götürülmelidir. Konusu ve amacı insan olan kültür alanına vatandaşların daha fazla katkıda bulunmaları sağlanmalıdır. Ulusla kültürün tüm vatandaşların ortak kültürleri olması sağlanmalıdır.³⁷⁴

Kültür yönetimi açısından kültür hizmetlerinin yürütülmesinde genel üst yönetim, çalışmalar ve bunlar ile ilgili organizasyonlar ve destek hizmetler olmak üzere yeni bir model geliştirilmelidir. Politikaların saptanması, planlama, organizasyon, denetleme ve değerlendirme genel üst yönetimce götürülmeli, ikinci aşamada kültürel çalışmalarla ilgili olarak organizasyonlar işlevsel olarak ele alınmalı, modelin üçüncü aşamasında da destek hizmetler düzenlenmelidir. Kültür Bakanlığı böylesine bir model geliştirildikten sonra yeniden her yönü ile düzenlenmelidir. Ulusal kültür devletin vazgeçilmez. Temel görevlerinin başında gelmelidir.³⁷⁵

Kültür Bakanlığı ikinci kez kurulduktan sonra gene bir hükümet değişikliğinde kaldırılmış, kültür işlerinin yönetimi Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Daha sonra da bir süre ayrı bir müsteşarlık olarak başbakanlık örgütü içerisinde yürütülmüştür. Gene hükümet

³⁷⁴ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.138-139](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.138-139). Erişim Tarihi: 18.04.2013.

³⁷⁵ **Birinci Milli Kültür Şurası Komisyon Raporları**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s.142.

değişikliklerinden sonra Kültür Bakanlığı yeniden kurulmuş ve son dönemler de ise bakanlık sayısını azaltabilmek amacıyla Turizm Bakanlığı ile birleştirilmiştir. Bütün bu değişiklikler yeni hükümetler kurulurken meydana gelmiştir. Son dönemlerde bakanlıkların hukuksal yapıları yasalar ve yasa gücünde kararnameler ile düzenlenirken Kültür ve Turizm Bakanlığı için de bir yasa gücünde kararname çıkarılmıştır.³⁷⁶

Bu yasa gücündeki kararnamenin amacı kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak ve benimsetmek. yurdun turizme elverişli tüm olanaklarını ülke ekonomisine olumlu katkılar sağlayacak ve Türk toplumunun sağlıklı dinlenme gereksinmesini karşılayacak biçimde değerlendirmek, kültür ve turizm konularıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek ve işbirliğinde bulunmak, tarihsel ve kültürel varlıkların yağmasını, yok edilmesini önlemektir. Kültür ve Turizm Bakanlığının görevleri ise; ulusal, tarihsel ve kültürel değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, .benimsetmek ve bu suretle ulusal bütünlüğün sağlanmasına yardımcı olmak, Turizmi ulusal ekonominin verimli bir sektörü durumuna getirmek için yurdun turizme elverişli bütün olanaklarını değerlendirmek, geliştirmek ve pazarlamak; Kültür ve Turizm ile ilgili kurum ve kuruluşları yönlendirmek, desteklemek ve işbirliğinde bulunmak, yasalarla verilen diğer görevleri yapmak.³⁷⁷

Bakanlığın çerçevesinde ana hizmet birimleri olarak Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Eski Eserler ve Müzeler genel müdürlüğü, Kütüphaneler ve yayımlar genel müdürlüğü, Turizm genel müdürlüğü, Tanıtma ve Pazarlama genel müdürlüğü, Milli Kütüphane Başkanlığı. Kültür Merkezleri Dairesi Başkanlığı, Turizm Planlama ve Yatırımları Dairesi Başkanlığı, Fikir ve Sanat Eserleri Dairesi Başkanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı, Dış ilişkiler Dairesi Başkanlığı

³⁷⁶ Çeçen, a.g.e., <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.141. Erişim Tarihi: 19.04.2013.>

³⁷⁷ Çeçen, a.g.e., <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.142. Erişim Tarihi: 19.04.2013.>

kurulmuştur. Kararnamede bütün bu birimlerin görevleri tek tek sayılmıştır. Bu kararnamenin yayımlanmasından altı ay sonra yeni bir kararname çıkarılarak destek birimlerin sayısı artırılmış Araştırma, planlama ve koordinasyon kurulu ile Basın ve Halkla ilişkiler müşavirliği eklenmiştir. Düzenleme alanı büyük boşluklarla dolu olan kültür son dönemlerde devletin olumlu yaklaşımları ile daha geniş biçimlerde ele alınarak yeni yönetmelikler ve kararnameler çıkarılmıştır. Devletin kültür ve sanat alanında ödül vermesi, yazarların telif hakları, yurt dışındaki kültür temsilcilikleri, gibi kültür dünyasının önde gelen konularında yeni düzenlemelere gidilerek devletin kültür işlevini yeterince yerine getirebilmesi için olumlu adımlar atılmıştır.³⁷⁸

Yeni Anayasa kültür işlerinin düzenlenmesi ile ilgili olarak üç ana madde getirmiştir. Bunların birincisi: kültür, tarih ve doğa varlıklarının korunması ile ilgili olanıdır. Buna göre devlet tarih, kültür ve doğa varlıklarının korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici önlemleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak ayrıcalıklar yasalarla düzenlenir. İkinci madde ise sanatın ve sanatçının korunması ile ilgilidir. Buna göre, devlet, sanat çalışmalarını ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken önlemleri alır. Yeni anayasanın getirdiği bir başka düzenleme ise Atatürk dil, tarih, kültür yüksek kurumu ile ilgili olanıdır. Bu maddeye göre, Atatürk ilkelerini, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak, yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla, Cumhurbaşkanının desteğinde Başbakanlığa bağlı olarak bu kurum kurulmuştur. Atatürk araştırma merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür merkezinden oluşan kamu tüzel kişiliğine sahip Atatürk kültür, Dil ve Tarih yüksek kurumu anayasanın çıkarılmasından

³⁷⁸ Çeçen, a.g.e., [http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.142-143. Erişim Tarihi: 19.04.2013.](http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3M D Q4. s.142-143. Erişim Tarihi: 19.04.2013.)

sonra çalışmalarına başlamıştır.³⁷⁹

Kültür işlerinin yönetiminin uzun bir süre plansız ve programsız bırakıldıktan sonra son dönemlerde birinci derecede anımsanması ve önem verilerek yeni düzenlemelere gidilmesi önemli bir gelişimdir. Böylesine bir gelişmeye Türkiye durduk yerde gelmemiştir. Uzun dönemler yaşanan çelişkiler, çıkmazlar, sürüncemede kalan konular ve yeni yeni ortaya çıkan sorunlar devleti kalıcı bir kültür politikasına doğru sürüklemiştir. Özellikle her dönemde başa gelen İktidarların kültür politikalarının değişiklik göstermesi, bazan siyasal amaçlarla kültür değerlerinin sarsılması ve giderek yozlaşması Türkiye'nin kültür sorununu çok acil bir noktaya getirmişti. Siyasal baskılar zaman zaman devlet kademelerine yansımakta ve kültür işlerini yürütmekle görevli makamları gerçek işlevlerinin dışında bazı işlerle uğraşmağa sürüklemekteydi.³⁸⁰

Kültür alanının yolunun çizilmesi Anayasa ve diğer yasal düzenlemelerle tamamlanınca devletin kalıcı kültür politikasına doğru yeni bir adım atılmış ve eski sorunların yeniden gündeme gelmesini Yeni düzenlemelerin doğru mu yanlış mı olduğu belirli bir zaman süreci içerisinde ortaya çıkacaktır. Bu düzenlemelerde siyasal seçimler söz konusu olmuştur. Bu seçimlerin ne anlama geldiği, ne gibi sınırlamalarla kültürel yapının iç dinamiğini ele aldığı zaman içerisinde tartışılacaktır. Ne var ki, kültür işlerinin bir yetersizlikten yönetimsizlik dönemine geçmesi gene de olumlu bir adımdır. Getirilen düzenin çağdaşlığı, demokratikliği ve de Atatürk ilkelerine uygunluğu ise uzun süre gündemdeki tartışılacak konuların başında gelmektedir.³⁸¹

Kültür yönetimi genel anlamda bir bütündür. Devlet kuruluşları adı altında olsa da veya bağımsız kuruluşlar biçiminde örgütlense kültür ve sanat çalışmalarının yönetimi bir bütün oluşturmak zorundadır. Her alanda başka başka yönetimler devreye girerse bu kez tutarlı bir kültür politikasından veya yönetiminden söz edebilmek iyice güçleşir. Devlet

³⁷⁹ Çeçen, a.g.e., s.70.

³⁸⁰ İdarenin Yeniden Düzenlenmesi İlkeler Ve Öneriler, s.148.

³⁸¹ İdarenin Yeniden Düzenlenmesi İlkeler Ve Öneriler, s.149.

yönetiminin bürokratik yönleri olduğu gibi, devlet dışı kuruluşların veya kurumların da bağımsız ve özerk bir yapıları bulunmaktadır. Bağımsız kuruluşlardan bürokrasi beklenemeyeceği gibi, devlet kuruluşlarının da bağımsız veya özerk çalışmaları düşünülemez. Bu noktada iki alanın tutarlı bir kültür politikası içerisinde birbirini bütünlemesi ve ortaya gelişmiş yapıda bir kültür yönetimi çıkarması beklenebilir. Gelişmiş ülkelerin deneylerine ve uygulamalarına bakıldığı zaman bu tablo açıkça görülebilmektedir. Devletin ve resmi kuruluşların üzerine düşenler ile toplumun oluşturduğu bağımsız kurum ve kuruluşların görevleri birbirinden çok farklıdır. Devlet kuruluşları bürokratik yapıyı aşamadığı içindir kültür hizmetleri yönetimin pek ötesine gidememekte, toplum kesimlerinin ve kültür birikiminin oluşturduğu bağımsız kuruluşlar kültürel ve sanatsal gelişmeye daha fazla katkıda bulunmaktadır.³⁸²

Batı dünyasındaki gelişmiş ülkelere bakıldığı zaman güçlü ekonomik destek ve kaynaklarla kurulan vakıfların, derneklerin ve benzeri kurumların toplum içerisinde fazlasıyla etkili çalışmalar yürüttükleri gözlemlenmektedir. Bunların arkasında bazan zengin kesimler bazan da önemli sanat birikimleri yer almakta ve belirli bir süre içerisinde bu tür kuruluşların kurumlaşmalarına da olanak sağlanmaktadır. Batı dünyasında demokrasilerin kurulması da, gelişmesi de toplumun çeşitli kesimlerinin bu tür kurumlaşmaya dönük çabaları ile gerçekleşmiştir. Devlet çalışmalarının dışında, günlük politikanın ise üzerinde kalarak süreklilik sağlanabilmiş ve tüm olanaklar seferber edilerek kurumlaşma yolunda ileri aşamalara ulaşılmıştır.³⁸³

Batı dünyasında bu tür kurumların çalışmalarının devletin çalışmalarından çok fazla olduğu bir gerçektir. Sosyalist dünya da ise devlet her şeyin yönlendiricisi olarak bu tür kurumları kendisi kurmuş ve tüm olanakları seferber ederek kültür ve sanat çalışmalarının en iyi biçimde gerçekleşmesine yardımcı olmuştur. Her iki sistem de kendi açısından işi profesyonelce ele almışlardır. Azgelişmiş veya gelişmekte

³⁸² Çeçen, a.g.e., s.72.

³⁸³ Çeçen, a.g.e., s.72-73.

olan ülkelerdeki kararsızlık Tutarsızlık günlük politika çıkmazları bu ülkelerde görülmüş ve kültür ile sanatın toplumsal boyutlarda kurumlaşmaları sağlanamamıştır. Tüm sanatçıları ve sanat birikimini çatısı altında toplayabilen güçlü kuruluşlar, kültür hizmetlerini en iyi düzeyde götürebildikleri gibi, ülkedeki kültür yönetiminin gelişmesine de dolaylı yollardan yardımcı olmuşlardır. Devletin ilgili birimlerinin yöneticileri bu tür kuruluşlardan yetişerek ve konunun tam bir uzmanı olarak göreve gelmişler, böylece de kültür yönetimleri üst noktalara ulaşmıştır.³⁸⁴

Kültür yönetimi açısından diğer önemli bir konu da belediyelerin ve bölgesel yönetimlerin durumudur. Yaşayan bir alan olarak kültür işlerinin yönetiminin merkezi yönetimin eline bırakmak yeterli olamamaktadır. Belirli bir merkezden ülke ve toplumun tüm köşelerine ulaşan ve anında gereken işlemleri yapabilen merkezi yönetimin gerçekleşebilmesi son derece zordur. Merkezden her şeye belirli bir açıdan bakılabilir ve devlet yönetiminin sürdürülebilmesi için gereken önlemler alınır. Ne var ki bazı kültür ve sanat etkinliklerinde o bölgenin özelliklerine uygun düşen başka işlemlerin yapılması gerekebilir veya o bölge halkının istekleri doğrultusunda bazı yönetsel önlemlerin hemen devreye sokulması gerekebilir. İşte bu durumlarda bölgesel yönetimler ve belediyelerin belirli bir hareket özgürlüğü bulunmaktadır. Bölge halkının ve kültürünün gereksinimleri doğrultusunda gereken düzenlemeleri yapabilmek ve o doğrultuda yeni işlemler yapmak ancak yerel yönetimlerin elinde bulunan bir üstünlüktür.³⁸⁵

Yerel yönetimler ayrıca üst düzey yöneticiler ve politikacılar için de önemli bir yetişme alanıdır. Burada kazanılan deneyler daha sonraları devlet yönetiminde değerlendirilirler. Yöneticilerin halk ile kaynaşmaları ve halk ile iç içe kültürel etkinlikler sergilemeleri açısından belediyelerin kültür ve sanat birimleri kurmaları

³⁸⁴ Çeçen, a.g.e., s.72-73.

³⁸⁵ Çeçen, a.g.e., s.74.

gerekmektedir. Yerel yönetimlerin bu konuda üzerlerine görev düştüğü bilinmesine karşın ülkemizde bir yasal düzenleme boşluğu bulunmaktadır. Bu nedenle de Türkiye'deki belediyeler temel görevleri arasında kültür işlerini unutmakta veya arka planda ele almaktadırlar. Toplumsal baskılar ve kültür birikiminin zorlamadan ile son yıllarda belediyelerin kendi yörelerinde kültür ve sanat şenlikleri düzenledikleri görülmektedir. Senenin bir haftasında şenlik düzenlemenin kültür işlerini yürütmek olmadığını daha anlayan ve bu işlerin sürekli yönetimi için kendi çatısı altında gereken örgütlenmeye giden belediye günümüze değin çıkmamıştır.³⁸⁶

Devletin olduğu kadar yerel yönetimlerin de temel işlevleri arasında kültür hizmetlerinin de bulunduğu genel olarak benimsenmedikçe, yerel yönetimlerden çeşitli nedenlerle çekinmeler sürüp gittikçe belediyelerin yeterince kültür ve sanat işlerini yürütmesi veya yönetmesi beklenemez ülkede demokrasinin beşiği olması gereken yerel yönetimler için yeni yasal düzenleme yapılarak kaynak ve destekler artırılmadıkça diğer işlerden bunalan belediyelerin yeterince kültür ve sanat etkinliklerine eğilmesi ve bunları yönetebilmesi beklenemez. Bu durum tümüyle bir ulusal politika sorunudur. Ulusal kültür politikası çerçevesinde merkezi devlet yönetiminin yanı sıra bazı ikinci derece işlevlerin kültür alanında belediyelere bırakılması zamanı gelmiştir. Böylesine bir yasal düzenleme yerel yönetimlerin kendiliğinden daha fazla kültür işleri ile ilgilenmelerine giden yolu açacaktır. Yerel yönetimlerin kültür işleri ile ilgilenmeleri, bağımsız olarak çalışan diğer kurum, kuruluş ve derneklere de gereken yardımların sağlanmasını gerçekleştirecektir.³⁸⁷

Kamuya yönelik oluşturulan politikaların ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği bilim adamları ve araştırmacıların uzun zamandır farkında olduğu bir gerçektir. Her ülke kendi politikalarında koydukları hedeflere farklı araçlar ve stratejilerle ulaşmaya çalışmaktadır. Ancak, ülkelerin politikaları

³⁸⁶ Birinci Milli Kültür Şurası Komisyon Raporları, s.147.

³⁸⁷ Çeçen, a.g.e., s.76.

arasındaki farklılıklar sadece ekonomik, sosyal ve kurumsal farklılıklarda ileri gelmemektedir. Bilim adamları kültür politikalarının seyrini gerçekte nelerin etkilediği konusunda bir görüş birliğine varamamış olmakla birlikte hedef kitlenin nitelikleri, siyasi ve kültürel yapının etkili olduğu görüşünde birleşmektedirler. Birçok araştırma kültür ve toplum arasında düzenli bir sistem oluşturma hedefine yönelik dinamik bir etkileşim olduğundan söz etmektedir. Sistemin bir parçası olan politik kurumlar kültürün etkisinden bağımsız düşünülemezler.³⁸⁸

Yerel yönetim unsurlarının kültürel gelişmeye ve ilerlemeye dönük katkısının ortaya koyulacağı yenilikçi bir kültür yönetimi politikasında küresel nitelikli temel ilkelerin yer alması gerekmektedir. Söz konusu ilkeleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelerin odağında ancak bu unsurların toplumun bütününe uyum göstermeyen etkilerinin uzağında kalmak,
2. Bilginin toplum içinde yaygın olarak kullanımın bireysel ve toplumsal gelişimin yanı sıra kültürel kalkınmayı artırıcı yönünü vurgulamak,
3. Toplum içinde kültürel hayata katılımı herkes için desteklemek, demokrasinin koşulları arasında düşünce ve ifade özgürlüğünün vazgeçilmez olduğunu benimsemek,
4. Bilgiye ulaşmanın en az bilgiyi üretmek ve yaymak kadar değerli olduğunu vurgulamak,
5. Kültürel hayata katılımı ve bilgiye ulaşmayı sağlayacak her türlü aktivitenin yasalar tarafından güvence altına alınmasını sağlamak,
6. Kültürle ilgili her konuda geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi görecektir araştırma ve geliştirme çalışmalarını teşvik etmek, bu görevi yerine getiren

³⁸⁸ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.

kurumları desteklemek,

7. Kültürel kalkınmaya yönelik öngörülen kısa ve uzun vadeli hedef ve plânların sürekliliğini sağlayıcı önlemler almak gibi maddeler düşünülebilir.³⁸⁹

Söz konusu edilen ilke ve uygulamaların tek başına kültür yönetimi politikaları kapsamında yer almasının yeterli olmayacağı açıktır. Şüphesiz bu ilkelerin uygulanacağı uygun ortamın oluşturulmasında tutarlı kararların alındığı devlet politikasının yanı sıra yerel yönetim politikası, eğitim politikası ve bilim politikası ile paralel uygulamaların varlığına olanca ihtiyaç bulunmaktadır.

³⁸⁹ <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'UN KÜLTÜR VARLIKLARI

3.1.İSTANBUL'UN KÜLTÜREL DEĞERLERE SAHİP TARİHİ MEKÂNLARI

İstanbul tarih boyunca kurulduğu andan itibaren devamlı gelişen, büyüyen ve dönüşen bir şehirdir. Yarımburgaz, Fikirtepe, Pendik, Tuzla, Yenikapı, Marmaray gibi kazı yerlerinden elde edilen bulgularda özellikle Neolitik Çağ yerleşimlerinin su kaynakları yakınında kurulduğu görülür. M.Ö. 8. yüzyıldan başlamak üzere Megaralılar Khalkedon'u (Kadıköy) kolonize ederek İstanbul çevresine yerleşmişlerdir. M.Ö. 660 tarihinde yine Megaralı Byzas, Sarayburnu üzerinde Bizantion'u kurmuştur. Septimius Severus'un (M.S 193 – 211) Akropolis'i kurmasıyla Roma dönemine ait bir kent şekillenmeye başlamıştır. "Mese" adı verilen "Orta Yol" istikametinde sütunlu caddeler, kenti Selanik üzerinden Adriyatik'e kadar ulaştırır.³⁹⁰

"Tetrastoon" ismiyle bir Agora, Ayasofya'nın güneyinde, dörtkenarında sütunlu galeriler şeklinde kurulmuştur. Daha sonra burası ticari ve kamusal merkez hâline gelmiştir. I. Constantinus zamanında aynı yer "Augusteion" adını almıştır. Hemen yanında Zeuksippos Hamamı ve güneybatıda Hipodrom bulunur. Constantinus zamanında Akropolis'te Apollon, Artemis, Afrodit, Demeter, Zeus ve Poseidon tapınakları yer almıştır. Beyazıt, Laleli, Süleymaniye arası ise Nekropolis (Mezarlık) olarak kullanılmıştır.³⁹¹

İstanbul, genellikle M.S. 330 tarihinde, Constantinus'un kurup Doğu Roma'nın bir şehri olarak ortaya çıktığı, "Nova Roma" adını aldığı dönemden sonra ilgi çekmeye başlar. Constantinus'un şehri, yani Konstantinopolis, yedi tepe üzerine kurulmuştur ve bu tepelerden birincisi 'Akropolis'tir. Buradaki Milion Taşı'ndan başlayan "Mese" yani 'Ana Yol' (Via Egnatia), Altın Kapı (Porta Aurea]'ya kadar uzanırken; şehrin mabetlerini, forumlarını, Büyük

³⁹⁰Haluk Dursun, *Tarih, Mekân ve Kültür: İstanbul, Şehir ve Kültür İstanbul*, Profil Yayınları, İstanbul, 2011, s.105.

³⁹¹Dursun, *a.g.e.*, s.106.

Saray'ını, yönetim merkezlerini, Roma döneminin bir kent tasarımı ve planlamasını esas olarak yansıtmaktadır. İstanbul'un tarihî mekânlarının temelini ve çekirdeğini meydana getiren bu bölümde, günümüze intikal etmiş surlardan, kapılardan, burçlardan, mabetlerden ve anıtlardan örnekler bulunmaktadır. Kentin batı tarafından içine girerek Langa yakınında denize dökülen tek akarsu Lykos'dan (Bayrampaşa Deresi) bir iz kalmamakla birlikte akarsunun getirdiği alüvyonlarla Theodosius limanının kapandığı, yapılan son kazılarda anlaşılmıştır Şehrin ayrıca Marmara kıyısında Kumkapı'da İulianus Limanı ve Haliç ağzında başka limanları da bulunmaktaydı.³⁹²

Osmanlı yerleşim planında surun içinde kalan bölüme Nefs-i İstanbul Kadılığı adı verilmiş ve tarihî yarımada, bugün Eminönü ve Fatih bölgelerini içine alan mıntıka esas İstanbul sayılmıştır. "İstanbul" tanımı sadece bu bölgeye has bir tabirdir. Merkezi Sultanahmet, Süleymaniye, Beyazıt arasındaki üçgendir. Eski İstanbul yerleşiminde halk için, devlet dairelerine yani "kapiya yakın olmak" esastır ve padişah sarayları, paşa konakları hep bu bölgede yer almıştır.³⁹³ Şehrin önemli dinî mekânları (Ayasofya, Sultanahmet, Beyazıt, Süleymaniye, Laleli, Nuruosmaniye Kadirga Sokullu Külliyesi) bu bölgededir.

Kapalıçarşı gibi ticari sahalar da bu mekândadır. Buranın iskelesi ise Sirkeci'deki Vezir İskelesi idi. Şehrin ana gösteri, eğlence, alay hatta isyan, ihtilâl meydanı buradadır. Cağaloğlu, Nuruosmaniye, Hocapaşa, Akbıyık, Alemdar, Kadirga, Soğukçeşme, Gedikpaşa, Divanyolu, Koska, Soğanağa hep bu eski İstanbul'un merkez mahalleleridir. Sonra yavaş yavaş yakın çevreleri başlar. Mercan, Vefa, Horhor, Şehzadebaşı, Yeşildirek, Küçükpazar, Gedikpaşa, Kumkapı, Aksaray olarak genişleyen şehir Zeyrek'ten başlamak üzere, Cibali, Ayakapı, Küçükmustafapaşa, Fener, Balat, Ayvansaray, Eğrikapı, Edirnekapı yoluyla İstanbul'un taşrasına ulaşır.³⁹⁴

³⁹² Dursun, a.g.e., s.106.

³⁹³ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 16.05.2013.

³⁹⁴ www.istanbulkulturturizm.gov.tr/dosya/1-280299/h/sehirvekkultur.pdf. Erişim Tarihi: 16.05.2013.

3.1.1.Surlar

Akropolis'in yani Yukarı Şehrin, Byzas tarafından yapılan surları, daha sonra Septimius Severus (196-198) döneminde yenilenmiş, ama esas günümüze gelenler Constantin Surları (324) olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır Constantinopolis'in ikinci önemli surlarını İmparator Theodosius (413) yaptırmış ve şehri kara tarafından batıya doğru genişletmiştir. Constantin kara surlarının ise izi kalmamıştır. Haliç surlarının uzunluğu 5.5 km'ye yakındır Bu surlarda yüzden fazla burç bulunmaktadır Ayrıca yirmiden fazla da Bizans ve Osmanlı döneminden kalma kapı bulunur. Marmara Surlarının uzunluğu 8.5 km kadardır Ayrıca Yenikapı'da 1 km civarında bir iç liman suru da bulunmaktadır Bu surlar Sirkeci'den başlayan demiryolu hattı boyunca birçok yerden kesilmiştir. Kara surları ise İstanbul'un en tahkimatlı ve saldırılara karşı kuvvetlendirilmiş surlarıdır En önemli kapılar da kara surlarında bulunur. Surlarda güneybatı uçta, Zeytinburnu başlangıcında Mermer Kule; kuzeydoğuda Ayvansaray'da ise Heraklius Kulesi gibi büyük ve geniş boyutta kuleler bulunmaktadır. Kapılarda da ana burçlar yer alır. Bu surların bir bölümü (Batı cephesi kara surları ve Marmara surları) 1990'lı tarihlerde restore edilmiştir.³⁹⁵

İstanbul'un Bizans dönemi surlarının en önemli kapısı imparatorun seferlerden sonra şehre giriş yaptığı Altın Kapı'dır. Bunun dışında Belgrad Kapısı, Silivri Kapı, Mevlevihane Kapısı, Top Kapısı, Sulukule Kapısı, Edirne Kapısı, Eğri Kapı gibi önemli kara surları kapıları; Ayvansaray Kapısı, Atik Mustafa Paşa Kapısı, Balat Kapısı, Fener Kapısı, Aya Kapı, Cibali Kapısı, Unkapanı Kapısı, Zindan Kapı, Balıkpazarı Kapısı, Bahçe Kapı ya Çifitkapı, Yalı Köşkü Kapısı gibi Haliç surlarının önemli kapıları ve Marmara surlarında da Değirmen Kapısı, Demir Kapı, Mangana Kapısı, Balıkhane Kapısı, Ahır Kapı, Bukaleon Sarayı Kapısı, Çatladı Kapı, Küçük Ayasofya Kapısı, Kadırga Kapısı, Kum Kapı, Langayahut Yeni Kapı, Davut Paşa Kapısı, Samatya Kapısı, Narlı Kapı, Mermer Kule Kapısı gibi önemli kapılar bulunmaktadır. Surlara Osmanlı Devleti'nin sarayının yapıldığı Topkapı bölgesindeki Sur-ı

³⁹⁵ Dursun, a.g.e., s.107.

Sultanî adı verilen Osmanlı surlarını da ilave edebiliriz. Bunlar Topkapı Sarayı'nı kara yönünden kuşatan surlardır. Yine bunların da küçük ve büyük kapıları bulunur.³⁹⁶

3.1.2.Kale

İstanbul'un surlarını, içinde ve dışında koruma, gözetleme ve hapsedme maksatlı yapılmış olan kaleler çevirir. Kara surlarına batı tarafından bitişik olan Yedikule, Haliç kıyısındaki Anemas Zindanları ve Boğaziçi'nde bulunan Anadoluhisarı, Rumelihisarı, Yoros, Garipçe ve Poyraz Kaleleri bu tür yapılardandır.³⁹⁷

3.1.3.Kule - Saat Kuleleri

İstanbul'un tarih mekânlarından ve şehrin genel silüetini oluşturan kule türü eserlerden Beyoğlu bölgesindeki Galata Kulesi'ni (Ceneviz, 1349), tarihî yarımada'daki Beyazıt Kulesi'ni (Osmanlı, 1828, Mimar Senekerim Balyan) ve Topkapı Sarayı Kubbealtı Bölgesi'ndeki Adalet Kulesi'ni (19. yüzyılın ikinci yarısı) sayabiliriz. Kentin simgesel kulelerinden bir tanesi de Kızkulesi'dir. Kızkulesi bunlardan farklı bir örnek olarak 12. yüzyıla aittir. Şehrin Boğaziçi çevresindeki bölgelerinde tarihî saat kuleleri de bulunur. Bunlar arasında Tophane Kasrı Saat Kulesi (19. yüzyılın ikinci yarısı) ve Dolmabahçe Sarayı Saat Kulesi (1890-1894, Balyanlar), Yıldız Sarayı Saat Kulesi ile Şişli'de Etfal Hastanesi içindeki saat kulesi (1907, d'Aranco) dikkat çekicidir. Hristiyan şehirlerinde görülen ve büyük kiliselerle bitişik olan çan kulelerinden günümüze kalabilen tek örnek ise tartışmalı olmakla birlikte, Galata'daki eski bir Dominiken Kilisesi olan Arap Camii (San Domenico Kilisesi, 14. Yüzyıl)'nin minaresinin bir bölümüdür.³⁹⁸

³⁹⁶ Dursun, a.g.e., s.108.

³⁹⁷ Dursun, a.g.e., s.108-109.

³⁹⁸ Dursun, a.g.e., s.109.

3.1.4.Kapı

İstanbul'un önemli sur kapıları dışında, Osmanlı merkez şehri bölgesinde bulunan devletin yani "Topkapı Sarayı"nın Bâb-ı Hümayun, Bâbüsselam, Bâbüssaade Kapıları; Hükümet merkezinin Bâbıali'si (Cağaloğlu); Silahlı Kuvvetlerin Bâb-ı Seraskeri'si (Beyazıt İstanbul Üniversitesi Taç Kapısı'dır); Dinî kurumların kapısı olan Şeyhülislamık veya Bâb-ı Meşihat (Süleymaniye, Müftülük merkezi] başkent İstanbul'un önemli kapılarıdır. Dolmabahçe Sarayı'nın Saltanat Kapısı (ana giriş kapısı); Çırağan Sarayı'nın karadan ve denizden Saltanat Kapıları en büyük boyutta ve tarihî özelliğe sahip kapılardır. Ayrıca Ayasofya Camii'nin İmparator Kapısı ve Güzel Kapı adı verilen M.Ö. 2. yüzyıla ait tarihî kapısı, Ayasofya Külliyesi'nin İmaret Kapısı, Bağlarbaşı'ndaki Abdülmecid Efendi Köşkü'nün kapısı ve Mekteb-i Sultanî gibi eğitim kurumlarının, Darülaceze gibi devlet kurumlarının, Kapalıçarşı gibi ticari merkezlerin kapıları da dikkate değerdir. Ayrıca bu kapıların üzerlerindeki yazılar, yani kitabeler ve Osmanlı Devlet Armaları çok daha özenli ve gösterişlidir.³⁹⁹

3.1.5.Sütun

İstanbul'da Roma döneminden Yılanlı Sütun (İstanbul'a getirilişi M.S. 4. Yüzyıl), Dikilitaş (yapılışı M.Ö 1450, İstanbul'a getirilişi M.Ö. 390) ve Örme Obelisk (İstanbul'a getirilişi VII. Konstantinos dönemi (M.S. 913-959) Sultanahmet Meydanı'nda bulunur. Yine Constantin Sütunu (Çemberlitaş, 328), Theodosius Taşı (Fatih, 5. Yüzyıl), Arkadius Anıtı (421), Kız Taşı (5. Yüzyıl), Gotlar Sütunu (Topkapı Sarayı, 4. Yüzyıl) şehirdeki belli başlı önemli anıt taşlarıdır.⁴⁰⁰

³⁹⁹ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 16.05.2013.

⁴⁰⁰ Dursun, **a.g.e.**, s.111.

3.1.6.Bizans Sarayları

Bizans döneminden kalma Büyük Saray şu anda bina olarak ayakta değildir; sadece Ayasofya ile Sultanahmet'in arasındaki bölgede, Marmara denizine bakan yamaçlarda yer aldığı bilinmektedir. Yine aynı alanın sahil kesiminde Çatladıkapı mevkiinde, bir kasır özelliğinde Bukaleon Sarayı'nın kalıntıları mevcuttur. Bizans döneminden kalma kısmen ayakta olan saray ise Edirnekapı-Ayvansaray bölgesinde bulunan Blakhernai (Tekfur Sarayı, 12. Yüzyıl)'dır. Özellikle köşk çıkması ve duvarları görselliğini attırır.⁴⁰¹

3.1.7.Meydanlar- Forumlar

Doğu Roma döneminin büyük meydanlarından, forumlarından şu ana kadar bozulmadan günümüze intikal eden örnek yoktur. Mese (Ana Yol) üzerinde Milion Taşı'ndan başlayıp Sultanahmet (Hipodrom) civarında, Constantinus Forumu (Çemberlitaş), Forum Tauri (Beyazıt) bu konuda bilgi sahibi olduğumuz yerlerdir.⁴⁰²

3.1.8.Bizans Kiliseleri

İstanbul'da günümüzde Doğu Roma döneminden kalma dinî yapılardan şunlar ayaktadır: İmrahor İlyas Bey Camii (454, Studios Manastırı), Küçük Ayasofya (536, Sergios ve Bakhios Kilisesi), Ayasofya Müzesi (537, Hagios Sophia Kilisesi), Aya İrini Kilisesi (753), Kariye Müzesi (8. yüzyıl, Khora Manastırı), Fenari İsa Camii (907, Lips Manastırı), Bodrum Mesih Ali Paşa Camii (920, Myraleion Kilisesi), Eski İmaret Camii (1081-1087, Pantepoptes Manastırı), Şehzadebaşı'nda Kalenderhane Camii (6.-12. yüzyıllar arası, Ayios Theodoros), Zeyrek Camii (1136, Pantokrator

⁴⁰¹ Dursun, a.g.e., s.111.

⁴⁰² Dursun, a.g.e., s.112.

Manastırı), Fethiye Camii (13. yüzyıl sonları, Pammakaristos Kilisesi], Haliç Ayakapı'da Gül Camii (9. yüzyıl, Ayia Teodosia), Vefa'da Kilise Camii (10.-11. yüzyıllar arası, Hagios Theodoros) Bizans döneminin belli başlı eserleridir.⁴⁰³

3.1.9.Ayazmalar

İstanbul'da dinî mekânlardan sayılabilecek olan ayazmalardan, yani Grek- Ortodoks kültüründe kutsal kabul edilen su kaynakları ve üzerlerindeki ibadet yapılarından hâlâ varlığını sürdüren ve Ortodoks cemaatince ziyaret edilen önemli ayazmalar şunlardır: Başta Ayvansaray Ayazması (Blakhernai Ayazması, 473), Balıklı Rum Ayazması (Zoodohos Piyi Ayazması, 560), Kuruçeşme, Vefa, Büyükkada Ayazmaları en önemlilerindendir.⁴⁰⁴

Bizans zamanında ve Osmanlı devletinin kalabalık Rum Ortodoks cemaatinin yaşadığı dönemlerden kalma bu Ayazma kültürü günümüz İstanbul'unda su kaynağı olmasa da Ayazma adıyla şehrin birçok bölgesine, mahallesine adını hâlâ vermektedir: Üsküdar'ın, Yakacık'ın, Tuzla'nın Ayazma örneklerinde olduğu gibi.⁴⁰⁵

3.1.10.Osmanlı Sarayları

Osmanlı döneminde şehrin gelişim ve dönüşümündeki en önemli olay ana kiliselerin camiye çevrilmesi ve hemen yeni külliyeler ile yeni saraylar yapılmasıdır. İlk saray Beyazıt meydanındadır (şimdi İstanbul Üniversitesi'nin olduğu alan -Eski Saray-), ancak bugün ayakta değildir. Topkapı Sarayı, Fatih döneminde 1478'den itibaren başlayıp Abdülmecit dönemine kadar devam etmiştir.⁴⁰⁶ Daha sonra tarih sırasıyla, kâgir olan saraylardan ayakta kalan Dolmabahçe (1843-56), Beylerbeyi (1864-65), Yıldız (1865-66),

⁴⁰³ Dursun, a.g.e., s.111-112.

⁴⁰⁴ Dursun, a.g.e., s.112.

⁴⁰⁵ www.academia.edu/3201962/Tarih_Icinde_Istanbul_Bildiriler. Erişim Tarihi: 16.05.2013.

⁴⁰⁶ W. Müler Wiener, **19. Yüzyılda İstanbul Hayatı**, (Çev. Ülker Sayın), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1988, s.234.

Çırağan (1872) Saraylarını sayabiliriz. Çırağan Sarayı'nın 19. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen, Boğaz kıyısına sıralanmış ve padişah kızlarına tahsis edilmiş altı adet saraydan oluşan bölümleri vardır; bunlara da Feriye Sarayları denir.⁴⁰⁷

3.1.11.Kasırlar

Saraylar dışında ikinci büyük resmî binalar hanedan mensuplarına ayrılan kasırlardır. Aynalıkavak Kasrı (1791), Küçüksu Kasrı (1856), İhlamur Kasrı (1848-1853), Balmumcu Kasrı (19. yüzyılın ilk yarısı), Tophane Kasrı (1851-1853], Kalender Kasrı (1861-1862), Beykoz Kasrı (1866), Maslak Kasırları (19. yüzyılın ikinci yarısı), Ayazağa Kasırları bunların örnekleridir. Ayrıca Hidiv sıfatıyla tanınan Kavalalı Mehmet Ali Paşa ailesince yaptırılan Çubuklu Kasrı (1907), Mustafa Reşit Paşa'nın yaptırdığı Baltalimanı Kasrı (1850) da önemlidir.⁴⁰⁸

3.1.12.Devlet - Kamu Binaları

Osmanlı döneminde yapılmış ve şehrin önemli binalarını meydana getirerek kente özgünlük katmış olan büyük kamu binalarından, askerî niteliktekiler; Anadolu yakasında Selimiye Kışlası (1825-1827), Çengelköyü'nde Süvari Kışlası (Kuleli Askerî Kışlası, 1861, bugünkü Kuleli Askerî Lisesi), Taksim'de Taşkışla (1849), Bakırköy'de Reşadiye Kışlası, Maçka Silahanesi, Harbiye Kışlası (1863, bugün bir kısmı askerî müzedir) ve Kasımpaşa'daki Bahriye Nezareti'ne ait olan kışlalardır. Şehirde önemli güvenlik binalarından bir grubu da Karakol'lar oluşturur. Bunlar arasında ön tarafında, alınlığında Osmanlı Arması bulunması dolayısıyla halk arasında "Süslü Karakol" olarak adlandırılanlar da vardır.⁴⁰⁹

⁴⁰⁷ Sermet Muhtar Alus, *İstanbul Yazıları*, İBB Yayınları, İstanbul, 1994, s.65.

⁴⁰⁸ Dursun, *a.g.e.*, s.117.

⁴⁰⁹ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 20.05.2013.

Son Osmanlı Bakanlar Kurulu'nun toplandığı, bugün Valilik binası olan “Bâbıali” İstanbul'un en önemli binalardan birisidir. Yine bu anlamda önemli olan Millî Savunma Bakanlığı ve Genel Kurmay Başkanlığı binası diyebileceğimiz mekân da bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin girişindeki rektörlük ve fakülte binalarıdır. Ayrıca İstanbul'da; Sirkeci'de Büyük Postahane (Posta Nezareti, 1909), Galatasaray Postanesi (Şuanda Galatasaray Müzesi), Sultanahmet'te Defter-i Hakanî (bugünkü Tapu Dairesi, Mimar Vedat Bey), Sultanahmet'te Ticaret Mektebi (Ziraat, Ticaret ve Madenler Bakanlığı, 1864, bugünkü Marmara Üniversitesi) Haliç Sütlüce Mezhanesi (1923, bugün Sütlüce Kongre Merkezi), Düyun-ı Umumiye İdaresi Binası (bugünkü Cağaloğlu İstanbul Erkek Lisesi, 1897-1899), Babıâli'deki Hazine-i Evrak binası (bugün Osmanlı Devlet Arşivi), Sirkeci'de Dördüncü Vakıf Han (1911-1926, günümüzde otele dönüştürülmüştür) önemlidir. Ayrıca Haydarpaşa (1908) ve Sirkeci (1890) Garları da şehrin önemli binaları arasındadır. İlk Belediye binalarından bugün Beyoğlu Belediyesi'nin kullandığı Altıncı Daire ile Fatih ve Kadıköy Belediyeleri'ne ait olan binalar günümüze ulaşan tarihî kamu binalarındandır.⁴¹⁰

3.1.13.Külliyeler

Tarihî İstanbul'a Osmanlı döneminden kalma büyük külliye damgasını vurmuş, şehrin silüetine hâkim olmuştur. Bunlar arasında en büyüğü Mimar Sinan'ın Süleymaniye Külliyesi (1557; cami, mektep ve medreseler, darülhadis, darüşşifa, darülkurra, imaret, hamam, kervansaray, tabhane ve çarşıdan oluşur.)'dir.⁴¹¹ Daha sonra sırasıyla; Sultanahmet (1617-1619; Mimar Sedefkar Ağa; cami, hünkâr kasrı, türbe, darülhadis medresesi, darülkurra, sıbyan mektebi, çeşme ve sebiller, darüşşifa, imaret, dükkânlar, hamam, kira odalarından oluşan külliye), Beyazıt (1501-1508; cami, türbe, aşhane-imaret, sıbyan mektebi, tabhane, medrese, hamam ve kervansaraydan oluşan külliye), Şehzadebaşı (1548; cami, medrese,

⁴¹⁰ Dursun, a.g.e., s.118-119.

⁴¹¹ <http://issuu.com/ibbturizmzabita/docs/sehirvekultur>. Erişim Tarihi: 20.05.2013.

tabhane, mektep, imaret, türbeden oluşan küçük boyutta külliye), Fatih (1470; cami, medrese, tabhane, darüşşifa, çarşı, hamamdan müteşekkil külliye), Yavuz Selim, (1522; cami, türbe, imaret, mektep, darüşşifa, medrese, darüzziyafeden oluşan Fatih'teki külliye), Laleli (1760-1763; cami, imaret, çeşme, sebil, türbe, han, medrese, muvakkithane, arastadan oluşan külliye), Nuruosmani (1749; medrese, kütüphane, imaret, sebil, çeşme, dükkan, hane ve türbelerden oluşan Cağaloğlu'ndaki külliye), Nurbanu ya da diğer ismiyle Atik Valide, (1570-1579; cami, medrese, tekke, sıbyan mektebi, darülhadis, darülkurra, imaret [aşhane, tabhane, kervansaray), darüşşifa ve hamamdan oluşan Üsküdar'daki külliye), Mihrimah Sultan (1548; cami, dersaneli medrese, misafirhane, tabhane, imaret, han, mektep, kervansaray, türbeden oluşan Üsküdar'daki külliye), Rabia Gülnuş Ematullah (1708-1710; cami, hünkâr mahfili, türbe, sebil, çeşme, şadırvan, sıbyan mektebi, arasta, imaret, meşruta evleri, mahyacı odasından oluşan Üsküdar'daki külliye), Hekimoğlu Ali Paşa (1734-1735; cami, türbe, kütüphane, sebil, çeşme, şadırvan, tekkeden oluşan Kocamustafapaşa'daki külliye), Sokullu Külliyesi (1560; cami, medrese, tekkeden oluşan Kadırga'daki külliye) gibi örnekler, büyük külliyeler arasında akla gelen ilk örneklerdendir.⁴¹²

İstanbul'un küçük külliyesi arasında en çok bilinenlerden ilk öne çıkan örnekler şunlardır; Kılıç Ali Paşa (Beşiktaş, 1580; türbe, sebil, cami, medrese ve hamam), Haseki Külliyesi (Fındıklı, 1538-1551; cami, medrese, imaret, darüşşifa, sıbyan mektebi), Hatice Turhan Valide Sultan Külliyesi ya da Yeni Camii (Eminönü, 1597-1663; cami, hünkâ kasrı, türbe, darülkurra, sıbyan mektebi, sebil ve çeşmeler, Mısır Çarşısı), Mahpeyker Kösem Sultan (Çinili Camii), (Üsküdar, 1640-1642; cami, medrese, sebil, sıbyan mektebi, çeşme, hamam, su havuzu ve hazire), Eyüp Sultan Külliyesi (1459; cami, türbe, günümüze ulaşamayan medrese ve imaret] ve Sünbül Efendi Külliyesi, Aziz Mahmut Hüdai Külliyesi, Yahya Efendi Külliyesi gibi örneklerdir.⁴¹³

⁴¹² <http://issuu.com/ibbturizmzabita/docs/sehirvekultur>. Erişim Tarihi: 20.05.2013.

⁴¹³ Çelik Gülersoy, **İstanbul Estetiği**, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul 1983, s.74.

Bunların dışında; Mihrimah Sultan (Edirnekapı,1562-65), Kara Ahmet Paşa (Topkapı, 1565-72), Ahmediye, (Üsküdar, 1722), Zal MahmudPaşa (Eyüp, 1577), Bâlâ Süleyman Efendi Külliyesi (Silivrikapı), Şemsipaşa, (Üsküdar, 1580), Hacı Beşir Ağa (Sirkeci, 1744-1745), Küçük Ayasofya (Eminönü, 16. yüzyılın ilk yarısı), Seyyid Hasan Paşa Külliyesi (Veznedar,1745), Kuyucu Murat Paşa Külliyesi (Vezneciler; 1600'ların ilk yılları), Damad İbrahim Paşa Külliyesi (Şehzadebaşı,1720), Recai Mehmet Efendi Külliyesi (Vefa Kovacılar,1775), Kaptan İbrahim Paşa Külliyesi (Süleymaniye,1525), Piyale Paşa Külliyesi [Kasımpaşa,1573], Köprülü Mehmed Paşa Külliyesi (Divanyolu,1661), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi (Divanyolu,1690), Koca Sinan Paşa Külliyesi, (Divanyolu,1593), Çorlulu Ali Paşa Külliyesi (Divanyolu, 1707-1708), Davudpaşa Külliyesi (1485), Bayrampaşa Külliyesi (Fındıkzade,1634-1635), Kocamustafapaşa'da Küçük Efendi Külliyesi, Eyüp'te Şah Sultan Külliyesi, Eyüp'te Sokullu Külliyesi, Zeyrek'te Şebsefa Külliyesi.⁴¹⁴

3.1.14.Cami-Mescit-Namazgâh

Tek camilerden Mimar Sinan'ın Muratpaşa, (1472-1478), Fındıklı Molla Çelebi, Eminönü Rüstem Paşa (1561-1562), Beşiktaş Sinan Paşa (1555) ve Silivrikapı'daki Hadım İbrahim Paşa Camii (1551); Eğrikapı İvaz Mehmet Efendi Camii (1585-86) ve Azapkapı'da Sokullu Camii (1577-78), Eyüp Cezeri Kasım Paşa ve Cerrahpaşa (1593), Fatih'te Mesih Ali Paşa (1585-1586), İsmail Ağa Camii, Bâlipaşa Camii, Nişanca Camileri (Eyüp ve Fatih), Arap Camii (camiye çevrilmesi 1475), Beylerbeyi'nde Hamid-i Evvel (1778), Fatih'te Hırka-i Şerif, Gülhane'de Zeynep Sultan, Üsküdar'da III. Mustafa (Ayazma), Ortaköy'de Büyük Mecidiye (1853), Kâğıthane Sadabad Camii (1862), Dolmabahçe Bezmialem Camii (1855), Mahmutpaşa (1826), İshakpaşa, Rum Mehmetpaşa, Firuzağa (1490), Atik Ali Paşa (Draman, 1509) da önemli örneklerdir Bunların dışında Aksaray'da Pertevniyal Valide

⁴¹⁴ Gülersoy, a.g.e., s.75-76.

Sultan, Yıldız Hamidiye, Aksaray'da Yusuf Paşa, Kariyealtı Drama'da Kefeve Camii de akla gelen ilgi çekici eserler arasında sayılabilir.⁴¹⁵

Kışla Camileri diye tabir edilen camiler arasında ise Halıcıoğlu'nda Mihrişah Sultan, Kasımpaşa'da Cezayirli Gazi Hasan Paşa, Yıldız Kışlasında Orhaniye Camileri söylenebilir. Özgün, ahşap veya küçük mescitlerden; özel çinileriyle Kocamustafapaşa'da Ramazan Efendi, Kuzguncuk'ta Üryanizade Ahmet Esat Efendi Mescidi (1880), Rumelihisarı Kayalar Mescidi (1877), Yıldız Küçük Mescidiye, Topkapı Takkeci İbrahimağa, Mimar Sinan'ın bir eseri olarak Büyük Çekmece'deki Sokullu Mescidi özgün eserlerdir. Mescitlerden daha küçük boyutlarda, üzeri açık namaz kılma mekânlarına eski İstanbul'da sıkça rastlanırdı ve bunlara "Namazgâh" denirdi. Günümüzde bu konuda Okmeydanı Namazgahı'nın, Anadoluhisarı Namazgahı'nın ve çeşmeli namazgah örneği olarak Kadırga'da Esmâ Sultan Namazgahı ile Harem'de Selimiye Kışlasına ait bölgede kalan Harem Namazgahı'nı sayabiliriz. Topkapı Sarayı'nda ise Alaymeydanı'nda Çınaraltı Namazgahı bulunmaktadır.⁴¹⁶

3.1.15. Medrese – Mektepler

Müstakil medreselerin önemli olanlarından; Fatih Vatan Caddesi'nde Yavuz Sultan Selim (1550), Saraçhane'de Gazanferağa (1596) ve Ankaravî Mehmed Efendi (1707), Cağaloğlu'nda Rüstempaşa (1550), Fatih'te Feyzullah Efendi (1700), Cedid Abdurrahman Efendi Medresesi, Sultanahmet'te Caferağa (1559) ve Cedid Mehmet Efendi, Vefa Ekmekçizade Medresesi, Divanyolu'nda Kızlarağası, Atik Ali Paşa, Sinan Paşa, Köprülü Mehmet Paşa ve Kara Mustafa Paşa Medreseleri sayılabilir. Divanyolu, mektep ve medrese yoğunluğu bakımından İstanbul'un dikkat çekici bir bölgesidir.⁴¹⁷

⁴¹⁵ Dursun, a.g.e., s.127.

⁴¹⁶ Dursun, a.g.e., s.128-129.

⁴¹⁷ Dursun, a.g.e., s.130.

Sıbyan mekteplerinden Ayasofya Sıbyan Mektebi (1740'lı yılların başı), Laleli Koca Ragıp Paşa (1762), Karaköy Kemankeş Koca Mustafa Paşa (1732), Aksaray Ebubekir Ağa Sıbyan Mektepleri (1723-24) ve Sultanahmet Cevri Kalfa Taş Mektep İnas Rüşdiyesi (1819) sayılabilir. Yine bir külliye içinde yer almakla birlikte Sultanahmet Camii'nin, Üsküdar'da Rabia Gülnuş Ematullah ve Mihrimah Sultan'ın ve Yavuz Selim Camii'nin sıbyan mektepleri de İstanbul'un bu konudaki güzel eser örneklerindedir.⁴¹⁸

Modern dönemde Tanzimat sonrası başlayan mektepleşmede, İstanbul Üniversitesi (Harbiye Nezareti Binası), Mekteb-i Harbiye (Askeri Müze), Mekteb-i Sultanî (Galatasaray Lisesi), İstanbul Erkek Lisesi, Darüşşefaka (Fatih), Halkalı Ziraat Mektebi, Baytar Mektebi (Haydarpaşa), Darülmualimat (Çapa), İnas Mektebi (İstanbul Kız Lisesi), Medresetül Kuzzat (İstanbul Üniversitesine bağlı eski kütüphane), Darulfünun Binası (Divanyolu'nda şu an Basın Müzesi, 1870), Soğukçeşme Askeri Rüşdiyesi (Çocuk Mahkemesi) gibi devlet okulları mevcuttur. Arkeoloji Müzeleri Binası olarak kullanılan Sanay-i Nefise Mektebi bina özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.⁴¹⁹

3.1.16.Hamamlar

İstanbul'da külliyelerin içinde bulunanlar dışında müstakil büyük hamamlar da vardır En önemlilerinden bir seçme yaparsak, Sultanahmet Meydanı'nda bulunan Hürrem Sultan Hamamı (1556-57) dışında; Çemberlitaş (1584), Cağaloğlu (1741), Beyazıt Hamamı (1507-1508), Tahtakale Hamamı (Fatih dönemi), Ortaköy (16. yüzyıl başı) hamamları akla gelmektedir.⁴²⁰

⁴¹⁸ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 20.05.2013.

⁴¹⁹ Wiener, a.g.e., s.236.

⁴²⁰ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 20.05.2013.

3.1.17.İmaret

Külliyele içinde bulunan, İmaret adı verilen kimsesizlere ve fakirlere ücretsiz yemek dağıtılan, günümüze intikal etmiş olan mekânlardan, hâlâ faaliyette bulunan Eyüp'teki Mihrişah Sultan İmareti (1792-1795)'ni belirtebiliriz. Ayrıca Süleymaniye Külliyesi'ndeki imaret mimari bakımdan restorasyonu tamamlanmıştır ve faaliyetine bir lokanta olarak devam etmektedir. Bir diğer bina da başka amaçla kullanılan Ayasofya İmareti (1742-43)'dir. Üsküdar Rabia Gülnuş Külliyesi'nin imaretinde ise restorasyon sürmektedir.⁴²¹

3.1.18.Tarihî Kütüphaneler

İstanbul'un eski ve önemli, müstakil kütüphaneleri arasında Köprülü (Fazıl Ahmet Paşa) Kütüphanesi (1676), Âşir Efendi (1800'ler], Nuruosmaniye (1755), Atıf Efendi (1741), Koca Ragıp Paşa, Hacı Selim Ağa, III. Ahmet (1719, Topkapı Sarayı) Ayasofya İçerisinde bulunan I. Mahmut Kütüphanesi, Fatih ve Nuruosmaniye Camilerindeki Kütüphane binaları ile Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın kütüphanesi sayılabilir.⁴²²

3.1.19.Kutsal Mekânlar

İstanbul'un tarihî mekânlarından bir diğeri de özellikle Ramazan ve Cuma günlerinde halkın ziyaret geleneği bulunan kutsal mekânlarıdır. Bunlar dergâhlar ve türbelerdir. Eyüp Sultan, Kocamustafapaşa'da Sünbül Efendi, Üsküdar'da Aziz Mahmud Hüdayi, Beşiktaş'ta Yahya Efendi, Topkapı'da Merkez Efendi bu örnekler arasında sayılabilir. Merdivenköyü Şahkulu Bektaşî Tekkesi ve Karacaahmet Külliyesi'de İstanbul'un yoğun ilgi çeken kutsal mekânları arasında sayılabilir. Dinî karakterin yaşama kültüründe ön plana çıktığı tarihî yarımada içerisinde bazı bölgelerde, özel alanlar da söz

⁴²¹ www.istanbulkulturturizm.gov.tr/dosya/1-280299/h/sehirvekultur.pdf. Erişim Tarihi: 20.05.2013.

⁴²² Dursun, a.g.e., s.130.

konusu edilebilir. Bunlar genellikle bir cami etrafında yoğunlaşmış inanç gruplarıdır. Fatih'te İskender Paşa Camii'ni ve Çarşamba'da İsmail Ağa Camii'ni bu konuda örnek gösterebiliriz.⁴²³

İstanbul'un yine mistik mekânları arasında değerlendirebileceğimiz Galata ve Yenikapı Mevlevihanesi de önemlidir. Ayrıca Fener Rum Patrikhanesi, Ermeni Patrikanesi, Süryani Patrikanesi, Yahudi Hahambaşılığı, Bulgar Kilisesi, Latin-Katolik inancına bağlı mabedler ve kutsal yerler İstanbul'un çok inançlı, çok kültürlü imparatorluk özelliğinin yansımalarıdır. Bütün bu özellikler İstanbul'a ayrı bir kimlik katar.⁴²⁴

İstanbul'un tarihî mekânları arasında türbeler de önemli bir yer tutmaktadır. Bunlar arasında padişah türbeleri, Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren İstanbul'da görülmeye başlanır: Fatih Külliyesinde Fatih Sultan Mehmet Han Türbesi, Beyazıt Külliyesinde II. Beyazıt Türbesi, Yavuz Selim Külliyesinde Sultan Selim Türbesi, Süleymaniye Külliyesinde Kanuni Sultan Süleyman Türbesi olarak her külliye de bir türbe şeklinde başlamış, daha sonra II. Selim'in Türbesi Ayasofya'da yer almış, III. Murat ve III. Mehmet Türbeleri yine Ayasofya'da yapılmıştır. Ayrıca I. İbrahim ve I. Mustafa Ayasofya Vaftizhanesi'ne defnedilerek bu bölüm de türbe olarak kullanılmıştır.⁴²⁵

Günümüzde İstanbul Türbeler Müdürlüğü olarak kullanılan, Sultanahmet Külliyesi'nde yer alan I. Ahmet'in, içinde Genç Osman ve IV. Murat'ı da barındıran türbesi, Yeni Camii yani Hatice Turhan Valide Sultan Külliyesi'nde yer alan 6 padişahın (IV. Mehmet, II. Mustafa, III. Ahmet, I. Mahmut, III. Osman, V. Murat] bir arada bulunduğu büyük türbe, Bahçekapı'da I. Abdülhamit'in oğlu IV. Mustafa ile birlikte yattığı türbe, İstanbul'da "Türbe" semtine adını veren Divanyolu'nda Sultan II. Mahmut'un adına yapılan ve içinde II. Abdülhamit ve Abdülaziz'i de barındıran türbe, Yavuz Selim'de Abdülmecit Türbesi, Laleli Külliyesi'nde Sultan III. Mustafa

⁴²³ Dursun, a.g.e., s.131.

⁴²⁴ Beşir Ayvazoğlu, 'Divan Yolu', Bir Caddenin Hikâyesi, Kapı Yayınları, İstanbul, 2010, s.41.

⁴²⁵ Ayvazoğlu, a.g.e., s.41-42.

ve oğlu III. Selim'in de yer aldığı türbe ile Eyüp'te Sultan Reşat Türbesi önemlidir.⁴²⁶

Saltanat mensupları dışında Vüzera-Paşa Türbeleri olarak sınıflandırabileceğimiz bir grup daha vardır. Bu gruptan Mimar Sinan eseri olan Rüstem Paşa, Şehzade Külliyesi'nde yer alır. Ayrıca Sokullu Mehmet Paşa Türbesi Eyüp'te; Piyale Paşa Türbesi Kasımpaşa'da; Hüsrev Paşa Türbesi Fatih'te yer almaktadır. Bunların hepsi Sinan eserleridir. Mimar Sinan'ın kendi türbesi ise Süleymaniye Külliyesi'nin hemen yakınlarındadır.⁴²⁷

3.1.20.Bentler- Çeşmeler- Sebiller

Eski İstanbul'dan günümüze intikal etmiş olan III. Ahmet Bentleri; Belgrad Ormanları içerisindeki Büyük Bent, Karanlık Bent, Ayvat Bent ve Kirazlı Bent; Bahçeköy'deki Topuzlu Bent, Valide Bent, II. Mahmud Bendi ile Azatlı Baruthanesi'nde değirmenleri döndürmek için yapılan Şamlar Bendi dışında, Terkos, Elmalı, Alibeyköyü gibi yine artık tarihî sayılabilecek eski barajlar da mevcuttur. Su kültürünün esas büyük ve göz önündeki örnekleri ise meydan çeşmeleridir. Bunların bir kısmı sebilleri meydan çeşmesidir. Bunlardan en meşhuru Topkapı Sarayı kapısı önündeki III. Ahmed Sebilleri Meydan Çeşmesi (1728)'dir. Bir diğer sebilleri meydan çeşmesi örneği de Azapkapı'daki Saliha Sultan Çeşmesi (1732)'dir. Bunların dışında sadece meydan çeşmesi özelliği taşıyan III. Ahmet'in Üsküdar'daki (1728), Sultan I. Mahmud'un Tophane Meydanı'ndaki (1732) çeşmeleri ile Ortaköy Meydanı'nda Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın (1732), Kabataş'ta Hekimoğlu Ali Paşa'nın (1734), Küçüksu Kasrı önünde (1806) ve Eyüp'te (1801) sebilleri çeşme olarak Mihrişah Sultan'ın adını taşıyan çeşmeler

⁴²⁶ http://www.istanbulkulturenvanteri.gov.tr/halk-kulturu/detay/envanter_id/181. Erişim Tarihi: 24.05.2013.

⁴²⁷ www.istanbulkulturturizm.gov.tr/dosya/1-280299/h/sehirvekultur.pdf. Erişim Tarihi: 24.05.2013.

önemlidir. Değişik bir mimariye sahip olması bakımından Sultanahmet'teki Alman Çeşmesi (1901, Mimar Schoele) de dikkate değerdir.⁴²⁸

Müstakil sebillerden Dolmabahçe Mehmed Emin Ağa (1740) ve Kabataş Koca Yusuf Paşa Sebili (1786) bütün güzellikleriyle ayakta dururlar. Ayrıca külliye içerisinde yer alan Divanyolu Sinan Paşa (17. yüzyıl sonu), II. Mahmut Türbesi Sebili, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medrese Sebili, Fatih Amcazade, Beyazıt Seyyid Hasan Paşa (1745), Üsküdar Rabia Gülnuş (1708-1710) ve Ahmediye (1722), Zeynep Sultan Camii önünde I. Abdülhamid Sebili, Sirkeci Hüdavendigâr Caddesi üzerinde Muradiye Sebili sayılabilir. Yine küçük külliye içerisinde yer almakla birlikte sebilleri ile ön plana çıkan birkaç örnek vermek gerekirse; Şehzadebaşı'ndaki Damat İbrahim Paşa'nın sebili ve Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi'ndeki (Kocamustafapaşa) sebil örneği, Üsküdar Gülnuş Valide'deki türbe-sebil ve Eyüp'teki Şah- sultan türbe-sebili ön plana çıkan örneklerdendir.⁴²⁹

3.1.21.Kemerler

Bizans ve Osmanlı tahtının bulunduğu merkezde su kaynağı olmadığı için İstanbul, tarih boyunca su kemerlerine ev sahipliği yaptı. Bunlar arasında Bizans ve Osmanlı eserlerinden günümüze kadar ulaşan çok önemli su kemerleri vardır.

Konstantinopolis'in bir imparatorluk başkenti ve bir metropol olabilmesinin ilk sebebi, iki kıtanın arasındaki su yolu, yani İstanbul Boğazı'dır. İkinci önemli sebepse, bu su yolunun ortasındaki doğal liman, Haliç'tir. Coğrafyanın suya verdiği şekil, ticari ve askeri açıdan mükemmel bir konum yaratmıştır. Ama bu mükemmelliğin taşıdığı tek kusur da yine suyun kendisidir: Bugün Tarihi Yarımada olarak isimlendirdiğimiz, Roma ve Osmanlı tahtının bulunduğu bu merkezde su kaynağı yoktur. İstanbul'da şehrin içerisinde bulunan Bozdoğan Kemerî şehrin en eski su tesisidir. Genellikle Bozdoğan Kemerî'nin Roma İmparatoru Valens tarafından 368-73 yıllarında

⁴²⁸ Dursun, a.g.e., s.133-134.

⁴²⁹ Dursun, a.g.e., s.134.

yaptırıldığı kabul edilir. Oxford Dictionary of Byzantium'da kemerin Hadrianus tarafından yaptırıldığı ve onu restore eden Valens'in adıyla anıldığı iddia edilir. Suyu, yedi tepeli kentin -bugün Fatih Camii'nin bulunduğu- dördüncü tepesinden alıp -Süleymaniye Camii'nin yerleştiği- üçüncü tepeye taşıyordu. Yaklaşık bir kilometrelik kemerin batı kolu Fatih'teki Kıztaşı Caddesine, Vefa semtini boydan boya kat eden doğu uzantısıysa Vezneciler'deki 16 Mart Caddesi'ne kadar devam ediyor.⁴³⁰

Halkalı sularını şehre taşıyan Mahmutbey'le Atışalanı arasında geçişi sağlayan ise Mazulkemer'dir. Askeri bölge içerisinde kaldığından gecekondulaşmanın yol açtığı tahribattan kurtulabilmiş ve bugüne kadar ayakta kalabilmiştir.⁴³¹

Osmanlı dönemine ait, bir kısmı günümüzde de kullanılan su isale sistemleri dört bölüme ayrılıyor:

1. Halkalı Suları/Cevâmi-i Şerife Suları

Birbirinden bağımsız 16 ayrı isaleden oluşan ve şehre kuzeybatıdan gelen bu hattın bir kısmı büyük bir olasılıkla Roma dönemine aittir.

2. Kırkçeşme Suları (1554-1564)

3. Taksim Suları (1731-1839)

4. Diğer isaleler: Hamidiye, Kayışdağı Suları (1904).⁴³²

Cebeciköy ve Mağlova Kemerleri, Kırkçeşme Su Sistemi'nin en önemli iki eseridir. İki kemer de Alibeyköy Barajı üzerindedir. Mağlova Kemer, Gaziosmanpaşa ilçesi sınırlarında bulunan Cebeci Köyü yakınlarındadır. İstanbul'a su taşımaya devam etmektedir. Eser, dünya su mimarisinin başyapıtlarından biri olarak kabul edilir. 36 metre yüksekliğinde ve 257 metre uzunluğunda olan kemer, iki katlıdır. Kırkçeşme suyolları, İstanbul'un Rumeli yakasını besleyen üç büyük sistemin ikincisidir ve şehrin kuzeyindeki su kaynaklarının bir bölümünü derlemektedir. 1554-1560 yıllarında, yedi yıl gibi

⁴³⁰http://cadde.milliyet.com.tr/2013/06/25/HaberDetay/1636601/iSTANBUL_UN_SU_KEMERLERI Erişim Tarihi:26.05.2013.

⁴³¹ Doğan Kuban, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi** C.3, Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Ortak Yayını, Ankara, 1994, s.669.

⁴³²http://www.tarihportali.net/tarih/osmanli_donemi_istanbul_cesmeleri-t12167.0.html;imode. Erişim Tarihi:26.05.2013.

kısa bir sürede ve yüzlerce şantiyede aynı anda inşa edilmiştir. Uzunluğu 46 kilometre olup, her iki koldaki katılmalarla 50 kilometreye yaklaşır. Aynı dönemde Süleymaniye Camii, Süleymaniye su yolları (1550-57), Mihrimah Sultan Camii ve Mihrimah su yolları (1554-55) inşaatı Sinan tarafından yapılmıştır. Bu tesis için Kovukkemer, Paşa Kemer, Uzunkemer, Mağlova Kemer, Güzelce Kemer gibi kimi anıtsal ölçekte 33 tane su kemeri yapılmıştır. Uzun kemerin diğer adı Göktürk Kemeridir. Kemberburgaz ormanlığının kuzeybatısında yer alan kemer, Göktürk beldesinin girişinde. Kemerin temelleri Roma döneminden kalmıştır. Mimar Sinan tarafından yeniden inşa edilen kemer, Türkiye'nin ayakta kalan en uzun kemeridir. İki katlı kemerin uzunluğu 710 metre, yüksekliği ise 26 metredir. Kovuk kemer yada Delikli Kemer adıyla da anılan Eğri su kemeri, Kemberburgaz-Hasdal yolunda. Kağıthane deresi üzerinde yer alıyor. Hemen yanında Hamidiye Suları bulunuyor. Üç katlı su kemerinin uzunluğu 409 metre.⁴³³

İstanbul'un Beyoğlu Bölgesi'nin su sorunu, ilk kez 1732'de yapılan Taksim Suyu Tesisleri'yle çözüme kavuştu. Meydan adını, eskiden Galata-Beyoğlu suyunun 'taksim edildiği', Taksim Maksemi'nden almıştır. Bahçeköy civarında derlenen ve günlük verimi 800 metreküp olan su, 20 km'lik bir isale hattıyla Taksim'deki 2 bin 700 metreküplük depoya ve oradaki Maksem vasıtasıyla 64 çeşme ve sebille üç şadırvana ulaşıyormuş. 1732'de I. Mahmud tarafından yaptırılan Bahçeköy (Sultan Mahmut) Kemer'iyle Topuzlu Bent, Valide Benti ve II. Mahmud Benti bu tesislerden.⁴³⁴

⁴³³http://cadde.milliyet.com.tr/2013/06/25/HaberDetay/1636601/iSTANBUL_UN_SU_KEMERLERI
Erişim Tarihi:26.05.2013.

⁴³⁴http://cadde.milliyet.com.tr/2013/06/25/HaberDetay/1636601/iSTANBUL_UN_SU_KEMERLERI
Erişim Tarihi:26.05.2013.

3.2.İSTANBUL'UN KÜLTÜREL MEKÂNLARI

3.2.1.İstanbul'un Müzeleri

İstanbul'da toplam 150 civarında müze bulunmaktadır. Bu müzeler birkaç kategoride sınıflandırılmaktadır:

1. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müzeler,
2. Millî Saraylar'a bağlı müzeler,
3. Büyükşehir Belediyesi ve yerel belediyelere bağlı müzeler,
4. Askerî müzeler,
5. Özel müzeler,
6. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait müzeler.⁴³⁵

İstanbul'da ilk müzecilik çalışmaları Tophane Nazırı Fethi Ahmet Paşa tarafından başlatılmış ve Aya İrini bir bakıma ilk sergileme mekânı olarak kullanıldığından İstanbul'daki en eski müze sıfatını korumuştur. Daha sonra ise modern anlamda ve uluslararası özelliklere sahip ilk müze olarak İstanbul Arkeoloji Müzeleri kurulmuştur.⁴³⁶

İlk zamanlar Maarif Vekâleti; yani Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yönetilen müzeler daha sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı vasıtasıyla idare edilmişlerdir. Bunlar arasında Arkeoloji Müzelerinden sonra, Topkapı Sarayı, Türk-İslam Eserleri Müzesi ve Ayasofya Müzesi önemli müzelerdendir. Unutulmaması gereken bir diğer nokta da Müzelerde sergilenmediği hâlde görülmeye, incelemeye değer çok fazla eserin İstanbul'da bulunmasıdır. Şehrin birçok yerindeki daha önce belirtilen sütun, taş, kitabe, arma, kule, kuşevi ve namazgâhtan başlayarak, herhangi bir camideki ve türbedeki, tekkedeki ya da çeşmedeki çini, taş işçiliği, mermer işçiliği, ağaç işçiliği, hat yazı sanatı bakımından en az müzedekiler kadar önemlidir. Diğer taraftan İstanbul kiliseleri de mozaik, fresko ve ikona koleksiyonları bakımından

⁴³⁵ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 29.05.2013.

⁴³⁶ www.istanbulkulturturizm.gov.tr/dosya/1-280299/h/sehirvekultur.pdf. Erişim Tarihi: 29.05.2013.

dünyadaki birçok müzeden daha fazla eser barındırır ve bütün bunlar İstanbul'u bir "müzekent" hâline getirir.⁴³⁷

3.2.1.1.Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Müzeler

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müzeler şunlardır:

1. Topkapı Sarayı Müzesi
2. Ayasofya Müzesi Ve Bağlı Kurumları
3. Aya İrini Kilisesi Müzesi (St.Irene)
4. İmrahor Anıtı (İlyas Bey Camii)
5. Kariye Müzesi (Khora Kilisesi)
6. Büyük Saray Mozaikleri Müzesi
7. Fethiye Müzesi (Pammakaristos Manastırı)
8. İstanbul Arkeoloji Müzeleri (Eski Şark Eserleri Müzesi)
9. Türk Ve İslam Eserleri Müzesi (İbrahim Paşa Sarayı, Sultanahmet)
- 10.Hisarlar Müzesi (Anadoluhisarı (Ziyarete Kapalı] Ve Rumelihisarı)
- 11.Türbeler Müzesi (Sultanahmet Külliyesi)
- 12.Yıldız Sarayı Müzesi (Beşiktaş)
- 13.İslam Bilim Ve Teknoloji Tarihi Müzesi (Gülhane)
- 14.Galata Mevlevihanesi Müzesi Müdürlüğü (Beyoğlu-Tünel)
- 15.Yedikule Hisarı Müzesi (Yedikule)
- 16.Adam Mickiewicz Müzesi (Kasımpaşa).⁴³⁸

3.2.1.1.Diğer Bakanlıklara Ait Müzeler

1. İstanbul PTT Müzesi
2. İstanbul Denizcilik Su Ürünleri Meslek Lisesi Deniz ve Su Ürünleri Müzesi (Beykoz)
3. Şair Faruk Nafiz Çamlıbel Müzesi (Beşiktaş)

⁴³⁷ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 29.05.2013.

⁴³⁸ <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR,14232/kultur-ve-turizm-bakanligi-teskilat-ve-gorevleri-hakkin-.html>. Erişim Tarihi: 29.05.2013.

4. İzci Müzesi
5. TCDD İstanbul Demiryolu Müzesi
6. Şile Deniz Feneri Müzesi (Şile)
7. Cumhuriyet Eğitim Müzesi.⁴³⁹

3.2.1.3.TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı'na Bağlı Müzeler

İstanbul'da Osmanlı dönemi saray ve kasırları bakım ve onarıma alındıktan sonra, Cumhuriyet Dönemi'nde TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı altında müzeler olarak faaliyete açılmıştır. Bunlar:

1. Dolmabahçe Sarayı Müzesi (Beşiktaş)
2. Dolmabahçe Sarayı Depo Müzesi (Beşiktaş)
3. Yıldız Sarayı - Şale ve Merasim Köşkleri (Beşiktaş)
4. Beylerbeyi Sarayı (Üsküdar)
5. Küçüksu Kasrı (Anadoluhisarı)
6. İhlamur Kasrı (Beşiktaş)
7. Aynalı Kavak Kasrı (Kasımpaşa)
8. Florya Atatürk Deniz Köşkü (Florya)
9. Maslak Kasırları (Sarıyer)'dir.⁴⁴⁰

3.2.1.4.Askerî Müzeler

1. Askerî Müze (Harbiye)
2. Deniz Müzesi (Beşiktaş)
3. Havacılık Müzesi (Yeşilköy)
4. Florence Nightingale Müzesi (Üsküdar).⁴⁴¹

⁴³⁹ Dursun, a.g.e., s.139-140.

⁴⁴⁰ www.tbmm.gov.tr/genser/Faaliyet_Raporu_2007.pdf. Erişim Tarihi: 29.05.2013.

⁴⁴¹ Dursun, a.g.e., s.139-140.

3.2.1.5.Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Müzeler

1. Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi (Fatih Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi)
2. Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi (Beyazıt Külliyesi)
3. Teberrukat Müzesi (Fındıkzade)
4. Yenikapı Mevlevihanesi Vakıf Eserleri Müzesi (Zeytinburnu)
5. Halı ve Kilim Müzesi (Sultanahmet Camii Hünkâr Kasrı İçinde).⁴⁴²

3.2.1.6.Vakıf Müzeleri

1. İstanbul Modern Sanat Müzesi (Karaköy)
2. 500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi (Karaköy)
3. Kazım Karabekir Paşa Müze Evi (Kadıköy)
4. Hilmi Nakipoğlu Fotoğraf Makineleri Müzesi (Bakırköy)
5. Özel Türvak Sinema ve Televizyon Müzesi (Beykoz)
6. Hüseyin Rahmi Gürpınar Müze Evi (Heybeliada)
7. İsmet İnönü Müze Evi (Heybeliada)
8. Kemal Tahir Müze Evi (Suadiye)
9. Yahya Kemal Müzesi (Beyazıt)
- 10.Sabancı Kız Teknik Öğretim Olgunlaştırma Enstitüsü Müzesi (Beylerbeyi)
- 11.Tabiat Bilgisi Müzesi (Kadıköy)
- 12.Sabri Artam Vakfı Otomobil Müzesi (Çengelköy)
- 13.Aziz Nesin ve Çağdaşları Müzesi (Çatalca)
- 14.İstanbul Sanat Müzesi (Beşiktaş)
- 15.Bezmi Alem Valide Sultan Müzesi (Aksaray)
- 16.Musluk Müzesi (Levent).⁴⁴³

⁴⁴² <http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/belge/1-93434/vakiflar-genel-mudurlugune-bagli-muzeler.html>. Erişim Tarihi: 29.05.2013.

⁴⁴³ Dursun, **a.g.e.**, s.140.

3.2.1.7.Üniversite Müzeleri

1. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (Mimar Sinan Üniversitesi - Beşiktaş)
2. Zooloji Müzesi (İstanbul Üniversitesi-Vezneciler)
3. Kandilli Rasathanesi Müzesi (Boğaziçi Üniversitesi - Kandilli)
4. İstanbul Üniversitesi Jeoloji Müzesi (İstanbul Üniversitesi-Avcılar)
5. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi (İstanbul Üniversitesi-Kocamustafapaşa)
6. Cumhuriyet Müzesi (Marmara Üniversitesi-Sultanahmet)
7. Ağaç Müzesi (İstanbul Üniversitesi–Sarıyer)
8. Mineral Maden Kayaç Fosil Koridor Müzesi (İstanbul Teknik Üniversitesi-Levent).⁴⁴⁴

3.2.1.8.Özel Müzeler

1. Sadberk Hanım Müzesi (Sarıyer)
2. Sakıp Sabancı Müzesi (Emirgân)
3. Pera Müzesi (Beyoğlu)
4. Rezzan Has Müzesi (Unkapanı)
5. Rahmi Koç Sanayi ve Teknoloji Müzesi (Beyoğlu)
6. Vedat Nedim Tör Müzesi (Beyoğlu)
7. İstanbul Şehir Müzesi (Beşiktaş)
8. Basın Müzesi (Çemberlitaş)
9. Doğançay Müzesi (Beyoğlu)
- 10.Sait Faik Abasıyanık Müzesi (Burgazada)
- 11.Tys Edebiyat Müzesi ve Belleği (Beşiktaş)
- 12.İstanbul Modern Sanatlar Müzesi(Büyükkada)
- 13.Dede Efendi Türk Müziği Müze Evi (Sultanahmet)
- 14.Ali Üstay Av Müzesi (Çatalca)
- 15.Orhan Kemal Müzesi (Cihangir)
- 16.İstanbul Grafik Sanatları Müzesi (Üsküdar)

⁴⁴⁴ Dursun, a.g.e., s.140-141.

17. Proje 4 L İstanbul Güncel Sanat Merkezi (Levent)
18. Refia Övünç Desen Müzesi (Beyoğlu)
19. İstanbul Beyoğlu Anadolu Müzesi (Beyoğlu)
20. Galatasaray Müzesi (Beyoğlu)
21. Fenerbahçe Spor Kulübü Müzesi (Kadıköy)
22. Beşiktaş Jimnastik Kulübü Müzesi (Beşiktaş)
23. Sultanahmet Eresin Oteli Butik Müzesi (Sultanahmet)
24. İstanbul Ufo Müzesi (Beyoğlu)
25. Balık Müzesi (Kocamustafapaşa)
26. Pera Palas Oteli Atatürk Odası Müzesi (Beyoğlu)
27. Yedikule Surp Pirgiç Ermeni Hastanesi Müzesi (Zeytinburnu)
28. Sultanahmet Hacivat - Karagöz Müze Evi (Sultanahmet)
29. İstanbul Oyuncak Müzesi (Göztepe)
30. Dr. Musa Albürek Oyuncak ve Maket Müzesi (Büyükdada)
31. Silahtarağa Elektrik Santrali Sanayi Müzesi (Eyüp)
32. İstanbul Sağlık Müzesi (Sultanahmet)
33. Ural Ataman Klasik Otomobil Müzesi (Tarabya)
34. Mehmet Ersay Klasik Otomobil Müzesi (Halkalı)
35. Arıcılık Müzesi (Polenezköy)
36. Nezih Eldem Şehir Müzesi (Eyüp)
37. Barış Manço Müzesi (Kadıköy)
38. Osmanlı Bankası Müzesi (Karaköy)
39. Türkiye İş Bankası Müzesi (Eminönü)
40. Paşabahçe Cam Eserleri Müzesi (Levent)
41. İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi (Beyoğlu)
42. Haluk Cecan Sualtı Sanat Müzesi (Caddebostan)
43. Mehmet Naci Aköz Uçurtma Müzesi (Üsküdar)
44. İto Ticaret Müzesi (Eminönü)
45. Adalar Müzesi (Büyükdada).⁴⁴⁵

⁴⁴⁵ Dursun, a.g.e., s.142-143.

3.2.1.9. Mini Müzeler

1. İzzet Kırbaş Telefon Kartı Müzesi
2. Güngör Denizaşan'ın Dürbün Müzesi
3. Demsa Cengiz Çetindoğan Türk Resim Müzesi
4. Alaattin Haznedaroğlu ve Osman Yavuz Gramofon Müzesi
5. Etem Ruhi Üngör Müzik Koleksiyonu
6. Kemal Suman Antika Mekanik Eşyalar Koleksiyonu
7. Collection Club.⁴⁴⁶

3.2.1.10. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne Bağlı Müzeler

İstanbul müzelerinin diğer bir grubu İBB (İstanbul Büyükşehir Belediyesi)'ye aittir.

1. Yerebatan Sarnıcı Müzesi (Sultanahmet)
2. Miniatürk; Kristal İstanbul Müzesi ve Panoramik Zafer Müzesi (Sütlüce)
3. Panorama 1453 Tarih Müzesi (Zeytinburnu)
4. Yıldız Şehir Müzesi
5. Tanzimat Müzesi (Yıldız)
6. Tevfik Fikret Müzesi (Aşiyan)
7. Karikatür ve Mizah Müzesi (Saraçhane)
8. Atatürk Müzesi (Şişli)
9. Kont Seçeni İtfaiye Müzesi (Saraçhane)
10. İski Su Müzesi (Kâğıthane)
11. İETT Ulaşım Müzesi (Üsküdar)
12. İstanbul Gaz Müzesi (Alibeyköy)
13. Şerpuş Müzesi (Sarıyer)
14. Sanal Tiyatro Müzesi (Harbiye)
15. Yenikapı Metro İstasyon Müzesi (Aksaray)
16. Topkapı Türk Dünyası Kültür Evleri (Zeytinburnu)
17. Yoros Kalesi Müzesi (Anadolu Kavağı)

⁴⁴⁶ Dursun, a.g.e., s.143.

- 18.Eyüp Oyuncakları Müzesi Cafer Paşa Müzesi (Eyüp)
- 19.Dimitri Kantemir Müze Evi (Fatih)
- 20.Denizcilik İşletmeleri Tarih ve Sanat Merkezi Müzesi (Karaköy)
- 21.Tekfur Sarayı (Edirnekapı, Restorasyonu Sürmektedir).⁴⁴⁷

3.2.2.İstanbul'da Kütüphaneler

İstanbul gibi bilim ve kültürün merkezi olan ve araştırmacıların yoğun olarak faaliyet gösterdiği bir şehirde devlet arşivleri çok önemli bir yer tutar. İstanbul Devlet Arşivi dendiği zaman akla Sultanahmet'te Bâbıali bahçesi içerisinde yer alan Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı gelir. Ayrıca Osmanlı Devleti belgelerinden dinî içerikli olanlar İstanbul Müftülüğünde bulunan Şeriye Sicilleri Arşivi'ndedir. İstanbul'da Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan Vakıflar Arşivi de araştırmacılar açısından önemli bir kaynaktır.⁴⁴⁸

İstanbul tarih boyunca kitaba çok önem verilen ve kitabın çok kıymetli bir eser olarak alınıp satıldığı, okunduğu ve saklandığı bir kent olmuştur. Özellikle bir imparatorluk başkenti olarak yazma kitaplar konusunda dikkat çekecek bir zenginliğe sahiptir. Bu konuda iki yüz binden fazla yazma eser bulundurması dolayısıyla Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (Süleymaniye Külliyesi'nin birinci ve ikinci medreseleri ile sıbyan mektebinde faaliyet göstermektedir.) Müdürlüğü'ne bağlı olarak; Atıfendi Yazma Eserler Kütüphanesi, Köprülü Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacıselimağa Yazma Eserler Kütüphanesi, Nuruosmaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Millet Yazma Eserler Kütüphanesi faaliyet gösterir.⁴⁴⁹

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı bu kütüphaneler dışında üniversitelerden özellikle İstanbul Üniversitesinde, Boğaziçi Üniversitesinde, Koç Üniversitesinde zengin kütüphaneler bulunur Galatasaray Lisesi Kütüphanesi de bağışlarla oluşmuş önemli bir eğitim kurumu kütüphanesidir.

⁴⁴⁷ <http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/kurumsal/sirketler>. Erişim Tarihi: 29.05.2013.

⁴⁴⁸ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 29.05.2013.

⁴⁴⁹ Dursun, **a.g.e.**, s.143.

Bilimsel kuruluşların kütüphanelerinden son yıllarda İSAM (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi) Kütüphanesi ve İRCİCA (İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi) Kütüphanesi, Pera Müzesi İstanbul Araştırmaları Kütüphanesi, yine özel İstanbul araştırmaları için bir ihtisas kütüphanesi özelliği taşıyan İstanbul Kitaplığı ya da diğer adıyla Çelik Gülersoy ve Turing Saffet Atabinen Kütüphanesi, Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi ilk akla gelen örneklerden sayılabilir. Diğer taraftan bazı müzelerin içerisinde bulunan kütüphaneler de kıymetlidir. Bunlar arasında; Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Türk-İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi ilk akla gelenlerdendir. Ayasofya Kütüphanesi'nin değerli kitapları ise Süleymaniye Kütüphanesi'ne devredilmiştir.⁴⁵⁰

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane Müzeler Müdürlüğü'ne bağlı olarak halka ve özel araştırmacılara hizmet veren Atatürk Kitaplığı, Cumhuriyet döneminin ilk kütüphanelerindedir. İstanbul azınlık kültüründe önemli bir yer tutan Rum-Ortodoksların en zengin kütüphanelerinden örnek olarak da Fener-Rum Patrikhanesi kütüphanesini ve Heybeliada Ruhban Okulu kütüphanesini sayabiliriz. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı İstanbul'da 32 Halk ve Çocuk Kütüphanesi bulunur. İl Kültür Müdürlüğü'nün Derleme Müdürlüğü (baskılar, yazılar, fotoğraflar, dergiler derleme müdürlüğü) bugün, Beyazıt Orhan Kemal Kütüphanesi'nin giriş katında bulunmaktadır.⁴⁵¹

3.2.3.İstanbul'da Kitabe-Çini-Heykeller

İstanbul'un seçme kitabeleri arasında değerlendirilecek olan örnekler arasında; Ayasofya'daki II. Selim Türbesi'nin kapısı üzerinde yer alan çini kitabe, Fatih Camii'ndeki kitabe, Bâb-ı Hümayun Kitabesi, Bâb-ı Hümayun karşısında ve Üsküdar'da yer alan, III. Ahmed'in imzasını taşıyan, III. Ahmed Çeşmesi kitabesi, Topkapı Sarayı içinde bulunan Kubbealtı

⁴⁵⁰ Dursun, a.g.e., s.146.

⁴⁵¹ Alus, a.g.e., s.176.

kitabeleri, Aynalıkavak Kasrı'nda yer alan kitabe, II. Beyazıd Camii kitabesi, Süleymaniye Camii'nde bulunan kitabe, Nallı Mescit'in kapısında bulunan kitabe, Galip Paşa Camii'ndeki (Erenköy) kitabe, Firuz Ağa Camii'nin kitabesi, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki kitabe, Beylerbeyi Camii'ndeki, Emirgan Camii ve Çeşmesi'ndeki, Cevri Kalfa Mektebi'ndeki kitabeler, Tophane semtine adını veren Tophane Kitabesi, Zevkî Kadın Mektep ve Çeşmesi'nde yer alan kitabeler, Nakşidil Sultan Türbesi giriş kapısında olan kitabe, Harbiye Nezareti'nde bulunan kitabe, Hatice Turhan Valide Sultan Külliyesi'nin çeşme ve sebili üzerinde yer alan kitabe, Kapalıçarşı'nın Beyazıt ve Nuruosmani Kapılarında yer alan "El kâsibu habîbullah" kitabesi sayılabilir.⁴⁵²

İstanbul'un güzel çini örnekleri arasında; Ayasofya Türbeleri ve Kütüphanesi çinileri, Şehzade Mehmet Türbesi'nin özellikle mihrap yan çinileri, Kadırga Sokullu Camii'nin özellikle yine mihrabı çevreleyen çinileri, Üsküdar'daki Nurbanu Sultan (Atik Valide) Camii çinilerini, Rüstem Paşa Camii'nin özellikle son cemaat yeri panosu ve mihrap içi panoları, Sultanahmet Camii'ndeki 16. yüzyılın stok çinileri olarak bilinen panoları, Topkapı'daki Takkeci İbrahim Ağa Camii çinileri, Topkapı Sarayı Harem'indeki III. Murat Odası çinilerini, Hatice Turhan Valide Sultan Camii Hünkar Kasrı çinilerini, Piyale Paşa Camii mihrap çinilerini sayabiliriz.⁴⁵³

Heykel sanatı, Osmanlı toplumuna en son giren ve İstanbul'da da en son yer alan sanat dallarından birisidir. İnsan figürünün kullanılmadığı, daha çok sütun tarzındaki anıtlardan İstanbul'daki ilk örnek olarak Meşrutiyet döneminden sonra Abide-i Hürriyet anıtını görmekteyiz. İlk ulusal anıt sayılabilecek bu eser, Mimar Muzaffer Bey tarafından tasarlanmış ve 31 Mart Vakasında hayatını kaybedenler için yapılmıştır. 1911'de açılan eser sonrasında İttihat ve Terakki önde gelenlerinden başlamak üzere, bir anıt etrafında özel bir mezarlık oluşmuştur.⁴⁵⁴

⁴⁵² <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 30.05.2013.

⁴⁵³ Sitare Turan Bakır, **İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.71.

⁴⁵⁴ www.istanbulkulturturizm.gov.tr/dosya/1-280299/h/sehirvekultur.pdf. Erişim Tarihi: 30.05.2013.

Cumhuriyet döneminin ilk heykeli ise Sarayburnu'nda bulunan Atatürk heykelidir. Krippel tarafından yapılan bu heykel 1926 yılında açılmış ve Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcını simgelemiştir. Cumhuriyet'in sembol heykellerinden bir tanesi, anıt olarak Taksim meydanında yapılmıştır ve 1928 tarihinde İtalyan heykeltıraş Canonica eseridir Atatürk heykelleri dışında İsmet İnönü'nün Alman heykeltıraş Rudolf Berling tarafından, 1940 yapımlı olan heykeli Taksim Gezi Parkı'na konmak istenmişse de çeşitli sebeplerden dolayı uzun süre bekletildikten sonra 1982 tarihinde Maçka Taşlık Tepesine konmuştur. İstanbul Üniversitesi Rektörlük önündeki Gençlik Anıtı, Yavuz Görey'in 1955 tarihli bir eseridir. Yine Cumhuriyet'in 50. Yılı için yapılan Şadi Çalık'ın eseri, Galatasaray Lisesi önündedir Ayrıca Alman II. Wilhelm tarafından hediye edilen ve 1969 yılında şimdiki yerine konan Kadıköy Altıyol'daki Boğa heykeli, İlhan Koma'nın Akdeniz, Rahmi Aksungur'un Zümrüdü Anka Kuşu, Hüseyin Gezer'in Fatih heykelleri ve son yıllarda parklarda gördüğümüz Barbaros Yokuşu'nda yer alan Yahya Kemal ve Rumelihisarı'nda Orhan Veli, Gülhane Parkı'nda Aşık Veysel ve benzerleri gibi heykeller İstanbul'a yeni bir çehre kazandırmıştır.⁴⁵⁵

3.2.4.Konaklar-Köşkler-Eski Sokaklar-Mahalleler

Kasır kadar büyük olmasa da mimari bakımdan önemli olan taş konaklardan şehirde birkaç örnek kalmıştır. Rical, paşa konağı adı verilen bunlar arasında; Haliç'te Rum-Ceneviz özellikleri taşıyan Fenerli Beylerin konaklarından, Kantemiroğlu Konağı sayılabilir. Fatih'te Suphi Paşa Konağı ve Sultanahmet'te Talat Paşa Konağı, Cağaloğlu'nda Bülbül Tevfik Paşa Konağı (Cağaloğlu Akşam Kız Sanat Enstitüsü), Rauf Paşa Konağı (İl Milli Eğitim Müdürlüğü), Moda'da Mahmut Muhtar Paşa'nın Konağı, Çamlıca'da Ahmet Ratıp Paşa'nın Konağı (Kız Lisesi), Divanyolu'nda Hacı Salih Efendi Konağı (İl Sağlık Müzesi) ayakta kalanlar olarak sayılabilir. Şehir içinden ahşap konak örneklerinden ise Süleymani'yede Kayserili Ahmet Paşa

⁴⁵⁵ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 30.05.2013.

Konağı, Sultanahmet'te bugün İstanbul İl Kültür Turizm Müdürlüğü binası olan Recep Peker'in Konağı, Necmettin Molla'nın Konağı (Turizm Polisi), Reji Nazırı Konağı (Turing Yeşil Ev) örnekleri söylenebilir.⁴⁵⁶

Daha çok yazın kullanılan ve ahşap malzemenin ağırlıkta olduğu, çoğunluğu bahçeli, güzel manzaralı eski İstanbul bina tipi olan köşklere, saraylara ait Topkapı'da Mustafa Paşa Köşkü, Yıldız'da Şehzade Köşkleri ve Dolmabahçe Sarayı'nın içinde bulunan Şehzadegân Köşkleri'ni sayabiliriz. Bağlarbaşı'nda Abdülmecid Efendi Köşkü (1901), Çamlıca'da Yusuf Ziyaeddin Efendi'nin Köşkü (1870'ler), Çengelköyü'nde Vahdettin Efendi Köşkü (19. yüzyıl sonları), Tarabya'da Abdülhamit Köşkü (19. yüzyıl sonları) ile yine Validebağrı'nda Abdülaziz Av Köşkü (1856) diğer örneklerdendir. Eski İstanbul tarihi dokusundan bütünlüğünü koruyabilen çok az sokak ve mahalle örneği kalabilmiştir Süleymaniye'de, Kadırga'da ve Karzye'deki sokaklar ile yeniden yapılmasına karşın eski görüntüyü aksettirmesi dolayısıyla Sultanahmet'teki Soğukçeşme Sokağı görülebilir. Ayrıca Üsküdar'da ve Boğaziçi semtleri arasında, Kuzguncuk'ta, Beylerbeyi'nde, Kandillide, Anadoluhisarı'nda, Arnavutköy'de, Rumelihisarı'nda, Emirgan'da, Yeniköy'de de bu tür örnekler bulunmaktadır.⁴⁵⁷

Boğaziçi İstanbul'un kendine özgü, başlı başına bir mekânıdır. Boğaziçi'nin eski dönemlerindeki pek çok yalıdan günümüze, Salacak'da Çürüksulu, Kuzguncuk'ta Fethi Paşa, Beylerbeyi'nde Hasip Paşa, Çengelköyü'nde Sadullah Paşa, Kandilli'de Edip Efendi, Kıbrıslı, Kont Ostrolog, Abud Efendi Yalıları görülmeye değerdir. Anadoluhisarı'nda Zarif Mustafa Paşa, Amcazade, Nuri Paşa Yalısı, Marki Necip Bey Yalısı, Hekimbaşı Salih Efendi, Kanlıca'da Körfez Yalıları, Ethem Pertev Bey Yalısı, Yedi Sekiz Hasan Paşa Yalısı, Ahmet Rasim Paşa Yalısı, Çubukluda Halil Ethem Bey Yalısı önemli örnekler arasındadır. Rumeli yakası yalılarından ise Ortaköy Hatice ve Fehime Sultan Yalıları, Yeniköy Sait Halim Paşa Yalısı, Rumelihisarı Müşir Zeki Paşa, Emirgân Şerifler, İstinye Müşir Fuat Paşa Yalıları ile Yeniköy Cezayirliyan Yalısı (Avusturya'ya ait Fransa, İspanya,

⁴⁵⁶ Dursun, a.g.e., s.156.

⁴⁵⁷ Dursun, a.g.e., s.157-158.

Rusya ve İtalya Büyükelçiliği), Tarabya’da bugün Cumhurbaşkanlığına kullanılan Huber Köşkü ve Bebek’te Mısır Büyükelçiliğine kullanılan, Hıdeva Yalısı ile bugün Sadberk Hanım Müzesi olan Azaryan Yalısı en önemli örneklerdendir.⁴⁵⁸

3.3.İSTANBUL’UN KÜLTÜR MERKEZLERİ

3.3.1.Atatürk Kültür Merkezi

İstanbul’da Taksim meydanında yer alan, 1969 yılında “İstanbul Kültür Sarayı” adıyla ve dünyanın dördüncü büyük sanat merkezi olarak açılan Atatürk Kültür Merkezi, Cumhuriyet döneminin simgelerinden biri hâline gelmiştir. Opera, bale, tiyatro, sergi, konser ve kongreler için hizmet veren yapıda aynı zamanda bir sinema salonu da bulunmaktadır. Türkiye’nin en gelişmiş gösteri sanatları merkezi olarak kabul edilen bu yapı, 2007 yılında “1. Grup Kültür Varlığı” olarak tespit edilmiş ve restorasyon ve güçlendirme çalışmaları beklemektedir.⁴⁵⁹

3.3.2.Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı

İstanbul’daki en büyük balo salonuna sahip olan Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, 1948-1952 yılları arasında inşa edilmiş ve 1990’lı yıllarda yenilenmiştir. Harbiye’de yer alan ve projesi Şinasi Şahingiray ile Fazıl Aysu’ya ait olan yapıda; tiyatro, sinema, müzikal, bale ve sergiler için kullanılabilecek salonlar, 17 toplantı salonu ve spor salonu bulunmaktadır. Uluslararası yarışmalarda uzun yıllar Türkiye’nin tek kapalı spor salonu olan Lütfi Kırdar, 1992’de yeniden düzenlenirken, spor salonu kaldırılmış ve kongre merkezi hâline getirilmiştir.⁴⁶⁰

⁴⁵⁸ Dursun, a.g.e., s.158.

⁴⁵⁹ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 02.06.2013.

⁴⁶⁰ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 02.06.2013.

3.3.3.Haliç Kongre ve Kültür Merkezi

2009 yılında Dünya Su Forumu'na ev sahipliği yaparak açılan Haliç Kongre Merkezi, beş bina ve 73 bin metrekarelik alana sahiptir. Türkiye'nin en büyük ve en modern kongre merkezi olduğu söylenen bina, aslında eski Sütluçe Mazbatası Binası'nın yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiş halidir. 1923 yılında Ahmet Burhanettin, Osman Fitri ve Makro Logos tarafından yapılan binada kuleli buzhane binası en dikkat çekici mimari yapıdır. Konser, tiyatro, opera, sergi salonu, sinema salonları, toplantı mekânları ile Avrupa'nın sayılı merkezlerinden biri haline gelen kültür merkezi, yeşil alanları ile de ön plana çıkmaktadır.⁴⁶¹

3.3.4.Cemil Topuzlu Açık hava Sahnesi

Harbiye semtinde, Dolmabahçe Vadisi'nde yer alan açık hava sahnesi, ilk olarak 1930 yılında şehircilik uzmanı Prost tarafından gündeme getirilmiş ve tiyatronun planı Nihad Yücel ve Nahid Uysal tarafından çizilmiştir. Döşemelerinin Uzunköprü taşından yapıldığı tiyatro sahnesi 1947 yılında resmen açılmış, son hâlini ise 1950'de almıştır. İstanbul'un eski belediye başkanlarından Cemil Topuzlu'nun adının verildiği sahne, amfitiyatro özelliğinde olup, düz bir sahneye bakan yarım daire biçiminde merdivenler hâlinde düzenlenmiştir. Bugün yalnız tiyatro sahnesi olarak kullanılmayıp, yaz konserlerine de ev sahipliği yapmakta ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi, her yıl Eylül ayında bu sahnede geleneksel olarak oyunlarını sergilemektedir.⁴⁶²

⁴⁶¹ Dursun, a.g.e., s.158.

⁴⁶² <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 02.06.2013.

3.3.5.Cemal Reşit Rey Konser Salonu

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılan ve 1989 yılında düzenlenen konserler dizisi ile açılan Konser Salonu, çağdaş Türk müziğinin öncü isimlerinden Cemal Reşit Rey'in adını taşımaktadır. İstanbul'un tek konser salonu olan Cemal Reşit Rey, Lütfi Kırdar Kongre Merkezi ve Askeri Müze'nin de yer aldığı ve adeta bir kültür-sanat merkezi hâline gelen Harbiye'de bulunmaktadır. Her yıl Ekim-Mayıs arası konser sezonunda farklı türlerdeki konserlerin, dans ve bale gösterilerinin, çeşitli etkinliklerin düzenlendiği salon bünyesinde, Cemal Reşit Rey İstanbul Senfoni Orkestrası, Türk Müziği Topluluğu, Bigband Caz ve Saz Solistleri gibi topluluklar da bulunmaktadır. Konser salonunda 13. yüzyıl Selçuklu bezeme sanatı uygulanmış, bu sanat oditoryumda ahşap kaplamalarda, cephe vitraylarında da kendisini göstermiştir.⁴⁶³

3.3.6.Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi

Beyoğlu'nda eski Evlendirme Dairesi'nin restore edilmesi ile düzenlenmiş olan Kültür Merkezi, 29 Ocak 1993 tarihinde hizmete açılmış ve Anayasa Hukuku Profesörü Tarık Zafer Tunaya'nın adını almıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş tarafından çok amaçlı bir kültür merkezi olarak işletilen merkezde, konferans, panel, dinleti gibi etkinlikler için kullanılan bir salon, sinema ve tiyatro salonları ile sergi salonu bulunmaktadır.⁴⁶⁴

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı diğer kültür merkezleri ise şunlardır; Altunizade Kültür Merkezi, Bakırköy Cem Karaca Kültür Merkezi, Başakşehir Kültür Merkezi, Divan Edebiyatı Vakfı, Fatih Ali Emiri Efendi Kültür Merkezi, Güngören Kültür Merkezi, Kartal Bülent Ecevit Kültür Merkezi, Sultanbeyli Kültür Merkezi, Tuzla İdris Güllüce Kültür Merkezi, Ümraniye Atakent Kültür

⁴⁶³ <http://crrks.org/tr/hakkinda>. Erişim Tarihi: 02.06.2013.

⁴⁶⁴ Dursun, a.g.e., s.165.

Merkezi, Taksim Sanat Galerisi, Taksim Cumhuriyet Sanat Galerisi, TürkiyeYazarlar Birliği, Yeşilpınar Kültür Merkezi,⁴⁶⁵

3.3.7.İstanbul'un Sanat Galerileri ve Müzayede Salonları

İstanbul'un önemli sanat galerileri arasında Beşiktaş Akatlar, Levent Almelek, Teşvikiye Art Galery ve Doku Sanat Galerileri, Şişli Artemis Sanat Merkezi, Asmalımescit Sanat Galerisi, Bebek Sanat Galerisi, Beyoğlu Belediyesi Sanat Galerisi, Borusan Sanat Galerisi, Akbank Sanat Galerileri, İş Bankası Sanat Galerileri, Garanti Sanat Galerisi Beyoğlu Cep Sanat Galerisi, Taksim Sanat Galerisi, Pera Sanat Galerisi, Elhamra Sanat Galerisi, Kadıköy Sanat Galerisi gibi örnekler sayılabilir.⁴⁶⁶

Müzayede Salonları arasında akla gelen Antik A.Ş, 1981 yılında Ankara faaliyete başlamış, 1986 yılında Yıldız Sarayı'nda ilk kez bir "Antika Fuar" düzenleyerek ilke imza atmıştır Bugün Antik A.Ş, düzenlediği görkemli müzayedeler, çok önemli sergiler ve antika seminerleri ile ön plana çıkmaktadır. Müzayede ön plana çıkan bir diğer isim ise Nişantaşı'nda yer alan Portakal Sanat ve Kültür Evi'dir.⁴⁶⁷

3.3.8.İstanbul'un Tiyatro ve Sinemaları

3.3.8.1.Şehir Tiyatroları Sahneleri

İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Şehir Tiyatroları için hizmet vermekte olan tiyatro sahneleri şunlardır:

Anadolu Yakası

1. Kadıköy Haldun Taner Sahnesi
2. Ümraniye Sahnesi (Haldun Alagaş Spor Kompleksi)
3. Üsküdar Musahipzade Celâl Sahnesi

⁴⁶⁵ Dursun, a.g.e., s.166.

⁴⁶⁶ <http://artist.wordpress.com>. Erişim Tarihi: 02.06.2013.

⁴⁶⁷ Dursun, a.g.e., s.167.

4. Üsküdar Kerem Yılmaz Sahnesi.⁴⁶⁸

Avrupa Yakası

1. Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi
2. Fatih Reşat Nuri Güntekin Sahnesi
3. Kağıthane Sadabad Sahnesi
4. Kağıthane Küçük Kemal Çocuk Tiyatrosu Sahnesi
5. Gaziosmanpaşa Sahnesi (Gaziosmanpaşa Kültür Merkezi)
6. Gaziosmanpaşa Ferih Egemen Çocuk Tiyatrosu Sahnesi
7. Küçükçekmece Sefaköy Sahnesi.⁴⁶⁹

3.3.8.2.İstanbul Sinemaları

İstanbul'da sinemaları denildiği zaman ilk akla gelen örnekler arasında İstiklal Caddesi'nde yer alan Beyoğlu Saray Sineması, Beşiktaş Suat Park Sineması, Topkapı Sur Sineması, Şehremini Aydın Sineması sayılabilir. Yine İstanbul'un eski kışlık sinemaları arasında; Eyüp'te Melek Sineması, Mete Sineması ve Şafak Sineması, Gaziosmanpaşa'da Tunca, İpek ve Zengin Sinemaları, Bayrampaşa'da Lale, Ender, Sayanora ve Tunç Sinemaları, Aksaray'da Yıldız, Bulvar, Kristal, Kısmet Sinemaları akla gelmektedir. Beşiktaş-Taksim arasında bugün bir kısmı ayakta olmayan Saray Sineması, Alkezar Sineması, sonradan adı Lüks olan Emek Sineması, Yenimelek Sineması, Atlas Sineması, Elhamra Sineması; Harbiye'de Konak, Pangaltı'da Tan ve Site Sinemaları ile Şişli'deki Kent sineması da eski İstanbul sinemaları arasında unutulmaması gereken sinema salonlarıdır. Günümüzde İstanbul'da başta alışveriş merkezleri bünyesinde bulunan sinemalar tercih edilmekte, Atlas Sineması, Pera Sineması gibi eski sinema salonları da hâlâ rağbet görmektedir Yazlık sinema geleneği ise birkaç yıldır İstanbul

⁴⁶⁸ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 04.06.2013.

⁴⁶⁹ <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 04.06.2013.

Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği etkinliklerle sürdürülmeye çalışılmaktadır.⁴⁷⁰

3.3.9.İstanbul'da Açık ve Kapalı Spor Salonları

3.3.9.1.Dolmabahçe İsmet İnönü Stadyumu

1936 yılında İstanbul'da imar planları yapan Henry Prost, şehirde büyük bir stadyum yapılmasını planlarına eklemiş ve 1938 yılında Dolmabahçe Sarayı'nın Has Ahırları ve Dolmabahçe Gazhanesi'nin yer aldığı alan bu stadyumun mekânı olarak belirlenmiştir. Stadyuma İsmet İnönü'nün adı verilse de halk arasında Dolmabahçe diye kabul görmüş ve dünyada bir sarayın karşısında yer alan tek stadyum Dolmabahçe Stadyumu olmuştur. 19 Mayıs'ta 1947 yılında açılan stat, bugün Beşiktaş Spor Kulübü'nün yönetiminde bulunmaktadır.⁴⁷¹

3.3.9.2.Ali Sami Yen Stadyumu

İstanbul'un Mecidiyeköy semtinde, Galatasaray Spor Kulübü'nün yönetiminde bulunan Ali Sami Yen Stadyumu, 20 Aralık 1964'te açılmıştır. Uluslararası standartları tam olmasa da dünyanın en etkili statlarından biri olarak kabul görmüştür.⁴⁷²

3.3.9.3.Şükrü Saraçoğlu Stadyumu

İstanbul'un Kadıköy semtinde yer alan ve Fenerbahçe Spor Kulübü'nün yönetiminde olan Şükrü Saraçoğlu Stadyumu, UEFA'nın 5 yıldızlı

⁴⁷⁰ Dursun, a.g.e., s.148.

⁴⁷¹ Dursun, a.g.e., s.149.

⁴⁷² Dursun, a.g.e., s.149.

statlarından biri olarak, 19 Eylül 1982 yılında açılmıştır. Uzun seneler Fenerbahçe Stadyumu adıyla anılmış, sonradan bu adı almıştır.⁴⁷³

3.3.9.4. Atatürk Olimpiyat Stadyumu

Başakşehir'de 2002 yılında faaliyete geçen stat, 75 bin kişilik kapasitesi ve bünyesindeki anfiyatro ve eğitim sınıfları ile her türlü organizasyona ev sahipliği yapabilecek alt yapıya sahiptir. Dünyanın sayılı statları arasında olan Olimpiyat Stadyumu, Olimpiyatlara hazırlık projesi kapsamında Türk atletizmine hizmet etmek amacıyla hayata geçirilmiştir.⁴⁷⁴

3.3.9.5. Abdi İpekçi Kapalı Spor Salonu

Zeytinburnu'nda yer alan ve İstanbul'un en büyük kapalı spor salonu olma özelliğini taşıyan Abdi İpekçi Spor Salonu 1989'da açılmıştır. Avrupa ve Dünya Şampiyonalarına ev sahipliği yapan salon Abdi İpekçi Arena adıyla da bilinmektedir.⁴⁷⁵

3.3.9.6. Sinan Erdem Kapalı Spor Salonu

Avrupa'nın üçüncü büyük spor salonu olan Ataköy'deki bu salonun yapımı 1993 yılından beri kesintilerle sürmüştü ve 2010 yılında Dünya Basketbol Şampiyonası'na yetiştirilmiştir. İstanbul'da bu salonlardan başka Kadıköy'de Caferağa Spor Salonu, Ümraniye'de Haldun Alagaş Spor Salonu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılan salonlarından Zeytinburnu, Florya, İkitelli, Beyoğlu, Halkalı, Tuzla Spor Salonları gibi kapalı spor salonları da bulunmaktadır.⁴⁷⁶

⁴⁷³ Dursun, a.g.e., s.149.

⁴⁷⁴ Dursun, a.g.e., s.149.

⁴⁷⁵ Dursun, a.g.e., s.149.

⁴⁷⁶ Dursun, a.g.e., s.149.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ TARAFINDAN KÜLTÜR YÖNETİMİ KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALARI

4.1.İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN KÜLTÜR YÖNETİMİ ÇALIŞMALARI

İstanbul üç büyük devlete başkentlik yapmış, fethedilmesi ile çağ açıp çağ kapamış, doğal ve tarihî güzellikleriyle birçok şaire ve yazara ilham kaynağı olmuş bir şehirdir. Bulunduğu coğrafi ve jeopolitik konum itibariyle de geçmişte ve günümüzde bir kültür merkezi olmuş ve gelecekte de olmaya devam edecektir. Bu büyük şehirde Doğu ve Batı medeniyetlerinin birçok ürünü ve değerleri 550 yıldır bir arada hoşgörü içerisinde yaşamıştır. Medeniyetlerin tarihî mirası eşsiz bir doğa harikasının üzerine oturunca da, Yahya Kemal'in deyimiyle “Efsunlu Güzellikler Diyarı” İstanbul ortaya çıkmıştır.⁴⁷⁷

Büyükşehir Belediyeleri 5216 sayılı Yasa ile kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak; bu amaçla bakım ve onarım yapmak; korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmekle yükümlü ve sorumludurlar. Bu sorumluluk görüldüğü üzere üç ana hususu kapsamaktadır:

1. Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak
2. Bu amaçla bakım ve onarımını yapmak,
3. Korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa

⁴⁷⁷ http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2011/iBB_CD_PDF/KulturHizmetleri_kultureletkinlikler.pdf. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

etmekle yükümlü ve sorumludurlar.⁴⁷⁸

Büyükşehir belediyeleri bu görev ve sorumluluklarını yerine getirirken taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesine ilişkin harcamaları da kapsayan

1. İlçe, ilk kademe belediyeleri ile bağlı kuruluşlara yapacakları yardımlar ve ortak projeler,
2. Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakımı,
3. Kamu yararı görülen konularda yurt içi ve yurt dışı kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer projeler,
4. Spor, sosyal, kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler için harcamalar yapabilirler.⁴⁷⁹

2863/10 sayılı Yasa uyarınca bünyelerinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) kurarlar.⁴⁸⁰

Kentin kültür mirasının korunması, tanıtılması ve kültürel yaşamın zenginleşmesine katkı sağlanması amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi, kültür yönetimi çerçevesinde kültürel etkinliklere önem vermektedir. Bu amaçla kültür ve tabiat varlıklarının korunması için plan ve projeler koordinasyon içerisinde hazırlanmakta, uygulama programları ve envanterler oluşturulmakta, rölöve, restitüsyon, rekreasyon proje ve uygulamaları yapılmaktadır. Öte yandan kültür merkezlerinde, tiyatro sahnelerinde, kütüphane ve müzelerde kültür-sanat hizmetleri sürdürülmekte ve yeni kültür merkezleri, kongre merkezleri, kütüphaneler için yatırımlar yapılmaktadır. Ulusal ve uluslararası programlarla İstanbul ülke içinde ve ülke dışında

⁴⁷⁸ <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/AltyapiKoorMd/Documents/Kanunu.doc>. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

⁴⁷⁹ <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/AltyapiKoorMd/Documents>. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

⁴⁸⁰ http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/korumakitabi_BAKANLIK.pdf. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

tanıtılmaya devam edilmektedir. Her yıl İstanbul'un kardeş şehirleriyle ortak festivaller düzenlenerek kültürel ve sosyal paylaşım sağlanmaktadır.⁴⁸¹

İstanbul Büyükşehir Belediyesi kültür merkezleri, konser salonları, müzeler ve meydanlar gibi birçok farklı mekânda İstanbul halkına yönelik olarak sergilerden, halk oyunları gösterisine kadar birçok dalda kültürel etkinlikler yapmaktadır.⁴⁸²

4.2.İSTANBUL 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ AJANSI ve KÜLTÜREL ÇALIŞMALARI

Avrupa Kültür Başkenti kavramı ilk kez, 1980'lerde ortaya çıkmıştır. Dönemin Yunanistan Kültür Bakanı Melina Mercouri'nin önerisinin Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi tarafından benimsenmesiyle Avrupa kültürüne değer katan, Avrupa'ya katkı sağlayan kentlere verilmeye başlanan bu unvana ilk kez 1985'te Atina sahip olmuştur. Bu unvan, 1985-2000 yılları arasında AB'ye üye ülkelerin kentlerinden birine verilmiştir. 2000 yılına gelindiğinde ise, yeni bin yıl nedeniyle, Avrupa Kültür Başkenti unvanı hem aynı yılda birden fazla kente, hem de AB adayı olan ülkelerin kentlerine verilmeye başlanmıştır.⁴⁸³

İstanbul, coğrafi konumu ve binlerce yıllık kültürel mirasıyla, dünya metropollerinde arasında ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Genç ve dinamik nüfusu, yaratıcı bir enerji oluşturarak, Türkiye'nin bir aynası olan İstanbul'u dünyanın en dinamik kentlerinden biri haline getirmektedir. İstanbul'da özellikle son yirmi yılda gelişen kültür bilinci, kültür yaşamına da yansımaktadır. İstanbul, her geçen gün, yalnız İstanbullular için değil, tüm dünya için bir çekim alanı, bir kültür ve sanat merkezi niteliği kazanmaktadır. 21. yüzyıl, kentlerin yüzyılı

⁴⁸¹ http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2011/iBB_CD_PDF/KulturHizmetleri_kultureletkinlikler.pdf. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

⁴⁸² http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2010/kultur_hizmetleri.pdf. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

⁴⁸³ http://www.habernewspaper.co.uk/video_details.php?videoID=29. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

olacaktır. Kentler; kimliklerini canlandırarak, kültürlerini ileriye taşıyarak ve birikimlerini paylaşarak, küresel kültürü oluşturmaktadır.⁴⁸⁴

Kentliler, birbirlerini kültür paylaşımı aracılığıyla daha iyi anlamakta ve daha iyi tanımaktadır. Kültürün günlük yaşama katılması ve toplumun her kesimine yayılması, giderek daha da büyük önem kazanmaktadır. Kentsel gelişim, kentlilik bilincinin özlenen düzeye ulaşması ve kültürel değişimle sağlanmaktadır. Bunun için, hem yönetimlerin, hem de sivil toplum kuruluşlarının aktif olmaları; profesyonel bilgi ve deneyim kaynaklarından yararlanmaları gerekmektedir. Böylece, Avrupa Kültür Başkenti seçilen kentlerin, dünya kültürüne yaptıkları katkıyla dünya kültürü de zenginleşmektedir.⁴⁸⁵

İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olmasıyla Avrupa, İstanbul'da kendi kültürünün köklerini keşfetmiş ve birbirini anlama yolunda önemli bir adım daha atmıştır. İstanbul'un başarılı bir Avrupa Kültür Başkenti olması, İstanbulluların bu projeyi ne kadar benimsemeleri ve en geniş katılımı desteklemeleriyle paralel olmuştur. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, Avrupa Konseyi tarafından 2010 Avrupa Kültür Başkenti ilan edilen İstanbul kentini, taşıyacağı ünvanla ilgili olarak 2010 yılında gerçekleşecek etkinliklere hazırlamak üzere kamu kurumları ve sivil kuruluşların sürdürdükleri çalışmaları koordine etmek amacıyla kurulmuş bir kurumdur. 2 Kasım 2007 tarihinde kabul edilen 5706 sayılı özel yasa ile kurulmuştur. Devlet, sivil toplum örgütü ve özel sektör temsilcilerinin bir araya geldiği bir organizasyondur.⁴⁸⁶

Kurumun organları; Koordinasyon Kurulu üstte olmak üzere, Danışma Kurulu ve kararları alan Yürütme Kurulu'dur. Koordinasyon Kurulu Başkanlığını Devlet Bakanlığı üstlenmiştir. Bu kurulda Kültür ve Turizm Bakanı ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı etkin olarak çalışmışlardır. Yürütme Kurulu sivil toplum kuruluşları temsilcileri, İTO, İSO temsilcileri,

⁴⁸⁴ Sema Erder, Niha İncioğlu, **Türkiye'de Yerel Politikanın Yükselişi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği, 1998-2008**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s.124.

⁴⁸⁵ http://www.habernewspaper.co.uk/video_details.php?videoID=29. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

⁴⁸⁶ http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_2010_Avrupa_K%C3%BClt%C3%BCr_Ba%C5%9Fkenti_Ajans%C4%B1. Erişim Tarihi: 11.06.2013.

Valilik temsilcisi, İBB Temsilcisi gibi farklı kurumlardan gelen kişilerden yapılandırılmıştır. Danışma Kurulunda İstanbul'daki ilçelerin belediye başkanları, kaymakamlar, öğretim üyeleri, sivil toplum temsilcileri yer almışlardır. Genel Sekreterlik; artistik komite, kültür sanat yönetmenliklerini ve idari direktörlükleri yöneten bir alt organdır; yürütme kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda hareket etmekte, 100'ün üstünde personeli vardır. Genel Sekreterlik görevini maliye başmüfettişliği sürdürmüştür.⁴⁸⁷

Devlet, özel sektör ve STK'ların bir araya geldiği organizasyonun temel alanları ve amaçları şöyle özetlenebilir: İstanbul için önemli kentsel dönüşüm projelerini 2010'a yetiştirecek şekilde yönlendirmek, önemli restorasyonları gerçekleştirecek projeleri onaylamak ve kültür sanat faaliyetlerine, festivallere öncülük edecek başvuruların hayata geçmesini sağlamak, İstanbul'un dünya çapında tanıtımı için gerekli çalışmaları yapmak ve kenti yeni kültür merkezlerine kavuşturarak sanat ile halkı yakınlaştırmak.⁴⁸⁸

Kurumun gerçekleştirdiği çalışmalardan bazıları şunlardır:

- Taşınabilir sanat projesi: Kentin kültür sanata katılmadığı varsayılan dış mahallerine ulaşan bir kültür sanat projesidir. Önemli sergileri bünyesinde barındıran proje Tuzla, Kartal gibi bölgelerde ilgi görmüştür.
- Topkapı Sarayı Mutfaklar Bölümü Restorasyonu.
- Suri Sultani olarak bilinen bölge için hazırlanan master plan.
- Üst Laleli bölgesinin yayalaştırılması.
- İstanbul'un dünya standartlarında aydınlatılması.
- AKM'nin restorasyonu
- Brüksel Bozar'da Barış Sanatçıları (ADAP) tarafından gerçekleştirilen barış konseri.

⁴⁸⁷ <http://www.ibb.gov.tr/TR-TR/BILGIHIZMETLERI/YERELYONETIMLER/MAHALLIIDARELER/Pages/TeskilatYapisiPage.aspx>. Erişim Tarihi: 11.06.2013.

⁴⁸⁸ http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_2010_Avrupa_K%C3%BClt%C3%BCr_Ba%C5%9Fkenti_Ajans%C4%B1. Erişim Tarihi: 11.06.2013.

- Kurum yurtdışında yapılan film festivallerine ve bazı etkinliklere de maddi destek sağlayarak İstanbul'un tanıtılması ve 2010 yılında kültür başkentliği unvanı ile kendini dünyaya göstermesini hedeflemiştir.⁴⁸⁹

4.3.İBB TARAFINDAN YAPILAN ETKİNLİKLER

İstanbul Büyükşehir Belediyesi kültür merkezlerinde düzenlediği programlar ve desteklediği organizasyonlarla, İstanbul'un kültür hayatına katkıda bulunmaktadır. Düzenlenen kültür sanat etkinliklerini toplumun hemen her kesiminden izleyiciye ulaştırmanın yanında, özel ilgi alanlarına yönelik akademik programlara da yer verilmektedir. Kültürel Etkinliklerde temel esas; özgürlük ve çok sesliliktir. Sürdürülen etkinlikler, edebiyattan müziğe, geleneksel sanatlardan modern kültür eserlerine, tarih ve sosyal bilimlerden sinemaya dek tüm renkleri barındıran bir zenginliğine sahip bulunmaktadır. Belediyeye ait kültürel mekânlarda yürütülen kültürel faaliyetlerin birçoğu periyodik olarak gerçekleştirilmektedir. Bu durum büyük çoğunluğunu üniversite öğrencilerinin oluşturduğu bir kitle için, akademi işlevi görmektedir. Mütevazı bir okul vazifesi üslenmiş kültür merkezlerinde alanında uzman kişiler tarafından verilen dersler her ay devam etmekte, periyodik programlar, yılların verdiği tecrübe ve konusunda otorite isimlerin rehberliğinde hazırlanmaktadır.⁴⁹⁰

4.3.1.Konserler

Kültür merkezlerinde, 2011 yılı boyunca Tasavvuf Müziği, Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Enstrümantal Müzik, Pop Müzik gibi çeşitli müzik dallarında 568 konser düzenlenmiştir. Ayrıca Cemal Reşit Rey Kongre ve Kültür Merkezinde de Dünya Müziği, Caz Müziği gibi çeşitli

⁴⁸⁹ http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/Pages/2010_Avrupa_Kultur_Baskenti_Istanbul.aspx. Erişim Tarihi: 11.06.2013.

⁴⁹⁰ <http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/kurumsal/birimler/kulturmudurlugu/Pages/AnaSayfa.aspx>. Erişim Tarihi: 15.06.2013.

dallarda 96 konser gerçekleştirilmiştir. Kent orkestrası grupları 402 konser gerçekleştirmiş olup, ülkemizi il dışında da temsil etmişlerdir.⁴⁹¹

4.3.2.Özel Günler Kutlama Etkinlikleri

10 Kasım Atatürk'ü Anma ve 24 Kasım Öğretmenler Günü etkinlikleri de dahil olmak üzere 44 özel etkinlik düzenlenmiştir.⁴⁹²

4.3.3.Açılış ve Tören Organizasyonları

2011 yılı içinde; temel atma, sergi, açılış, kutlama, festival, şenlik, vb. 94 organizasyon düzenlenmiştir. Bu organizasyonlardan bazıları, 19 Mayıs Etkinlikleri, Fetih Şenlikleri, Lale Festivali ve Ramazan Ayı Sultanahmet etkinlikleridir.⁴⁹³

4.3.4.Sergiler

2012 yılında Büyükşehir Belediyesi birçok sanat dalında 47 adet sergi düzenlemiştir. Bu sergiler 13 kültür merkezi ve 2 sanat galerisinde sergilenmiştir. Sergi türleri arasında şunlar mevcuttur: El Sanatları, Geleneksel Türk Sanatları, Resim, Fotoğraf, Karikatür, Seramik Ve Çağdaş Sanatlar.⁴⁹⁴

⁴⁹¹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, İBB Mali Hizmetler Daire Başkanlığı-Stratejik Planlama Müdürlüğü, İstanbul, 2012, s.172.

⁴⁹² İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.172.

⁴⁹³ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.173.

⁴⁹⁴ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.173.

4.3.5.Şehir Tiyatroları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 yılsonu itibariyle toplam 8.352 koltuk kapasiteli 12 tiyatro sahnesine sahiptir. Şehir Tiyatrosu sahnelerinde sahnelenen oyunları 2012 yılında 409.150 izleyici izlemiştir.⁴⁹⁵

Tablo 1. Şehir Tiyatroları Sahneleri Ve Kapasiteleri

ŞEHİR TİYATROLARI SAHNELERİ VE KAPASİTELERİ		
	SAHNE	KOLTUK SAYISI
1	Fatih Reşat Nuri Sahnesi	336
2	Kâğıthane Sadabad Sahnesi	601
3	Kâğıthane Çocuk Sahnesi	143
4	Gaziosmanpaşa Sahnesi	281
5	Üsküdar Müsahipzade Celal Sahnesi	334
6	Üsküdar Kerem Yilmazer Sahnesi	214
7	Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi	598
8	Gaziosmanpaşa Ferih Egemen Çocuk Tiyatrosu	260
9	Kadıköy Haldun Taner Sahnesi	286
10	Ümraniye Sahnesi	404
11	Küçükçekmece Sefaköy (KSM) Sahnesi	507
12	Kartal Sahnesi	388
	TOPLAM	4.352

⁴⁹⁵ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.174-175.

4.3.6.Kütüphaneler

İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait 14 kütüphane ve 3'ü Avrupa yakasında, 2'si Anadolu yakasında olmak üzere 5 tane de gezici kütüphane vardır. İBB bütün kütüphaneleri ile ücretsiz hizmet sunmaktadır.⁴⁹⁶

Tablo 2. İstanbul Büyükşehir Belediyesine Bağlı Kütüphaneler

KÜTÜPHANELER	Kitap Sayısı	Diğer Materyal
1-Atatürk Kitaplığı (Merkez Kütüphane)	256.386	60.719 (eski eser, kitap, gazete)
2-Esenler Kütüphanesi	14.712	-
3-Eyüp Sultan Kütüphanesi	18.250	-
4-Kadın Eserleri Kütüphanesi	11.000	-
5-Güngören Osman Nuri Ergin Kütüphanesi	14.500	-
6-Umraniye A. Süheyl UNVER Kütüphanesi	15.900	-
7-Tuzla İdris GULLUCE Kütüphanesi	32.600	-
8-Kartal Muallim Cevdet Kütüphanesi	16.000	-
9-Umraniye Nail Bayraktar Kütüphanesi	16.800	-
10-Kartal Prof. Dr. Halil İncalık Kütüphanesi	16.800	-
11-Görme Özürlüler Kütüphanesi	-	5.485 Sesli Kitap
12-Sefaköy Metin And Kütüphanesi	8.650	-
13-Alibeyköy Erdem Bayazıt Kütüphanesi	6.500	-
14-Fatih Ahmet Kabaklı Kütüphanesi	26.500	-
15 Adet Gezici Mobil Kütüphane	19.800	-
TOPLAM	474.398	66.147

Yaklaşık 500 bin kitap kapasiteli deposu, cilt ve onarım atölyesi, arşivi, dijital arşiv bölümü, konferans ve sergi salonları, fotokopi ve mikrofilm servisleriyle sürekli bir gelişme içerisinde olan kitaplıklar çeşitli

⁴⁹⁶ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.175.

kültür etkinlikleriyle ilgi çekmektedir. Alfabetik, konu (Dewey) katalogları bulunan kütüphanelerde sözlük ve konu başlıklarıyla fiş katalogu çalışmaları, Anglo-Amerikan kataloglama kuralları uygulanmaktadır. Kitaplarla ilgili çok yönlü sorgulamaya imkân veren bir veri tabanı oluşturulmuştur. Tüm kütüphanelerdeki yayınların indeks bilgilerine www.ibb.gov.tr adresinden elektronik ortamda ulaşılabilmektedir. Ayrıca 10.000'in üzerinde fotoğraf ve kartpostal bu adres üzerinden görülebilmektedir. Bütün kütüphanelerde üye olmak kaydıyla ödünç kitap verme hizmeti sağlanmaktadır. Bu kütüphanelerden 2012 yılında 611.051 okuyucu faydalanmıştır.⁴⁹⁷

2011 Yılında Fatih Ali Emiri Efendi Kültür Merkezi içinde Ahmet Kabaklı Kütüphanesi okuyucu hizmetine açılmıştır. Başakşehir Kültür Merkezi içinde Rasim Özdenören ve Beykoz Kültür Merkezi içinde Osman Akfırat Kütüphaneleri için de çalışmalar yapılmış olup, 2012 Mart ayında açılması planlanmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı faaliyet gösteren, Atatürk Kitaplığı, Türkiye'nin en iyi kütüphanesi seçilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı faaliyet gösteren ve kısa zaman önce kapsamlı bir tadilat gören Atatürk Kitaplığı, Hürriyet Gazetesi'nin düzenlemiş olduğu Türkiye'nin En İyi On Kütüphanesi yarışmasında birinci olmuştur. Sosyal Sorumluluk Projesi kapsamında "Her Okula Bir Kütüphane Kampanyası" ile 2012 yılında yaklaşık 20.000 kitap, ihtiyacı olan okul kütüphanelerine gönderilmiştir.⁴⁹⁸

4.3.7.Müzeler

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı 4 adet müzede 20.000'e yakın müze objesi sergilenmekte olup, uzman personel tarafından gelen ziyaretçilere tanıtılmaktadır. Müze eşyalarının bir kısmı teşhirde olup sergilenmekte, büyük bir kısmı ise yer darlığı nedeni ile depolarımızda muhafaza edilmektedir. Bu sebeple Beşiktaş'ta tarihi su deposu binasında

⁴⁹⁷ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.175.

⁴⁹⁸ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.175.

Depo Müzesi açılması için gerekli çalışmalar yapılmış olup 2012 yılında açılması planlanmaktadır. Aşiyan Müzesi Eylül 2010'da tadilata girmiştir. Aşiyan Müzesi 2012 yılında Restorasyon çalışması bitirilerek yeniden ziyaretçilere açılmıştır. Daha önce Gazanfer Ağa Medresesinde faaliyet gösteren Karikatür ve Mizah Müzesi 2009 yılında restorasyon çalışmasına girmesi sebebiyle 2011 yılında Tepebaşı'nda Karikatür ve Mizah Merkezi adıyla açılmıştır.⁴⁹⁹

Tablo 3. İstanbul Büyükşehir Belediyesine Bağlı Müzelerin Ziyaretçi Sayıları

	Ölçü	MÜZE ZİYARETÇİ				
		2008	2009	2010	2011	2012
Atatürk Müzesi	Kişi	37.837	37.450	34.688	32.061	39.166
Aşiyan Müzesi	Kişi	14.851	29.470	21.066	17.154	Tadilatta
Karikatür ve Mizah M.	Kişi	15.780	16.213	9.674	Tadilatta	3.493
Şehir Müzesi	Kişi	31.793	46.665	28.785	45.335	48.282
Yerebatan Sarnıcı	Kişi	1.177.120	1.306.881	1.382.009	1.579.23	1.721.586
İminiatürk	Kişi	468.018	526.475	522.627	650.464	778.656
Panorama Müzesi	Kişi	-	-	657.105	716.336	758.767
GENELTOPLAM	Kişi	1.745.399	1.963.154	2.655.954	3.040.5	3.349.95

4.3.8.Kentsel ve Kültürel Tanıtım

İstanbul'un tarihi ve kültürel mirasının, ulusal ve uluslararası platformda tanıtılmasını sağlamak amacıyla iki dilde (Türkçe ve İngilizce) çeşitli eserler oluşturulmakta veya var olan eserler çoğaltılarak halkın kullanımına sunulmaktadır. Bu kapsamda 2011 yılında 'Tarihi İstanbul Kültür Rehberi' adlı eser 4.000 adet, Tarihi İstanbul Kültür Haritası (İngilizce) 4.000 adet

⁴⁹⁹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.176.

basılmıştır. 10-13 Şubat 2011 tarihleri arasında İstanbul TÜYAP'ta düzenlenen Emitt Turizm Fuarına İstanbul'u tanıtan çeşitli doküman ve hediyeliklerle katılım sağlanmış, etkinlikle yaklaşık 5 bin kişiye ulaşılmıştır. 8 Eylül -22 Eylül 2011 tarihleri arasında Güney Kore'de yapılan 2011 Dünya Kültür Expo Fuarına İstanbul'u tanıtan çeşitli doküman ve hediyeliklerle katılım sağlandı. Fuar dünyanın en önemli turizm fuarları listesinde ilk 10'dadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Pavyonu içinde İstanbul'a ayrılan standta şehrin tanıtımı gerçekleştirilmiştir.⁵⁰⁰

İstanbul'u şehrin dinamik kitesi olan gençlerin tanınması, öğrenmesi amacıyla gerçekleştirilen ve sürdürülen "İstanbul Okulu Kültür Elçileri Projesi" kapsamında toplam 12 seminer, 91 kültür gezisi düzenlenmiştir. Proje kapsamında gerçekleştirilen seminer ve kültür gezilerinin yanı sıra İstanbul temalı seminerler düzenlenerek İstanbul'un bir yaşam kenti olarak ele alınması ve bu yaşam kentinin farklılıklarının ahenkli bir şekilde gençlerle buluşması sağlanmıştır.⁵⁰¹

2009 yılından itibaren yürütülen İstanbullu Minik Seyyahlar Projesi kapsamında 2011 yılında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İstanbul İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü işbirliği ile 40 İlköğretim Okulu ve 20 Çocuk Yuvası bünyesinde 1500 çocuğa İstanbul'u çocuk gözüyle keşfetme imkânı sunulmuştur. "Minik Adımlarla İstanbul Keşif Gezileri" sloganı ile yola çıkılan program İstanbul'da yaşayan 07-12 yaş aralığındaki çocukların İstanbulluluk bilinci, gezi kültürü ve sevgisi kazanmalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir. İstanbullu minik seyyahlar projesi kapsamında 60 Kültür Gezisi yapılmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi, Yerebatan Sarnıcı, Panorama 1453 Müzesi, Türk Dünyası Evleri ve Miniatürk gibi İstanbul'un birçok tarihi ve turistik mekânlarına tiyatrocular bir rehber eşliğinde düzenlenen geziler çocuklara farklı bir İstanbul deneyimi yaşatmıştır.⁵⁰²

⁵⁰⁰ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.177.

⁵⁰¹ http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2011/iBBCD_PDF/KulturHizmetleri_kentselvekultureltanitim.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2013.

⁵⁰² İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.177-178.

4.3.8.1. 2012 Yılı Ulusal ve Uluslararası Kültür Gezileri Faaliyetleri

Tablo 4. Ulusal ve Uluslararası Kültür Gezileri Faaliyetleri

Etkinliğin Adı				Ulaşılan Kişi
8 Eylül - 22 Eylül 2011 tarihleri arasında Güney Kore'de yapılan 2011 Dünya Kültür Expo fuarına İstanbul'u Tanıtın Geziler				5.000
		TOPLAM	1	5.000
Ulusal Kültür Gezileri Faaliyetleri				
Etkinliğin Adı			Sayı	Ulaşılan Kişi
İstanbul Okulu Kültür Elçileri Projesi Kapsamında		Nisan/Aralık	85	4.210
İstanbul Okulu Kültür Elçileri Projesi Kapsamında		Nisan/Aralık	12	360
Yerli ve Yabancı Ziyaretçilere Yönelik Düzenlenen Gezi Sayısı		Nisan/Aralık 2011	12	264
İstanbul Minik Seyyahlar Projesi		Nisan/Aralık	94	1820
Emitt Fuarı		10-13 Şubat	-	5.000
Sosyal Olarak Dezavantajlı Gruplara Yönelik Düzenlenen Kültür Gezisi Sayısı		Nisan/Aralık 2011	8	440
		TOPLAM	218	12.094

4.3.9. Kültürel Mirasın Korunması Proje ve Uygulamaları

4.3.9.1. Tamamlanan Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri

Kültürel mirasın korunması çalışmaları kapsamında önceki yıllarda başlayıp 2012 yılı içerisinde tamamlanan 4 proje ile toplam 3 tescilli kültür varlığı yapının rölöve, restitüsyon ve restorasyon projesi tamamlanmıştır. 1 yeni yapının mimarlık ve mühendislik projesi hazırlanmıştır.⁵⁰³

⁵⁰³ http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2011/iBB_CD_PDF/KulturHizmetleri_kulturelmirasinkorunmasi.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2013.

Tablo 5. İBB Tarafından Tamamlanan Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri

İlçe	Proje	Başlama	Bitiş
Fatih	Tercüman Yunus Mektebi Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projesi	2009	2011
Kâğıthane	Daye Hatun Cami Ve Haziresinin Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projesi	2009	2011
Esenler	İstanbul Fırıncılık Eğitim Merkezi Ve Müzesi Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Ve Mimari Uygulama Projesi	2010	2012
Eyüp	Rami Kışlası Kütüphane Binası Mimari Ve Mühendislik Uygulama Projeleri	2010	2012

4.3.9.2.Devam Eden Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projeleri

İBB tarafından kültür ve tabiat varlıklarının korunması çalışmaları kapsamında önceki yıllarda başlayıp, 2012 yılı içerisinde 19 projenin çalışmaları yürütülmüştür. Bu projeler devam etmektedir. Ek olarak faaliyet yılı içinde 14 projenin ihalesi yapılmıştır. Bu projeler de halen devam etmektedir. 2012 yılı içinde toplam 33 proje çalışmasının yürütülmesine devam edilmektedir.⁵⁰⁴

4.3.10.Kültürel Mirasın Korunması Amaçlı Yapılan Restorasyon Uygulamaları

Kültürel mirasın korunması amaçlı yapılan restorasyon uygulamaları kapsamında 2012 yılında 21 adet restorasyon uygulaması yapılmıştır. Kültürel mirasın korunması amaçlı yapılan restorasyon uygulamaları kapsamında 18 adet tarihi yapının çalışmaları da ayrıca devam etmektedir.⁵⁰⁵

⁵⁰⁴ http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2011/iBB_CD_PDF/KulturHizmetleri_kulturelmirasinkorunmasi.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2013.

⁵⁰⁵ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.181.

Tablo 6. İBB Tarafından Kültürel Mirasın Korunması Amaçlı Yapılan Restorasyon Uygulamaları

No	İlçe	İşin Adı	İhale İşe Başlama	İhale İşin Bitiş
1	BEŞİKTAŞ	Beşiktaş deniz müzesi restorasyon inşaatı	11-8-2009	07-01-2012
2	BEYOĞLU	Galata mevlevihanesi (hamuşan) haziresi restorasyon tamamlama inşaatı	14-10-2010	18-10-2012
3	BEYOĞLU	Taksim tarihi su maksemi su sebilinin restorasyonu	14-10-2010	07-01-2012
4	BEYOĞLU	Beyoğlu elifi efendi tekkesi restorasyon inşaatı	24-11-2008	03-02-2011
5	BEYOĞLU	Kuzey deniz saha komutanlığı divanhane binası restorasyon inşaatı	13-8-2008	10-04-2012
6	BEYOĞLU	Taksim Atatürk Kitaplığı ve yıldız şehir müzesi bakım onarım inşaatı	03-4-2007	23-12-2011
7	EYÜP	Muhtelif türbeler 2.etap restorasyonu işi	14-10-2010	07-01-2012
8	EYÜP	Eyüp spor ve kültür merkezi inşaatı (molla zeyrek camii restorasyonu)	25-7-2007	07-01-2012
9	FATİH	Sultanahmet talatpaşa konağı(uglg) restorasyo işi	03-3-2011	01-5-2011
10	FATİH	Süleymaniye yenileme alanı 1.etap restorasyo işi	03-9-2010	30-4-2011
11	FATİH	Molla zeyrek camii restorasyonu danışmanlık hizmeti	05-2-2010	05-2-2011
12	FATİH	Çemberlitaş sütunu restorasyonu tamamlama inşaatı	28-4-2006	30-11-2011
13	FATİH	Laleli camii restorasyonu tamamlama inşaatı	11-4-2011	07-10-2011
14	FATİH	Süleymaniye yenileme alanı restorasyonu işi	03-3-2011	08-6-2011
15	FATİH	Fatih altıboğaç camii rekonstrüksiyon inşaatı	03-3-2011	16-9-2011
16	FATİH	Fatih gazanferaga medrese, sebil, türbe ve haziresi	14-10-2010	19-08-2011
17	MUHTELİF	Muhtelif Türbeler 2. Etap Restorasyonu	14-10-2010	07-01-2012
18	MUHTELİF	Muhtelif Türbeler 4. Etap Restorasyonu	15-10-2010	04-01-2012
19	SARIYER	Emirgan korusu at ahırları restorasyon inşaatı	28-11-2008	07-06-2012
20	SİLİVRİ	Tarihi silvrii ortaköy camii restorasyon inşaatı	06-9-2010	03-5-2011
21	ÜSKÜDAR	Muhtelif Türbeler 5. Etap Restorasyonu	14-10-2010	20-5-2011

4.3.10.1.Kültürel Mirasın Korunması İçin Altyapı Hizmetleri

İstanbul'un kültürel mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak için korumanın devamlılığı gerekmektedir. İBB tarafından bu amaçla kültürel mirasın aslını bozmadan onarılmasını mümkün kılacak atölye oluşturma ve burada kalifiye eleman yetiştirme çalışmaları yapılmaktadır. Onarımı yapılmak istenen kültürel mirasların aslına uygun olarak yapılmasını sağlamak için denetimler yapılmakta ve iskan için görüş önerisi, teknik yardım gibi destek hizmetleri verilmektedir.⁵⁰⁶

4.3.10.2.Tarihi Eserlerin Mimari Aydınlatılması

Mimari aydınlatma bir esere görsellik, estetik katmakta, kimlik oluşturmakta, kullanımında farkındalık yaratmaktadır. Dekoratif aydınlatmalarda eski İstanbul dekoratif malzemelerin modelleri kullanılmıştır. Bu modeller tarihi bölgelerin özelliklerinin korunmasına katkı sağlamaktadır. Topkapı mevkiinde bulunan Turgut Özal ve Adnan Menderes'e ait Anıt Mezarların aydınlatmaları eskimiş ve bakımsız kalmıştır. Bu nedenden dolayı İstanbul Büyükşehir Belediyesi mezarlara gerekli aydınlatma çalışmalarını tamamlamış ve uygulaması yapılmıştır.⁵⁰⁷

4.3.11.Kültürel Mekanlar

Kültürel mekanların yapımında geliştirilen projelerden en önemlilerinden biri akvaryum projesidir. Florya Akvaryumu inşaatı 2011 yılında tamamlanmıştır. Yaklaşık 100 dönüm arazi içerisinde yer alan Akvaryum, 2 katlı olup, 22 bin metrekare alana ve 1200 araçlık otoparka sahiptir. Yaklaşık 1500 çeşit ve toplamda 15000 adet deniz ve kara canlısı bulunmaktadır. 6 bin metrekarelik ziyaretçi alanı, Karadeniz'den başlayıp

⁵⁰⁶ http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2011/iBB_CD_PDF/KulturHizmetleri_kulturelmirasinkorunmasi.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2013.

⁵⁰⁷ http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2011/iBB_CD_PDF/KulturHizmetleri_kulturelmirasinkorunmasi.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2013.

Pasifik'e kadar uzanan 1,2 kilometre uzunluğundaki, özel temalı gezi güzergâhı, 2 adet 15 kişilik 6 akslı 5-D sinema salonu bulunmaktadır. Ayrıca bu kapsamda geliştirilen, Bahçelievler Kültür Merkezinde, 452 kişilik tiyatro salonu, 2 adet 48 kişilik cep sineması, 1 adet 208 kişilik konferans salonu, 90 araçlık otopark ve 10 adet çok amaçlı kullanılabilen kurs odası ve atölye bulunmaktadır. Bolluca kültür merkezi çok amaçlı olarak hizmet verecektir. Açık, kapalı otoparka, toplantı salonlarına ve düşün salonuna sahiptir.⁵⁰⁸

4.3.11.1.Yapımı Tamamlanan Kültürel Mekanlar

Tablo 7. İBB Tarafından Yapımı Tamamlanan Kültürel Mekanlar

İlçe	İşin Adı	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi
1.Arnavutköy	Bolluca Kültür Merkezi İnşaatı	15-11-2007	27-05-2012
2.Bahçelievler	Bahçelievler Kültür Merkezi İkmal İnşaatı	10-05-2011	05-11-2012
3.İstanbul Geneli	2011 Yılı İBB Kültür Kompleksleri	01-03-2011	31-12-2012
4.Bakırköy	Florya Akvaryum İnşaatı	06-03-2009	03-04-2011

4.3.11.2.Yapımı Devam Eden Kültürel Mekanlar

Tablo 8. İBB Tarafından Yapımı Devam Eden Kültürel Mekanlar

İlçe	İşin Adı	Başlama Tarihi	Fiziki gerçekleşme
1. Bağcılar	Bağcılar Merkez Kültür Merkezi İkmal İnşaatı	11-05-2011	%43
2. Beykoz	Bahçelievler Kültür Merkezi İkmal İnşaatı	10-07-2011	%3
3. Fatih	Fatih Kültür Merkezi İnşaatı	06-09-20011	%0

⁵⁰⁸ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.182-183.

Tablo 9. 2008-2012 Yılları Arasında İBB Tarafından Gerçekleştirilen Kültürel Etkinlikler:⁵⁰⁹

	2008	2009	2010	2011	2012
Sergiler	100	86	72	53	47
Film Gösterimleri	84	104	44	55	63
Seminer- Söyleşi	407	386	453	459	515
Konserler	167	762	826	970	1.066
Çocuk Oyunları	146	153	288	267	318
Özel Etkinlikler	22	23	30	36	44
Paneller	-	1	1	15	-
Kültür Günleri	5	3	1	1	-
Sempozyumlar	1	6	4	7	5
Şiir Programları	14	8	6	10	5
Halk Oyunları Gösterisi	13	20	2	6	1
Yarışmalar	-	-	-	2	1
Tiyatro Oyunları (seans)	1.673	1.530	1583	1828	1.803
TOPLAM	2.632	3.082	3.310	3.709	3.868

⁵⁰⁹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.186.

**Tablo 10. İBB Kültür Hizmetleri Yönetimi Faaliyet Yılı
Sektörel Harcama Tutarları**

KÜLTÜR HİZMETLERİ YÖNETİMİ FAALİYET YILI SEKTÖREL HARCAMA TUTARLARI	
ALT SEKTÖRLERİ	2011 YILI HARCAMA TUTARI
Kentsel ve Kültürel Tanıtımın	488.056TL
Kültür Ve Tabiat Varlıklarının Korunması	81.435.599 TL
Kültürel Etkinliklerin Gerçekleştirilmesi	34.580.939 TL
Kültürel Mekan Projelerinin Gerçekleştirilmesi	32.723.990 TL
Kültürel Mekanların Projelendirilmesi	288.510TL
Kültürel Mekanların Yönetilmesi	20.858.962 TL
Genel Yönetim	97.573 TL

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya, küresel olarak çok boyutlu ve çarpıcı gelişmelerin yaşandığı bir dönemde bulunmaktadır. Bilişim ve iletişim teknolojisindeki baş döndürücü gelişmeler, toplumsal-ekonomik ve yöntem anlayışındaki hızlı değişim, yapıları ve tüm ilişkileri derinden etkilemiştir. Değişimin doğasının karmaşık bir hal aldığı bu yeni ortamda; ister kamu ister özel sektör kuruluşu olsun tüm örgütlerin varlıklarını sürdürmeleri değişimi yönetme yeteneklerine bağlıdır. Kültürel planlama ve yerel yönetim, gelecekle ilgili öncelikleri belirlemede ve gelecekle ilgili olarak bilgiye dayalı karar verme sürecinde önemli bir araçtır. Bu açıdan ele alınacak bir stratejik planlama kuruluşlara yardımcı olacak temel bir yönetim sistemi sağlayacaktır.

Hızlı kentleşme, sürekli ve yoğun değişim, demokratikleşme ve insan hakları konusundaki gelişmeler, merkeziyetçi yapılardan uzaklaşma, küreselleşme ile beraber yerelliğin önem kazanması, çevresel duyarlılığın artması, hizmetlerde halka donukluk, etkinlik ve hizmette kalitenin artırılması gibi olgular yerel yönetimlerde tartışılan konular haline gelmiştir. Bu gelişmeler ve kaynaklar üzerinde giderek artan kısıtlar, yerel yönetimleri şu değişiklik ve gelişmelere yöneltmiştir: geleneksel yönetim anlayışlarını terk ederek daha etkin ve yenilikçi yönetim yaklaşımları bulmak; insana yönelik, yaratıcı, esnek ve rasyonel yönetsel yapılar geliştirmek; mevcut kaynaklarla üstlenilen tüm görevleri yerine getirebilmek için hizmet sunum kapasitesini ve kalitesini arttırmak; kısıtların yarattığı baskıyı hafifletmek.

Son yıllarda dünyanın karşılaşmış olduğu bilimsel ve teknolojik değişimler ile toplumsal, ekonomik ve yönetim alanındaki dönüşümler ülkemizi de etkilemiş bulunmaktadır. Özellikle 1980'li yıllarda kendini gösteren bu her alandaki değişim rüzgârı yönetsel alanda ise önceden var olan yönetsel süreçlerin üstüne daha demokratik ve kaliteli yönetim anlayışlarının gelmesine neden olmuştur. Gelecekle ilgili önceliklerin belirlenmesi ve karar verilmesini amaçlayan yerel yönetimlerde kültür yönetimi anlayışı da işte bu değişim sürecinin bir sonucunu oluşturmuştur.

Küreselleşmenin etkisiyle yaygınlaşan demokratikleşme ve yerelleşme hareketleri, halka dönük hizmet verme anlayışı, çevreye duyarlı ve bilinçli bir toplumun oluşması gibi değişimler, bu yeni yönetim akımının bir parçasını oluşturmuş ve yerel yönetimlerin bu değişim ve talepler doğrultusunda kendilerini yeniden yapılandırmalarını sağlamıştır. Bu bağlamda ise önce büyükşehir belediyelerinde uygulamaya konulan kültür yönetimi ve planlama anlayışı, yeni kamu yönetimi anlayışının da etkisiyle, yavaş yavaş kamusal alanda kendine yer edinmeye başlamıştır.

Ülkemizde son yıllarda giderek önem kazanan yerel yönetimler, son yıllarda kültür yönetimi konusunda oldukça önemli bir yol kat etmiş görünmektedir. Yasal düzenlemeler sonucu yerel yönetimler kültürel faaliyet planlarını hazırlamışlar ve gelecek dönemlerde kuruluş bütçelerini bu planda öngörülen kuruluş misyonu, vizyonu, amaç ve hedefleri ile uyumlu olacak biçimde performans programlarına dayalı olarak oluşturmuşlardır. Bu alanda belediyeler faaliyetlerini 5393 sayılı kanunun, büyükşehir belediyeleri öncelikli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye kanunu özelinde koymuş olduğu hükümler doğrultusunda çalışmalarını gerçekleştirmekteydiler. Bundan sonra da 6360 sayılı yeni Büyükşehir Yasası çerçevesinde bu çalışmalarını yürüteceklerdir.

Sosyo-ekonomik yapıların isleyişi, bütün kesimler için kabul edilebilir bir yaşam kalite ve standardını, kendiliğinden sağlayamamaktadır. Bütün dünyada geçerli olan bu durum, kültür yönetimi uygulamalarını bir yönetim fonksiyonu haline getirmiş; küresel yönelimler merkezi yönetim yanında yerel yönetimlerin de bu bağlamda önemli rol üstlenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

Türkiye’de kültür yönetimi faaliyetleri anlamında başta İstanbul Büyükşehir Belediyesi olmak üzere yetkin belediyeler olsa da uygulamaların yaygınlığı anlamında arzu edilen noktadan henüz uzak olduğu söylenebilir. Belediyelerin kültürel faaliyetlere ve tarihi değerlere bakış açısı ve olguya yaklaşımları eksikliklerin temel sebeplerin başında yer almaktadır. Birçok yerel kamu yöneticisi, kültürel faaliyetlerin önemini, sosyal barışa ve kalkınmaya sağladığı katkıyı anlamakta güçlük çekmekte ve bu hizmetleri çoğu zaman yetersiz mali imkânlarla rağmen yürütülen gereksiz harcama

olarak görmektedir. Sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi, vatandaşlara tanınan sosyal hakların temel insan hakları arasında yer aldığı gerçeğinin kavranması gerekmektedir.

Toplumsal enerjiyi oluşturmak için, mümkün mertebe idareden bağımsız yerel halk dinamiklerinin teşkilatlanmalarına ve bu kurullara katılımlarına imkân tanınmalıdır. Kültürel faaliyetlerin gelişiminde etkin rol alabilecek bilim adamları, yerel olarak seferber edilmelidir. Zira belediyelerde kültür yönetimi ile ilgili uzmanların bulunması gereken birimlerde ehil olmayan bürokrat ve teknokratların bulunması ve bu manada kadroların olması gerekenden çok eksik olması en büyük sorunlardan biridir. Nitekim bu çalışmanın uygulama alanı olan ve Türkiye'deki belediyeler arasında kültür yönetimi uygulamaları ile başarılı belediyelerden biri sayılabilecek İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde de kültür yönetimi uzmanı sayısının çok az ve kültürel hizmetlerin yetkin olmayan kişiler tarafından yürütülüyor olması bu konudaki eksikliğin önemli göstergelerinden biridir. Kültürel hizmetlerin tek bir elden yürütülmesi yerine, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin farklı birimlerine dağıtılması, zaman zaman konunun amacından uzaklaşılmasına; sağlıklı ve sürekli kültür politikalarının oluşturulamamasına neden olmaktadır. Sonuçta belediyeler iyi niyetlerle kültürel politikalar oluşturmaya çalışsalar da, konuyu bilimsel ve disiplinler bir zemine oturtmadıkları sürece arzu edilen başarılarla ulaşmaları zor olacaktır. Bu nedenle üniversiteler ve belediyeler arasında sıkı bir işbirliğinin temini gerekmektedir. Bilimsel faaliyetlerin kültür politikalarına yansıtılması ve somut sonuçların alınması yönünde teşvik edici uygulamalara geçilmelidir.

Kültür yönetiminde ortaya çıkan yeni yaklaşımlar, kentteki tüm kesimleri kültür yönetimi faaliyetlerine katılmaya davet etmektedir. Sivil toplumun yönetim sürecinde etkin kılınması, her halükârda ortak aklın esas alınması kültür belediyeciliğinin bir diğer fonksiyonu olmalıdır. Kent konseyleri, danışma meclisleri bu anlamda katılımı sağlayacak araçlardır. En azından yönetilenlerin yönetenlere belli konularda görüş belirtmeleri sağlanmış olacaktır. Yönetim sürecine doğrudan müdahale, referandum gibi araçlarla

etkin kılınabilir, ama bu, yapısal ve anayasal dönüşüm gerektiren bir durumdur.

Kültür nitelikli belediye hizmetlerinin belediyeler tarafından ya da sivil toplum örgütleri harekete geçirilerek ifasına ilişkin verimlilik sağlama tartışması 1980'li yıllardan bu yana devam etmektedir. Zira bu hizmetlerin ifası ciddi kaynaklar gerektirmektedir. Temel altyapı yatırımlarını tamamlayamamış belediyelerin, kültür harcamaları için kaynak bulma sorunu ciddi boyuttadır. Merkezi idarenin yerel nitelikli hizmetleri Ankara'dan planlaması ve yönetmesi ne kadar rasyonel değilse, yerel yönetimlerin de yeterli mali özerkliğe ve imkana kavuşmadan bu hizmetleri en azından tek başına yerine getirmesi mümkün değildir. Burada sivil toplum örgütleriyle ortak hareket etmenin önemi ortaya çıkmaktadır. Sinerji oluşturmadan tek başına yola çıkmak, yarı yolda kalmakla sonuçlanacaktır. Öte yandan küçük belediyelerin kaynak sorununun çözümü pek mümkün görünmediğine göre, küçük belediyelerin yasal düzenlemeyle kaldırılması yerine; daha büyük sınırlara hitap eden, daha güçlü kaynakları olan belediyeler kurulmalıdır. Örnek verecek olursak İstanbul ilinde 39 ilçe belediyesi mevcuttur. Bunların arasında ekonomik açıdan bütçesi kısıtlı olan belediyeler de vardır. Böyle bir yapıdan etkin kültür yönetimi uygulamaları beklenmesi pek de mümkün görülmemektedir.

Kültür belediyeciliğinin gerçekleştirilebilmesi belediye yönetimlerinin yeterli mali ve idari imkânlarla kavuşturulmasına bağlıdır. Bu anlamda kültür yönetimi belediyeler için kar merkezi haline dönüştürülmeli, kültürel değerleri kapsayan öğeler kendi içerisinde kimi zaman ticari değer yaratacak şekilde sunulmalıdır. Çünkü tarihi mirasın en temel dinamiği olan kültürel değerler ancak bu şekilde hak ettiği itibara kavuşur ve gelecek nesillere de güvenle aksettirebilir. Aksi takdirde insanlığın ortak kazanımı olan tarihi ve kültürel miras yok olma tehlikesiyle karşılaşabilir. Merkezden daha çok yetki devredilirken buna denk kaynak da sağlanamıyorsa hizmet sunumu zorlaşacaktır. Merkezden yerele yetki devri de tek başına yeterli olmayacak, yerel iradenin harekete geçirilmesi için yerel demokratik katılım araçlarının da devreye sokulması gerekecektir. Yerel referandum vb. araçlar halkın

yönetime katılımını, temsili demokrasiden doğrudan demokrasi ölçeğine taşıyacaktır. Sosyal adaletin tabanda sağlanabilmesi, yerel kaynakların adil dağıtımını için kültürel belediyeçilik yaklaşımının Türk belediyeçiliğinin ana misyonlarından biri haline gelmesiyle mümkün olacaktır.

Belediyelerin yapacağı kültür çalışmalarının sağlayacağı faydalardan bir diğeri, kent bilincinin tüm hemşehriler nezdinde pekiştirilmesidir. Hemşehrilerin birbirlerinin hukukunu gözetmeleri ve yaşadıkları alana sahip çıkmaları, kent kültürünü içselleştirmeleriyle mümkün olacaktır. Kentlilik bilinci projeleri aynı zamanda şehrin tarihi ve sosyal dokusunu paylaşan insanların şehrin en önemli öznesi oldukları gerçeğini deklare etme açısından da önemlidir. İnsan ve kent uyumunun kültürel ve sosyal temellerini kentte yaşayan insanlarla paylaşmak kent insanının kente daha çok sahip çıkması sonucunu doğuracaktır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, park-bahçe, su-kanalizasyon vb. gibi klasik belediye hizmetlerinin yanında Gündem21, AB süreçleri ve bunun gibi süreçlere ayak uydurarak birçok alanda birbirinden farklı içerikli projelerle yerel ölçekte halkın yaşam kalitesini artıracak uygulamalara yönelmiş bulunmaktadır. Aşılması gereken sorunların varlığı bir yana, son dönemde yasal düzenleme ve uygulamalar umut vericidir. Yerel yönetimlerin kültür yönetimi işlevlerine ilişkin AB müzakere sürecinin ve küresel yönelimlerin Türkiye’de ve İstanbul’da politik nitelik değişimini beslediği görülmektedir.

Kamuya yönelik oluşturulan kültür politikalarının ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği bilim adamları ve araştırmacıların uzun zamandır farkında olduğu bir gerçektir. Her ülke kendi kültür politikalarında koydukları hedeflere farklı araçlar ve stratejilerle ulaşmaya çalışmaktadır. Ancak, ülkelerin politikaları arasındaki farklılıklar sadece ekonomik, sosyal ve kurumsal farklılıklarda ileri gelmemektedir. Bilim adamları kültür yönetimlerinin seyrini gerçekte nelerin etkilediği konusunda bir görüş birliğine varamamış olmakla birlikte hedef kitlenin nitelikleri, siyasi ve kültürel yapının etkili olduğu görüşünde birleşmektedirler. Birçok araştırma yerel yönetimlerle kültür yönetimi arasında düzenli bir sistem oluşturma hedefine yönelik dinamik bir etkileşim olduğundan söz etmektedir. Sistemin bir parçası olan politik

kurumlar kültürün etkisinden bağımsız düşünülemezler.

Yerel yönetimlerin kültürel gelişime olan katkısının vurgulanacağı çağdaş bir kültür yönetiminde evrensel nitelikli temel ilkelerin yer alması gerekmektedir. Söz konusu ilkeler arasında kısaca şunları belirtmek mümkündür. Siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelerin odağında ancak bu unsurların toplumun bütününe uyum göstermeyen etkilerinin uzağında kalmak. Bilginin toplum içinde yaygın olarak kullanımının bireysel ve toplumsal gelişimin yanı sıra kültürel kalkınmayı artırıcı yönünü vurgulamak. Toplum içinde kültürel hayata katılımı herkes için desteklemek, demokrasinin koşulları arasında düşünce ve ifade özgürlüğünün vazgeçilmez olduğunu benimsemek. Bilgiye ulaşmanın en az bilgiyi üretmek ve yaymak kadar değerli olduğunu vurgulamak. Kültürel hayata katılımı ve bilgiye ulaşmayı sağlayacak her türlü aktivitenin yasalar tarafından güvence altına alınmasını sağlamak. Kültür yönetimiyle ilgili her konuda geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi görecektir araştırma ve geliştirme çalışmalarını teşvik etmek, bu görevi yerine getiren kurumları desteklemek. Kültürel kalkınmaya yönelik öngörülen kısa ve uzun vadeli hedef ve plânların sürekliliğini sağlayıcı önlemler almak gibi maddeler düşünülebilir.

Söz konusu edilen ilke ve uygulamaların tek başına kültür yönetimi politikaları kapsamında yer almasının yeterli olmayacağı açıktır. Şüphesiz bu ilkelerin uygulanacağı uygun ortamın oluşturulmasında tutarlı kararların alındığı devlet politikasının yanı sıra yerel yönetim politikası, eğitim politikası ve bilim politikası ile paralel uygulamaların varlığına olanca ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

AKYILMAZ, Bahtiyar: **İdare Hukuku**, Konya, Sayram Yayınları, 2005, s.521.

ALEGRE, Porto **Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi**, Ankara, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayını, 1998, s.14.

ALUS, Sermet Muhtar: **İstanbul Yazıları**, İstanbul, İBB Yayınları, 1994, s.65.

ATASOY, Veysel: **Türkiye’de Mahalli İdarelerin Yapısı ve Yeniden Düzenlenmesi**, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1992, s.84.

AYVAZOĞLU, Beşir: **‘Divan Yolu’, Bir Caddenin Hikâyesi**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2010, s.41.

BAKIR, Sitare Turan: **İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1999, s.71.

BAUMAN, Zygmunt: **Sosyolojik Düşünmek**, Çev. Ahmet Çelik, İstanbul, Açılım Kitap, 1998, s.5.

BAYRAKTUTAN, Yusuf: **Global Ekonomide Bütünleşme Trendleri: Bölgeselleşme ve Küreselleşme**, Ankara, Nobel Yayınları, 2006, s.3.

BENNET, Robert J.: “European Local Government Systems”, Local Gowment in New Europe, Ed. Robert J. Bennet, London And New York: Belhaven press, 1993. Aktaran: Korel Göymen, “Türkiye’de Yerel Yönetimler Ve Yönetişim: Gereksinmeler, Önermeler, Yönelimler”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, (2000), s.6

BİLGİÇ, Veysel: **Yerel Yönetimler**, Ankara, 21.Yüzyıl Yayınları, 1998, s.25.

Birinci Milli Kültür Şurası Komisyon Raporları, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s.142.

Birleşmiş Milletler Yerinden Yönetim Araştırma Grubu, **Yerinden Yönetim ve Kalkınma**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1997, s.5.

COŞKUN, Bayram- UZUN, Turgay: **Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişimi, Niteliği ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar**, Muğla, Muğla

Üniversitesi Yayını, 1999, s. 4.

COŞKUN, Bayram- UZUN, Turgay: “Cumhuriyet’in 75. Yılında Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Niteliği ve Sorunları”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Özel Sayısı, Eylül-Aralık 1998, C. 5, Sayı 23-24, s.3703.

ÇALIŞLAR, Aziz: **Günümüzde Sanatsal Kültür Ve Estetik**, İstanbul, Cem Yayınları, 1983.

ÇEÇEN, Anıl: **Kültür ve Politika**, İstanbul, Hil Yayınları, 1984, s.33.

ÇEÇEN, Anıl: **Kültür Yönetimi**, <http://www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php? Dosya=MDQ5MDQ4M DUyMDU3MDQ4>. s.113. Erişim Tarihi: 25.03.2013.

ÇIMKIR, Şakir: “**Örgütlerde Personel Geliştirme**”, **Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar, Uygulamalar ve Sorunlar**, Ed. Cevat Elma, Kamile Demir, Ankara, Anı Yayıncılık, 2000, s.105.

ÇOKER, Ziya: “Kırsal Alanlarda Yerel Yönetim Sorunları ve Çözüm Yolları”, **Türk İdare Dergisi**, Aralık 1988, Sayı 381, s.71.

ÇÖKER, Ziya: “İl Özel İdareleri Nasıl Geliştirilir?”, **Amme İdaresi Dergisi**, Eylül 1987, Cilt 20, Sayı:3, s.13.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif – SİPAHİ: Esra “Yönetişim Yaklaşımı Ve Kamu Yönetiminde Kalite”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı 50-51, 2003, s.57

DAHL, Robert A.: **Demokrasi ve Eleştirileri**, Çev: Levent Kökler, Ankara, Türkiye Siyasi İlimler Derneği ve Türk Demokrasi Vakfı Yayını, 1993, s.253.

DEVİRİM, Ömer - ALTAY, Ali: “Küreselleşme Sürecinde Sosyal Devlet Anlayışındaki Değişmelerin Kamu Mali Yönetimin Yeniden Yapılandırılması ve Bu Yapılanmada Performans Yönetimi ve Denetiminin Yeri”, **15. Türkiye Maliye Sempozyumu**, 2000, Antalya, Akdeniz Üniversitesi, İİBF Yayını No. 3, s.50.

DİNÇER, Ali: “Mevcut Yönetim Sistemi Türkiye’yi Bölünmeye Ve Parçalanmaya Götürüyor!”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yeniden Yapılanma Özel Sayısı, Sayı 4, 1995, s. 21.

DÖNMEZER, Sulhi: **Toplum Bilim**, 11. Bası, İstanbul, T.D.K. Yayınları, 1994, s.211.

DURSUN, Haluk: **Tarih, Mekân ve Kültür: İstanbul, Şehir ve Kültür İstanbul**, İstanbul, Profil Yayınları, 2011, s.105.

EAGLETON, Terry : **Kültür Yorumları**, Çev. Ö. Teran, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2005, s.78.

EKİNCİ, Yılmaz: **21. Yüzyılda Kamu Yönetimi ve Yöneticileri**, Bursa, Akmat Yayınları, 2003, s.652.

ELİOT, Terry: **Kültür Üzerine Düşünceler**, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981.

ERDER, Sema-İncioğlu, Niha: **Türkiye’de Yerel Politikanın Yükselişi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği, 1998-2008**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.124

ERDOĞAN, İlhan: **Kültürün Yönetim Fonksiyonlarına Uygulanmasının Etkisi**, İstanbul, Sahaf Yayıncılık, 1975, s.84.

ERGÜN, Turgay, POLAT, Aykut: **Kamu Yönetimine Giriş**, Ankara, TODEİE Yayını, 1978.

ERKAL, Mustafa: **Sosyoloji**, 7. Baskı, İstanbul, Paye Yayınevi, 1996, s.85.

ERKAN, Rüstem: **Kentleşme ve Sosyal Değişme**, Ankara, Bilimadamı Yayınları, 2010, s.40,56.

ERKAN, Hüsnü- ETİNKAYA, Erkan: **Kültür Politikamızda Yeni Boyutlar: Türkiye’nin Geleceğe Yönelik Kültür Değerleri Ve Politikaları**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, s.54.

ERBAY, Yusuf: “Yerel Yönetimlerde Nasıl Reform Yapamayız?”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2000, s.69.

ERYILMAZ, Bilal: **Kamu Yönetimi**, Ankara, Okutman Yayıncılık, 2008, s.52.

ERYILMAZ, Bilal **Kamu Yönetimi**, 3. Baskı, İstanbul, Erkam Yayıncılık, 1997, s.68.

GERAY, Cevat: “Kent Yönetimi için Yeni Yaklaşımlar”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.4, Sayı 6, 1995, s.27-38

GIDDENS, Anthony: **Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım**, (Çev. Ruhi Esengün, İsmail Öğretir), İstanbul, Birey Yayıncılık, 1994, s.74.

GÖRMEZ, Kemal: **Şehir ve İnsan**, Ankara, MEB Yayınları, 1991, s.56.

GÖRMEZ, Kemal: **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, 2. Baskı, Ankara, Vadi Yayınları, 1997, s.43.

GÖYMEN, Korel: "Türkiye'de Yerel Yönetim", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 10, 1985, s.2838.

GÖZLER, Kemal: **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, İstanbul, Ekin Yayınları, 1999, s.92.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref: **Türkiye'de Mahalli İdareler**, Ankara, Türkiye Amme İdaresi Yayını, 1967, s.29.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref: **Yönetim Hukuku**, Ankara, Savaş Yayınları, 1989, s.1.

GÜLERSOY, Çelik: **İstanbul Estetiği**, İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası, 1983, s.74.

GÜNDAY, Metin: **İdare Hukuku**, Ankara, İstanbul, İmaj Yayınları, 2005, s.35.

GÜVENÇ, Bozkurt: **İnsan ve Kültür**, 9. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2002, s.63.

İdarenin Yeniden Düzenlenmesi İlkeler Ve Öneriler, İdari Reform Danışma Kurulu Raporu, TODAİE Yayını, 1992, s.128.

İSPİR, G. Eyüp: **Kentleşme, Metropolitan Alan ve Yönetimi**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara, 1982, s.98.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu: İstanbul, İBB Mali Hizmetler Daire Başkanlığı-Stratejik Planlama Müdürlüğü, 2012, s.172.

KAFESOĞLU, İbrahim: **Türk Milli Kültürü**, 9. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1993, s.14.

KALAYCIOĞLU, Ersin: "Sürdürülebilir Kalkınma Ve İyi Yönetişim Alt Çalışma Grubu I. Taslak Rapor", www.İula-Emme.Org., 2007, s.45. Erişim Tarihi: 19.11.2012.

KELEŞ, Ruşen: **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar**, İstanbul, Toplu Konut Yayınları, 1993, s.21.

KELEŞ, Ruşen: **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1992, s.176-177.

KIZILÇELİK, Sezgin- ERDEM, Yaşar: **Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü**, Ankara, Atilla Kitabevi, 1994, s.132.

KOÇAL, Cengiz **Belediyelerin Sorunları ve Kaynak Yaratma İmkânları**, İstanbul, Tabiat Yayınları, 2002, s.186.

KONGAR, Emre: **Kültür Üzerine**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1989, s.75.

KÖSECİK, Muhammet: **Çağdaş Kamu Yönetimi-2**, Ankara, Nobel Yayınları, 2004, s.7.

KUBAN, Doğan: **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi C.3**, Ankara, Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994, s.669.

KUBİLAY, Metin: "Türkiye'de Mülki İdare Sistemi", **Türk İdare Dergisi**, Sayı 420, Eylül 1998, s.132.

Mahalli Hizmetlerin Yerinden Karşılanması Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, DPT Yayını, 1991, s.9.

LABORIT, Henri: **İnsan ve Kent**, Çev: Onaran, Bartan, İstanbul, Paye Yayınevi, 1990, s.21-27

MALINOWSKI, Bronislaw: **Bilimsel Bir Kültür Teorisi**, Çev. S. Özkal, İstanbul, Kabalcı Yayınları, 1993, s.74.

MEJUYEV, Vadim: **Kültür ve Tarih** (Çev. S. H. Yokova), Ankara, Başak Yayınları, 1997.

MAHMUTOĞLU, Abdulkadir: "Küreselleşme ve Yerelleşme Boyutunda Modern Devletin Değişimi", **Türk İdare Dergisi**, No: 447, Haziran 2005, s.14.

Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi Yönetim Kurulu Raporu, TODAİE Yayını, 1996, s.377.

NADAROĞLU, Halil: **Mahalli İdareler Teorisi, Ekonomisi, Uygulaması**, 5. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1994, s.421.

OKSAL, Mustafa: "Subsidiyarite İlkesi" **Belediye Dergisi**, C.4, Sayı 10, Nisan 1995, s.13.

ONAR, Sıdık Sami: **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, İstanbul, Hak Kitabevi, 1966, s.610.

ORTAYLI, İlber: **Tanzimat'tan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)**, Ankara, TODAİE Yayınları, 1974, s.128.

ORTAYLI, İlber: "Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C.1, 1985, s.231.

ORTAYLI, İlber: **Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler**, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü yayını, Sevinç Matbaası, 1974, s.32.

ORTAYLI, İlber: **Türkiye İdare Tarihi**, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Doğan Basımevi, 1980, s.421.

ÖNER, Şerif: **Türkiye'de Belediye Yönetimi**, İstanbul, Nobel Yayın Dağıtım, 2006, s.124.

ÖNER, Şerif-YILDIRIM, Uğur: 2001 Mahalli İdareler Tasarısı ve 2003Taslağında Belediye Yönetimleri, "Katılımcı Demokrasi ve Açıklık Açısından İncelenmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** C.6, Sayı.1, 2004, s.230-252.

ÖZBEK, Meral: **Popüler Kültür**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991, s.42.

ÖZLEM, Doğan: **Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi**, İstanbul, İnkılâp Yayınları, 2000, s.142.

ÖZYURT, Selahattin: **Sosyal Bilimler Lisesi Sosyoloji 2**, Ankara, MEB Yayınları, 2012, s.62.

ÖZER, Ahmet: "Yönetim Tekniklerinde Fransa'da Gerçekleştirilen Reformlar", **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 386, Mart 1990 s.29-81.

PARLAK, Bekir- ÖZGÜR, Hüseyin: **Türkiye'de Yerel Yönetimler**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2005, s.2-3.

PARLAK, Bekir-ÖZGÜR, Hüseyin: **Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Ankara, Alfa Yayınları, 2002, s.14.

PRİORE, Alex : "Avrupa Konseyinin Yerel Yönetimler Alanında Yürütüldüğü Çalışmalar" **Üniter ve Federal Devletlerde Yerel Yönetimler**

Uluslararası Konferans, 13-14 Temmuz, Ankara, TBD ve KAV Yayını, 1995, s. 37.

Resmi Gazete: 6 Aralık 2012, Sayı:28489.

SABUNCUOĞLU, Zeyyat **İnsan Kaynakları Yönetimi**, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2000, s.9.

Yerel Yönetimler, Sorunlar ve Çözümler, İstanbul, TÜSiAD Yayını, 1992, s.38.

SENCER, Muzaffer: “Son Düzenlemelere Göre Türkiye’de Taşra Yönetimi ve Yerel Yönetimler”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.18, S.1, Mart 1985, s.30-32.

SEZEN, Seriyе-KARASU, Koray: “Belediyelerde Kadro ve İstihdam Yapısı”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Temmuz 1999, C.8, Sayı 3, s.22.

SUN, Muammer, KATOĞLU, Murat “**Türk Kalarak Çağdaşlaşmak**”, Cumhuriyet, 13 Haziran 1973.

SÜTLÜOĞLU, İmdat: **İdarenin Yeniden Yapılanması ve Yerel Yönetimler**, Ankara, Anka Yayınları, 2003, s.142.

TALAS, Cahit: **Toplumsal Politikaya Giriş**, Ankara,S Yayınları, 2010, s. 29.

TEKELİ, İlhan: “Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyiminin Değerlendirilmesi”, **Türk Belediyeciliğinde Altmış Yıl Sempozyumu**, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Metropol İmar A.Ş.-IULA EMME Ortak Yayını, 1994, s.45.

TEKELİ, İlhan: **Katılımcı Demokrasi Kamusal Alan ve Yerel Yönetim, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi**, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1998, s.14.

TEKELİ, İlhan: **Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak**, İstanbul,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998, s.54.

TEKMEN, Mustafa- ÇETİNKAYA, Ali **İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu İnceleme ve Araştırma Raporu, Mülkiye Müfettişleri Raporu**, 05.05.1997, <http://www.icisleri.gov.tr>. Erişim Tarihi: 10.01.2013.

TESEV, **Türkiye’de Yerel ve Merkezi Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform**, İstanbul, TESEV Yayınları, 2000, s.451.

TOLAN, Barlas: **Toplum Bilimlerine Giriş**, 4. Baskı, Ankara, Murat Kitabevi, 1996, s.27.

TONTA, Yaşar-Çelik, Ahmet: **Bilgi Edinme Özgürlüğü**, Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları, 1996, s.96.

TOPRAK, Zerrin: **Yerel Yönetimler**, İzmir, Alfa Yayınları, 2001, s.85.

TOPUZ, Hıfzı: **Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları**, İstanbul, Adam Yayıncılık, 1998, s.62.

TORLAK, Sezer: “Belediye ve Büyükşehir Belediyesi Kuruluş Kriterleri”, **A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.9, Sayı 1-4, 2005, s.515.

TORTOP, Nuri: **Mahalli İdareler**, Gözden Geçirilmiş 5.Baskı, Ankara, Yargı Yayınları, 1994, s.5.

TORTOP, Nuri: **Yerel Yönetimler Maliyesi (Görev ve Kaynak Bölüşümü)**, Ankara, TODAİE Yayınları, 1996, s.6.

TORTOP, Nuri: **Mahalli İdareler**, Ankara, TODAİE Yayını, 1999, s.52.

TORTOP, Nuri: ‘Demokratik Mahalli İdare Anlayışının İlkeleri’ **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, TODAİE Yayınları, Cilt: 1, Sayı:3, Mayıs 1992, s.6.

TURHAN, Mümtaz: **Kültür Değişmeleri, Sosyal Psikolojisi Bakımından Bir Tetkik**, 2. Baskı, İstanbul, M.Ü. İlahiyat Fak. Yay. No:16, 1994, s.187.

TURAN, Şerafettin: **Türk Kültür Tarihi: Türk kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1990, s.13-14.

TURHAN, Mümtaz **Kültür Değişimleri**, 1000 Temel Eser, İstanbul, Devlet Kitapları, 1969.

TUTUM, Cahit: **Personel Yönetimi**, Ankara, TODAİE Yayınları, 1979, s.2.

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdare Enstitüsü (TODAİE) Kamu Yönetimi Araştırması (KAYA), Ankara, TODAİE Yayınları, 1991, s.201.

UYGUR, Mermi: **Kültür Kuramı**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2004, s.141.

ÜNAL, Soner: **Türkiye'nin Yerel Yönetim Tarihi ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2001, s.51.

WIENER, W. Müler: **19. Yüzyılda İstanbul Hayatı**, (Çev. Ülker Sayın), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1988, s.234.

WILLIAMS, Ryan: **Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözvarlığı**, Çev. S. Kılıç, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s.105.

WOEHLING, John: "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının İdari Olarak Genel Görünümü" **Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Karşısında Türkiye ve Diğer Üye Ülkeler Uluslararası Konferans, 16-17 Kasım**, Antalya, TBD Ve KAV Akdeniz Belediyeler Birliği Yayını, 1995, s.112113.

YASA, İbrahim: **Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları**, Ankara, T.O.D.A.İ.E. Yayınları, 1973, s.79.

YAŞAMIŞ, Firuz Demir: "Belediyelerin Temel Gereksinimi: Örgütsel ve Yönetimsel Yeniden Yapılanma", **Türk İdare Dergisi**, Mart 1993, Sayı 398, s.160.

YEŞİLORMAN, Mehtap: **Demokratik Kültürün Edinilmesinde Şehirleşmenin Rolü**, Elazığ, BDT (Basılmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, 1997, s.114.

YILDIRIM, Selahattin: **Yerel Yönetim ve Demokrasi; Yerel Yönetimin Geliştirilmesi Programı El Kitapları Dizisi Kavramlar-Yaklaşımlar**, Ankara, Çağ Yayınları, 1993, s. 33.

YILMAZ, Burak: **Türkiye'de Kültür Politikası ve Kütüphane**, Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi Yayınları, 2009, s.14.

YILMAZ, Nail: "Farklılaştırıcı ve Ayrıştırıcı Bir Mekanizma Olarak Kentleşme" **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı: 48, 2004, s. 250-267.

YILMAZ, Bülent: **Türkiye'de Kültür Politikası**, Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi yayınları, 2009, s.245.

- <http://www.asunakutlu.com/tncr/etkn.pdf>. Erişim Tarihi: 21.10.2012.
- www.dersindir.net/.../yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-partici. Erişim Tarihi: 21.10.2012.
- <http://tr.scribd.com/doc/58580366/Yerel-Yonetimlerde-Yonetime-Katilim-Public-Participation-to-Local-Goverment> Erişim Tarihi: 21.10.2012.
- www.eprints.sdu.edu.tr/596/1/TS00677.pdf. Erişim Tarihi: 21.10.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/scj/yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-participation-to-local-goverment>. Erişim Tarihi: 22.10.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/scj/yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-participation-to-local-goverment>. Erişim Tarihi: 22.10.2012.
- www.iibfdergisi.ksu.edu.tr/.../iibf%20dergisi%20haziran%20%20yil%202011. Erişim Tarihi: 22.10.2012.
- www.eprints.sdu.edu.tr/596/1/TS00677.pdf. Erişim Tarihi: 22.10.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/scj/yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-participation-tolocal-goverment>. Erişim Tarihi: 22.10.2012.
- <http://www.bilgicagi.com/mobile/Blog.aspx?ID=316>. Erişim Tarihi: 20.11.2012.
- <http://tr.scribd.com/doc/58580366/Yerel-Yonetimlerde-Yonetime-Katilim-Public-Participati-on-to-Local-Goverment>. Erişim Tarihi: 20.11.2012.
- www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDUxMDQ4MDQ5MDQ5MDQ4. Erişim Tarihi: 07.12.2012.
- www.dersindir.net/.../yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-partici Erişim Tarihi: 21.10.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/scj/yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-participation-tolocal-goverment>. Erişim Tarihi: 22.10.2012.
- www.dersindir.net/.../yerel-yonetimlerde-yonetime-katilim-public-partici. Erişim Tarihi:22.10.2012.
- www.harpak.edu.tr/saren2/files/GSD/guv_str_sayi_4_aralik2006.pdf. Erişim Tarihi: 30.11.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 30.11.2012.
- <http://www.dersindir.net/indir/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 30.11.2012.
- http://www.msb.gov.tr/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO=35. Erişim Tarihi: 04.12.2012.
- www.ege.edu.tr/links.php?lid=1&lnkid=67. Erişim Tarihi: 04.12.2012.
- <http://www.dersindir.net/indir/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 07.12.2012.
- <http://www.dersindir.net/indir/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 07.12.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 07.12.2012.
- www.sgb.gov.tr/.../Türkiye'de%20Belediyelerde%20Mali%20Özerklik%20 2. Erişim Tarihi: 09.12.2012.
- www.todaie.gov.tr/dosya/mehtap.pdf. Erişim Tarihi: 09.12.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 10.12.2012.

- http://dergi.sayistay.gov.tr/Default_4_Yazdir.asp?id=558. Erişim Tarihi: 13.12.2012.
- <http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz11-9-ozel/kamu/4%20isbir.pdf>. Erişim Tarihi: 13.12.2012.
- www.tccb.gov.tr/ddk/ddk41.pdf. Erişim Tarihi: 13.12.2012.
- www.anayasa.gov.tr/files/pdf/kararlar_dergisi/kd_22.pdf. Erişim Tarihi: 15.12.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 19.12.2012.
- www.academia.edu/.../Bir_Siyasal_Rejim_ve_Demokrasi_Uygulamasi_Olarak_Vesayetci. Erişim Tarihi: 19.12.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 21.12.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/tom/yerel-yonetimlerin-sosyal-politika-fonksiyonlari-kocaeli-buyuksehir-belediyesi-ornegi>. Erişim Tarihi: 21.12.2012.
- <http://www.vergidanismani.com/yazdir.asp?id=649>. Erişim Tarihi: 22.12.2012.
- <http://sbe.dpu.edu.tr/dergi/36/385.pdf>. Erişim Tarihi: 22.12.2012.
- www.tccb.gov.tr/ddk/ddk41.pdf. Erişim Tarihi: 23.12.2012.
- <http://www.tid.gov.tr/Makaleler/101-128%20RECEP%20SANAL.doc>. Erişim Tarihi: 27.12.2012.
- <http://www.sayistay.gov.tr/dergi/icerik/der70m4.pdf>. Erişim Tarihi: 07.01.2013.
- www.anayasa.gov.tr/files/pdf/kararlar_dergisi/kd_26.pdf. Erişim Tarihi: 07.01.2013.
- <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>. Erişim Tarihi: 15.01.2013.
- www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Pages/YonetimSemasi.aspx. Erişim Tarihi: 05.02.2013.
- http://www.zaman.com.tr/yorum_buyuk-kentlerin-buyuk-dertleri_2046084.html. Erişim Tarihi: 05.02.2013.
- www.qu.edu.az/downloads/publications/96.pdf. Erişim Tarihi: 05.02.2013.
- <http://www.bursayerelyonetim.com/index.php/yeni-buyuksehir-belediye-yasasinin-analizi/>. Erişim Tarihi: 05.02.2013.
- http://www.tid.web.tr/ortak_icerik/tid.web/150/32%20bas%C4%B1n%20a%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.pdf. Erişim Tarihi: 05.02.2013.
- <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/2011282ESultanOguz.pdf>. Erişim Tarihi: 26.03.2013.
- www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/Oguz_Doktora.pdf. Erişim Tarihi: 24.04.2013.
- <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 24.04.2013.
- www.iku.edu.tr/TR/userfiles/a1111.pdf. Erişim Tarihi: 24.11.2012.
- www.yerelsiyaset.com/v4/medya/ysiyaset.pdf. 24.04.2012.
- <http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der60m6.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2013.

- <http://www.belgeler.com/blg/1301/kultur-endustrisi-olgusunun-ozel-bir-gorunumu-olarak-gunumuz-turk-toplumunda-eglencenin-ideolojik-temellendirilmesi>. Erişim Tarihi: 30.04.2013.
- www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/Oguz_Doktora.pdf. Erişim Tarihi: 30.04.2013.
- <http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/kurumsal/birimler/tarihicevrekorumamd>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.
- <http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/kurumsal/birimler/tarihicevrekorumamd>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.
- <http://www.ibb.gov.tr/tr/kurumsal/birimler/tarihicevrekorumamd/Pages/AnaSayfa.aspx>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.
- www.eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/KMT201U.pdf. Erişim Tarihi: 01.05.2013.
- <http://www.ibb.gov.tr/sites/TarihiCevre/Pages/YetkiAlani.aspx>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.
- <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/EsinSultanoguzmak.pdf>. Erişim Tarihi: 01.05.2013.
- <http://issuu.com/ibbturizmzabita/docs/sehirvekultur>. Erişim Tarihi: 20.05.2013.
- <http://www.kulturelbellek.com/osmanlilar-doneminde-istanbul>. Erişim Tarihi: 16.05.2013.
- www.istanbulkulturturizm.gov.tr/dosya/1-280299/h/sehirvekultur.pdf. Erişim Tarihi: 16.05.2013.
- www.academia.edu/3201962/Tarih_Icinde_Istanbul_Bildiriler. Erişim Tarihi: 16.05.2013.
- www.istanbulkulturturizm.gov.tr/dosya/1-280299/h/sehirvekultur.pdf. Erişim Tarihi: 20.05.2013.
- http://www.istanbulkulturenvanteri.gov.tr/halk-kulturu/detay/envanter_id/181. Erişim Tarihi: 24.05.2013.
- http://cadde.milliyet.com.tr/2013/06/25/HaberDetay/1636601/iSTANBUL_UN_SU_KEMERLERIErişim Tarihi:26.05.2013.
- http://www.tarihportali.net/tarih/osmanli_donemi_istanbul_cesmeleri-t12167.0.html;imode.Erişim Tarihi:26.05.2013.
- <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR,14232/kultur-ve-turizm-bakanligi-teskilat-ve-gorevleri-hakkin-.html>. Erişim Tarihi: 29.05.2013.
- www.tbmm.gov.tr/genser/Faaliyet_Raporu_2007.pdf. Erişim Tarihi: 29.05.2013.
- <http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/belge/1-93434/vakiflar-genel-mudurlugune-bagli-muzeler.html>. Erişim Tarihi: 29.05.2013.
- <http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/kurumsal/sirketler>. Erişim Tarihi: 29.05.2013.
- www.istanbulkulturturizm.gov.tr/dosya/1-280299/h/sehirvekultur.pdf. Erişim Tarihi: 30.05.2013.
- <http://crrks.org/tr/hakkinda>. Erişim Tarihi: 02.06.2013.
- <http://artinist.wordpress.com>. Erişim Tarihi: 02.06.2013.
- http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2011/iBB_CD_PDF/KulturHizmetleri_kultureletkinlikler.pdf. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

<http://www.ibb.gov.tr/trTR/kurumsal/Birimler/AltyapiKoorMd/Documents/B%C3%BCy%%B Ck%C5 %9Fehir%20Belediyesi%20Kanunu.doc>.
Erişim Tarihi: 10.06.2013.

<http://www.ibb.gov.tr/trTR/kurumsal/Birimler/AltyapiKoorMd/Documents/B%C3%BCy% C3%BCk%C5%9Fehir%20Belediyesi%20Kanunu.doc>.
Erişim Tarihi: 10.06.2013.

http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/korumakitabi_BAKANLIK.pdf. Erişim Tarihi: 10.06.2013.

http://www.habernewspaper.co.uk/video_details.php?videoID=29.
Erişim Tarihi: 10.06.2013.

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_2010_Avrupa_K%C3%BClt%C3%BCr_Ba%C5 %9Fkenti_Ajans%C4%B1. Erişim Tarihi: 11.06.2013.

<http://www.ibb.gov.tr/TRTR/BILGIHIZMETLERI/YERELYONETIMLER/MAHALLIIDARE LER/Pages/TeskilatYapisiPage.aspx>. Erişim Tarihi: 11.06.2013.

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_2010_Avrupa_K%C3%BClt%C3%BCr_Ba%C5 %9Fkenti_Ajans%C4%B1. Erişim Tarihi: 11.06.2013.

http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/Pages/2010_Avrupa_Kultur_Baskenti_Istanbul.aspx. Erişim Tarihi: 11.06.2013.

<http://www.ibb.gov.tr/trtr/kurumsal/birimler/kulturmudurlugu/Pages/AnaSayfa.aspx>. Erişim Tarihi: 15.06.2013.

http://www.ibb.gov.tr/trTR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2012/iBBCD_PDF/KulturHizmetleri_kentselvekultureltanitim.pdf.
Erişim Tarihi: 15.06.2013.

http://www.ibb.gov.tr/trTR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2011/iBB_CD_PDF/KulturHizmetleri_kulturelmirasinkorunmasi.pdf.
Erişim Tarihi: 15.06.2013.

<http://www.ibb.gov.tr/tr.TR/kurumsal/Birimler/KulturMudurlugu/Documents/OneTouch%20Mar%2005%202009.pdf>. Erişim Tarihi: 28.06.2013.

EK-1

Sayı: 28489

Resmî Gazete

KANUN

**ON ÜÇ İLDE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE YİRMİ ALTI İLÇE
KURULMASI İLE
BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE
DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN**

Kanun No. 6360

Kabul Tarihi: 12/11/2012

Büyükşehir belediyesi kurulması ve sınırlarının belirlenmesi

MADDE 1 – (1) Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde, sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür.

(2) Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarıdır.

(3) Birinci ve ikinci fıkrada sayılan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır.

(4) İstanbul ve Kocaeli il mülki sınırları içerisinde bulunan köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak bağlı buldukları ilçe belediyesine mahalle olarak katılmıştır.

(5) Birinci, ikinci ve dördüncü fıkrada sayılan illerdeki il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır.

(6) Birinci ve ikinci fıkrada sayılan illerin bucakları ve bucak teşkilatları kaldırılmıştır.

İlçe kurulması ve sınırlarının belirlenmesi

MADDE 2 – (1) Aydın ilinde, Aydın Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, Aydın Merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyelerden oluşan Efeler adıyla ilçe ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(2) Balıkesir ilinde, ekli (1) sayılı listede belirtilen Balıkesir Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Karesi adıyla ilçe ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(3) Balıkesir ilinde, ekli (2) sayılı listede belirtilen Balıkesir Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyeden oluşan Altıeylül adıyla ilçe ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(4) Denizli ilinde, ekli (3) sayılı listede belirtilen Denizli Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Merkezefendi ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(5) Denizli ilinde, ekli (4) sayılı listede belirtilen köyler ve belediyeler ile aynı listede yer alan Denizli Belediyesinin mahalleleri Akköy ilçesi sınırlarına dâhil edilerek Akköy Belediyesine katılmıştır. Akköy ilçesinin merkezi aynı listede belirtilen Denizli Belediyesinin mahalleleri olarak, ilçenin ismi ise Pamukkale olarak değiştirilmiştir.

(6) Hatay ilinde, ekli (5) sayılı listede belirtilen Antakya Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Antakya ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(7) Hatay ilinde, ekli (6) sayılı listede belirtilen Antakya Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Defne ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(8) Hatay ilinde, Merkez ilçe Şenköy bucağına bağlı Sofular ve Hanyolu köyleri Altınözü ilçesine bağlanmıştır.

(9) Hatay ilinde, ekli (7) sayılı listede yer alan köyler ve belediye Yayladağı ilçesine bağlanmıştır.

(10) Hatay ilinde, Arsuz Belediyesi merkez olmak üzere, ekli (8) sayılı listede gösterilen köyler ve belediyelerden oluşan Arsuz ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(11) Hatay ilinde, Payas Belediyesi merkez olmak üzere, Dört Yol ilçesi Yakacık Bucağına bağlı Sincan, Kozludere ve Çağlalık köylerinden oluşan Payas ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(12) Malatya ilinde, ekli (9) sayılı listede belirtilen köyler ve belediyeler ile aynı listede yer alan Malatya Belediyesinin mahalleleri, Yeşilyurt ilçe sınırlarına dâhil edilerek Yeşilyurt Belediyesine katılmıştır. Yeşilyurt ilçesinin merkezi, Malatya Belediyesinden Yeşilyurt ilçesine katılan mahalleler olarak değiştirilmiştir.

(13) Malatya ilinde, ekli (10) sayılı listede belirtilen köyler ve belediyeler ile aynı listede yer alan Malatya Belediyesinin mahalleleri, Battalgazi ilçe sınırlarına dâhil edilerek Battalgazi Belediyesine katılmıştır. Battalgazi ilçesinin merkezi, Malatya Belediyesinden Battalgazi ilçesine katılan mahalleler olarak değiştirilmiştir.

(14) Manisa ilinde, ekli (11) sayılı listede belirtilen Manisa Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Şehzadeler ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(15) Manisa ilinde, ekli (12) sayılı listede belirtilen Manisa Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Yunusemre ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(16) Manisa ilinde, ekli (13) sayılı listede yer alan köyler ve belediye Köprübaşı ilçesine bağlanmıştır.

(17) Kahramanmaraş ilinde, ekli (14) sayılı listede belirtilen Kahramanmaraş Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyeden oluşan Dulkadiroğlu ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(18) Kahramanmaraş ilinde, ekli (15) sayılı listede belirtilen Kahramanmaraş Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Onikişubat ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(19) Kahramanmaraş ilinde, Pazarcık ilçesine bağlı Kelebişler, Bayramgazi ve Cennetpınarı köyleri Türkoğlu ilçesine bağlanmıştır.

(20) Mardin ilinde, Kızıltepe ilçesine bağlı Gökçe Belediyesi Merkez ilçeye bağlanmıştır.

(21) Mardin ilinde, Mardin Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere Mardin Merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyelerden oluşan Artuklu ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(22) Muğla ilinde, Muğla Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, Muğla Merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyelerden oluşan Menteşe ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(23) Muğla ilinde, Kemer Belediyesi merkez olmak üzere, ekli (16) sayılı listede belirtilen köyler ve belediyelerden oluşan Seydikemer ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(24) Tekirdağ ilinde, Tekirdağ Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, Tekirdağ Merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyelerden oluşan Süleymanpaşa ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(25) Tekirdağ ilinde, Kapaklı Belediyesi merkez olmak üzere ekli (17) sayılı listede yer alan köyler ve belediyeden oluşan Kapaklı ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(26) Tekirdağ ilinde, Marmaracık Belediyesi merkez olmak üzere ekli (18) sayılı listede belirtilen Çorlu Belediyesinin mahalleleri ile köyler ve belediyelerden oluşan Ergene ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(27) Trabzon ilinde, Trabzon Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, Trabzon Merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyelerden oluşan Ortahisar ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(28) Şanlıurfa ilinde, ekli (19) sayılı listede belirtilen Şanlıurfa Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyeden oluşan Eyyübiye ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(29) Şanlıurfa ilinde, ekli (20) sayılı listede belirtilen Şanlıurfa Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Haliliye ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(30) Şanlıurfa ilinde, Karaköprü Belediyesi merkez olmak üzere ekli (21) sayılı listede belirtilen Şanlıurfa Belediyesinin mahallesi ile aynı listede yer alan köylerden oluşan Karaköprü ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(31) Van ilinde, ekli (22) sayılı listede belirtilen Van Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köylerden oluşan Tuşba ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(32) Van ilinde, ekli (23) sayılı listede belirtilen Van Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, aynı listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan İpekyolu ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(33) Van ilinde, ekli (24) sayılı listede belirtilen Van Merkez ilçeye bağlı köyler ile mahalleler Edremit ilçe sınırına dâhil edilerek Edremit Belediyesine katılmıştır.

(34) Van ili Merkez ilçesinde, Şabaniye Mahallesinin, İpekyolu Bulvarından başlayan Şabaniye Caddesinin, Doğu ve Hacıbekir caddelerinin birleşme noktasına kadar olan kuzey kesimi, Cevdetpaşa Mahallesi ile birleştirilmiştir.

(35) Van ili Merkez ilçesinde, Hacıbekir Mahallesinin Doğu Caddesinin girişinden Mezbaha Deresi Güllüstan Sokak bitiş noktasına kadar olan kısmı Şabaniye Mahallesi ile birleştirilmiştir.

(36) İstanbul ilinde, Arnavutköy ilçesine bağlı Nakkaş ve Bahşayış mahalleleri ile Büyükçekmece ilçesine bağlı Muratbey Mahallesi Çatalca ilçesine bağlanarak Çatalca Belediyesine katılmıştır.

(37) İstanbul ilinde, Şişli ilçesine bağlı Ayazağa, Maslak ve Huzur mahalleleri Sarıyer ilçesine bağlanarak Sarıyer Belediyesine katılmıştır.

(38) Zonguldak ilinde, Kilimli Belde Belediyesi merkez olmak üzere, Merkez ilçe Kilimli bucağına bağlı belediyeler ve köylerden oluşan Kilimli ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

(39) Zonguldak ilinde, Kozlu Belde Belediyesi merkez olmak üzere, Merkez ilçe Kozlu bucağına bağlı belediye ve köylerden oluşan Kozlu ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur. Kozlu bucağına bağlı Esenköy ve Yahma köylerinin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalle olarak Kozlu Belediyesine katılmıştır.

(40) Ankara ilinde, Yenimahalle ilçesine bağlı Dodurga ve Alacaatlı mahallelerinin çevre yolu dışında kalan kısımları Şehitali Mahallesi ile birleştirilmiştir. Şehitali, Aşağıyurtçu, Yukarıyurtçu, Ballıkuyumcu ve Fevziye mahalleleri, Etimesgut ilçe sınırlarına dâhil edilerek, Etimesgut Belediyesine katılmıştır.

(41) Ankara ilinde, Yenimahalle ilçesine bağlı Dodurga ve Alacaatlı mahallelerinin çevre yolu içinde kalan kısmı ile Çayyolu, A. Taner Kışlalı, Ümit, Koru, Konutkent ve Yaşamkent mahalleleri, Çankaya ilçe sınırlarına dâhil edilerek, Çankaya Belediyesine katılmıştır.

Çeşitli hükümler

MADDE 3 – (1) İlçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin talep etmeleri hâlinde büyükşehir belediyeleri bu Kanuna göre tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yapar veya yaptırır. Tip mimari projenin uygulanacağı alan sınırını belirlemeye ilgili ilçe belediyesi yetkilidir. Tip mimari projeler doğrultusunda ilgili belediyesince gerekli mühendislik projeleri yapılır ya da yaptırılır. Bu projeler ilgili belediyesince başvuru sahiplerine ücretsiz verilir ve uygulaması denetlenir. Yapılacak inşaatlarda tip projeler dışında özel proje uygulanmak istenmesi durumunda bu projeler yürürlükteki mevzuat uyarınca ilçe belediyesi tarafından onaylanır.

(2) Mevzuatla il özel idarelerine yapılan atıflar bu Kanun kapsamında tüzel kişiliği kaldırılan il özel idareleri için ilgisine göre bakanlıklara, bakanlıkların bağlı veya ilgili kuruluşları ile bunların taşra teşkilatına, Hazineye, valiliklere, büyükşehir belediyelerine ve bağlı kuruluşlarına veya ilçe belediyelerine yapılmış sayılır. Tüzel kişiliği kaldırılan il özel idarelerine 22/2/2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve diğer mevzuatla verilmiş olan yetki, görev ve sorumluluklar ilgisine göre bu kurum ve kuruluşlar tarafından kullanılır ve yerine getirilir. Söz konusu il özel idarelerinin mahkemelerde süren davaları ile il özel idaresi olarak faaliyet

gösterdikleri dönem ve yapılan işlemlere ilişkin olarak açılacak davalarda muhatap, devir işleminin yapıldığı ilgili kurum ve kuruluştur.

(3) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 12 nci maddesi kapsamında il özel idarelerince kullanılan haklar ve yetkiler ile yürütülen görevler, il özel idaresi bulunmayan illerde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığınca kullanılır ve yürütülür. Bahsedilen kanun hükmü uyarınca toplanan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına katkı payı tutarları, defterdarlıklar bünyesinde açılan emanet hesaplarına aktarılır. Toplanan paraların yüzde yirmilik kısmı Kültür ve Turizm Bakanlığının öncelik vereceği projelerde kullanılır. Yıl içinde proje karşılığı tahsis edilmeyen miktar aynı amaçla kullanılmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine aktarılır. Aktarılan bu miktarları aynı amaçla kullanmak üzere gelecek yıl bütçesine aktarmaya Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilidir.

(4) Bu Kanunla tüzel kişiliği kaldırılan il özel idaresi, belediye veya köy tüzel kişiliklerine şartlı olarak bağışı yapılan taşınır ve taşınmazların devrinin yapıldığı kurum veya kuruluş, bu taşınır ve taşınmazların bağış amacına uygun olarak kullanılmasını sağlamakla sorumludur. Diğer bağış ve yardımlar hakkında 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümlerine göre işlem yapılır.

(5) Bu Kanun ile tüzel kişiliği kaldırılan köylerde görev yapan geçici ve gönüllü köy korucuları hâlen görev yaptıkları yerlerde görev yapmaya devam ederler. Bunlar 18/3/1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu ve diğer mevzuatta kendileri için öngörülen haklardan aynı şekilde yararlanmaya devam ederler. Bu yerler için ihtiyaç olması hâlinde aynı usulle yeni görevlendirmeler yapılabilir.

(6) 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanununa göre verilen I (a) grubu maden ruhsatı ile 3/6/2007 tarihli ve 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanununa göre verilen jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ruhsatına ilişkin yetki ve görevler, il özel idarelerinin tüzel kişiliğinin kaldırıldığı illerde valiliklerce yürütülür.

(7) 3213 sayılı Kanuna göre maden üretim faaliyetleri ile bu faaliyetlere dayalı ruhsat sahasındaki tesisler için işyeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin

yetki ve görevler, il özel idarelerinin tüzel kişiliğinin kaldırıldığı illerde valiliklerce yürütülür.

(8) İl özel idarelerinin tüzel kişiliğinin kaldırıldığı illerde;

a) 3213 sayılı Kanuna göre verilen maden ruhsatları için il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birliklerine verilen Devlet hakkı, I (a) grubu madenler için alınan harçlar ile aynı Kanuna göre valiliklerce yapılan I (a) grubu maden ihalelerinden elde edilen gelirler,

b) 5686 sayılı Kanuna göre verilen idare payına ilişkin gelirler ve harçlar ile aynı Kanun gereğince valiliklerce yapılan ihalelerden elde edilen gelirler,

c) 3213 ve 5686 sayılı kanunlar gereğince valilik ve kaymakamlıklarca uygulanan idari para cezaları,

ç) 3213 ve 5686 sayılı kanunlar gereğince yapılan ihaleler nedeniyle alınan teminatlardan elde edilen gelirler,

genel bütçeye gelir kaydedilir.

(9) Bu maddenin sekizinci fıkrası kapsamında elde edileceği tahmin edilen gelirler esas alınarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçesine gerekli ödenek konulur. Bu ödenekler öncelikle madenin veya jeotermal ve doğal mineralli su kaynaklarının bulunduğu yere en yakın yerleşim yerlerinin altyapı ve mahalli müşterek ihtiyaçlarında kullanılmak üzere İçişleri Bakanlığı bütçesine aktarılır. Aktarılan bu ödenekler Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları aracılığı ile kullanılır.

(10) Bu Kanunun uygulanması ile ilgili tereddütleri gidermeye, düzenleyici ve yönlendirici işlemler yapmaya İçişleri Bakanlığı yetkilidir.

MADDE 4 – 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (d) bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

“a) Büyükşehir belediyesi: Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini,”

MADDE 5 – 5216 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 4 – Toplam nüfusu 750.000’den fazla olan illerin il belediyeleri kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir.”

MADDE 6 – 5216 sayılı Kanunun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 5 – Büyükşehir belediyelerinin sınırları, il mülki sınırlarıdır.

İlçe belediyelerinin sınırları, bu ilçelerin mülki sınırlarıdır.”

MADDE 7 – 5216 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin başlığı “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” şeklinde değiştirilmiş; birinci fıkrasının (g) ve (z) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı fıkranın (m) bendinde yer alan “amatör spor kulüplerine” ibaresinden sonra gelmek üzere “nakdî yardım yapmak,” ibaresi ile “derece alan sporculara” ibaresinden sonra gelmek üzere “, teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere” ibaresi, (n) bendinde yer alan “Gerektiğinde” ibaresinden sonra gelmek üzere “mabetler ile” ibaresi eklenmiş; ikinci fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve üçüncü fıkrasının (d) bendinde yer alan “beceri kursları açmak;” ibaresinden sonra gelmek üzere “mabetler ile” ibaresi ile aynı fıkraya aşağıdaki bent ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“g) Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.”

“z) Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerinin talepleri hâlinde her türlü desteği sağlamak.” “Büyükşehir belediyeleri birinci fıkranın (l), (s), (t) bentlerindeki görevleri ile temizlik hizmetleri ve adres ve

numaralandırmaya ilişkin görevlerini belediye meclisi kararı ile ilçe belediyelerine devredebilir, birlikte yapabilirler.”

“f) Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etmek ve yıkmak.”

“Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler.”

MADDE 8 – 5216 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Büyükşehir içindeki kara, deniz, su, göl ve demiryolu üzerindeki her türlü taşımacılık hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesi amacıyla büyükşehir belediye başkanı ya da görevlendirdiği kişinin başkanlığında, yönetmelikle belirlenecek kamu kurum ve kuruluşları ile, Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonunun görevlendireceği ilgili odanın temsilcisinin katılacağı Ulaşım Koordinasyon Merkezi kurulur. İlçe belediye başkanları kendi belediyesini ilgilendiren konuların görüşülmesinde koordinasyon merkezlerine üye olarak katılırlar. Ulaşım Koordinasyon Merkezi toplantılarına ayrıca gündemdeki konularla ilgili üye olarak belirlenmeyen ulaşım sektörü ile ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ihtisas meslek odalarının temsilcileri de davet edilerek görüşleri alınır.”

MADDE 9 – 5216 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin birinci fıkrasının Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen (n) bendi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“n) Bu Kanunda büyükşehir belediyesine verilen görevlerle sınırlı olarak, yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri.”

MADDE 10 – 5216 sayılı Kanunun 26 ncı maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Ancak, bu yerlerin belediye şirketlerince üçüncü kişilere devri 2886 sayılı Kanun hükümlerine tabidir.”

MADDE 11 – 5216 sayılı Kanunun 27 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve aynı maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Büyükşehir kapsamındaki belediyeler arasında hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından uyum ve koordinasyon, büyükşehir belediyesi tarafından sağlanır. Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin kendi aralarında hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili ihtilaf çıkması durumunda, büyükşehir belediye meclisi yönlendirici ve düzenleyici kararlar almaya yetkilidir.”

“İmar mevzuatı uyarınca belediyelerin otoparkla ilgili olarak elde ettikleri gelirler tahsil tarihinden itibaren kırkbeş gün içinde büyükşehir belediyesine aktarılır. Büyükşehir belediyeleri bu geliri tasdikli plan ve beş yıllık imar programına göre hazırlanan kamulaştırma projesi karşılığında otopark tesisi için gerekli arsa alımları ile bölge ve genel otoparkların inşasında kullanır. Bu gelirler bu fıkroda belirtilen amaç dışında kullanılamaz.”

MADDE 12 – 5216 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinin başlığı “Büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyelerinin yetkileri ve imtiyazları” şeklinde, aynı maddede yer alan “, ilçe ve ilk kademe” ibaresi “ve ilçe” şeklinde, 17 nci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “büyükşehir kapsamındaki ilçe ve ilk kademe” ibaresi “ilçe” şeklinde, 19 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan “, ilçe ve ilk kademe” ibaresi “ve ilçe” şeklinde, 25 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe” ibaresi “Büyükşehir ve ilçe” şeklinde, 28 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “büyükşehir” ibaresinden sonra gelen “, büyükşehir ilçe ve ilk kademe” ibaresi “ve ilçe” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 13 – 5216 sayılı Kanununun 6 ncı maddesi ile 18 inci maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmış; aynı Kanununun 7 nci maddesinin birinci ve üçüncü, 8 inci maddesinin birinci, 9 uncu maddesinin birinci, 11 inci maddesinin birinci, 12 nci maddesinin üçüncü, 14 üncü maddesinin son, 17 nci maddesinin ikinci, 23 üncü maddesinin birinci ve son, 25 inci maddesinin birinci, üçüncü ve dördüncü, 27 nci maddesinin üçüncü ve beşinci fıkralarındaki “ve ilk kademe” ibareleri ile 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendindeki “ve mücavir alan” ibaresi, 23 üncü maddesinin son, 27 nci maddesinin dördüncü fıkrasındaki “veya ilk kademe” ibareleri, 24 üncü

maddesinin birinci fıkrasındaki “, ilk kademe” ibaresi, 27 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Yeni kurulan” ibaresi madde metinlerinden çıkarılmıştır.

MADDE 14 – 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 8 inci maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “50.000” ibaresi “20.000” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 15 – 5393 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Belediye sınırları içinde nüfusu 500’ün altında mahalle kurulamaz.”

MADDE 16 – 5393 sayılı Kanunun 12 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Mevzuatla orman köyleri ve orman köylüsüne tanınan hak, sorumluluk ve imtiyazlar orman köyü iken mahalleye dönüşen yerler için devam eder. Bir belediyeye katılarak mahalleye dönüşen köy, köy başlısı ve belediyelerce kullanılan mera, yaylak, kışlak gibi yerlerden bu mahalle sakinleri ve varsa diğer hak sahipleri 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu hükümleri çerçevesinde yararlanmaya devam eder.”

MADDE 17 – 5393 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin son cümlesi yürürlükten kaldırılmış, aynı bende aşağıdaki cümleler eklenmiş, fıkranın (b) bendinin birinci cümlesinde yer alan “sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir;” ibaresinden sonra gelmek üzere “mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapabilir;” ibaresi eklenmiş, ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.”

“Gerektiğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere,

sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir.”

“Belediyelerin birinci fıkranın (b) bendi uyarınca, sporu teşvik amacıyla yapacakları nakdî yardım bir önceki yıl genel bütçe vergi gelirlerinden belediyeleri için tahakkuk eden miktarın binde yedisini geçemez.”

MADDE 18 – 5393 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki bent, birinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra ve dördüncü fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“r) Belediye mücavir alan sınırları içerisinde 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu, 26/9/2011 tarihli ve 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve ilgili diğer mevzuata göre kuruluş izni verilen alanda tesis edilecek elektronik haberleşme istasyonlarına kent ve yapı estetiği ile elektronik haberleşme hizmetinin gerekleri dikkate alınarak ücret karşılığında yer seçim belgesi vermek,”

“(r) bendine göre verilecek yer seçim belgesi karşılığında alınacak ücret Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca belirlenir. Ücreti yatırılmasına rağmen yirmi gün içerisinde verilmeyen yer seçim belgesi verilmiş sayılır. Büyükşehir sınırları içerisinde yer seçim belgesi vermeye ve ücretini almaya büyükşehir belediyeleri yetkilidir.”

“Belediye ve bağlı idareler, meclis kararıyla mabetlere indirimli bedelle ya da ücretsiz olarak içme ve kullanma suyu verebilirler.”

MADDE 19 – 5393 sayılı Kanunun 75 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“c) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir. Diğer dernek ve vakıflar ile gerçekleştirilecek ortak hizmet projeleri için mahallin en büyük mülki idare amirinin izninin alınması gerekir.”

“5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun 29 uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile 5253 sayılı Dernekler Kanununun 10 uncu maddesi; belediyeler, il özel idareleri, bağlı kuruluşları ve bunların üyesi oldukları birlikler ile ortağı oldukları Sayıştay denetimine tabi şirketler için uygulanmaz.”

MADDE 20 – 22/2/2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasına “Valinin önerdiği hususlar” ibaresinden sonra gelmek üzere “meclisin ilk toplantısında” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 21 – 5302 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümleler eklenmiştir.

“Denetim komisyonu çalışmalarına, il özel idaresi dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarından görevlendirilenlere 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 25 inci maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen miktarı geçmemek üzere, il genel meclisince belirlenecek miktarda günlük ödeme yapılır. Denetim komisyonunun emrinde görevlendirilecek kişi ve gün sayısı il genel meclisince belirlenir. Uzman kişilerde aranacak nitelikler il genel meclisinin çalışmasına dair yönetmelikte düzenlenir.”

MADDE 22 – 5302 sayılı Kanunun 25 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İl encümeni valinin başkanlığında, genel sekreter ile il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından seçeceği üç üye ve valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği iki üyeden oluşur.”

MADDE 23 – 5302 sayılı Kanunun 27 nci maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Encümenin ihale komisyonu olarak yapacağı toplantılarda da bu fıkra hükümleri geçerlidir.”

MADDE 24 – 5302 sayılı Kanunun 45 inci maddesine ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Bütçe tasarısının süresi içerisinde kesinleşmemesi hâlinde vali, görüşüyle birlikte durumu İçişleri Bakanlığına bildirir. İçişleri Bakanının otuz gün içinde vereceği karar kesindir.”

MADDE 25 – 2/7/2008 tarihli ve 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanununun 2 nci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(2) Genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 1,50’si büyükşehir dışındaki belediyelere, yüzde 4,50’si büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ve yüzde 0,5’i il özel idarelerine ayrılır.

(3) 6/6/2002 tarihli ve 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli (I) sayılı listede yer alan mallardan tahsil edilen özel tüketim vergisi hariç olmak üzere, büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 6’sı ile genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ayrılan payların yüzde 30’u büyükşehir belediye payı olarak ayrılır.”

MADDE 26 – 5779 sayılı Kanununun 5 inci maddesinin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve beşinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

“(2) Birinci fıkrada belirtilen gelişmişlik endeksine göre dağıtılacak miktar için Kalkınma Bakanlığı tarafından tespit edilen en son veriler esas alınır. Bu endeksin kullanımında, belde belediyeleri için bağlı bulunduğu ilçenin endeks değeri uygulanmak üzere, il, ilçe ve belde belediyeleri gelişmişlik katsayılarına göre en az gelişmiş olandan en çok gelişmiş olana doğru ve eşit nüfus içeren beş gruba ayrılır. Eşitliği bozan ilçe, denge kurulacak şekilde beldeleriyle birlikte bir önceki gruba veya bir sonraki gruba ilave edilir. Birinci fıkraya göre belirlenen miktarın yüzde 23’ü birinci gruba, yüzde 21’i ikinci gruba, yüzde 20’si üçüncü gruba, yüzde 19’u dördüncü gruba ve yüzde 17’si beşinci gruba tahsis edilir. Bu tahsisat, her grup içinde, gruba giren belediyelerin nüfuslarına göre dağıtılır.

(3) 2 nci maddenin ikinci fıkrasına göre ayrılan büyükşehirlerdeki ilçe belediyeleri payının; yüzde 90’lık kısmı ilçelerin nüfusuna, yüzde 10’luk kısmı ise ilçelerin yüzölçümüne göre dağıtılır. Hesaplanan tutardan yüzde 30’luk büyükşehir belediyesi payı ayrıldıktan sonra kalan miktar büyükşehir ilçe belediyelerinin hesabına İlbank A.Ş. tarafından aktarılır.

(4) 2 nci maddenin üçüncü fıkrasına göre ayrılan yüzde 6'lık büyükşehir belediye payının yüzde 60'ı doğrudan ilgili büyükşehir belediyesi hesabına aktarılır. Kalan yüzde 40'lık kısmının yüzde 70'i nüfusa, yüzde 30'u yüzölçümü esasına göre büyükşehir belediyeleri arasında dağıtılır.”

MADDE 27 – 5779 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(1) Kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının binde biri Maliye Bakanlığı bütçesine nüfusu 10.000'e kadar olan belediyeler için kullanılmak üzere denkleştirme ödeneği olarak konulur. Maliye Bakanlığı, bu ödeneği, mart ve temmuz aylarında iki eşit taksit hâlinde dağıtılmak üzere, İlbank A.Ş. hesabına aktarır. İlbank A.Ş., hesabına aktarılan ödeneğin yüzde 65'ini eşit şekilde, yüzde 35'ini ise nüfus esasına göre dağıtır.”

MADDE 28 – 26/5/1981 tarihli ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 86 ncı maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Belediyelerce veya belediyelere bağlı müesseselerce aşağıdaki şekillerde inşa, tamir ve genişletilmeye tabi tutulan yolların iki tarafında bulunan veya başka bir yola çıkışı olmaması dolayısıyla bu yoldan yararlanan gayrimenkullerin sahiplerinden meclis kararı ile Yol Harcamalarına Katılma Payı alınabilir.”

MADDE 29 – 18/1/1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 4 – Büyükşehir belediye başkanının seçiminde seçim çevresi, büyükşehir belediye sınırlarından oluşur.”

MADDE 30 – 2972 sayılı Kanunun 32 nci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Muhtar ile ihtiyar meclisi veya heyeti üyelerinin seçiminde; muhtar ile bu Kanunun 30 uncu maddesinin (a) ve (b) bentlerinde gösterilen ihtiyar meclisi veya heyeti üye sayısı kadar ismin birlikte yazılı olduğu oy pusulası kullanılır. Oy pusulası Yüksek Seçim Kurulunca hazırlanan özel zarfa konularak oy sandığına atılır.”

MADDE 31 – 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanununun 13 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “Diyanet İşleri Başkanına,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Valilere, Büyükşehir Belediye başkanlarına,” ibaresi eklenmiş ve 14 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “Büyükşehir” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 32 – 18/2/1963 tarihli ve 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “köy tüzel kişilikleri” ibaresinden sonra gelmek üzere “ile bunların üyesi oldukları mahalli idare birlikleri” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 33 – 14/2/1985 tarihli ve 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 28 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Tüm acil çağrılarını karşılamak üzere büyükşehirlerde yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı bünyesinde, diğer illerde ise valilikler bünyesinde 112 acil çağrı merkezleri kurulur. Bu merkezlerin iş ve işlemleri İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

MADDE 34 – 3152 sayılı Kanuna 28 inci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 28/A maddesi eklenmiştir.

“Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı

MADDE 28/A – Büyükşehir belediyelerinin bulunduğu illerde kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerinin etkin olarak yapılması, izlenmesi ve koordinasyonu, acil çağrı, afet ve acil yardım hizmetlerinin koordinasyonu ve yürütülmesi, ilin tanıtımı, gerektiğinde merkezi idarenin taşrada yapacağı yatırımların yapılması ve koordine edilmesi, temsil, tören, ödüllendirme ve protokol hizmetlerinin yürütülmesi, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarına rehberlik edilmesi ve bunların denetlenmesini gerçekleştirmek üzere valiye bağlı olarak Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı kurulmuştur. Bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşları, kaynağını aktarmak şartıyla illerde yapacakları her türlü yatırım, yapım, bakım, onarım ve yardım işlerini bu başkanlık aracılığıyla yapabilirler. Bu işler karşılığı genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerince yapılacak kaynak transferleri ödenek aktarması suretiyle, diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak kaynak

transferleri ise tahakkuk işlemleri ile gerçekleştirilir. Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerince aktarılan tutarlardan yıl içerisinde harcanmayan kısımları ertesi yıl bütçesine devren ödenek kaydetmeye; diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca aktarılan tutarları bir yandan genel bütçenin (B) işaretli cetveline gelir, diğer yandan Bakanlık bütçesinin ilgili tertiplerine ödenek kaydetmeye ve yıl içerisinde harcanmayan kısımlarını ertesi yıl bütçesine devren gelir ve ödenek kaydetmeye İçişleri Bakanlığı yetkilidir.

Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı tarafından, merkezi idarenin adli ve askeri teşkilat dışında taşradaki tüm birimlerinin hizmet ve faaliyetlerinin etkinliği, verimliliği ve kurumların stratejik plan ve performans programlarına uygunluğu ile ilgili hazırlanacak rapor, valinin değerlendirmesiyle birlikte Başbakanlığa ve bu kurumların bağlı veya ilgili olduğu bakanlığa gönderilir. Bu raporlar yıllık olarak hazırlanır ve takip eden yılın şubat ayı sonuna kadar yukarıdaki mercilere gönderilir.

Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıkları, afet yardım, acil çağrı, yatırım izleme, rehberlik ve denetim, strateji ve koordinasyon ile idari müdürlükler kurabilir. Gerektiğinde geçici birimler kurulabilir. Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarının çalışma usul ve esasları İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığının sevk ve idaresi, vali veya vali tarafından görevlendirilecek bir vali yardımcısı tarafından yerine getirilir. Maliye Bakanlığınca, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarının görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için her yıl İçişleri Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konulur.

Gerektiğinde valilik, kadro, yer ve unvanlarına bakılmaksızın ihtiyaç durumuna göre uzman, sözleşmeli personel ve memurları bu başkanlıklarda görevlendirmeye yetkilidir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının 5/1/1961 tarihli ve 237 sayılı Taşit Kanunu kapsamındaki araçlarının alımı, işletilmesi, bakım ve onarımı ile bürolarının ihtiyaçları; valilik ve kaymakamlık konutlarının yapım, bakım, işletme ve onarımı ile emniyet hizmetlerinin gerektirdiği harcamalar yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığınca karşılanabilir.

Merkezi idare tarafından yapılan her türlü yardım ve desteğin koordinasyonu, denetimi ve izlenmesi ve acil durumlarda bizzat yerine getirilmesi yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı tarafından sağlanır.

İldeki kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülmesi gereken yatırım ve hizmetlerin aksadığının ve bu durumun halkın sağlığı, huzur ve esenliği ile kamu düzeni ve güvenliğini olumsuz etkilediğinin vali veya ilgili bakanlığınca tespit edilmesi durumunda, vali uygun süre vererek hizmet ve yatırımın gerçekleştirilmesini ister. Hizmet ve yatırımın verilen sürede gerçekleşmemesi hâlinde, vali söz konusu yatırım ve hizmetin ildeki diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yerine getirilmesini isteyebileceği gibi yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı aracılığıyla da yerine getirebilir. Yapılan veya yapılacak harcamalar karşılığı tutarlar ilgili kurumun pay ve ödeneklerinden tahsis yapan kurum tarafından kesilerek İçişleri Bakanlığına veya hizmeti yerine getiren diğer kamu kurum ve kuruluşuna gönderilir. Bu fıkra kapsamında İçişleri Bakanlığına ve diğer genel bütçeli idarelere aktarılan tutarların bu kurumların bütçeleriyle ilişkilendirilmesi birinci fıkra hükümleri çerçevesinde, diğer kamu kurum ve kuruluşlarına aktarılan tutarların bütçeleriyle ilişkilendirilmesi bu kurumların tabi olduğu mevzuat hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilir. Diğer genel bütçeli idarelere ilişkin bütçe işlemlerini yapmaya bu kurumların üst yöneticileri yetkilidir.”

MADDE 35 – 26/5/2005 tarihli ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununun 10 uncu maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Üyelerinin tamamı il özel idarelerinden oluşan birliklerde birlik başkanı, üye illerin valileri arasından yukarıdaki usulle seçilir.”

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Kanundaki devir, tasfiye ve paylaşırma işlemlerini yürütmek üzere vali tarafından, bir vali yardımcısının başkanlığında, valinin uygun göreceği kurum ve kuruluş temsilcilerinin ve ilgili belediye başkanlarının katılımıyla devir, tasfiye ve paylaşırma komisyonu kurulur. Bu komisyona yardımcı olmak üzere valinin görevlendirmesi ile alt komisyonlar da kurulabilir.

(2) 1 inci maddeye göre tüzel kişilikleri kaldırılan belediye ve köyler, mevcut personelini, taşınır ve taşınmazlarını, iş makineleri ve diğer taşıtları ile kamu kurum ve kuruluşlarına olan alacak ve borçlarını katılacakları ilçe belediyesine bu Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren bir ay içinde bildirir. Bu belediye ve köylerin taşınmazlarının tahsisi ve kiralanması, iş ve toplu iş sözleşmesinin yapılması, yeni nazım ve uygulama imar planının yapılması, imar planı değişikliği ve revizyonu ile her türlü imar uygulaması (inşaat ruhsatı hariç), iş makineleri ve diğer taşıtların satışı ile borçlanmaları katılacakları ilçe belediyesinin onayına bağlıdır. Henüz ilçe belediyesi oluşmamış yerlerde bildirimler il belediyesine yapılır ve onaylar il belediyesince verilir. Bu fıkranın yürürlüğe girdiği tarihten önce ilanı yapılmış memur alımları hariç olmak kaydıyla, yine bu Kanun ile tüzel kişilikleri kaldırılan belediye ve köyler tarafından nakil yoluyla atanacaklar da dâhil olmak üzere hiçbir şekilde yeni personel alımı yapılamaz ve bu belediye ve köyler tarafından aynı tarihten itibaren tüzel kişiliğin sona ereceği tarihi geçecek şekilde veya mevcut hizmet alımlarının kapsamını ve personel sayısını genişletecek şekilde hizmet alımı sözleşmesi düzenlenemez.

(3) 1 inci maddeye göre tüzel kişilikleri kaldırılan belediye ve köylerin personeli, her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları, komisyon kararıyla ilgisine göre bakanlıklara, büyükşehir belediyesi, bağlı kuruluşu veya ilçe belediyesine devredilir. Devir işlemi ilk mahalli idareler genel seçimi itibarıyla uygulamaya konulur.

(4) Bu Kanun ile tüzel kişilikleri kaldırılan il özel idareleri; personelini, her türlü taşınır ve taşınmaz malları ile hak, alacak ve borçlarını bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir ay içinde valiliğe bildirir. Bu idarelerin taşınmazlarının satışı, tahsisi ve kiralanması, iş ve toplu iş sözleşmesinin yapılması, her türlü imar uygulaması (inşaat ruhsatı hariç), iş makineleri ve diğer taşıtların satışı ile borçlanmaları İçişleri Bakanlığının onayına bağlıdır. Bu Kanunun yayımlandığı tarihten önce ilanı yapılmış memur alımları hariç olmak kaydıyla, bu Kanun ile tüzel kişilikleri kaldırılan il özel idareleri tarafından nakil yoluyla atanacaklar da dâhil olmak üzere hiçbir şekilde yeni personel alımı yapılamaz ve bu il özel idareleri tarafından aynı tarihten

itibaren tüzel kişiliğin sona ereceği tarihi geçecek şekilde veya mevcut hizmet alımlarının kapsamını ve personel sayısını genişletecek şekilde hizmet alımı sözleşmesi düzenlenemez.

(5) Bu Kanun ile tüzel kişilikleri kaldırılan il özel idarelerinin her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları, komisyon kararıyla ilgisine göre bakanlıklara, bakanlıkların bağlı veya ilgili kuruluşları ile bunların taşra teşkilatına, valiliklere, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığına, büyükşehir belediyesine ve bağlı kuruluşuna veya ilçe belediyesine devredilmesine karar verilir. Devir işlemi, yapılacak ilk mahalli idareler genel seçimi tarihinde uygulamaya konulur. Maliye Hazinesine devredilen taşınmazlar Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla kullanmakta olan kurumlara tahsis edilmiş sayılır. Hazinesinin özel mülkiyetindeki veya Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmazlardan Maliye Bakanlığınca, bu Kanunun 1 inci maddesiyle tüzel kişilikleri kaldırılan il özel idarelerine, belediyelere ve köy tüzel kişiliklerine tahsis edilmiş olanlar; kuruluş kanunlarıyla kendilerine verilen kamusal nitelikteki görevleri yerine getirmeleri amacıyla ve komisyon kararıyla; ilgisine göre bakanlıklara, bakanlıkların bağlı veya ilgili kuruluşlarına, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarına, büyükşehir belediyelerine, büyükşehir belediyelerinin bağlı kuruluşlarına ve ilçe belediyelerine tahsis edilmiş sayılır.

(6) Bu Kanuna göre tüzel kişilikleri kaldırılan il özel idarelerinin personeli, komisyon kararıyla ilgisine göre yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı, büyükşehir belediyesi, bağlı kuruluşu veya ilçe belediyesine devredilir.

(7) Bu Kanunla büyükşehir belediyesine dönüşen il belediyesinin sahip olduğu her türlü taşınır, taşınmaz malları ve personeli, komisyon kararıyla ilgisine göre büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleri ile bağlı kuruluşlar arasında paylaşılır.

(8) Bu Kanunla büyükşehir ilçe belediyesi olan belediyelerce yürütülen su, kanalizasyon, katı atık depolama ve bertaraf, ulaşım, her çeşit yolcu ve yük terminalleri, toptancı halleri, mezbaha, mezarlık ve itfaiye hizmetlerine ilişkin olmak üzere personel, her türlü taşınır ve taşınmaz malları ve bu

hizmetlerin yerine getirilmesine yönelik yatırım, alacak ve borçları, komisyonca ilgisine göre büyükşehir belediyesi ile ilgili bağlı kuruluş arasında paylaşılır.

(9) Bu Kanuna göre belediye ve bağlı kuruluşlara devredilen personelden norm kadro ve ihtiyaç fazlası olanlar, ilgili belediye ve bağlı kuruluş tarafından en geç üç ay içinde valiliğe bildirilir. Komisyon, ilgili idarelerden gönderilen listeleri 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 49 uncu maddesindeki oranlar, kurumun bütçe dengesi, norm kadrosu ve yürütmekle görevli olduğu hizmetin gereği ile nüfus kriterlerini değerlendirmek suretiyle ihtiyaç fazlası personelin tespitini yapar. Komisyon çalışmasını kırk beş gün içinde tamamlayıp oluşturulan listeleri valinin onayına sunar. Vali tarafından onaylanan listeler on gün içerisinde İçişleri Bakanlığına, İçişleri Bakanlığınca da atama teklifleri yapılmak üzere Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Bu personelden;

a) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi memur kadrolarındaki personel 24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanunun değişik 22 nci maddesinin ikinci, üçüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen esas ve usuller çerçevesinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarına, Devlet Personel Başkanlığına bildirim tarihinden itibaren doksan gün içinde nakledilir. Ayrıca, nakledilen personelden devir tarihi itibarıyla müdür ve daha üstü yönetici kadrolarında bulunan personel hakkında aynı tarihteki kadro unvanları dikkate alınarak söz konusu maddenin altıncı fıkra hükümleri de uygulanır ve üç yıllık süre, devir tarihinden itibaren başlar. Ancak, 4046 sayılı Kanunun anılan maddesi uyarınca yapılacak fark tazminatı hesabında, 25/6/2001 tarihli ve 4688 sayılı Kanunun 32 nci maddesine göre yapılan ödeme dikkate alınmaz. Personel nakledildiği kurumda göreve başlayıncaya kadar eski kurumunda çalışmaya devam eder ve bu personelin her türlü mali ve sosyal hakları çalıştıkları kurum tarafından karşılanır.

b) 5393 sayılı Kanunun 49 uncu maddesi kapsamında istihdam edilen tam zamanlı sözleşmeli personel bildirim unvanı esas alınarak Devlet Personel Başkanlığınca (a) bendinde yer alan süreler esas alınarak 657

sayılı Kanunun 4/B maddesi çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşlarına sözleşmeli personel olarak atanır. Bu kapsamda atanan sözleşmeli personelin mali ve sosyal hakları sözleşme süresi sonuna kadar devredildiği tarihteki sözleşme hükümlerine göre uygulanır. Bu personelin yeni sözleşmeleri ise 657 sayılı Kanunun 4/B maddesi çerçevesinde yapılır.

c) 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununa tabi sürekli işçi statüsünde istihdam edilen personel, Devlet Personel Başkanlığınca diğer kamu kurum ve kuruluşlarında unvanları belirlenecek kadrolara (a) bendinde yer alan süreler dâhilinde atanır. Ataması tekemmül ettirilen işçiler, çalıştıkları kurumlarınca atama emirlerinin tebliğini izleyen günden itibaren beş iş günü içinde yeni görevlerine başlamak zorundadırlar. Bu işçiler, yeni görev yerlerine başlayacağı tarihe kadar ilgili belediye veya bağlı kuruluşun işçisi sayılır ve beş iş günü içinde yeni kurumunda görevine başlamayanların iş sözleşmeleri, feshin geçerli sebebe dayandığı kabul edilerek, belediye veya bağlı kuruluş tarafından 4857 sayılı İş Kanununun 17 nci maddesinde belirtilen ihbar süresi beklenilmeksizin ve ihbar tazminatı ödenmeksizin sona erdirilir.

ç) Bu fıkra kapsamında yer alan personele ilişkin kadro ve pozisyonlar; Devlet Personel Başkanlığınca kamu kurum ve kuruluşlarına nakledildikleri veya atandıkları tarih itibarıyla diğer kanunlardaki hükümlere bakılmaksızın ve başka bir işleme gerek kalmaksızın ihdas, tahsis ve vize edilmiş sayılır. İhdas edilmiş sayılan memur kadroları, 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ekli cetvellerin ilgili bölümüne eklenmiş sayılır. Atama işlemi yapılan personele ilişkin bilgiler ve bu bilgilerdeki değişiklikler en geç on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.

d) Bu fıkra kapsamında nakledilen personel bakımından nakil tarihinden önce doğmuş ve nakil tarihinde ödenmesi gereken borçlardan nakledilen kurum sorumlu tutulamaz. Kıdem tazminatına ilişkin hükümler saklıdır.

e) Bu fıkra kapsamında ortaya çıkabilecek tüm tereddütleri gidermeye, gerekli bilgi ve belgeleri istemeye, araştırma ve inceleme yapmaya, uygulamayı yönlendirmeye Devlet Personel Başkanlığı yetkilidir.

(10) Devredilecek Devlet memurları hakkında 5393 sayılı Kanunun 50 nci maddesi hükümleri uygulanır. Devir tarihi itibarıyla müdür ve daha üstü yönetici unvanlı kadrolarda bulunanlar hakkında 4046 sayılı Kanunun 22 nci maddesinin altıncı fıkrası hükümleri de uygulanır. Bu şekilde devredilen memurlar ile 5216 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesi hükümleri uygulanmak suretiyle devredilecek sözleşmeli personelin fark tazminatı hesabında, 4688 sayılı Kanunun 32 nci maddesine göre yapılan ödeme dikkate alınmaz. Devredilen veya nakledilen işçilerin ücret ile diğer malî ve sosyal hakları; toplu iş sözleşmesi bulunan işçiler bakımından yenileri düzenleninceye kadar devir veya nakil işleminden önce tabi oldukları toplu iş sözleşmesi hükümlerine göre, toplu iş sözleşmesi olmayan işçiler bakımından 2012 yılı Eylül ayında geçerli olan bireysel iş sözleşmesi hükümlerine göre belirlenir.

(11) Yapılacak devir, tasfiye ve paylaşırma işlemleri ve hizmetlerin yürütülmesi bakımından bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 5216 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesi hükümleri uygulanır.

(12) 1 inci maddeye göre tüzel kişiliği kaldırılan belediye ve köylerin taşınmazlarının satışı ile vadesi tüzel kişiliğin sona ereceği tarihi aşan borçlanmaları İçişleri Bakanlığının onayına tabidir.

(13) 1 inci maddeye göre tüzel kişiliği kaldırılan belediye ve köylerin mahkemelerde süren davalarında katıldıkları ilçe belediyesi taraf olur.

(14) Bu Kanunla mahalleye dönüşen köylerde, bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununa göre oluşturulan Ulusal Adres Bilgi Sistemine kayıtlı veya Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından uydu fotoğraflarıyla tespit edilen, entegre tesis niteliğinde olmayan tarım ve hayvancılık amaçlı yapılardaki işletmeler ile bu yerlerde oturanların ihtiyaçlarını karşılayacak bakkal, manav, berber, fırın, kahve, lokanta, pansiyon, tanıtım ve teşhir büfeleri, yerleşim yeri halkı tarafından kurulan ve işletilen kooperatifler işletme ruhsatı almış sayılır. Bu işletmelerin bulunduğu binalar ile konutlardan, bu Kanunun yayımlandığı tarihe kadar bitirilmiş olanlar, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı veya belediye ya da üniversiteler tarafından fen ve sanat kuralları ile ilgili mevzuat hükümlerine uygun yapıldığı tespit edilenler ruhsatlandırılmış sayılır. Ayrıca bu yapılar

elektrik, su ve bunun gibi kamu hizmetlerinden yararlandırılır. Ancak; bu fıkranın öngördüğü uygulamaların özel kanun hükümlerine aykırı olması durumunda, özel kanun hükümleri geçerlidir.

(15) Bu Kanuna göre tüzel kişiliği kaldırılan köylerde, bu fıkranın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 29/7/1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununa göre alınması gereken emlak vergisi ile 26/5/1981 tarihli ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca alınması gereken vergi, harç ve katılım payları beş yıl süreyle alınmaz ve 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının üçüncü bendi, 23 üncü maddesinin birinci fıkrasının birinci bendi ile beşinci bendi, 66 ncı maddesinin birinci fıkrasının beşinci bendi hükümleri 31/12/2017 tarihine kadar (bu tarih dâhil) uygulanmaya devam edilir. Bu yerlerde içme ve kullanma suları için alınacak ücret beş yıl süreyle en düşük tarifenin % 25'ini geçmeyecek şekilde belirlenir. 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun geçici 2 nci maddesi ile köy tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülen yerlerde de bu fıkra hükmü uygulanır.

(16) Belediye hizmetlerinin aksamaması hâlinde, valiler seçim tarihinden itibaren altı aylık sürede, bu Kanunla kurulan belediyeler arasında koordinasyonu sağlar ve gerekli tedbirleri alır.

(17) Ekli (25) sayılı listede yer alan büyükşehir ilçe belediyelerine 2/7/2008 tarihli ve 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun uyarınca seçimleri müteakip ayda tahakkuk ettirilecek miktar İlbank A.Ş. tarafından üç katı artırımlı olarak ödenir. İlave kaynak yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun Yedek Ödenek Tertibinden Maliye Bakanlığınca karşılanır.

(18) Bu Kanunun 1 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında belirtilen illerdeki belediyeler yetkili organlarının kararıyla bu Kanunla sorumluluk alanlarına dâhil edilen yerleşim yerlerine yetkisi dâhilindeki her türlü yatırım ve hizmeti götürebilir.

(19) Bu Kanunla kurulan ilçelerin ve yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarının ihtiyacını karşılamak üzere ekli (26) sayılı listede yer alan çeşitli kurum ve kuruluşlara ait kadrolar ihdas edilerek 190 sayılı Kanun

Hükmünde Kararnameye bağlı cetvellerin ilgili bölümlerine eklenmiştir. Bu kadrolara yapılacak atama işlemleri, 2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunundaki sınırlamalara tabi değildir. Bu maddenin yayımlandığı tarihten itibaren iki yıl süreyle 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesinde yer alan sınırlamaya bağlı olmaksızın bu maddeyle ihdas edilen kadrolarda sınıf, unvan ve derece değişikliği yapmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

(20) Teşkilatlanma tamamlanıncaya kadar yeni kurulan ilçelerde merkezi idareye ait her türlü iş ve işlemler ile idari ve adli davalar ve bunlara ilişkin bütün iş ve işlemler mevcut bağlılık durumuna göre yürütülür. Yeni kurulan ilçelerde ilçe idare kurulları teşekkül edinceye kadar bu yerlerdeki işlemlerle ilgili olarak, eskiden bağlı oldukları il ve ilçelerin idare kurulları görevli ve yetkilidir.

(21) Bir defaya mahsus olmak üzere 5/1/1961 tarihli ve 237 sayılı Taşıt Kanununun 10 uncu maddesinin birinci fıkrasının uygulanmaması kaydıyla, bu Kanunla kurulacak ilçe kaymakamlıkları için, Kanunun yürürlüğe girdiği yılın Merkezi Yönetim Bütçe Kanununa bağlı (T) işaretli cetvelin (T-2) sırasından 26 adet binek otomobil alınır.

(22) Bu Kanuna göre yeni kurulan ilçelerin hükümet konakları ile kaymakamlık lojmanlarının yapılması, satın alınması ve kiralanması için gerekli ödenek, yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun Yedek Ödenek Tertibinden Maliye Bakanlığınca karşılanır.

(23) Bu Kanundaki, il özel idaresi, belediye ve köy tüzel kişiliklerinin kaldırılmasına, il belediyesinin büyükşehir belediyesine dönüştürülmesine, büyükşehir belediye sınırının ilin mülki sınırlarına genişletilmesine, mülki sınır değişikliği yapılmasına ve ilçe belediyesi kurulmasına dair hükümler ilk mahalli idareler genel seçimlerinde uygulanır ve seçimler bu yerlerin yeni durumlarına göre yapılır. İlçe kurulmasına ilişkin hükümler bu Kanunun yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

(24) İstanbul ve Kocaeli hariç, büyükşehir, büyükşehir ilçe belediyeleri ve bağlı idareler yatırım bütçelerinin en az % 10'unu on yıl süre ile bu Kanun

kapsamında belediye sınırlarına dâhil olan yerleşim yerlerinin altyapı hizmetleri için ayırır ve kullanırlar.

(25) Bakanlıklar ve merkezi idare kuruluşları tarafından il özel idarelerine ödenek aktarılmış olan işlerden, özel idarelerin tüzel kişiliğinin kalkacağı tarihe kadar tamamlanamayacak olanlara ait kaynaklar, ilgili kuruma veya kurumun talebi üzerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığına iade olunur. İade olunan kurum; genel bütçeli kurum ise genel bütçeye gelir, ilgili kurum bütçesine ödenek, özel bütçeli kurum ise ilgili kurum bütçesine gelir ve ödenek kaydedilir. Bu ödeneklerden harcanmayan tutarlar ertesi yıl bütçesine devren ödenek kaydedilir. Bu fıkra kapsamındaki ödenek işlemleri Maliye Bakanlığınca yapılır. Ayrıca kaynağı gönderen bakanlıklar ve merkezi idare kuruluşları, söz konusu kaynağın iadesi yerine aralarında yapacakları protokole göre işi ilgili belediyeye devredebilir. İl özel idare bütçesine bu amaçla gönderilen kaynaklardan harcanmayan tutarlar protokol yapılan belediyeye aktarılır. Yüklenici firma ile il özel idareleri arasındaki sözleşme kaynağın gönderildiği kuruma devredilir. Mevzuattan kaynaklanan tüm hak, alacak, borç ve diğer ilişkilerde muhatap, devrin yapıldığı kurumdur.

(26) Bu Kanunla tüzel kişiliği kaldırılan belediye, il özel idaresi ve köylerden oluşan veya bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren amaçları ortadan kalkacak olan mahalli idare birlikleri, ilk mahalli idareler genel seçiminden önce tüzüklerindeki hükümlere göre tasfiye olunur. Tüzüklerinde hüküm bulunmayan hallerde bu Kanunun devir, tasfiye ve paylaştırmaya ilişkin hükümleri uygulanır. Bu birlikler, Kanunun yayımı tarihinden itibaren, yeni personel istihdam edemezler, taşınır ve taşınmaz mal edinemezler, kendilerine ait taşınır ve taşınmaz malları satamazlar, hizmet alımına ilişkin sözleşme ve borçlanma yapamazlar.

(27) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yolların inşa, tamir ve genişletilmesi nedeniyle 2464 sayılı Kanunun 86 ncı maddesi uyarınca tarh edilmemiş harcamalara katılma payları belediye meclisi kararıyla alınmayabilir.

GEÇİCİ MADDE 2 – (1) Türkiye İstatistik Kurumu tarafından tespit edilen 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Sayım sonuçlarına göre nüfusu 2.000'in

altında olan ekli (27) sayılı listedeki adları yazılı belediyelerin tüzel kişilikleri ilk mahalli idareler genel seçiminden geçerli olmak üzere kaldırılarak bu belediyeler köye dönüştürülmüştür.

(2) Bu madde ile tüzel kişilikleri kaldırılan belediyelerin personeli, her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları il özel idaresine devredilir. Hazinesinin özel mülkiyetindeki veya Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmazlardan Maliye Bakanlığınca, bu maddeyle tüzel kişilikleri kaldırılan belediyelere tahsis edilmiş olanlar, komisyon kararıyla, ihtiyaçlarına göre ilgili il özel idarelerine veya köy tüzel kişiliklerine tahsis edilmiş sayılır. Ancak, köye dönüştürülen belediyelerin ihtiyaç duyulan taşınmazları ile araç ve gereçleri komisyon kararıyla ilgili köy tüzel kişiliğine bırakılır. Mahkemelerde süren davaları ile belediye olarak faaliyet gösterdiği döneme ve yapılan işlemlere ilişkin olarak açılacak davalarda, muhatap ilgili il özel idaresidir.

(3) Bu yerleşim yerleri için 5779 sayılı Kanun uyarınca verilen paylar, tüzel kişiliğin kalktığı yıl için İçişleri Bakanlığınca İlbank A.Ş.'ye bildirilen nüfus esas alınmak suretiyle beş yıl süreyle ilgili il özel idarelerine gönderilir.

(4) Köye dönüştürülen belediyelerin kanunlarla yapılandırılan borçları ile kamu kurumlarına ve İlbank A.Ş.'ye olan borçları, bu belediyelerin tüzel kişiliklerinin fiilen sona erdiği tarihi takip eden yıldan itibaren İlbank A.Ş. tarafından ilgili il özel idaresi tahakkukundan üçüncü fıkrada öngörülen miktarı geçmeyecek taksitler hâlinde ödenir.

(5) Birinci fıkra hükmü uyarınca köye dönüştürülen belediyeler, 30/6/2013 tarihine kadar 5393 sayılı Kanununun 8 inci maddesindeki usule bağlı olmaksızın, belediye meclisinin kararı ile ortak sınırı olan ve ekli (27) sayılı listeyle tüzel kişiliği sona ermeyen belediyeye mahalle olarak katılma talebinde bulunabilir. Katılma işleminin gerçekleşebilmesi için katılacak belediye ile katılınacak olan belediyenin sınırları arasında başka bir belediye veya köy bulunamaz. Bu belediyelerin meskûn sahaları arasındaki uzaklık on kilometreden fazla olamaz. Katılım işlemi katılınacak belediye meclisinin olumlu kararı ile sonuçlanır. Başka il ya da ilçe mülki sınırındaki bir belediyeye katılım olması durumunda belediye sınırı ile birlikte mülki sınır

değişmiş sayılır. Ekli (27) sayılı listede yer almakla birlikte, bu Kanunun yayımlandığı tarihe kadar 5393 sayılı Kanunun 8 inci maddesine uygun olarak birleşme veya katılma yoluyla nüfusunu 2.000'in üzerine çıkaran belediyelerin tüzel kişilikleri korunur.

(6) Bu madde uyarınca bir başka belediyeye katılmak suretiyle tüzel kişilikleri sona eren belediyelerin personeli, her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları bağlandığı belediyeye devredilir. Bu belediyelerin mahkemelerde süren davaları ile yapılan işlemlere ilişkin olarak açılacak davalarda muhatap, katıldığı belediyedir.

(7) Bu belediyeler, personelini, taşınır ve taşınmazları ile kamu kurum ve kuruluşlarına olan borçlarını il özel idaresine veya katılacakları belediyeye, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde bildirir. Bu belediyelerin taşınmazlarının tahsisi ve kiralanması iş ve toplu iş sözleşmesinin yapılması, yeni nazım ve uygulama imar planının yapılması, her türlü imar uygulaması (inşaat ruhsatı hariç), iş makineleri ve diğer taşınmazların satışı ile borçlanmaları il özel idaresinin veya katılacakları belediyenin onayına bağlıdır. Bu maddeye göre tüzel kişiliği kaldırılan belediyelerin taşınmazlarının satışı ile vadesi tüzel kişiliğin sona ereceği tarihi aşan borçlanmaları İçişleri Bakanlığının onayına tabidir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ilan yapılmış memur alımları hariç olmak kaydıyla, bu madde kapsamına giren belediyeler tarafından nakil yoluyla atanacaklar da dâhil olmak üzere hiçbir şekilde yeni personel alımı yapılamaz ve bu belediyeler tarafından aynı tarihten itibaren tüzel kişiliğinin sona erdiği tarihi geçecek şekilde veya mevcut hizmet alımlarının kapsamını ve personel sayısını genişletecek şekilde hizmet alımı sözleşmesi düzenlenemez.

(8) Bu maddeye göre il özel idaresi veya belediyelere devredilen personelden ihtiyaç fazlası olanlar geçici 1 inci madde hükümlerine göre kamu kurumlarına devredilir.

(9) Daha önce, birden fazla köy veya köy kısımlarının birleşmesiyle oluşan ve bu Kanuna göre yeniden köye dönüşen belediyelerde, başka bir işleme gerek kalmaksızın valinin uygun görüşü ve İçişleri Bakanlığının onayı ile birden fazla köy kurulabilir.

Yürürlük

MADDE 36 – (1) Bu Kanunun;

a) 1 inci maddesi; 2 nci maddesi; 3 üncü maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu fıkraları; 4 üncü maddesi; 5 inci maddesi; 6 ncı maddesi; 7 nci maddesiyle değiştirilen 5216 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi; 5216 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin son fıkrasının yürürlükten kaldırılmasına ilişkin hükmü hariç 13 üncü maddesi; 22 nci maddesi; 25 inci maddesi; 5779 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin değiştirilen ikinci fıkrası hariç 26 ncı maddesi; geçici 1 inci maddesinin altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu, onuncu, onüçüncü, onbeşinci, onaltıncı, onyedinci ve yirmidördüncü fıkraları; geçici 2 nci maddesinin ikinci, üçüncü, dördüncü, altıncı, sekizinci ve dokuzuncu fıkraları ilk mahalli idareler genel seçiminde,

b) Diğer hükümleri yayımı tarihinde, yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 37 – (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.⁵¹⁰

⁵¹⁰ Resmi Gazete: 6 Aralık 2012, Sayı:28489.

EK-2

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER DAİRE BAŞKANLIĞI
KÜLTÜR ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
GÖREV VE ÇALIŞMA YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve Kapsam

MADDE 1- (1) Bu Yönetmeliğin amacı; Kültür Şube Müdürlüğünün teşkilat yapısını, hukuki statüsünü, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını belirleyerek, hizmetlerin daha etkin ve verimli bir şekilde; yürütülmesini sağlamaktır.

(2) Bu Yönetmelik; İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Şube Müdürlüğünün çoğulculuk ve çeşitlilik anlayışı içinde kültürümüzü tanıtmak ve yaşatmak, farklı kültürleri de İstanbul halkının beğenisine sunarak, İstanbul'un kültür hayatına yerel yönetim katkısını en yüksek düzeyde sunmak ve kültür faaliyetlerini ilgili mevzuat çerçevesinde yürütmek amacıyla teşkilat ve kuruluşunun işleyişi şartlarına dahil esas ve usulleri kapsar.

Dayanak

MADDE 2- (1) 5393 sayılı Belediye kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi kanunu gereğince, 17/06/2005 tarihli ve 1250sayılı Büyükşehir Belediye Meclisi Kararı ile kurulmuş olan Kültür Şube Müdürlüğüne ait olan bu yönetmelik; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 4737 sayılı Kamu İhale Kanunu 4857 sayılı İş Kanunu ve tabi olduğu diğer mevzuata dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 3- (1) Bu Yönetmelikte ifade edilen;

- a) Başkan: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanını,
- b) Belediye/Büyükşehir Belediyesi: İstanbul Büyükşehir Belediyesini,
- c) Belediye Meclisi: İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisini,
- d) Çalışan Personel: Kültür Şube Müdürlüğü bünyesinde görevli tüm memur, işçi, sözleşmeli personel ve diğer personeli,
- e) Daire Başkanı: Kültür Şube Müdürlüğü'nün bağlı olduğu ilgili Daire Başkanını,
- f) Genel Sekreter: İstanbul Büyükşehir Belediye Genel Sekreterini,
- g) Genel Sekreter Yardımcısı: Kültür Şube Müdürlüğü'nün bağlı bulunduğu ilgili Genel Sekreter Yardımcısını,
- h) İlçe Belediyesi: Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçe belediyesini,
- i) İlk Kademe Belediyesi: Büyükşehir Belediye sınırları içinde kalan ilk kademe Belediyesini,
- j) Müdürlük: Kültür Şube Müdürlüğünü,
- k) Şube Müdürü: Kültür Şube Müdürünü,
- l) Müdür Yardımcısı: Kültür Şube Müdürlüğünde, 22.02.2007 tarih ve 26442 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile çerçevesinde görev yapan kadrolu Müdür Yardımcısını,
- m) Şef: Kültür Şube Müdürlüğünde kadrolu Şefi ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Teşkilat, Görev, Yetki ve Sorumluluklar

Teşkilat

MADDE 4- (1) Kültür Şube Müdürlüğü idari Teşkilatı; müdür, şef, memur sözleşmeli personel, işçi personel ve diğer personellerden oluşur

(2) Birimlerin iç organizasyon yapılarının teşkili, söz konusu ilgili müdürlüğün teklifi ve bağlı olduğu üst amirin onayı ile gerçekleştirilecek bir iç düzenleme ile geçerlilik kazanır.

Müdürlüğün Görevleri

MADDE 5- (1) Müdürlüğün görevleri aşağıda sıralanmıştır;

- a)Kültür-Sanat etkinlikleri adı altında ulusal bazda tüm kitlelere ulusal ve uluslararası konserler, sergiler, sempozyumlar, konferanslar, söyleşiler, gösteriler, anma günleri, kültür günleri, festivaller, sergiler, mahalle şenlikleri, yurtdışında İstanbul kültür günleri ve bunlar gibi etkinliklerin hazırlanması, yapılması ve Başkanlığımıza bağlı sergi salonları ve Kültür merkezlerindeki organizasyonların yapılması,
- b) İstanbul ve ülke kültürüne katkı sağlayacağı düşünülen kitap-kaset ve CD'lerin satın alınması, hazırlanması ve basılması
- c) Açık hava etkinlikleri düzenlenmesi;
- d) Önemli gün ve gecelerde çeşitli kültürel etkinlikler düzenlenmesi,
- e) İstanbul'u tanıtıcı sesli ve görüntülü materyallerin (CD-VCD-DVD... formatında film ve şarkı) hazırlanması ve basılması,
- f) Kültür sanat ile ilgili kültür sanat bülteni, kültür sanat dergisi vb. hazırlanması ve basılması,
- g) Ödüllü veya ödüksüz yarışmalar düzenlenmesi,
- h) Kültür sanat alanında faaliyet gösteren dernek, vakıf vb. kuruluşlara her türlü desteğin sağlanması ve ortak etkinlikler düzenlenmesi,
- i) Yurtdışından kültürel etkinlik düzenlemek üzere İstanbul'umuza gelen konuklara her türlü desteğin sağlanması,
- j) Başkanlığımıza bağlı Kültürel Mekânların her türden kültürel ve sanatsal etkinliğe hazır halde tutulması, işletilmesinin sağlanması ve bu mekânların tahsislerinin koordine edilmesi,
- k) Yapılacak etkinliklerin geniş kitlelere duyurulması amacıyla afiş, billboard, davetiye vb. gibi duyuru materyallerinin hazırlanması, basımı ve dağıtımının yapılması.

Müdürün Görevleri

MADDE 6- (1) Müdürün görevleri aşağıda sıralanmıştır;

- a) Müdürlüğü temsil eder,

- b) Müdürlüğün yönetiminde tam yetkili ve sorumlu kişidir,
- c) Çalışmaları yazılı ve sözlü emirlerle yürütülür,
- d) Müdürlüğün sevk, idare ve disiplininden sorumludur
- e) Personel arasında görev dağılımı yapar,
- f) Müdürlükte çalışan personelin birinci sicil amiri olup, memur, işçi ve diğer personelin başarı ve performans değerlendirmesini yapar,
- g) Müdürlüğün çalışma usul ve esaslarını mer'i mevzuat çerçevesinde belirler,
- h) Müdürlük bünyesinde görev yapan büroların tüm iş ve işlemlerinin zamanında ve doğru olarak yerine getirilmesini gözetir. Ayrıca sorumlu olduğu memur, işçi, geçici işçi, sözleşmeli ve diğer personelin özlük işlemlerinin mevzuat çerçevesinde yürütülmesini sağlar.
- i) Kültür Şube Müdürlüğü ile diğer Müdürlükler ve ilgili birimler arasında koordinasyonu sağlar
- j) Üst birimlerce kendisine verilen diğer görevleri yerine getirir.

Müdürün Yetkileri

MADDE 7- (1) Müdürün yetkileri şunlardır;

- a) Müdürlüğün işlevlerine ilişkin görevlerin, Başkanlık Makamınca uygun görülen programlar gereğince yürütülmesi için karar vermesi tedbirler alma ve uygulama yetkisi,
- b) Müdürlüğün işlevlerinin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan yeni tedbirlerin ve yetkilerin alınması için Başkanlık Makamına önerilerde bulunma yetkisi,
- c) Müdürlük ile ilgili yazışmalarda 1.derece imza yetkisi.
- d) Disiplin amiri olarak sorumlu olduğu personele, mevzuatta öngörülen disiplin cezalarını verme yetkisi,
- e) Müdürlüğe bağlı çalışanları denetleme ve karşılaştığı aksaklıkları giderme yetkisi.
- f) Müdürlük emrinde görev yapan personelle ilgili yönetmelik çerçevesinde sicil raporu düzenlemek
- g) Mazeretine binaen bir güne kadar mazeret izni vermek ve ödül, takdirname, yer değiştirme gibi personel işlemleri için bağlı bulunduğu Daire

Başkanlığı ile Başkanlık Makamına önerilerde bulunmak, sorumlu olduğu tüm görevlilerin yıllık izin kullanım zamanlarını tespit etme yetkisi,

h) Geçici süre görevde bulunamayacağı dönemlerde, müdürlüğe tayin şartlarını haiz olan personelden birini müdürlüğe vekalet etmek üzere belirleme ve makamın onayına sunma yetkisi.

i) Birimdeki tüm personele görev dağılımını yapma yetkisi.

j) Müdürlüğün faaliyet alanına giren konularda ilgili kişi, birim ve kuruluşlarla haberleşme yetkisi.

k) Başkanlık makamı tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirme yetkisi.

Müdürün Sorumlulukları

MADDE 8- (1) Müdürün sorumlulukları;

a) Belediye Mevzuatı, göreviyle ilgili diğer mevzuat ve bu yönetmelik ile kendisine verilen görevlerinin gereği gibi yerine getirilmesinden; yetkilerin zamanında ve gereğince kullanılmasından, bağlı bulunduğu Daire Başkanlığına ve Genel Sekreter Yardımcısına karşı sorumludur.

Müdür

MADDE 9- (1) Müdürlüğe atanma usul ve nitelikleri;

a) Büyükşehir Belediye Başkanın oluru,

b) Tercihen üniversitelerin İletişim, Güzel sanatlar, İktisat, İşletme, Sanat Tarihi veya benzeri dallarında en az dört yıllık öğrenim gören ve bunlara denkliği Yüksek Öğretim Kurumu tarafından kabul edilmiş, yurt içi veya yurt dışı öğrenim kurumlarından mezun olan,

c) 657 sayılı Devlet Memurların Kanununun atamaya ilişkin maddelerinde öngörülen şartları taşıyan ve ilgili mevzuata uygun olarak son iki yıllık sicil notu olumlu olanlar arasından atanır.

Müdür Yardımcısı

MADDE 10- (1) Müdürlük bünyesinde yapılan görev dağılımı neticesinde kendilerine verilen görevleri, mevzuata uygun olarak yürütür ve

yerine getirilmesini sağlar.

Şef

MADDE 11- (1) Müdürlük bünyesinde yapılan görev dağılımı neticesinde kendilerine verilen görevleri, mevzuata uygun olarak yürütür ve yerine getirilmesini sağlar. Bağlı bulunduğu üst makama karşı tam yetkili ve sorumlu kişidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Yönetmelikte yer almayan hususlar

MADDE 12- (1) İş bu Yönetmelikte yer almayan hususlarda yürürlükteki ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Yürürlük

MADDE 13- (1) Bu Yönetmelik hükümleri Büyükşehir Belediye Meclisinin kabulü ve yerel bir gazetede ilanı ile yürürlüğe girer

Yürütme

MADDE 14- (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Büyükşehir Belediye Başkanı ve Kültür Şube Müdürü yürütür.⁵¹¹

⁵¹¹<http://www.ibb.gov.tr/tr.TR/kurumsal/Birimler/KulturMudurlugu/Documents/OneTouch%20Mar%2005%202009.pdf>. Erişim Tarihi: 28.06.2013.

EK-3

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER DAİRE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE VE MÜZELER ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
GÖREV VE ÇALIŞMA YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BOLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve Kapsam

MADDE 1 - (1) Bu yönetmeliğin amacı; Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğünün; teşkilat yapısını, hukukî statüsünü, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını belirleyerek, hizmetlerin daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır.

(2) Bu Yönetmelik; İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğünün, bütün vatandaşların bilgi edinmek, kendilerini yetiştirmek, araştırmalarına kaynak ve belge sağlamak için müdürlüğe bağlı tüm Kütüphanelerde bulunan Kitap, Dergi, Gazete, Nadir Eser, Belge gibi tüm matbu ve el yapımı yazılı ve görsel materyalden ile Müzelerdeki tüm tarihi ve sanatsal eserlerden faydalanmalarını sağlamak, yeni kütüphaneler ve müzeler açmak, Kütüphane ve Müzelerdeki dermelerin korunmasını sağlamak, Tarihi, Kültürel ve Sanatsal değeri olan yazılı, görsel malzemeleri satınalma, bağış, mübadele vb. yollarla temin ederek kullanıcıların hizmetine sunmak amacıyla teşkilat ve kuruluşunun işleyiş şartlarına dahil esas ve usulleri kapsar.

Dayanak

MADDE 2 - (1) 1580 / 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 3030 / 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu gereğince, 09/11/1984 tarihli ve 62166 sayılı İçişleri Bakanlığı Kararı ile kurulmuş olan Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğüne ait olan bu yönetmelik; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 4857 sayılı İş Kanunu, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 2936 Sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Usul ve Esasları Hakkında Tüzük ve tabi olduğu diğer mevzuata dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 3 - (1) Bu Yönetmelikte ifade edilen;

- a) Başkan: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı,
 - b) Belediye/Büyükşehir Belediyesi: İstanbul Büyükşehir Belediyesini,
 - c) Belediye Meclisi: İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisini,
 - d) Çalışan Personel: Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğü bünyesinde görevli tüm memur, işçi, sözleşmeli personel ve diğer personeli,
 - e) Daire Başkanı: Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğü'nün bağlı olduğu ilgili Daire Başkanı,
 - f) Genel Sekreter: İstanbul Büyükşehir Belediye Genel Sekreterini,
 - g) Genel Sekreter Yardımcısı: Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğü'nün bağlı bulunduğu ilgili Genel Sekreter Yardımcısını,
 - h) İlçe Belediyesi: Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçe belediyesini,
 - i) İlk Kademe Belediyesi: Büyükşehir Belediye sınırları içinde kalan ilk kademe belediyesini,
 - j) Müdürlük: Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğünü,
 - k) Şube Müdürü: Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürünü,
 - l) Müdür Yardımcısı: Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğünde,
- 22.02.2007 tarih

ve 26442 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik çerçevesinde görev yapan kadrolu Müdür Yardımcısını,

m) Şef: Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğünde kadrolu Şefi ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Teşkilat, Görev, Yetki ve Sorumluluklar

Teşkilat

MADDE 4 - (1) Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğü İdari Teşkilatı; müdür, şef, memur, sözleşmeli personel, işçi personel ve diğer personelden oluşur.

(2) Birimlerin iç organizasyon yapılarının teşkili, söz konusu ilgili müdürlüğün teklifi ve bağlı olduğu üst amirin onayı ile gerçekleştirilecek bir iç düzenleme ile geçerlilik kazanır.

Müdürlüğün Görevleri

MADDE 5- (1) Müdürlüğün görevleri aşağıda sıralanmıştır;

- a) Mevcut Kütüphanelerin dermelerini çoğaltmak,
- b) Yeni Kütüphaneler ve Müzeler açmak,
- c) Halkın okuma alışkanlığını geliştirmek için her türlü faaliyeti yapmak,
- d) Kütüphaneler Haftası kutlama programlarına katılmak,
- e) Kitap yayın çalışması yapmak,
- f) Müzeler tarihi ve sanat değeri olan yeni eserler kazandırmak,
- g) Sergiler düzenlemek,
- h) Müzelerinin envanterlerini tanıtıcı Katalog ve diğer yayınları yapmak,
- i) Halkın Müzeleri tanınması ve gezmesini temin etmek için her türlü çalışmayı yapmak,
- j) Tüm Kütüphanecilik ve Müzecilik iş ve işlemlerini çağdaş ölçütler içerisinde yerine getirmek.

Müdürün Görevleri

MADDE 6- (1) Müdürün görevleri aşağıda sıralanmıştır;

- a) Müdürlüğü Başkana karşı temsil eder,

- b) Müdürlüğün yönetiminde tam yetkili ve sorumlu kişidir,
- c) Çalışmaları yazılı ve sözlü emirlerle yürütür,
- d) Müdürlüğün sevk, idare ve disiplininden sorumludur,
- e) Personel arasında görev dağılımı yapar,
- f) Müdürlükte çalışan personelin birinci sicil amiri olup, memur, işçi ve diğer personelin başarı ve performans değerlendirmesini yapar,
- g) Müdürlüğün çalışma usul ve esaslarını mer'i mevzuat çerçevesinde belirler,
- h) Müdürlük bünyesinde görev yapan büroların tüm iş ve işlemlerinin zamanında ve doğru olarak yerine getirilmesini gözetir. Ayrıca sorumlu olduğu memur, işçi, geçici işçi, sözleşmeli ve diğer personelin özlük işlemlerinin mevzuat çerçevesinde yürütülmesini sağlar,
- i) Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğü ile diğer Müdürlükler ve ilgili birimler arasında koordinasyonu sağlar,
- j) Üst birimlerce kendisine verilen diğer görevleri yerine getirmek,

Müdürün Yetkileri

MADDE 7- (1) Müdürün yetkileri şunlardır;

- a) Müdürlüğün işlevlerine ilişkin görevlerin, Başkanlık Makamınca uygun görülen programlar gereğince yürütülmesi için karar verme, tedbirler alma ve uygulatma yetkisi,
- b) Müdürlüğün işlevlerinin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan yeni tedbirlerin ve yetkilerin alınması için Başkanlık Makamına önerilerde bulunma yetkisi,
- c) Müdürlük ile ilgili yazışmalarda 1.derece imza yetkisi,
- d) Disiplin amiri olarak sorumlu olduğu personele, mevzuatta öngörülen disiplin cezalarını verme yetkisi,
- e) Müdürlüğe bağlı çalışanları denetleme ve karşılaştığı aksaklıkları giderme yetkisi,
- f) Müdürlük emrinde görev yapan personelle ilgili yönetmelik çerçevesinde sicil raporu düzenlemek.

g) Mazeretine binaen bir güne kadar mazeret izni vermek ve ödül, takdirname, yer değiştirme gibi personel işlemleri için bağlı bulunduğu Daire Başkanı ile Başkanlık Makamına önerilerde bulunmak, sorumlu olduğu tüm görevlilerin yıllık izin kullanım zamanlarını tespit etme yetkisi,

h) Geçici süre görevde bulunamayacağı dönemlerde, müdürlüğe tayin şartlarını haiz olan personelden birini müdürlüğe vekâlet etmek üzere belirleme ve makamın onayına sunma yetkisi,

i) Birimdeki tüm personele görev dağılımını yapma yetkisi,

j) Müdürlüğünün faaliyet alanına giren konularda ilgili kişi, birim ve kuruluşlarla haberleşme yetkisi,

k) Başkanlık makamı tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirme yetkisi,

Müdürün Sorumlulukları

MADDE 8- (1) Müdürün sorumlulukları;

a) Belediye Mevzuatı, göreviyle ilgili diğer mevzuat ve bu yönetmelik ile kendisine verilen görevlerinin gereği gibi yerine getirilmesinden; yetkilerin zamanında ve gereğince kullanılmasından, bağlı bulunduğu Daire Başkanına ve Genel Sekreter Yardımcısına karşı sorumludur.

Müdür

MADDE 9 – (1) Müdürlüğe atanma usul ve nitelikleri;

a) Büyükşehir Belediye Başkanının oluru,

b) Tercihen üniversitelerin **Edebiyat, Kütüphanecilik, Sanat Tarihi, Filoloji, Tarih veya benzeri Sosyal Bilimler** dallarında en az dört yıllık öğrenim gören ve bunlara denkliği Yüksek Öğretim Kurumu tarafından kabul edilmiş, yurt içi veya yurt dışı öğrenim kurumlarından mezun olan,

c) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun atamaya ilişkin maddelerinde öngörülen şartları taşıyan ve ilgili mevzuata uygun olarak son iki yıllık sicil notu olumlu olanlar arasından atanır.

Müdür Yardımcısı

MADDE 10 – (1) Müdürlük bünyesinde yapılan görev dağılımı neticesinde kendilerine verilen görevleri, mevzuata uygun olarak yürütür ve yerine getirilmesini sağlar. Müdürlük makamına karşı tam yetkili ve sorumlu kişidir.

Şef

MADDE 11- (1) Müdürlük bünyesinde yapılan görev dağılımı neticesinde kendilerine verilen görevleri, mevzuata uygun olarak yürütür ve yerine getirilmesini sağlar. Bağlı bulunduğu üst makama karşı tam yetkili ve sorumlu kişidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Yönetmelikte yer almayan hususlar

MADDE 12 - (1) İş bu Yönetmelikte yer almayan hususlarda yürürlükteki ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Yürürlük

MADDE 13 - (1) Bu Yönetmelik hükümleri Büyükşehir Belediye Meclisinin kabulü ve yerel bir gazetede ilanı ile yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 14 - (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Büyükşehir Belediye Başkanı ve Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürü yürütür.⁵¹²

⁵¹²<http://www.ibb.gov.tr/trTR/kurumsal/Birimler/KulturMudurlugu/Documents/OneTouch%20Mar%2005%202009.pdf>. Erişim Tarihi: 28.06.2013.

ÖZET

TÜTÜNCÜ, Fatih, Yerel Yönetimlerde Kültür Yönetimi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.

Günümüzde, siyasetten ekonomiye, şirket yönetiminden kamu yönetimine, bilimden teknolojiye kadar, bireylerin, kuruluşların ve devletlerin yapısında uzun vadeli etkilere yol açacak, çok önemli değişim ve gelişim süreci yaşanmaktadır. Bu süreci yönetmenin öne çıkan birçok boyutundan bahsetmek mümkündür. Bu çalışmada asıl olarak kültür yönetiminin stratejik planlama ve yönetim yaklaşımı yerel yönetimler yönünden ele alınmaktadır.

Ekonomik açıdan yerel yönetimlerin kaynaklarının kıt olması, siyasal açıdan ise yurttaşların katılım isteklerinin, estetik ve sanatsal meraklarının artmasına rağmen hesap verebilirlik ve kaliteli hizmet yönündeki eksiklikler yerel yönetimlerde kültür yönetimi konusunun önemini artırmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi özelinde kültürel faaliyetlerin yerel yönetimlere özgü özellikleri dikkate alınarak uyumlaştırıldığı, kültür yönetiminin planlama sürecinin bilinçli biçimde uygulandığı, farklı örneklerden yararlanıldığı takdirde yerel yönetimlerde de başarılı olabileceği iddiası çalışmaya konu olmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde; yerel yönetim kavramı genel olarak ele alınmaktadır. İkinci bölümde, kültür ve kültür yönetimi kavramları ile bu kavramların uygulanma ihtiyacını doğuran temel sebeplere değinilmiştir. Üçüncü bölümde, İstanbul'un tarihi ve kültürel mekânlarına genel olarak değinilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise; İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kültür yönetimi kapsamında uygulamaya konulan program ve planlama çalışmalarına değinilerek özellikle son yıllarda yapılan faaliyetler istatistikî veriler paralelinde anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yerel Yönetimler, Kültür, Kültür Yönetimi, Yeni Büyükşehir Belediyeleri Kanunu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

ABSTRACT

TÜTÜNCÜ, Fatih, Local governments Culture Management: The Metropolitan Municipality of Istanbul, Master's Thesis, İstanbul, 2013.

Today a very significant change and development process that will cause a long-term effect on individuals, institutions and governments is experienced in many fields from politics to economy; from company management to public administration; from science to technology. It is possible to mention many prominent ways to manage this process. In this study, the strategic planning and management approach of culture management is mainly discussed in terms of local governments.

Limited economic resources of local governments; politically, despite the increase in citizens' will to participate and their interests in aesthetic and art, the deficiency of accountability and high-quality service enhance the importance of culture management in local governments. The arguments that the features of cultural activities special to local governments are taken into account and harmonized in the Metropolitan Municipality of Istanbul; that the planning process of cultural management is consciously applied, and that if different models are used, it will be beneficial in local governments are the subjects of this study.

In the first part of the study, the concept of 'local government' is generally discussed. In the second part, the concepts of 'culture' and 'culture management' and the main reasons that give rise to the need to apply these concepts are mentioned. In the third part, the historical and cultural attractions of Istanbul are mentioned in general. In the last part, the program and planning studies of the Metropolitan Municipality of Istanbul that applied on culture management are mentioned and especially the actions taken in recent years are explained in line with statistical data.

Key Words: Local governments, Culture, Culture Management, New Law of Metropolitan Municipalities, The Metropolitan Municipality of Istanbul.